

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

YASAMA DÖNEMİ

28

YASAMA YILI

4

SIRA SAYISI: 261

**ÇOCUKLARIN HER TÜRLÜ ŞİDDET, İHMAL
VE İSTİSMARDAN KORUNARAK AKIL,
RUH VE BEDEN SAĞLIKLARININ GELİŞİMİ
İÇİN ALINMASI GEREKEN TEDBİRLERİN
BELİRLENMESİ AMACIYLA KURULAN
MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU**

NİSAN 2026

Not: Bu Sıra Sayısına; elektronik ortamda
<https://www.tbmm.gov.tr/yasama/komisyon-raporlari>
internet adresindeki sorgu sayfası üzerinden erişilebilmektedir.

Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
TABLolar LİSTESİ.....	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iv
TERİMLER LİSTESİ.....	v
KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU	1
ÖNERGE METİNLERİ.....	4
TAKDİM YAZISI.....	22

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ.....	23
B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ.....	25
C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR	28
D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ	29
D.1. Komisyonunda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar	29
D.1.1. 20.11.2024 Tarihli Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Seçimi	29
D.1.2. 26.11.2024 Tarihli (1.) Toplantı	30
D.1.3. 11.12.2024 Tarihli (2.) Toplantı	30
D.1.4. 18.12.2024 Tarihli (3.) Toplantı	30
D.1.5. 08.01.2025 Tarihli (4.) Toplantı	30
D.1.6. 15.01.2025 Tarihli (5.) Toplantı	31
D.1.7. 30.01.2025 Tarihli (6.) Toplantı	31
D.1.8. 12.02.2025 Tarihli (7.) Toplantı	32
D.1.9. 19.02.2025 Tarihli (8.) Toplantı	32
D.1.10. 05.03.2025 Tarihli (9.) Toplantı	32
D.1.11. 12.03.2025 Tarihli (10.) Toplantı	33
D.1.12. 19.03.2025 Tarihli (11.) Toplantı	33
D.2. Çalışma Ziyaretleri, Yerinde İncelemeler ve Diğer Faaliyetler	33
D.2.1. Diyarbakır Çalışma Ziyareti (25-26 Aralık 2024).....	33
D.2.2. Ankara Çalışma Ziyareti (26 Şubat 2025)	35
E. KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLENLERİN LİSTESİ.....	40
F. KOMİSYONA SUNULAN RAPORLAR VE BELGELER	41
G. KOMİSYON ÜYELERİNCE SUNULAN ÖNERİLER/ÖNERGELER	43

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE MEDYA İLE İNTERNETTE ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR

1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE	45
1.1.1 Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismar Türleri.....	45
1.1.2 Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarın Sonuçları.....	48
1.1.3 Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları	50
1.1.4 Çocuk İhmali ve İstismarı için Risk Faktörleri	53
1.1.5 Önleme.....	57
1.2 GELENEKSEL MEDYADA VE DİJİTAL YAYIN PLATFORMLARINDA ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR	67
1.3 İNTERNET ORTAMINDA ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR	76
1.3.1 Dijital Mecralarda İhmal ve İstismar	77
1.3.2 Dijital Mecralarda İhmal ve İstismar Türleri	77
1.3.3 Dijital Dünyada Çocuk İhmal ve İstismarının Aktörleri.....	79
1.3.4 Dijital Dünyada Çocuk İhmal ve İstismarının Etkileri	84

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUKLARA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMARIN ÖNLENMESİNE VE
ÇOCUKLARIN KORUNMASINA YÖNELİK TESPİT VE ÖNERİLER

2.1 TOPLUMSAL FARKINDALIĞIN VE DUYARLILIĞIN ARTIRILMASI	91
2.1.1 Genel Öneriler	91
2.1.2 Eğitim ve Öğretim Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler	99
2.1.3 Sağlık Hizmetleri Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler	102
2.1.4 Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler	103
2.2 KURUMSAL MEKANİZMALARIN GÜÇLENDİRİLMESİ	104
2.2.1 Eğitim ve Öğretim Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler	105
2.2.2 Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler	107
2.2.3 Sağlık Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler	110
2.2.4 Adalet Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler	113
2.2.5 Kolluk Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler	116
2.2.6 Kurumlar Arası İş Birliği Mekanizmaları Kurulması ve Denetim Mekanizmasının Güçlendirilmesine İlişkin Öneriler	117
2.3 GELENEKSEL MEDYA, DİJİTAL YAYIN PLATFORMALARI VE İNTERNET ORTAMINDA ÇOCUK GÜVENLİĞİ	118
2.3.1 Geleneksel Medyada ve Dijital Yayın Platformlarında Çocuğa Karşı Şiddet, İhmal ve İstismar Hususunda Öneriler	118
2.3.2 İnternet Ortamında Çocuğa Karşı Şiddet, İhmal ve İstismar Hususunda Öneriler	121
2.4 MEVZUAT DEĞİŞİKLİĞİ ÖNERİLERİ	123
RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ	138
RAPORA EK GÖRÜŞ VE MUHALEFET ŞERHLERİ	140
KAYNAKÇA	244

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarı Önlemede ve Müdahalede Yapılması Gerekenler	62
Tablo 2. Sistemsel Düzeylere Göre Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarı Önleme ve Müdahale Sürecinde Hedefler	63

KISALTMALAR LİSTESİ

ADM	: Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.k.	: Adı Geçen Kaynak
AGO	: Adli Görüşme Odası
ASDEP	: Aile Sosyal Destek Programı
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
ÇEMATEM	: Çocuk ve Ergen Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezleri
ÇES	: Çocuk Evleri Sitesi
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
ÇOKİM	: Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimleri
ÇÖZGEM	: Çok Disiplinli Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Merkezi
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
İÇES	: İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi
md.	: Madde
R.G.	: Resmî Gazete
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
s.	: sayfa
SİR	: Sosyal İnceleme Raporu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb.	: ve benzeri
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

TERİMLER LİSTESİ

- Adli Görüşme Odası (AGO)** : Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya samik ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ihtiyaçları gözetilerek yapılandırılmış, özel donanımlı ve bölümlere ayrılmış adli görüşme ortamı.
- Akran Zorbalığı** : Bir çocuğun, genellikle bir ya da birden fazla akranı tarafından, kasıtlı olarak ve tekrarlayıcı şekilde olumsuz eylemlere maruz bırakılması.
- Cinsel İstismar** : On beş yaşını doldurmamış çocuklara yönelik her türlü cinsel davranış ile on beş on sekiz yaş aralığındaki çocuklara yönelik cebri, tehditli, hileli ya da çocuğun iradesini etkileyen bir durumla birlikte gerçekleşen cinsel davranış.
- Çalışan Çocuk** : Yasal sınırlar çerçevesinde kendileri için özel olarak belirlenmiş; eğitimini aksatmayan, sağlığına zarar vermeyen ve bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerine engel olmayan ve işlerde çalışan çocuk.
- Çocuk** : Daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi.
- Çocuk Bakım Kuruluşları** : Korunma ihtiyacı olan çocukların bakım ve barınma ihtiyacının karşılandığı ev tipi sosyal hizmet birimlerinden olan çocuk evlerinin bağlı olduğu çocuk evleri koordinasyon merkezleri ile aynı yerleşkede bulunan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve çocukların psikososyal ihtiyacına veya suça sürüklenme durumuna göre ihtisaslaştırılan çocuk evleri.
- Çocuk Evleri** : 0-18 yaşlar arasındaki korunmaya ihtiyacı olan çocukların kaldığı ev birimleri.
- Çocuk Evleri Sitesi** : Korunma ihtiyacı olan çocukların bakımlarının sağlandığı, aynı yerleşkede yer alan birden fazla ev tipi sosyal hizmet biriminden oluşan ve her bir evin kapasitesi en fazla on çocuk olacak şekilde, çocukların yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine göre yapılandırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşu.
- Çocuk Hakları** : 18 yaşın altındaki tüm bireylerin yalnızca çocuk olmalarından dolayı sahip oldukları, yaşam, gelişim, korunma ve katılım gibi temel insani hakları kapsayan; fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal açıdan sağlıklı, güvenli ve onurlu bir yaşam sürmelerini güvence altına alan evrensel haklar bütünü.
- Çocuk İhmali** : Bir çocuğa bakmakla yükümlü olan kişinin, çocuğun sağlığı, gelişimi veya güvenliği için gerekli olan temel ihtiyaçlarını sağlamada yetersiz kalması ya da bunları yerine getirmemesi durumu.
- Çocuk İstismarı** : 18 yaşın altındaki bir çocuğun, sağlığına, gelişimine, onuruna veya yaşamına zarar verecek şekilde; fiziksel ya da duygusal olarak kötüye kullanılması, cinsel olarak istismar edilmesi, ihmal edilmesi veya sömürülmesi.
- Çocuk İşçiliği** : Çocuğun eğitimini engelleyen, gelişimine zarar veren ve çocukluk dönemini yaşamasına izin vermeyen her türlü istihdam biçimidir.
- Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM)** : Cinsel istismara uğramış veya uğrama şüphesi altındaki çocukların, soruşturma aşamasında ikincil örselenmesini asgariye indirmek; adli ve tıbbi işlemlerin, bu alanda özel eğitim almış uzmanlar tarafından, faille karşılaşma olmaksızın ve mümkünse tek seferde gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla, Sağlık Bakanlığına bağlı veya devlet üniversiteleri bünyesindeki hastanelerde kurulan merkezler.
- Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM)** : Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında uygun hizmet modeli belirleninceye veya mahkeme kararı alınıncaya kadar geçici bir süre barınma ve temel gereksinimleri karşılamak üzere açılan yatılı sosyal hizmet kuruluşları.

- Dijital İstismar** : Çocuğun internet, sosyal medya ve diğer dijital iletişim araçları aracılığıyla; tehdit, manipülasyon, cinsel içerikli mesajlar ve görüntüler yoluyla mahremiyetinin ihlal edilmesi ya da çevrim içi sömürüye maruz kalması sonucu, fiziksel temas olmaksızın istismar edilmesi ve bu durumun çocuğun ruhsal gelişimini olumsuz yönde etkilemesi.
- Dijital Medya Okuryazarlığı (Dijital Okuryazarlık)** : Bireylerin dijital medya ortamlarını etkili ve bilinçli şekilde kullanabilme, bu ortamlardaki içerikleri analiz edebilme, değerlendirebilme ve aynı zamanda bu ortamlara özgü içerikler üretebilme yetkinliğidir. Başka bir ifadeyle, dijital medya okuryazarlığı; yeni iletişim ve paylaşım teknolojilerinin işleyişini anlamayı, bu teknolojilerin kültürel ve toplumsal özelliklerini tanımayı ve dijital medya diline hâkim olmayı kapsayan çok yönlü bir okuryazarlık türü.
- Dijital Yayın Platformu** : Kullanıcılara içerik seçebilme ve içerikleri istediği zaman izleme imkânı sunan internet temelli medya alanları.
- Duygusal İstismar** : Duygusal istismar; çocuğun duygusal gelişimini ve psikolojik bütünlüğünü olumsuz etkileyen, sürekli aşağılanma, tehdit edilme, sevgiden yoksun bırakılma, korkutma, dışlama, değersiz hissettirme gibi tutum ve davranışları kapsayan istismar türü.
- Erken Uyarı Sistemi** : Çocukların istismar, ihmal, şiddet, suça sürüklenme, eğitimden kopma gibi risk durumlarına maruz kalmadan önce, dijital veriler de dâhil olmak üzere çok disiplinli ve veri temelli bir yaklaşımla risk faktörlerini tanılamaya, izlemeye, kurumlar arası iş birliğiyle zamanında müdahale ve önleyici destek başlatmaya yönelik geliştirilen bir izleme, yönlendirme ve müdahale mekanizması.
- Fiziksel İstismar** : Çocuğa kasten zarar vermek amacıyla ya da cezalandırma niyetiyle uygulanan, çocuğun vücudunda yaralanmalara, ağrıya veya travmalara yol açabilecek her türlü fiziksel kuvvetin kullanılması.
- Geleneksel Medya** : Basılı yayınlar, radyo ve televizyon gibi uzun süredir kullanılan ve tek taraflı iletişim sağlayan iletişim araçları.
- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES)** : Suç mağduriyeti, suça sürüklenme, ergen gebelik, madde bağımlılığı, sokakta yaşama veya refakatsiz olma gibi nedenlerle hakkında bakım tedbiri veya acil korunma kararı alınan çocuklara, geliş nedenleri, yaş, cinsiyet ve gelişim özelliklerine göre ayrı ayrı yapılandırılan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı özel ihtisas kuruluşları.
- İkincil Travma** : Yaşadığı olay nedeniyle sosyal çevresinden, adli ve sağlık sistemi gibi kurumlardan sosyal desteğin mağdura sağlanmaması ve mağdurun suçlanması sonucu ortaya çıkan psikolojik veya duygusal zarar durumu.
- Kreş ve Gündüz Bakım Evleri** : 0-6 yaş grubundaki çocukların bakımlarını gerçekleştirmek, bedensel ve ruhsal sağlıklarını korumak ve geliştirmek ve bu çocuklara temel değer ve alışkanlıkları kazandırmak amacıyla kurulan ve yatılı olmayan sosyal hizmet kuruluşları.
- Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk** : Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuk.
- Mağdur Çocuk** : Bir suç nedeniyle fiziksel, zihinsel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören çocuk.
- Medya Okuryazarlığı** : Kişilerin medya içeriklerini eleştirel bakış açısı ile yorumlanmalarını sağlayan içerik yorumlama becerileri bütünü.

- Özel Gereksinimi Olan Çocuk** : Doğuştan ya da sonradan ortaya çıkan fiziksel, zihinsel, duygusal, gelişimsel, nörolojik veya psikososyal farklılıkları nedeniyle akranlarına göre eğitim, bakım, rehabilitasyon ve destek hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duyan; bu farklılıklar nedeniyle özel eğitim, bireyselleştirilmiş destek ve çevresel uyarlamalarla potansiyelini gerçekleştirmesi gereken, tüm hizmetlere eşit erişim hakkına sahip ve ayrımcılığa karşı korunarak toplumsal katılımı desteklenmesi gereken çocuk.
- Psikolojik İyi Oluş** : Bireyin duygusal, bilişsel ve sosyal işlevselliğinin dengeli bir şekilde sürdürülmesi; kendi potansiyelini gerçekleştirebilmesi ve çevresiyle uyumlu ilişkiler kurabilmesi durumu.
- Psikososyal Destek Hizmeti** : Çocukların bireysel farklılıkları ile ihtiyaçları dikkate alınarak oluşturulan ve psikososyal destek programı çerçevesinde yürütülen mesleki müdahale süreçleri.
- Refakatsiz Çocuk** : Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre sorumlu bir kişinin etkin bakımına alınmadığı sürece, kanunen ya da örf ve âdet gereği kendisinden sorumlu bir yetişkinin refakati bulunmaksızın Türkiye’ye gelen veya Türkiye’ye giriş yaptıktan sonra refakatsiz kalan çocuk.
- Risk Altındaki Çocuk** : Çeşitli bireysel, ailesel, toplumsal ve çevresel faktörler nedeniyle sağlıklı gelişim ve korunma hakları tehdit altında olan çocuk.
- Siber Zorbalık** : Dijital teknolojiler kullanılarak bir bireye yönelik kasıtlı, tekrar eden veya ağır zarar verici nitelikte; sosyal medya platformları, mesajlaşma uygulamaları, çevrimiçi oyunlar, e-posta veya diğer dijital ortamlar üzerinden tehdit, hakaret, küçük düşürme, dışlama, taciz ya da kişisel bilgilerin izinsiz paylaşımı biçiminde ortaya çıkan davranışların bütünüdür.
- Sosyal İnceleme Raporu** : Bireyin yaşadığı sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik koşulların; engel durumu, yoksunluk veya diğer risk faktörleri nedeniyle benliği, ailesi veya toplum ile bozulan ilişkilerini onarma sürecinde yapılması gereken mesleki çalışma, alınması gereken tedbir veya uygulanması gereken sosyal ve ekonomik desteklerin, sosyal çalışma görevlisi tarafından, bütüncül, bağımsız ve profesyonel bir değerlendirme ile belirlendiği mesleki raporu.

KOMİSYON BAŞKANININ SUNUŞU

20.11.2024 tarihinde göreve başlayan “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” Anayasa’nın 98’inci ve İçtüzük’ün 104 ve 105 inci maddeleri çerçevesinde çalışmalarını tamamlayarak bu Raporu düzenlemiştir.

Çocukluk kavramına ve konusuna ancak “dile getirilemeyenin dilden tamamen elenmesi” yoluyla ve arı/duru sade ve oldukça doğal ve tabii ki fitrî bir dil ve düşünce tarzıyla sağlıklı yaklaşabiliriz. Anlamlandırmak ve dile getirmek durumunda olduğumuz şey, dile gelmeyen değil, en üst düzeyde açık/seçik dile gelen, hatta doğal olarak dile ait olan, dilin içinde olan bir şeydir. Çünkü çocukluk insanlık ailesine mensup her bireyin başlangıç noktasıdır. Hepimiz çocukluktan başlarız.

“Gökyüzü gibi bir şey bu çocukluk/ hiçbir yere gitmiyor” demişti Edip Cansever. Evet öyledir gökyüzü gibi hiçbir yere gitmez ve aynı bir gökyüzü gibi çocukluk da kapsayıcı ve bütünleştiricidir. Hepimizin hiçbir zaman tam anlamı ile asla terk edemeyeceğimiz sızımızdır çocukluk. Yeryüzünde yolu çocukluktan geçmemiş tek bir insan dahi bulamayız herhalde.

Bu nedenle mevzubahis bir çocuğun ihmal, istismar ve şiddete uğraması olduğunda toplumun tüm kesimleri bu durum karşısında tek yürek olur, oluyor ve olacaktır da.

Araştırma Komisyonumuz, çocuğa karşı işlenen ihmal, istismar ve şiddet eylemlerinin nedenlerini bulma ve kalıcı çözümler üretme konusunda bu insanlık ruhunun bir tezahürüdür. Öyle başladık, öyle çalıştık ve öyle bitirdik. İhtilaflarımız hiçbir zaman “ana konu” ile ilgili olmadı.

Hem zaten “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” TBMM’de gurubu bulunan 6 siyasi partinin önereleriyle kuruldu.

22 üyeden oluşan Komisyonumuz; çocuklara karşı her türlü ihmal, istismar ve şiddetin nedenlerini araştırma ve önleyici politikalar üretme amacıyla tam bir uzlaşa ve demokratik tartışma zemini temelinde şeffaf ve kapsayıcı bir çalışma yöntemi uygulamıştır.

TBMM tarafından tevdi edilen araştırma konusu kapsamında ve kendisine İçtüzük gereği verilen 3 aylık sürede Komisyonumuz çalışma program ve takvimini belirlemiş, konu ile ilgili çalışan uzmanları belirleyerek görevlendirmelerini yapmış, akademik alandaki uzmanlar ve kamu görevlileri dinlenmiştir. Akabinde Komisyonumuz kapsamlı araştırma için

ortaya çıkan ihtiyaca binaen 1 aylık ek süre talep ederek çalışmalarını 4 aylık sürede tamamlamıştır.

Komisyon çalışmaları kapsamında Komisyonumuz, 11 toplantı ve iki yerinde inceleme ziyareti gerçekleştirmiştir. Komisyon toplantıları kapsamında bu alanda çalışan akademisyenler, kamu görevlileri ve alanında uzman diğer ilgililer dinlenmiştir.

Diyarbakır’da yapılan incelemede Narin Güran’ın katledilmesiyle ilgili yargılama takip edilmiş ve Diyarbakır Çocuk İzlem Merkezi’nde incelemelerde bulunulmuştur. Ankara’da Çocuk İzlem Merkezi ile Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı incelemeleri gerçekleştirilmiştir.

Komisyonumuz Narin Güran ve Sıla bebek cinayeti gibi toplumda yankı uyandıran ve büyük infiale neden olan tikel olayları da dikkate alarak genel anlamda tüm çocuklarımızın karşı karşıya olduğu riskler bağlamında ihmal, istismar ve şiddet kavramlarını ele almış; bu kavramların toplumsal kapsamını, önlemek için alınabilecek tedbirleri, adli ve idari mekanizmalarda bu alanda var olan eksiklikler ile yapılabilecek iyileştirmeleri, yaşanan ve yaşanabilecek olumsuzluklara bağlı suçlarla mücadele amacıyla yapılabilecek yasal değişiklikleri ortaya koyma amacıyla incelemelerde bulunmuştur. Bu çerçevede çocuk hakları ile çocukların korunması tüm milletvekili arkadaşlarımın hassasiyetle takip ederek üzerinde durduğu temel konu olmuştur.

Dünyamız, Marshall McLuhan’ın 1960’larda “*Dünya global bir köy olacak*” öngörüsünü geride bırakmış; internet, dünyayı adeta tek bir evin odasına dönüştürmüştür. Bu dönüşüm, insanlığın daha önce karşılaşmadığı ciddi sorunları da beraberinde getirmiştir.

Dijitalleşme; saygı, mesafe, uzaklık ve mahremiyet gibi kavramları belirsizleştirerek, özel alanların aynı anda kamusal hâle gelebildiği bir ortam yaratmıştır. Bu süreçte çocukların maruz kaldığı şiddet, ihmal ve istismar alanlarına sosyal medya, internet ve diğer sanal ortamlar da eklenmiştir. Sanal ortamlara ek olarak, dijital yayın platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte geleneksel medya (radyo, televizyon) da bu sorunların bir parçası olmaya devam etmektedir.

Bu nedenlerle, raporumuzda geleneksel medya, dijital yayın platformları ve internet ortamında çocuk güvenliğine ilişkin hususlara kapsamlı şekilde yer verilmesinin hem mevcut durumu analiz etmek hem de geleceğe yönelik somut ve etkili çözümler geliştirmek açısından hayati öneme sahip olduğu değerlendirilmiştir.

Komisyon Raporu temel olarak “Kavramsal Çerçeve” ile “Çocuklara Karşı Şiddet, İhmal ve İstismarın Önlenmesine ve Çocukların Korunmasına Yönelik Tespit ve Öneriler” başlıklı iki ana bölümden oluşmaktadır. İkinci bölümde hazırlanan tespit ve önerilerimiz ise,

“Toplumsal Farkındalığın ve Duyarlılığın Artırılması”, “Kurumsal Mekanizmaların Güçlendirilmesi”, “Geleneksel Medyada, Dijital Yayın Platformlarda ve İnternet Ortamında Çocuk Güvenliğine İlişkin Öneriler” ve “Mevzuat Düzenlemeleri / Teklifleri” başlıkları altında toplanmıştır.

Raporumuzda; çocukların akıl, ruh ve beden sağlıklarının gelişmesi için alınabilecek tedbirler, çocukların ihmal, istismar ve şiddete karşı korunması için alınabilecek önlemler tespit edilerek değerlendirilmiştir. Bu alanlarda çocuk koruma mekanizmalarındaki eksiklikler ve bu eksikliklere getirilen iyileştirme önerileri, çocuk koruma alanında toplumsal farkındalığı artıracak hususlar, çocuk alanında görev yapan idari ve adli kurumlarda tespit edilen sorunlar ile geliştirilmesi gereken hususlar belirlenerek alınabilecek uygulanabilir tedbirler ile yasal düzenlemelerde yapılabilecek değişiklik önerileri raporda sıralanmıştır.

Komisyon raporumuzda yer alan tespit, öneri ve tedbirlerimizin dikkate alınarak devam eden süreçte çocuğa karşı her türlü ihmal, istismar ve şiddet olaylarının azalarak sona ermesini temenni ediyor, çocuk hakları ve çocukların korunması konularında hassasiyet gösteren ve farkındalığı olan milletvekilleri olarak şimdiden sonra da bu alanda gerçekleşen sorunların takipçisi olacağımızı belirtmek istiyorum.

Komisyon raporunun hazırlanmasında ve Komisyonumuzun çalışmalarının yürütülmesinde desteklerini esirgemeyen Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanımız Sayın Numan KURTULMUŞ’a Türkiye Büyük Millet Meclisinde Komisyonumuzun kurulmasına vesile olan önerileri veren Siyasi Parti Grup Yönetimlerine ve bütün imza sahiplerine, Komisyonun kurulmasını destekleyen Milletvekillerimize, Komisyonumuzda birlikte çalıştığımız Kıymetli Milletvekili üyelerimize, Komisyonumuza bizzat sunum yapan ve sorularımızı cevaplayan, bilgi, belge sunan ve çalışmalarımıza katkı sağlayan tüm resmi ve sivil kurum ve kuruluşlara, akademisyenlere, Komisyon olarak yerinde incelemelerimizde bizleri misafirperverlikle ağırlayan kurumlarımıza ve kamu görevlilerimize, Komisyon toplantılarımıza haricen katılım sağlayan milletvekillerimize, TBMM Başkanlığının Komisyonumuzda görevlendirdiği yasama uzmanı arkadaşlarımıza ve görevlendirilen diğer kıymetli uzmanlarımıza Komisyonumuz adına en içten teşekkürlerimi sunarım.

Cengiz AYDOĞDU
Aksaray Milletvekili
Komisyon Başkanı

ÖNERGE METİNLERİ

1. DEM Parti Grubu adına Grup Başkanvekilleri Muş Milletvekili Sezai TEMELLİ ve Kars Milletvekili Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT'in, Artan çocuk istismarı ve kaybolma vakalarının nedenlerinin tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınabilmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1806)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Diyarbakır'da Narin Güran'ın kaybolması ve cansız bedeninin bulunması sonrası gelişen süreç Türkiye'de çocukların yaşadığı hak ihlalleri ve güvenlik sorunlarının ciddiyetini açığa çıkarmaktadır. Narin'in cenazesinin bulunma süreci, soruşturmada yaşanan çelişkiler, sıklıkla değiştirilen ifadeler, ifadelerden hareketle yayılan spekülasyonlar ve kamuoyunun bilgi edinme hakkını kısıtlayan gizlilik kararları derin bir güvensizlik yaratmış, yetkililerin olaya ilişkin çelişkili açıklamaları durumu daha da karmaşılaştırmıştır. Bu süreçte, gazetecilere yönelik tehditler ve iktidar kanadından gelen açıklamalar, soruşturmanın adil yürütülmediği izlenimini pekiştirmiştir.

Türkiye'de çocuk istismarı ve kaybolma vakaları her geçen gün artarken, ilgili kurumların bu konuda veri paylaşmaması ve etkili politikalar geliştirmemesi sorunları daha da derinleştirmektedir. Bu nedenle, Narin Güran cinayetinin tüm yönleriyle araştırılması ve çocukların çocuk olmaktan gelen haklarını koruyarak ve üstün yararlarının gözetilmesi gerekliliğiyle etkili politikaların geliştirilmesi amacıyla Anayasa'nın 98. ve İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını arz ve talep ederiz. (02.10.2024).

Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT

Kars Milletvekili

DEM PARTİ Grup Başkanvekili

Sezai TEMELLİ

Muş Milletvekili

DEM PARTİ Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Türkiye'de çocuk olmanın, çocuk olmak dışında her anlama gelebildiğini acı bir biçimde deneyimliyoruz. Yakıcılığını her geçen gün derinden hissettiğimiz yoksulluk, işçileşme, eğitimden uzaklaşma, güvensiz yaşam, istismar ve ölüm gibi durumların giderek arttığı bir gerçeklikle karşı karşıya bırakılmaktayız. Çocuklar bu ülkede, ne yazık ki, haklarıyla var olamadan, yaşamı öncelenmeden, özneliği kabullenmeden, çocukluklarıyla kaybedilmektedir.

Diyarbakır'da Narin Güran'ın kaybedilişiyile, Türkiye toplumu bu gerçekliği bir kez

daha görmüş, 19 gün boyunca belirsizlikle dolu bir süreç geçirmiştir. 21 Ağustos'tan beri haber alınamayan Narin'in 8 Eylül'de cansız bedeninin bulunması sonrasında, süreç boyunca açığa çıkan ve yanıtlanmayan birçok soru gündeme gelmiştir. Medyada yayılan spekülasyonların çoğalmasa, kamuoyuna izah sorumluluğu bulunan yetkililerin süreç boyunca yapmış olduğu çelişkili açıklamalar, olay süresince şüpheli durumda olmasına rağmen soruşturmaya dâhil edilmeyen kişiler, delil teşkil edebilecek unsurlara ilişkin titiz davranılmaması, DNA örneğinin günler sonra alınması, bütün bir topluma konu olmasına rağmen gizlilik kararının getirilmesi, Narin'in bulunduğu derenin 3 kez aranmasına rağmen, arama sonucu bulunamaması gibi durumlar mevcut soruları daha da derinleştirmektedir. Üst düzey ve kapsamlı aramaların yapıldığına dair verilen aktarımlar, bahsi geçen durumlar karşısında gerçekliğini yitirmekte, arama kurtartma çalışmalarının bilinçli bir şekilde manipüle edildiği izlenimini uyandırmaktadır.

19 gün boyunca yerinde bilgi edinmeye çalışan gazeteciler tehdit edilmiş, konuyla ilgili yazan, çizen, aktarım yapan kim varsa hedef gösterilmiştir. Öte yandan Narin'in cansız bedeninin bulunması sonrasında, iktidar kanadından bir vekilin, katıldığı bir TV programında -Güran aile fertlerinin de içinde bulunduğu 24 kişi gözaltındayken- söz konusu aile ile ilgili dostluğunu kamuoyuna açıklaması, söz konusu soruşturmanın seyri açısından güvensizlik teşkil etmekte, soruşturma yürütenlere bu “dostluk” bir mesaj iletmektedir. Her geçen gün artan çocuk istismarı, çocuk kaybedilmesi durumlarına ilişkin etkili hiçbir çalışma yürütmeden, verileri kamuoyundan gizleyen, açığa çıkan durumları bütün kurumlarıyla “aile kutsaldır” diyerek, hasıraltı etme çabası içinde olan, failleri cezasızlık politikalarıyla cesaretlendiren ve bu alanda toplumsal politikalar geliştirmeyip çocuk yaşamını değersizleştiren bir iktidarın vekili olarak açıklaması gereken şey karanlık dostluğu değildir. Bilakis, çocukların üstün yararını gözetecek şekilde uygulamaya koymaları gereken girişimlerdir.

Mahkeme, gözaltına alınan ve aile fertlerinin de içinde bulunduğu 12 kişinin tutuklanmasına karar vermiştir. Soruşturma sürecinde açığa çıkan birçok ifade basına yansıdığı için, ifadeler sürekli değişmiş, cinayetin ardındaki gerçeklik organize bir biçimde çarpıtılmaya çalışılmıştır. Her geçen gün yeni ifadeler ve bilgiler dava dosyasına eklenmiş, kamera kayıtlarının silindiği, mesaj içeriklerinin erişilmez olduğu, Güran ailesinin delilleri ortadan kaldırmak için çeşitli önlemler aldığına dair bilgiler kamuoyuna yansımıştır. Kamu gücünün bütünüyle seferber edildiği bilgisinden hareketle, 40 günü aşkındır, 80 haneli bir köyde işlenen Narin Güran cinayetine gerekçelerinin açıklanamamış olması, cinayetin ardındaki grift ilişkilerin çözülmemiş olması, jandarmanın ve kolluğun eksikliklerinin

belirlenmiş olması, kamuoyuna yansıyan birçok iddianın (köyde silahların bulunması, cephanelik olması, daha önceden çocuk ölümlerinin yaşanmış olması gibi) açıklığa kavuşturulmamış olması soruşturmanın şeffaf ve etkin bir gidişata sahip olmadığı şüphelerini güncel kılmaktadır.

Kaybedilen çocukların ve genç kadınların çoğaldığı Türkiye’de Narin’in başına gelenler ne yazık ki ilk ve son değil. Gülistan Doku 1710 gündür kayıp. Rabia Naz için adalet yerini bulmadı. 4 yaşındaki Leyla da Narin gibi 18 gün sonra bir dere yatağında bulundu. 3 yaşındaki Müslüme, faili olan dedesi aynı zamanda babası tarafından katledilmişti. Bu örnekler, Türkiye’de kaybedilme, şiddet, istismar ve ölüm vakalarının can yakıcı olduğunu özetler niteliktedir. Durum böyle iken, TÜİK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi yetkili kurumların 2016’dan bu yana veri paylaşmaması ve bu alanda etkin politikalar yürürlüğe koymaması kabul edilebilir değildir.

Bu bağlamda öncelikli olarak Narin Güran cinayetinin bütün yönleriyle araştırılması, iddia edilen dostluk ilişkilerinden bağımsız olarak, soruşturmaya dâhil olmuş kamu yetkililerinin eksikliklerinin belirlenerek, güvenilir ve etkin bir soruşturma yürütülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda cinayetin bütün yönleriyle araştırılması ve Türkiye’de çocuklara yönelik şiddet, istismar ve ölüm ile ilgili önleyici, çocukların çocuk olma haklarından doğan ve özne olarak değerlendirildiği politikaların geliştirilmesi amacıyla Meclis Araştırması açılması elzemdir.

2. Osmaniye Milletvekili Asu KAYA ve 21 Milletvekilinin, Çocuk istismarlarının ve kayıp çocuk vakalarına yönelik tedbirlerin alınması amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1813)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye gündeminin en önemli başlıklarının başında çocuk istismarları, kayıp çocuklar ve çocuk cinayetleri gelmektedir. Özellikle 21 Ağustos'ta Narin Güran'ın Diyarbakır'da kaybolmasından ve üzerinden geçen 19 gün sonra cesedinin bulunmasının ardından bu konu başlıkları artık ülkemizin çözülmesi gereken en büyük toplumsal sorunların başında gelmektedir. Bu bağlamda, çocuk istismarlarının, kayıp çocuk vakalarının ve çocuk cinayetlerinin önüne geçmek amacıyla Anayasa'mızın 98. TBMM İçtüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri kapsamında Meclis Araştırması açılması konusunda gereğini saygılarımla arz ederim. 01.10.2024

1) Asu KAYA	Osmaniye
2) Cavit ARI	Antalya
3) Nermin YILDIRIM KARA	Hatay
4) Seyit TORUN	Ordu
5) Müzeyyen ŞEVKİN	Adana
6) Cevdet AKAY	Karabük
7) Mahir POLAT	İzmir
8) Zeynel EMRE	İstanbul
9) Mustafa Sezgin TANRIKULU	Diyarbakır
10) Aliye COŞAR	Antalya
11) İbrahim ARSLAN	Eskişehir
12) Mustafa ADIGÜZEL	Ordu
13) Hasan ÖZTÜRKMEN	Gaziantep
14) İnan Akgün ALP	Kars
15) Ali KARAOBA	Uşak
16) Erdoğan TOPRAK	İstanbul
17) Melih MERİÇ	Gaziantep
18) Deniz DEMİR	Ankara
19) Orhan SÜMER	Adana
20) Evrim KARAKOZ	Aydın
21) Sururi ÇORABATIR	Antalya
22) Gülcan KIŞ	Mersin

Gerekçe:

Ülkemizde maalesef binlerce çocuğumuzun kayıp olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız. TÜİK'in bu konuya dair son verileri, 2008-2016 yılları arasına ait. Bu süreçte ülkemizde 104.531 çocuğumuz kaybolmuş. Son 8 yıla dair Sonrasına dair veri olmaması ise ayrıca ele alınması gereken ciddi bir sorundur. Türkiye Büyük Millet Meclisine 8 yıl boyunca kayıp çocuklara dair neden veri paylaşmadığına dair partimizce de verilen soru önermeleri mevcuttur. Ülkemizde çok ciddi, kırmızı alarm veren bir kayıp çocuk sorunu vermek veri paylaşmanın devletin ilgili kurumlarının görevi olduğunu hatırlatmak ve bu eksiğin nedenleri üzerinde de ayrıca araştırma yapmak gerekmektedir.

Ülkemizde ilk korumamız gereken çocuklarımızken, ülkemizde son aylarda yaşanan olaylar, ülkenin çocuklar için bir cehenneme döndürüldüğünün, çocuklarımızın can güvenliğinin kalmadığının göstergeleridir. İhmal etmememiz ve özel olarak da hayatlarını korumamız, eğitim hayatlarını garanti almamız gereken öncelikli kesim çocuklarımızken, ülkemizde çocuk cinayetlerini, kayıp çocuklarımızı, buna dair olmayan verileri ve çocuk istismarlarını konuşmaktayız. Diyarbakır'da, 21 Ağustos'ta kaybolan 8 yaşındaki Narin Güran, ülkemizdeki kayıp çocuk ve çocuk cinayeti sorununu bir kez daha gündeme taşıdı. 19 gün sonra cansız bedeni bulunabilen Narin Güran'ın katilinin kim olduğu henüz belli olmamakla beraber, olayın yaşandığı alanın 120 haneli küçük bir köy, sınırlı bir alan olduğu da bilinmektedir.

FISA Çocuk Hakları Merkezi'nin bilgilerine göre, 2022 yılından bu yana, en az 133 çocuk ev içi şiddet sonucu, çocuk cinayetlerinde veya şüpheli ölümler nedeniyle hayatını kaybetti. Yalnızca 2024 yılının ilk 6 ayında, 343 çocuk önlenebilir nedenlerle hayatını kaybetti. Bu noktada, TÜİK tarafından, “çocuk cinayetleri”, “kayıp çocuklar” ve “çocuk istismarlarına” dair de ayrı başlıklarda veri toplanması ve Emniyet Genel Müdürlüğü'nce ayrı bir çalışma yapılması gerektiği de açıktır. Türkiye'nin gündeminde Narin Güran olayı varken, 28 Eylül günü, Osmaniye'nin Düziçi ilçesinde de E.B. adındaki 14 yaşındaki kız çocuğuna 18 kişinin cinsel istismar uyguladıkları ve bu nedenle adliyeye sevk edildikleri haberleri kamuoyunun gündeme gelmiştir.

Son günlerde yaşanan olayların yanında Narin Güran olayı, çocuklar için cehennem halini almış ülkemizde yaşanan önceki acı vakaları da maalesef yeniden ülke gündemine taşımıştır. Bundan bir tanesi de Ağrı'da kaybolan 4 yaşındaki Leyla olayıydı.

4 yaşındaki Leyla Aydemir, 2018'in Ramazan ayında, Ağrı'da kaybolmuş ve cansız bedeni 18 gün sonra bulunmuştu. Ağrı 1. Ağır Ceza mahkemesinde 2 Ekim 2020'de görülen davada, önemli bir karar verilmiş ve tutuklu olan sanık amcaya ağırlaştırılmış müebbet hapis

cezası verilmiş ancak Kasım 2021’de açıklanan gerekçeli kararda, “Leyla Aydemir’in amcası Y.A. ile Y.A, B.D, H.D, M. A, M.A. A. ve A.A. hakkında üzerlerine atılı suçları işlediklerine dair her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden ve sanıkların üzerlerine atılı suçu işledikleri sabit olmadığından “kişiyi hürriyetinden yoksun kılma” ve “kasten öldürme” suçlarından beraatlerine hükmedildiği bildirilmiştir.” denmiştir.

Ülkemizde çocuk cinayeti deyince akla gelen örneklerden bir diğeri ise Pelda Karaduman’dır. Pelda, 12 yaşında kendisine tecavüz eden dayısının oğlu ile zorla evlendirilmiş ve 19 yaşına geldiğinde sürekli şiddet gördüğü ve 2 çocuk sahibi olduğu Hüseyin Oruç tarafından öldürülmüştü. Oruç hakkında, “beden ve ruh sağlığını bozacak şekilde çocuğun nitelikli cinsel istismarı” suçundan 30 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı ancak haksız tahrik indirimi ile ceza 18 yıla indirildi. Ağırlaştırılmış müebbet hapis cezaları söz konusuysa, istismar ve tecavüz suçlarında “cezasızlık” veya “haksız tahrik” adı altında indirimler söz konusudur. Çocuklara yönelik işlenen suçlarda çok daha etkin bir adalet mekanizmasının işlemesi için de ülkemizde acil ve derinlemesine çalışmalar yapılması gerektiği açıktır.

Tekirdağ’da cinsel istismara uğradığı tespit edile ve günlerdir hala entübe olarak yaşam mücadelesi veren Sıla bebek ise herkesin vicdanını ağır bir şekilde yaralayan başka bir durum halini almıştır.

Bütün bu sorunlar çerçevesinde, artan çocuk istismarlarının önüne geçilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ve gereken yasal düzenlemelerin ve uygulamaların da ele alınması amacıyla Anayasa’mızın 98., TBMM İçtüzüğü’nün 104. ve 105. maddeleri kapsamında Meclis Araştırması açılması konusunda gereğini saygılarımla arz ederim.

3. AK Parti Grup Başkanı Sivas Milletvekili Abdullah GÜLER ve 95 Milletvekilinin; Çocukların korunmasına yönelik politikaların incelenmesi ve çocukları her türlü şiddet, ihmal ve istismardan koruyacak tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1827)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Çocukların korunmasına ve üstün yararına yönelik mevcut politikalar ve stratejilerin incelenerek ailenin, toplumun ve kurumların çocukların korunması üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunarak akıl, ruh ve beden sağlıklarının gelişimlerini destekleyici tedbirlerin belirlenmesi ile mevcut koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi için yeni önerilerin geliştirilmesi amacıyla Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğü'nün 104 üncü ve 105 inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

1) Abdullah GÜLER	Sivas
2) Mustafa Hakan ÖZER	Konya
3) Adem KORKMAZ	Burdur
4) Ercan ÖZTÜRK	Düzce
5) Ali KIRATLI	Mersin
6) Ayhan SALMAN	Bursa
7) Cem ŞAHİN	Karabük
8) Behiye EKER	İstanbul
9) Fatma ÖNCÜ	Erzurum
10) İsmail OK	Balıkesir
11) Abdulhamit GÜL	Gaziantep
12) İbrahim Ethem TAŞ	Antalya
13) Mehmet Eyup ÖZKEÇECİ	Gaziantep
14) Şebnem BURSALI	İzmir
15) Necmettin ERKAN	Kırşehir
16) Yıldız KONAL SÜSLÜ	İstanbul
17) Ali ÖZKAYA	Afyonkarahisar
18) Latif SELVİ	Konya
19) Durmuş Ali KESKİNKILIÇ	Karabük
20) Mehmet Ali ÇELEBİ	İzmir
21) Ayşen GÜRCAN	Eskişehir
22) Fatma AKSAL	Edirne
23) Çiğdem KONCAGÜL	Tekirdağ
24) Abdürrahim DUSAK	Şanlıurfa

25) Feyzi BERDİBEK	Bingöl
26) Harun MERTOĞLU	Rize
27) Cüneyt YÜKSEL	İstanbul
28) Büşra PAKER	İstanbul
29) Erol KELEŞ	Elazığ
30) Osman SAĞLAM	Karaman
31) Cevahir UZKURT	Niğde
32) Resul KURT	Adıyaman
33) Faruk KILIÇ	Mardin
34) Adem YILDIRIM	İstanbul
35) Özlem ZENGİN	İstanbul
36) Bahadır Nahit YENİŞEHİRLİOĞLU	Manisa
37) Mehmet BAYKAN	Konya
38) Leyla ŞAHİN USTA	Ankara
39) Mehmet DEMİR	Kütahya
40) Adem ÇALKIN	Kars
41) Şengül KARSLI	İstanbul
42) Yahya ÇELİK	İstanbul
43) Abdulkadir AKGÜL	Yozgat
44) Derya YANIK	Osmaniye
45) Mestan ÖZCAN	Tekirdağ
46) Derya AYAYDIN	İstanbul
47) Nilhan AYAN	İstanbul
48) Fatma Serap EKMEKÇİ	Kastamonu
49) Nazım ELMAS	Giresun
50) Hüseyin YAYMAN	Hatay
51) Cengiz AYDOĞDU	Aksaray
52) Meliha AKYOL	Yalova
53) Yücel Arzen HACIOĞULLARI	İstanbul
54) Mustafa OĞUZ	Burdur
55) Cevahir Asuman YAZMACI	Şanlıurfa
56) İhsan KOCA	Malatya
57) Kaan KOÇ	Ardahan
58) Ali Taylan ÖZTAYLAN	Balıkesir
59) Veysel TİPİOĞLU	Kocaeli
60) Mehmet Emin ŞİMŞEK	Muş
61) Mustafa DEMİR	İstanbul

62) Sayın Bayar ÖZSOY	Kayseri
63) Şaban ÇOPUROĞLU	Kayseri
64) Ferhat NASIROĞLU	Batman
65) Ömer Oruç Bilal DEBGİCİ	Kahramanmaraş
66) Suna KEPOLU ATAMAN	Diyarbakır
67) Süleyman ŞAHAN	Yozgat
68) Şamil AYRIM	İstanbul
69) Süleyman ÖZGÜN	Nevşehir
70) Havva Sibel SÖYLEMEZ	Mersin
71) Rümeyza KADAK	İstanbul
72) Rabia İLHAN	İstanbul
73) Yusuf AHLATCI	Çorum
74) Mehmet Sait YAZ	Diyarbakır
75) Yusuf Ziya ALDATMAZ	Bartın
76) Şahin TİN	Denizli
77) Yusuf BEYAZIT	Tokat
78) Mevlüt KURT	Kahramanmaraş
79) Ümmügülşen ÖZTÜRK	İstanbul
80) İsmail Çağlar BAYIRCI	Kütahya
81) Saffet BOZKURT	Zonguldak
82) Bülent TUFENKÇİ	Malatya
83) Fehmi Alpay ÖZALAN	İzmir
84) Ayşe BÖHÜRLER	Kayseri
85) İshak ŞAN	Adıyaman
86) Abdurrahim FIRAT	Erzurum
87) Emre ÇALIŞKAN	Nevşehir
88) Rukiye TOY	Sivas
89) Seda SARIBAŞ	Aydın
90) Mustafa KAPLAN	Kırıkkale
91) Muhammet Emin AKBAŞOĞLU	Çankırı
92) Radiye Sezer KATIRCIOĞLU	Kocaeli
93) Abdulkadir Emin ÖNEN	Şanlıurfa
94) Faruk AYTEK	Adana
95) İbrahim YURDUNUSEVEN	Afyonkarahisar
96) Zeynep YILDIZ	Ankara

Gerekçe:

Çocukluk dönemi; fiziki ve psikolojik açıdan gelişimin en hassas çağı olduğundan, çocukların korunması ve refahlarının sağlanması devletin en önemli sorumluluklarından biridir. Çocuğun yüksek yararı ilkesi gereğince yaşama, korunma, gelişme ve katılım çocuğun en temel haklarıdır. Ülkemizde çocuklar her zaman geleceğin güvencesi olarak görülmüş ve onlara mutlu, güvenli ve aydınlık bir gelecek hazırlanmasına özel bir önem atfedilmiştir. Bu bağlamda, çocuğun korunmasında aile ve Devletin yükümlülükleri Anayasamızın 41 inci maddesinde yer alan “... Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.” hükmüyle güvence altına alınmış; çocukların yetiştirilmesi, eğitimi, sağlığı, ailenin korunması gibi konular üst politika belgelerinde özellikle vurgulanmıştır

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989), çocuk haklarını güvence altına alan en önemli uluslararası belgedir. Bu sözleşme ile dünya genelinde çocukların korunması için bir yasal çerçeve sağlanması hedeflenmektedir. Ülkemiz 14 Eylül 1990 tarihinde bu sözleşmeye imza koymuştur. Çocuk hakları, 18 yaş altındaki her bireyin, sağlıklı bir şekilde büyüebilmesi ve gelişebilmesi için sahip olduğu temel hakları ifade etmektedir. Bu haklar, çocukların fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı, onları şiddet, istismar, ihmal ve ayrımcılıktan korumayı amaçlamaktadır. Bununla birlikte ülkemiz taraf olduğu on altı İnsan Hakları Sözleşmesi ile çocukla ilgili duyarlılığını ve kararlılığını her platformda gösteren en üst ülkeler kategorisinde yer almaktadır.

Diyarbakır’ın merkez Bağlar ilçesine bağlı Tavşantepe mahallesinde canice ve vahşice katledilen sekiz yaşındaki Narin kızımız ile Tekirdağ’da insanlık adına utanç verici bir şekilde istismar ve şiddete maruz kalan minik bebeğimiz tarifi olmayacak şekilde hepimizi derinden yaralamıştır. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan da bu konudaki hassasiyetini dile getirmiştir. Bu anlayış doğrultusunda çocuklara ilişkin konular ertelenemez, geciktirilemez ve hiçbir şekilde görmezden gelinemez.

Çocukluk dönemi, her açıdan sağlıklı bireyler yetiştirilmesi için özen gösterilmesi gereken bir süreçtir. Bu bağlamda ülkemizde çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi ile ihmal ve istismar mağduru çocuklara yönelik önemli düzenlemeler yapılmış, etkin mekanizmalar tesis edilmiş, ayrıca idari ve yargısal tedbirler hayata geçirilmiştir. Ancak geleceğimizin teminatı her bir çocuğumuzun iyi oluşlarının korunması ve desteklenmesi ile toplumsal refahın sağlanması hedefine ulaşma yolunda çocuklara yönelik hizmetlerin doğası gereği

sürekli değıştirilmesi ve geliştirilmesi ihtiyaçı bulunduğu da bir gerçektir. Kadınlara yönelik şiddet olayları, yaşam hakkı ve beden bütünlüğünü tehdit eden adli vakalar da toplumumuzda derin bir yara olarak varlığını sürdürmektedir. Yapılan yasal düzenlemeler ile alınan idari tedbirlere ve devletimizin tüm kurumlarının konu hakkındaki azami hassasiyetine ve gayretine rağmen hala üzücü olayların yaşanıyor olması bir araştırma komisyonu kurularak uygulama ve tedbirlerin gözden geçirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Öte yandan çocuğun gelişmesi ve sosyalleşmesinde, aynı zamanda haklarının ve güvenliğinin korunması ve çeşitli gereksinimlerinin karşılanması hususunda en temel yapıların başında aile gelmektedir. Aile, birey ve toplum arasındaki ilişkilerin kurulmasını sağlayan en temel kurum olup koruyucu önleyici mekanizmalardaki toplumsal, sosyal, duygusal, kültürel ve ekonomik fonksiyonları itibariyle bireysel ve toplumsal refahın gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Son zamanlarda başta bireylerin, biyolojik gerçekliklerinden soyutlanmasını, cinsel kimlik kavramı üzerinden aile kurumu hedef alınarak neslin devamının akamete uğratılmasını amaçlayan yaklaşımlarda artış görülmektedir. Bu yönüyle üstlendiğı önemli işlevi yerine getirebilmesi için ailenin desteklenmesi ve korunması da önem arz etmektedir.

Çocukların korunmasına ve üstün yararına yönelik mevcut politikalar ve stratejilerin incelenerek ailenin, toplumun ve kurumların çocukların korunması üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi, çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunarak akıl, ruh ve beden sağlıklarının gelişimlerini destekleyici tedbirlerin belirlenmesi ile mevcut koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi için yeni önerilerin geliştirilmesi amacıyla Anayasanın 98 inci ve İçtüzüğün 104 üncü ve 105 inci maddeleri gereğince bir Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz.

4. İYİ Parti Grubu adına Grup Başkanvekilleri Balıkesir Milletvekili Turhan ÇÖMEZ ve İstanbul Milletvekili Mehmet Satuk Buğra KAVUNCU’nun, Çocukların maruz kaldıkları sorunların tespit edilerek bu sorunlara yönelik önleyici tedbirlerin alınabilmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1828)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Çocuklar; yoksulluk, çocuk işçiliği, istismar gibi konularda toplumun en savunmasız ve korunmaya muhtaç bireyleri olmaları nedeniyle öncelikli olarak devletin gündeminde ve mücadelenin merkezinde olmalıdır.

Çocukların beslenmesi, barınması, eğitimi, sağlık hizmetlerine ulaşımı gibi konuların yanında çocukların kolluk birimlerine ulaşımı ve güvenliğinin sağlanması son derece önemlidir. Bir sebepten ailesinin yanında kalamayan çocuklar için çocuk evleri, çocuk yuvaları ve çocuk destek merkezleri gibi birimler, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamak, fiziksel ve psikolojik güvenliklerini sağlamak ve onlara gerekli eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerini sunmak amacıyla devlet himayesi altında bulunan çocuklar için kurulmuştur. Hem ebeveynler hem de devlet himayeleri altındaki çocukların her türlü istismardan ve kötü muameleden korumak üzere gerekli bütün önlemleri almak zorundadır. Devlet pek tabi bu görev ve yükümlülüğünü yetkili organları aracılığıyla, iktidar vasıtasıyla yerine getirmektedir.

Ancak son zamanlarda kamuoyuna yansıyan bilgiler, yaşanan elim olaylar çocukların ciddi risklerle karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Çocuk ve genç cinayetleri, çocukların cinsel istismarı, gençlere yönelik taciz ve tecavüz olayları ve faili meçhul cinayetleri münferit olaylar olarak algılamak yerine sorunun çok daha derinde yapısal boyutları ile incelemek ve araştırmak gerekmektedir.

Bu bağlamda, çocukların ve gençlerin maruz kaldığı sorunların tespit edilmesi ve bu sorunların çözümüne yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesi amacıyla kapsamlı bir araştırma yapılması gerekmektedir. Çocuk koruma sistemindeki eksiklikleri ortaya koymak, bu eksikliklerin giderilmesi için öneriler geliştirmek, çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyacak önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesini sağlamak, suça sürüklenen ve suçtan etkilenen çocuklar hakkında gerekli araştırmaların yapılması ve önlemlerin alınması amacıyla Anayasa’nın 98’inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü’nün 104’üncü ve 105’inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması konusunda gereğini arz ederiz.

Mehmet Satuk Buğra KAVUNCU

İstanbul Milletvekili

İYİ PARTİ Grup Başkanvekili

Turhan ÇÖMEZ

Balıkesir Milletvekili

İYİ PARTİ Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Çocukların beslenmesi, barınması, eğitimi, sağlık hizmetlerine ulaşımı gibi konuların yanında çocukların kolluk birimlerine ulaşımı ve güvenliğinin sağlanması son derece önemlidir. Hem ebeveynler hem de devlet himayeleri altındaki çocukların her türlü istismardan, kötü muameleden korumak ve can güvenliklerini sağlamak üzere gerekli bütün önlemleri almak zorundadır.

Ülkemizde adalet sistemi, sosyal hizmet sistemi ve eğitim sistemi desteğe ihtiyaç duyan çocuklara temel ihtiyaçlarını karşılayacak, fiziksel ve psikolojik güvenliklerini sağlayacak, eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri sunacak şekilde yapılandırılmamıştır. Bununla birlikte son dönemde gündeme gelen elim olaylar da yaşanan örneklerin münferit olmadığını sorunun daha derinde ve yapısal olduğunu gözler önüne sermektedir.

Anayasanın 41 inci maddesinin 2 nci ve 3 üncü fıkralarında her çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma hakkına sahip olduğu, devletin de her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirler alacağı güvence altına alınmıştır. Anayasanın 61 inci maddesinde sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gereken gruplar düzenlenmiş ve devletin korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alacağına vurgu yapılmıştır. Ayrıca Türk Medeni Kanunu, Sosyal Hizmetler Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu ve Türk Ceza Kanunu gibi çeşitli kanunlarda da bu hususun öncelikli olarak devletin sorumluluğunda olduğu düzenlenmiştir. Devlet pek tabi bu görev ve yükümlülüğünü yetkili organları aracılığıyla iktidar vasıtasıyla yerine getirmelidir. Ancak TÜİK verilerine bakıldığında bu konuda iktidarın başarısız olduğu görülmektedir.

TÜİK'in yayınladığı Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistiklerine göre 2023 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların %45,2'sini mağdur çocuklar oluşturmaktadır. Güvenlik birimlerine suç mağduru olarak gelen veya getirilen 217 bin 915 çocuğun %61,3'ü yaralama, %11,8'i cinsel suçlar, %8,6'sı aile düzenine karşı suçlar, %4,4'ü tehdit, %13,9'u ise bu nedenlerin dışında kalan diğer nedenlerden dolayı mağdur olmuştur.

Yine TÜİK verilerine göre 2020 yılından günümüze güvenlik birimlerine gelen veya getirilen mağdur çocuk sayısında %42 artış yaşandığı görülmüştür. Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen suça sürüklenen çocuk sayısında ise 2020 yılından bu yana %57 artış yaşanmıştır. Belirtilen yıllar arasında mağdur ve fail çocuk sayısında yaşanan artış ülkemizin düştüğü tehlikeli sosyolojik durumu gözler önüne sermektedir.

TÜİK verilerine göre; çocukların 15 bin 716'sı kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle güvenlik birimlerine geldi veya getirildi.

Yayımlanan veriden de anlaşıldığı üzere ülkemizde çocukların güvenliği ile ilgili çok ciddi toplumsal bir problem yaşanmaktadır. TÜİK verilerinden anlaşılabacağı üzere bu sayı kaybolan çocukları yansıtmamaktadır. Bu verilere kaybolan ancak bulunamayan çocuk sayısı yansımamıştır. TÜİK verisi yalnızca bulunan çocuklara ilişkindir.

Son zamanlarda kamuoyuna yansıyan çocuk kayıpları, çocuk ölümleri, bulunan çocuk cesetleri ve çocuk organları ile ilgili gelişmiş, kapsamı genişletilmiş çalışmalar yürütülmelidir.

Denetim eksiklikleri, aynı zamanda istismar vakalarının örtbas edilmesine ve bu durumun süreklilik kazanmasına zemin hazırlamaktadır. 8 yaşındaki Narin Güran'ın ağustos ayında katledilmesinin üzerinden çok geçmeden İstanbul'da Ayşenur ve İkbâl'in canice katledilmesi bir kez daha kamuoyu vicdanını en derinden etkilemiştir. Gençlerimiz ve çocuklarımızın güvenliği için ivedilikle gerekli önlemler alınmalıdır.

Sonuç olarak, iktidarın çocukların korunması ve haklarının gözetilmesi konusundaki sorumlulukların yerine getirmesi, toplumun en savunmasız kesimi olan çocukların geleceğini güvence altına alacaktır. Bu bağlamda çocuk koruma sistemindeki eksiklikleri ortaya koymak, bu eksikliklerin giderilmesi için öneriler geliştirmek, çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyacak önleyici tedbirlerin hayata geçirilmesini sağlamak, suça sürüklenen ve suçtan etkilenen çocuklar hakkında gerekli araştırmaların yapılması ve önlemlerin alınması amacıyla Anayasa'nın 98'inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104'üncü ve 105'inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılması konusunda gereğini arz ederiz.

5. MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Nevşehir Milletvekili Filiz KILIÇ ve Nevşehir Milletvekili Erkan AKÇAY’ın, Çocukların her türlü şiddet ve istismardan korunması ve koruma mekanizmalarının iyileştirilmesi için alınması gereken tedbirlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1829)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimlerini destekleyici tedbirlerin belirlenmesi, çocukların korunmasına yönelik mevcut koruma mekanizmalarının incelenmesi ve iyileştirilmesi ile kurumların, toplumun ve ailelerin çocukların korunması üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla Anayasa’nın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak saygılarımızla arz ederiz.

Erkan AKÇAY

Manisa Milletvekili
MHP Grup Başkanvekili

Filiz KILIÇ

Nevşehir Milletvekili
MHP Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Toplumlar varlıklarını devam ettirebilmek ve geleceğe umutla bakabilmek için, yarınların teminatı olan çocukların bakımı ve korunması adına gereken hassasiyeti ve özeni göstermek zorundadır. Yarınların yetişkinleri olan çocuklar, bizzat toplumun geleceğini şekillendiren bireyler olacaktır. Çocukların güvenliğinin sağlanması ve ihtiyaçlarının karşılanması ile onların şiddet, istismar ve ayrımcılıktan korunması, toplumlar için hayati önem taşımaktadır. Çocuklarımızın elinden tutmak, onların derdine derman olmak hem insani bir görevdir hem de bir vatandaşlık görevidir. Bu bakımdan çocukların istismarı bir insanlık suçudur.

Tarih boyunca toplumlar, çocukların korunması ve bakımı konusunda çeşitli çalışmalar yürütmüştür. Özellikle 20. Yüzyıldan itibaren çocuk hakları kavramı ortaya çıkmış ve bu çalışmalar olumlu yönde ilerleme kaydetmiştir. Ülkemizce 14 Eylül 1990 tarihinde imzalanan ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, çocuk haklarını güvence altına alan en önemli uluslararası belgedir. Ayrıca Anayasamızın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” başlıklı 41 inci maddesi, ailenin toplumun temeli olduğunu ifade etmiş ve “Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar. Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve

doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.” hükümlerine yer vermiştir. Bu bakımdan Devletimiz, ailenin ve çocuğun önemini vurgulamış, çocuğun ve ailenin korunmasını üst politika olarak belirlemiş ve anayasal olarak güvence altına almıştır. Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip ERDOĞAN ve Genel Başkanımız Sayın Devlet BAĞÇELİ bu konudaki hassasiyetlerini çokça dile getirmişlerdir.

Son zamanlarda, kültürel erozyon, toplumsal değerlerin aşınması ve cinsel kimlik kavramına yönelik birçok tehdit ve sınamayla hedef alınan aile ve çocuğun korunmasını sağlamak için gerekli duyarlılığın ve kararlılığın her platformda gösterilmesi gerekmektedir. Devletimiz, çocuğun korunması ve sağlıklı bireyler yetiştirilmesi adına birçok düzenleme hayata geçirmiş, yargısal tedbirler ve etkin mekanizmalar oluşturmuştur. Bu gayrete rağmen yaşanan üzücü olaylar neticesinde aile ve çocuğu korumaya yönelik mekanizmaların gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır.

Diyarbakır’ın Bağlar ilçesinde canice katledilen sekiz yaşındaki Narin kızımız ile şiddete maruz kalarak hayatını kaybeden 2 yaşındaki Sıla bebeğimiz herkesin yüreğini kavurmuş, maşeri vicdanda büyük bir üzüntüye neden olmuştur. Hepimizi, tarifi olmayacak şekilde derinden yaralayan ve insanlık adına utanç verici bu tür olayların önüne geçilmesi zaruridir.

Çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimlerini destekleyici tedbirlerin belirlenmesi, çocukların korunmasına yönelik mevcut koruma mekanizmalarının incelenmesi ve iyileştirilmesi ile kurumların, toplumun ve ailelerin çocukların korunması üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi amacıyla Anayasa’nın 98 inci ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İç Tüzüğü’nün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince Meclis Araştırması açılmasını Milliyetçi Hareket Partisi Grubu olarak saygılarımızla arz ederiz.

6. SAADET Partisi Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Bülent KAYA'nın, Çocukların korunmasına yönelik politikaların gözden geçirilerek etkin denetim mekanizmalarının oluşturulması için yapılması gerekenlerin belirlenmesi amacıyla bir Meclis araştırması açılmasına ilişkin önergesi (10/1830)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Son yıllarda çocuklara karşı işlenen cinayet vakaları giderek artmakta ve kamuoyunda ciddi infiale neden olmaktadır. Bu durum, mevcut yasal düzenlemelerin ve koruma mekanizmalarının etkili olup olmadığını sorgulamamıza yol açmaktadır. Çocukların korunmasına yönelik politikaların yeniden gözden geçirilmesi ve etkin denetim mekanizmalarının kurulması amacıyla Anayasa'nın 98. ve TBMM İç Tüzüğü'nün 104. ve 105. maddeleri gereğince Meclis araştırması açılmasını saygılarımızla arz ve teklif ederiz.

Bülent KAYA

İstanbul Milletvekili

SAADET Partisi Grup Başkanvekili

Gerekçe:

Günümüzde çocuklara yönelik şiddet ve cinayet vakalarının artış göstermesi toplumumuzu derinden yaralamaktadır. Çocuklarımızın güvenliğini sağlamak, onların yaşam hakkını korumak ve geleceğimizin teminatı olan çocuklarımızın maruz kaldığı şiddet olaylarını önlemek adına alınan tedbirlerin yeterliliği tartışılmalıdır.

Çocukların yetişkinler tarafından öldürüldüğü, istismara uğratıldığı bir toplumsal bağlamda, kimliklerimizin, ideolojilerimizin ve inançlarımızın anlamını yitirdiği pek çok olgu dikkat çekmektedir. Konuya ilişkin bazı davalarda, farklı bakanlıklar çelişkili açıklamalar yaparak devlet kurumları arasındaki tutarsızlıkları ortaya koymuş ve bu durum toplumda var olan kafa karışıklığını derinleştirmiştir. 2008-2016 yılları arasında 104.531 çocuğun kaybolduğu bilinmekte olup, bu da her yıl ortalama 10 bin çocuğun kaybolduğu anlamına gelmektedir. Ancak, 2016'dan sonraki verilere dair kamuoyuna yansımış herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. TÜİK'in "Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri, 2023" verilerine göre güvenlik birimlerine getirilen çocukların yüzde 45,2'sini mağdur çocuklar oluşturmaktadır. İstatistiklere göre, 2023 yılında 25 bin 685 çocuk cinsel suç mağduru olarak kaydedilmiş, 2022 yılında ise bu sayı 31 bin 890 olarak kayıtlara geçmiştir. 2021 yılında ise cinsel suç mağduru olan çocuk sayısı 27 bin 739'du. Dolayısıyla son üç yılda toplam 85 bin 314 çocuk cinsel suçlardan mağdur olduğu iddiasıyla güvenlik birimlerine getirilmiştir. Bununla birlikte Adalet Bakanlığı verilerine göre, Türkiye genelinde başsavcılıklar tarafından çocukların cinsel istismarına ilişkin açılan dosya sayısı 2015 ile 2023

yılları arasında yaklaşık iki katına çıkmıştır. 2023 yılında yürütülen 66 binden fazla soruşturmanın her birinde en az bir çocuk mağdur olarak yer almıştır.

Bu bilgilerden de görüleceği gibi çocuk istismarı ve ihmali, binlerce çocuk ve aileyi etkileyen ciddi bir toplumsal sorundur. İstismar, çocukların bilişsel, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimlerin olumsuz yönde etkileyerek kalıcı hasarlar bırakabilmektedir. Bu nedenle hangi gerekçelerle olursa olsun istismar, ihmal ve kayıp vakaları tüm yönleriyle incelenmeli ve aydınlatılmalıdır. Aksi takdirde, toplumda “bu tür olaylar örtbas ediliyor” algısı yerleşirse, mevcut istatistiklerin çok daha ötesine geçilmesi kaçınılmaz olacaktır. Son dönemde basına yansıyan vakalarda olayların daha önceden planlandığı açıkça görülmektedir. Bu durum, çocukları hedef alan bireylerin daha önceden tespit edilip edilemeyeceği ve olası saldırıların nasıl önenebileceği sorusunu gündeme taşımaktadır.

Bu olaylar, çocuklarımızın güvenliği için mevcut yasal ve sosyal koruma mekanizmalarının etkinliğinin yetersiz olduğunu göstermektedir. Yasal düzenlemelerin eksiklikleri ve çocuklara karşı işlenen suçların önlenmesine yönelik alınan önlemlerin etkinliği ciddi şekilde sorgulanmalıdır. Çocuklarımızı hedef alan bu tür şiddet vakalarının önüne geçmek için daha güçlü politikaların oluşturulması elzemdir.

Bu bağlamda;

1. Çocuklara yönelik şiddet ve cinayet olaylarının artış nedenlerinin tespit edilmesi,
2. Çocukların korunmasına yönelik mevcut yasaların etkinliğinin ve bu yasaların uygulanmasında karşılaşılan sorunların araştırılması,
3. Eğitim kurumları, güvenlik birimleri ve sosyal hizmetlerin çocukların korunmasındaki rollerinin değerlendirilmesi,
4. Çocuk cinayetlerini önleyici politikaların geliştirilmesi ve mevcut politikaların etkinliğinin artırılması için gerekli tedbirlerin belirlenmesi,
5. Suç işlemiş kişilerin toplum içinde takip ve denetim süreçlerinin gözden geçirilmesi,
6. Çocuklara yönelik suçları önlemeye yönelik bilinçlendirme çalışmalarının artırılması,
7. Farklı sosyal medya platformlarında şiddet içerikli paylaşımlar yapanların belirlenerek gerekli tedbirlerin alınması amacıyla bir Meclis Araştırması açılması önem arz etmektedir.

TAKDİM YAZISI

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden
Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan
Meclis Araştırması Komisyonu
(10 / 1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830)

Sayı: Z-94871011-130.05-1810960

04.03.2026

Konu: Komisyon Raporu

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden
Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10 /
1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonu
Anayasa'nın 98 inci ve İçtüzük'ün 104 ve 105 inci maddeleri çerçevesinde çalışmalarını
tamamlamış bulunmaktadır.

20.11.2024 tarihinde göreve başlayan Komisyonun yaptığı çalışmalar sonucunda
düzenlediği Rapor ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim. Saygılarımla.

Cengiz AYDOĞDU
Aksaray Milletvekili
Komisyon Başkanı

KOMİSYONUN KURULUŞU VE ÇALIŞMALARI

A. MECLİS ARAŞTIRMASI ÖNERGELERİNİN KONUSU VE ÖZETİ

28. Yasama Dönemi’nde, “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi” amacıyla verilen:

DEM Parti Grubu adına Grup Başkanvekilleri Muş Milletvekili Sezai TEMELLİ ve Kars Milletvekili Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT’in (10/1806); Osmaniye Milletvekili Asu KAYA ve 21 Milletvekilinin (10/1813); AK Parti Grubu adına Grup Başkanı Sivas Milletvekili Abdullah GÜLER ve 95 Milletvekilinin (10/1827); İYİ Parti Grubu adına Grup Başkanvekilleri Balıkesir Milletvekili Turhan ÇÖMEZ ve İstanbul Milletvekili Mehmet Satuk Buğra KAVUNCU’nun (10/1828); MHP Grubu adına Grup Başkanvekilleri Nevşehir Milletvekili Filiz KILIÇ ve Nevşehir Milletvekili Erkan AKÇAY’ın (10/1829); SAADET Partisi Grubu adına Grup Başkanvekili İstanbul Milletvekili Bülent KAYA’nın (10/1830) Esas Numaralı,

Önergelerinin, 08/10/2024 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu tarafından kabul edilmesiyle “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla” Meclis Araştırması Komisyonu kurulmuştur.

20.11.2024 tarihinde çalışmalarına başlayan söz konusu Meclis Araştırması Komisyonunun kurulmasına yönelik önergelerin gerekçeleri incelendiğinde özetle;

21 Ağustos’ta Diyarbakır ilinin merkez Bağlar ilçesine bağlı Tavşantepe mahallesinde kaybolan 8 Eylül’de cansız bedeni bulunan 8 yaşındaki Narin Güran’ın cinayetinin detaylı bir şekilde araştırılması gerektiği,

Eylül 2024’te Tekirdağ ilinde uğradığı cinsel istismar ve fiziksel şiddet sonucu hastaneye kaldırılarak entübe edilen ve daha sonra 7 Ekim’de hayatını kaybeden Sıla bebeğin uğradığı istismar ve şiddetin tüm yönleriyle araştırılması gerektiği,

Leyla Aydemir, Gülistan Doku, Müslüme bebek, Pelda Karaduman, Ayşenur ve İkbal gibi son zamanlarda kamuoyuna yansıyan çocuk ve genç kayıpları, istismarları ve ölümleri ile ilgili kapsamı genişletilmiş araştırmalar yapılması gerektiği,

Çocuk istismarı, kayıp çocuklar ve çocuk cinayetleri konusunda güncel verilerin tutulması, kategorilerine ayrılması ve kamuoyuyla paylaşılması hususlarındaki eksikliklerin tespiti ile bu eksikliklerin ilgili kurumlarca giderilmesi, bu konuda etkili politikaların yürürlüğe konulması ihtiyacı,

Çocuğun korunması ve gelişimini sağlamak adına, çocuğun bulunduğu temel çevrelerden birini teşkil eden aile kurumunun desteklenmesi ve korunması için alınabilecek tedbirlerin incelenmesi, ailenin, toplumun ve kurumların çocukların korunması üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi ile aileyi ve aile içerisinde çocuğu korumaya yönelik mekanizmaların gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi ihtiyacı,

Çocuğun ve çocukluk döneminin önem ve hassasiyetini göz önünde bulundurarak çocuklara yönelik şiddet, istismar ve ölüm ile ilgili önleyici, çocukların çocuk olma haklarından doğan ve özne olarak değerlendirildiği politikaların geliştirilmesi,

Çocuk ve gençlerin maruz kaldığı sorunların en genel hâliyle tespiti ve tespit edilen sorunların çözülebilmesi adına kapsamlı bir araştırma yapılması,

Çeşitli sosyal medya ve internet platformlarında çocuğa yönelik şiddet ve istismar içerikli paylaşımların belirlenmesi ve bu konuda gerekli tedbirlerin alınması gerekliliği,

Suçla sürüklenen ve suçtan etkilenen çocuklar hakkında gerekli araştırmaların yapılması ve bu konuda gereken önlemlerin alınması ihtiyacı,

Çocuklara yönelik şiddet, istismar vb. suçların önlenmesi amacıyla farkındalık ve bilinçlendirme çalışmalarının artırılması, çocukların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyacak önleyici politika ve mekanizmaların geliştirilmesi ve etkinliğinin artırılması gerektiği,

Çocuğun korunması ve üstün yararı gözetilerek çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması, akıl, ruh ve beden sağlıklarının gelişimlerini destekleyici tedbirlerin belirlenmesi, mevcut çocuk koruma sistemlerindeki eksikliklerin tespit edilmesi, eksikliklerin giderilmesi için öneriler geliştirilmesi, mevcut mekanizma ve uygulamaların iyileştirmelerinin sağlanması gerektiği,

Çocuklara yönelik suçlarda ve bu suçlara karşı verilen cezalarda etkililik ve caydırıcılığın tespiti ile bu konularda etkili adalet mekanizmalarının incelenmesi, çocuk istismarlarının önüne geçilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi ile mevcut yasal düzenlemelerin ve uygulamaların etkinliğinin artırılması, bu yasaların uygulanmasında karşılaşılan zorluk ve sorunların tespiti ve araştırılması,

hususlarına yer verilmiştir.

B. KOMİSYONUN KURULUŞU, GÖREV SÜRESİ VE KOMİSYON ÜYELERİ

Anayasa'nın 98 inci, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 104 ve 105 inci maddeleri gereğince verilmiş olan 10 / 1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830 esas numaralı Meclis araştırması önermeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunun 08.10.2024 tarihli 4'üncü Birleşiminde görüşülmüştür. Bu görüşmelerden sonra, önerelerde belirtilen hususlarla ilgili bir Meclis Araştırması Komisyonu kurulmasına karar verilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konudaki 1427 sayılı Kararı 10/10/2024 tarihli ve 32688 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu Kararda; Meclis Araştırması Komisyonunun 22 üyeden oluşması, Komisyonun çalışma süresinin başkan, başkanvekili, sözcü, kâtip seçimi tarihinden başlamak üzere 3 ay olması ve gerektiğinde çalışmalarını Ankara dışında da yapabileceği hususlarına yer verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 13.11.2024 tarihli 18'inci Birleşiminde Komisyon üye seçimi yapılmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu konudaki 1434 sayılı Kararı 21/11/2024 tarihli ve 32729 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

Komisyon, Meclis Başkanlığının çağrısı üzerine yapılan 20.11.2024 tarihli ilk toplantısında Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimini gerçekleştirmiştir. Komisyon bu toplantıda, hazır bulunan üyeler arasından en yaşlı üye sıfatıyla Manisa Milletvekili Şenol SUNAT'ın geçici başkanlığında toplanmıştır. Yapılan gizli oylama sonucu Komisyon Başkanlığına Aksaray Milletvekili Cengiz AYDOĞDU, Başkanvekilliğine Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer KATIRCIOĞLU, Komisyon Sözcülüğüne Giresun Milletvekili Nazım ELMAS, Komisyon Kâtipliğine Çankırı Milletvekili Pelin YILIK seçilmiş ve Komisyon çalışmalarına başlamıştır.

Komisyon Üyeleri ve Seçim Çevreleri

**Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve
Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi
Amacıyla Kurulan 10/1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830 Esas Numaralı Meclis
Araştırması Komisyonu**

BAŞKAN

Cengiz AYDOĞDU
Aksaray

BAŞKANVEKİLİ

**Radiye Sezer
KATIRCIOĞLU**
Kocaeli

SÖZCÜ

Nazım ELMAS
Giresun

KÂTİP

Pelin YILIK
Çankırı

KOMİSYON ÜYELERİ

Semra DİNÇER
Ankara

İbrahim Ethem TAŞ
Antalya

Adem KORKMAZ
Burdur

Sema SİLKİN ÜN
Denizli

Musa KÜÇÜK
Gümüşhane

**Nermin YILDIRIM
KARA**
Hatay

Türkan ELÇİ
İstanbul

**Yıldız
KONAL SÜSLÜ**
İstanbul

Suat ÖZÇAĞDAŞ
İstanbul

**Ayşe Sibel
YANIKÖMEROĞLU**
İstanbul

Tuba KÖKSAL
Kahramanmaraş

Adem ÇALKIN
Kars

Şaban ÇOPUROĞLU
Kayseri

Necmettin ERKAN
Kırşehir

Şenol SUNAT
Manisa

**Beritan
GÜNEŞ ALTIN**
Mardin

Kamuran TANHAN
Mardin

Harun MERTOĞLU
Rize

C. KOMİSYON ÇALIŞMA SÜRECİ HAKKINDA USUL VE ESASLAR

Komisyon; başkan, başkanvekili, sözcü ve kâtip seçiminin yapıldığı 20.11.2024 tarihinden itibaren çalışmalarına başlamıştır. Komisyon Başkanının önerisi üzerine ilk toplantıda Komisyon çalışmaları için gerekli olan kararlar alınmıştır.

Komisyonun 20.11.2024 tarihinde yaptığı ilk toplantısında;

1. Komisyonun gerekli görmesi hâlinde, Komisyon olarak ya da oluşturulacak alt komisyonlar marifetiyle mahallinde inceleme ve araştırmalar yapmasına,
 2. Komisyon toplantılarında ve Ankara dışı çalışmalarda tam tutanak tutulmasına,
 3. Komisyonun Genel Kurul çalışma saatlerinde de çalışma yapabilmesi için Meclis İçtüzüğü'nün 35 inci maddesi uyarınca Başkanlık Divanı'ndan izin istenmesine,
 4. Komisyonun uygun gördüğü çalışmalarını kamuoyuna duyurabilmek amacıyla internet sitesi kurulmasına ve e-posta adresi alınmasına,
 5. Komisyon süresince ilgili kurum ve kuruluşlardan konu ile ilgili uzman görevlendirilmesi ile ilgili işlemlerin ve yazışmaların yapılmasında, davet edilecek kişi ve kurumların tespiti hususlarında Komisyon Başkanlığı'nın yetkili kılınmasına,
 6. Ankara dışında yapılacak inceleme ve çalışmalara belirlenecek komisyon uzmanları ile kamu kurum ve kuruluşlarından görevlendirilen personelin katılmasına,
 7. Rapor yazımında Komisyon Başkanlığı'na redaksiyon yetkisi verilmesine,
 8. Ankara'da yapılan Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere çağrılan davetliler ile diğer kurum ve kuruluşlardan görevlendirilen uzmanların ulaşım ve iâşe bedellerinin karşılanmasına,
- karar verilmiştir.

D. KOMİSYON ÇALIŞMALARI SÜRECİ

Komisyonun çalışmaları süresince yaklaşık 21 saat süren 11 toplantı yapılmış; ilgili bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları ile akademisyenler davet edilerek araştırma konusu hakkında görüş ve önerileri dinlenmiş; Komisyon çalışmalarında ve rapor yazımında yararlanmak amacıyla tüm paydaşlardan 31 adet bilgi notu/rapor temin edilmiştir.

Komisyonun 4 aylık çalışma süresi boyunca 2 yerinde inceleme ziyareti gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, 25-26 Şubat 2025 tarihlerinde; kamuoyunun ve TBMM'nin gündeminde yer alan Narin GÜRAN'ın ölümüne ilişkin devam etmekte olan yargılamayı takip etmek ve Çocuk İzlem Merkezi'nde incelemelerde bulunmak amacıyla Diyarbakır'da çeşitli ziyaretler gerçekleştirmiştir. Komisyon; 26 Şubat 2025 tarihinde ise Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi'nde ve Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı'nda incelemeler gerçekleştirmiş ve yetkililerden bilgi almıştır.

Çalışmalar neticesinde oluşturulan Taslak Komisyon Raporu, Komisyon üyelerine 24.12.2025 tarihinde dağıtılmıştır. Komisyon üyeleri bu Taslak Rapor üzerindeki değerlendirme ve görüşlerini ise, 09.01.2026 tarihine kadar Komisyon Başkanlığına iletmışlerdir.

Üyelerden gelen öneri ve görüşler çerçevesinde nihai şekli verilen söz konusu Komisyon Raporu 04.03.2026 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

D.1. Komisyonunda Yapılan Toplantıların Konusu, Bilgi Alınanlar ve Tutanaklar

Komisyonunda yapılan Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip seçimi ve sonrasında yapılan 11 Komisyon Toplantısına ilişkin tablo ve açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

D.1.1. 20.11.2024 Tarihli Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip Seçimi

20.11.2024 tarihli ilk toplantıda Komisyon Başkanı, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtibinin seçimi gerçekleştirilmiştir. Komisyon Başkanlığına Aksaray Milletvekili Cengiz AYDOĞDU, Başkanvekilliğine Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer KATIRCIOĞLU, Komisyon Sözcülüğüne Giresun Milletvekili Nazım ELMAS, Komisyon Kâtipliğine Çankırı Milletvekili Pelin YILIK seçilmiştir. Söz konusu toplantıda Komisyon çalışmaları için gerekli olan, yukarıda “Komisyon Çalışma Süreci Hakkında Usul ve Esaslar” başlığı altında belirtilen kararlar alınmıştır.

D.1.2. 26.11.2024 Tarihli (1.) Toplantı

Komisyonun çalışma programının belirlenmesi, Komisyonda görevlendirilecek uzmanların değerlendirilmesi, Komisyonda dinlenecek kamu kurum ve kurumları, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile diğer ilgili kişilerin tespit edilmesi konuları görüşülmüştür.

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4047>

D.1.3. 11.12.2024 Tarihli (2.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Prof. Dr. Betül ULUKOL	Ankara Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Dahili Tıp Bilimleri Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK	Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4059>

D.1.4. 18.12.2024 Tarihli (3.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Prof. Dr. Kasım KARATAŞ	Hacettepe Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Gülümser GÜLTEKİN AKDUMAN	Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4063>

D.1.5. 08.01.2025 Tarihli (4.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Prof. Dr. Murat OKCU	Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi
Doç. Dr. Betül ORHAN KILIÇ	Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Bölümü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4071>

D.1.6. 15.01.2025 Tarihli (5.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Ayşegül YILDIRIM KARA	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürü
Özge AYDIŞ TOY	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürü
Hülya YILMAZ	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdür Yardımcısı
Serpil AHU DEMİRALP	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Araştırma-Geliştirme ve Proje Daire Başkanı
İbrahim Kürşat ERGÜT	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Çocuk Hakları Daire Başkanı
Bayram İNCE	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kalite ve Hizmet Planlama Daire Başkanı
Gökşen ALTINOK DUMAN	Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri Daire Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4084>

D.1.7. 30.01.2025 Tarihli (6.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Dr. Öğr. Üyesi Asibe ÖZKAN	Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdür Yardımcısı
Uz. Dr. Erdoğan ÖZ	Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdür Yardımcısı
Uzm. Dr. Pınar KOÇATAKAN	Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Daire Başkanı
Dr. Esengül YILMAZ TATAR	Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Hasta, Çalışan Hakları ve Güvenliği Daire Başkanı
Dr. Selma TURAL HESAPÇIOĞLU	Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi Sorumlusu
Av. Halil ŞEN	Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Hukuk ve Mevzuat Daire Başkanı
Uz. Dr. Yüksel Hakan AYDOĞMUŞ	Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Çocuk ve Ergen Sağlığı Daire Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4091>

D.1.8. 12.02.2025 Tarihli (7.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Doç. Dr. Mustafa OTRAR	Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürü
Ebubekir Sıddık SAVAŞCI	Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürü
Mustafa CANLI	Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürü
Hatice ÖZDEMİR	Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdür Yrd.
Mehmet BAL	Milli Eğitim Bakanlığı Meslekî ve Teknik Eğitim Genel Müdür Yrd.
Ahmet ŞİMŞEK	Milli Eğitim Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdür Yrd.
Hüseyin KENDİRCİ	Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdür Yrd.
Serpil ALTUNCU VAROL	Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü /Daire Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4103>

D.1.9. 19.02.2025 Tarihli (8.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Meral GÖKKAYA	Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanı
Oğuzhan YAŞAR	Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürü
Murat ÇETİNKAYA	Adalet Bakanlığı Mevzuat Genel Müdür Yardımcısı
Namık Kemal VAROL	Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdür Yardımcısı
Emre ÖZCAN	Adli Destek ve Mağdur Hakları Dairesi Başkanlığı- Daire Başkanı
Yusuf ÇELİK	Ceza İşleri Genel Müdürlüğü- Daire Başkanı
Doğan ÇABUK	Mevzuat Genel Müdürlüğü- Daire Başkanı
Alperen ÖZTÜRK	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü- Daire Başkanı
Evren AKBEY	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü- Daire Başkanı
Serkan BAŞOK	Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü- Daire Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4109>

D.1.10. 05.03.2025 Tarihli (9.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Dr. Feyzullah TECİRLİ	Radio ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkan Yardımcısı
Dr. Abdulkemir GÜN	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Başkan Yardımcısı
Murat ELLİALTI	RTÜK İzleme ve Değerlendirme Dairesi Başkanı
Muhammet Burak ÖZÇELİK	BTK- Avukat
Dr. Şahin BAYZAN	BTK- Bilişim Uzmanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4122>

D.1.11. 12.03.2025 Tarihli (10.) Toplantı

Konu hakkında aşağıda isim ve ünvanı belirtilen kişiler dinlenmiştir.

Kişi	Kurumu/Görevi
Doç. Dr. Mustafa ÇALIŞKAN	İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdür Yardımcısı
Orgeneral Hüseyin KURTOĞLU	İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutan Yardımcısı
Dr. Önder BOZKURT	AFAD Başkan Yardımcısı
Tarıkhan ÇETİNER	Emniyet Genel Müdürlüğü Asayiş Daire Başkanı
Tuğgeneral Murat EVREN	Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanı
Prof. Dr. Orhan TATAR	AFAD Deprem ve Risk Azaltma Genel Müdürü
Mehmet Akif YEDİPİRLİ	EGM Asayiş Daire Başkanlığı Çocuk Şube Müdürü
J. Yb. Tuğrul DEMİRYÜREK	JGK Asayiş Başkanlığı Çocuk Şube Müdürü
J. Tğm. Tuğba AYDOĞDU	JGK Asayiş Başkanlığı Kadına Yönelik Şiddetle Müc. Kısıp Amiri
Güray KARAKAYA	AFAD Geçici Barınma ve Lojistik Depo Yönetimi Dairesi Başkanı
Recep ŞALCI	AFAD Eğitim ve Farkındalık Dairesi Başkanı

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4135>

D.1.12. 19.03.2025 Tarihli (11.) Toplantı

Komisyon üyelerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda Komisyon raporunda yer alabilecek önerilerle ilgili görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

İlgili toplantının tam tutanağına aşağıdaki adresten erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4141>

D.2. Çalışma Ziyaretleri, Yerinde İncelemeler ve Diğer Faaliyetler

D.2.1. Diyarbakır Çalışma Ziyareti (25-26 Aralık 2024)

Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu; kamuoyunun ve TBMM'nin gündeminde yer alan Narin GÜRAN'ın ölümüyle ilgili devam etmekte olan yargılamayı takip etmek ve Çocuk İzlem Merkezi'nde incelemelerde bulunmak amacıyla 25-26 Aralık 2024 tarihlerinde Diyarbakır'da çeşitli ziyaretler gerçekleştirmiştir. Çalışma ziyareti heyeti; Komisyon Başkanvekili Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer KATIRCIOĞLU, Komisyon Sözcüsü Giresun Milletvekili Nazım ELMAS, Ankara Milletvekili Semra DİNÇER, Denizli Milletvekili Sema SİLKİN ÜN, İstanbul Milletvekili Türkan ELÇİ, Manisa Milletvekili Şenol SUNAT ve Mardin Milletvekili Beritan GÜNEŞ ALTIN olmak üzere 7 Komisyon üyesinden oluşmaktadır.

Narin GÜRAN Yargılamasının Takibi

Komisyon Heyeti, Narin GÜRAN'ın öldürülmesine ilişkin Diyarbakır 8. Ağır Ceza Mahkemesinde devam etmekte olan yargılamayı öğleden önce ve öğlen sonra olmak üzere toplam 7 saat takip etmiştir. Duruşmaya vatandaşların, baroların, mağdur ve sanık yakınlarının büyük bir ilgi gösterdiği gözlenmiştir.

Diyarbakır Çocuk İzlem Merkezi İncelemesi

Komisyon Heyeti, Diyarbakır Çocuk Hastalıkları Hastanesinde bulunan Çocuk İzlem Merkezinde incelemeler gerçekleştirmiştir.

İnceleme kapsamında öncelikle bilgilendirmede bulunulmuş, ardından çocuk izlem merkezinin üniteleri gezilmiştir.

Bilgilendirme toplantısında öncelikle, Diyarbakır Çocuk Hastalıkları Hastanesi Başhekimi Doç. Dr. Serhat SAMANCI tarafından hastanenin teknik altyapısı, personel durumu ve sunulan sağlık hizmetleri hakkında genel bilgi verilmiş; Diyarbakır Çocuk İzlem Merkezi'nin 2012 yılında hizmete açıldığı, farklı disiplinlerden toplam 21 personel ile hizmet sunduğu ve 2024 yılı itibarıyla çocuk izlem merkezlerinde görev yapacak adli görüşmecilerin sertifikasyon eğitimlerinin de verildiği bir eğitim merkezi niteliği kazandığı ifade edilmiştir.

Verilen bilgilere göre;

- Diyarbakır Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM), cinsel istismar ve ihmal şüphesi olan çocukların korunması, travmatize edilmeden adli, tıbbi ve psikososyal süreçlerinin yürütülmesi amacıyla 2012 yılında hizmete açılmıştır. Çocukların üstün yararı gözetilerek faaliyet gösteren merkezde, çocuğun ifadesi uzman adli görüşmeciler tarafından aynalı odada, ses ve görüntü kaydı alınarak gerçekleştirilmekte; böylece çocuğun tekrar tekrar ifade vermesi ve yeniden örselenmesi önlenmektedir. Görüşme sırasında savcılık, kolluk kuvvetleri, baro, sağlık ve sosyal hizmet temsilcileri görüşmeyi eş zamanlı olarak izleyebilmekte; gerekli sorular adli görüşmeci aracılığıyla çocuğa yöneltilebilmektedir. Süreç boyunca, merkeze getirilen çocukların muayene, raporlama ve sosyal inceleme işlemleri de eş zamanlı olarak yürütülmektedir.

- Çocuk İzlem Merkezi, yalnızca adli süreçlerin yürütüldüğü bir birim olmanın ötesinde; çocuklara ve ailelerine psikososyal destek sunan bütüncül bir hizmet merkezidir. Merkez bünyesinde görev yapan aile görüşmecileri, mağdur çocuğun yakınlarıyla bireysel görüşmeler gerçekleştirerek yaşanan travmanın etkilerini değerlendirmekte ve uygun müdahale yöntemlerini belirlemeye çalışmaktadır. Ailenin sosyal ve ekonomik durumu analiz edilmekte; ihtiyaç duyulması hâlinde sosyal hizmet raporları hazırlanarak ilgili kurumlara yönlendirilmektedir. Çocuğun korunmasının gerekli olduğu durumlarda, geçici barınma,

beslenme, sağlık ve güvenlik gibi temel ihtiyaçların karşılanması da merkez sorumluluğundadır. Bu çerçevede, merkezin fiziki altyapısı ocuk dostu ilkeler doğrultusunda düzenlenmiş olup; bekleme alanlarından konaklama birimlerine kadar tüm meknsal düzenlemeler, çocuğun psikolojik ve fiziksel konforu gözetilerek tasarlanmıştır.

- Merkezde görev yapan ekip, farklı meslek disiplinlerinden gelen uzmanlardan oluşan multidisipliner bir yapıya sahiptir. Merkezde; 6 psikolog, 3 sosyal hizmet uzmanı, 1 ocuk gelişim uzmanı, 3 hemşire, 3 ebe, 1 ocuk şubeden görevli polis memuru, 1 tıbbi sekreter, 1 Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı temsilcisi ve 2 hekim aktif olarak görev yapmaktadır. Personel, yürürlükteki ilgili yönetmelik ve diğer mevzuatlar doğrultusunda hizmet sunmaktadır. Tüm işlemler, sağlık tesisi yöneticileriyle eş güdüm içinde planlanmakta ve yrtlmektedir.

- İhtiyaç hâlinde adli tıp uzmanları, ocuk cerrahları ve kadın hastalıkları ve doğum uzmanları da sürece dâhil edilmektedir. ÇİM'in etkin ve sağlıklı işleyişi, kurumlar arası koordinasyonun sağlanmasına büyük lde bağlıdır. Başta savcılık olmak üzere ilgili adli makamlar tarafından iletilen talimatlar doğrultusunda tüm adli işlemler zamanında ve eksiksiz biçimde gerçekleştirilmekte; hazırlanan raporlar ilgili adli mercilere ve sosyal hizmet birimlerine iletilmektedir.

- Diyarbakır ÇİM ocuk istismarı ve ihmalı konusunda toplumsal farkındalığı artırmak amacıyla çeşitli kurum personeline yönelik eğitimler düzenlemektedir. 2015-2024 yılları arasında rehber öğretmenler, din görevlileri, emniyet personeli, sağlık çalışanları ve sosyal hizmet uzmanlarına cinsel istismar konusunda düzenli eğitimler verilmiştir. 2023 yılında ise yaklaşık 1700 rehberlik ve psikolojik danışmanlık öğretmenine ÇİM farkındalık eğitimi verilmiştir. Ayrıca Diyarbakır ÇİM, Türkiye genelinde sınırlı sayıda merkezde verilen sertifikalı adli görüşmeci eğitimlerini sağlayarak uzmanların mesleki yeterliliğini artırmakta ve ocuk haklarına dair toplumsal bilinci desteklemektedir.

Bilgilendirme toplantısının ardından ÇİM birimi ziyaret edilmiş; olası bir vaka durumunda izlenen süreç hakkında yerinde incelemelerde bulunulmuştur. Bu kapsamda, aile bekleme odası, ergen bekleme odası, ocuk bekleme odası, adli görüşme odası (aynalı oda), izlem/gözlem odası (aynanın arkası) ve muayene odası gibi temel üniteler gözlemlenmiş ve işleyişlerine dair detaylı bilgi alınmıştır.

D.2.2. Ankara alışma Ziyareti (26 şubat 2025)

Çocukların Her Türlü şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan

Meclis Araştırması Komisyonu; Komisyonun araştırma alanına dair uygulamaların yerinde incelenmesi ve sorunların tespit edilmesi amacıyla 26 Şubat 2025 tarihinde Ankara ili içerisinde çeşitli ziyaretler gerçekleştirmiştir. Çalışma ziyaretine Komisyon Başkanı Aksaray Milletvekili Cengiz AYDOĞDU ile Denizli Milletvekili Sema SİLKİN ÜN, İstanbul Milletvekili Türkan ELÇİ, İstanbul Milletvekili Suat ÖZÇAĞDAŞ, Kahramanmaraş Milletvekili Tuba KÖKSAL, Manisa Milletvekili Şenol SUNAT, Mardin Milletvekili Kamuran TANHAN ve Rize Milletvekili Harun MERTOĞLU olmak üzere 8 Komisyon üyesi, Komisyon uzmanları ve diğer TBMM personeli katılmıştır.

1. Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezi Ziyareti

Heyet, 26 Şubat 2025 tarihinde ilk olarak Yenimahalle Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk İzlem Merkezini ziyaret ederek Hastane Başhekimi Doç. Dr. Özgür Ömer YILDIZ ve Çocuk İzlem Merkezi Sorumlusu Prof. Dr. Selma TURAL HESAPÇIOĞLU ile görüşmüş; Komisyonun görev alanındaki hususlarda yürütülen çalışmalar, alanda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri üzerine istişarelerde bulunmuştur. Akabinde ÇİM Sorumlusu Prof. Dr. Selma TURAL HESAPÇIOĞLU tarafından Komisyon heyetine hitaben ve Komisyonun görev alanına giren konularla ilgili olarak; ÇİM'in çalışma usul ve esasları, ÇİM'deki uygulama örnekleri (poliklinik ve yataklı servisler için ayrı ayrı olmak üzere), merkezde karşılaşılan sorunlar ve ihtiyaçlar ile ÇİM'in daha etkili ve geniş kapsamlı çalışmalar yürütebilmesi adına yapılabilecek değişikliklere yönelik tavsiyeler içeren bir sunum yapılmıştır. Daha sonra Çocuk İzlem Merkezinde incelemelerde bulunulmuştur.

Çocuk İzlem Merkezinde yapılan yerinde incelemelerde Komisyon heyetine yetkililer tarafından, Çocuk İzlem Merkezi girişinde çocukların mahremiyetini korumak adına bilinçli olarak bir tabela kullanılmadığı; merkezin biri hastane dışından, diğeri içeriden olmak üzere iki adet giriş çıkışı bulunduğu; çocukların kendilerini güvende ve rahat hissetmelerini sağlamak adına bekleme, görüşme ve konaklama odalarının çocukların yaş gruplarına göre özel olarak tasarlandığı; 12 yaş ve üzeri çocukların kitap okuyabilecekleri ve kullanabilecekleri bilgisayarların yer aldığı bir oda bulunduğu; başhekimlik tarafından sağlanan hastane yemeklerinin yenebilmesi için bir mutfak alanının bulunduğu; kız çocukları için bir, erkek çocukları için de bir adet olmak üzere iki adet iki yataklı odanın gece kalma ve istirahat ihtiyacı için hazır bulundurulduğu bildirilmiştir. Çocukların dinlenildiği özel görüşme odasının, ortasında bir aynalı cam bölme bulunacak şekilde tasarlanmış olduğu, aynanın bir tarafında kamera, dinleme ve kayıt cihazlarıyla donatılmış şekilde savcı, avukat vb. ilgililerin yer alacağı, diğer tarafında ise çocuklar için uygun bir dinleme odasında bir çocuk ve çocuğu dinleyecek uzmanın bulunacağı şekilde hazırlandığı bilgileri paylaşılmıştır.

Devamında Çocuk İzlem Merkezinde adli tıp alanında gerçekleştirilecek fiziki muayeneler için görüşme odasının karşısında bir muayene odasının bulunduğu; Merkezde ayrıca bir toplantı odası, yargı mercilerinde görev yapanların kullanımına tahsis edilmiş bir oda, adli görüşmecisi ve uzmanların rapor yazımı vb. kullanımları için tasarlanmış oda, 12 yaşından küçük çocukların oyun oynayabileceği içerisinde oyuncaklar hazır edilen bir bekleme odası, aile görüşmesi için çocuğun dinlendiği odadan ayrı bir görüşme odasının yer aldığı ve Merkezde her bir vakanın özel durumuna göre sayısı artabilen şekilde ortalama 15-18 kişinin görev yaptığı bilgileri verilmiştir. Araştırma Komisyonu heyetine çocukların Merkeze ilk geldiğinde dinlenmesi için ayrıca bir de bekleme odası bulunduğu, odalarda bir seferde bir çocuk bulunduğu ve çocukların mümkün mertebe birbiriyle karşılaştırılmadığı hususu açıklanmıştır.

2. Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı

Araştırma Komisyonu Heyeti, Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı incelemesi kapsamında ilk olarak Siber Operasyon Merkezine ziyaret gerçekleştirmiş ve burada kurumun çalışma alanı ile ilgili genel bilgiler almıştır. Daha sonra Adli Bilişim Şube Müdürlüğü birimine gidilerek birimin çalışma usulüne ilişkin bilgi edinilmiştir. Siber Eğitim Akademisi Şube Müdürlüğü'ne (SİBERAY) yapılan kısa ziyaretin ardından kurum sunumu gerçekleştirilmiştir.

Siber Operasyon Merkezi

Siber Operasyon Merkezine yapılan ziyarette Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanı Salih GÖZÜM tarafından Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığındaki suç ve dosya sayısı ile bu dosyaların suç kategorilerine dağılımı hakkında bilgi verilmiştir. Suçların örgütlü hâlde işlenmesi hâlinde düzenlenen operasyonların Siber Operasyon Merkezinden yürütüldüğü aktarılmıştır. Türkiye genelinde istenirse iller özelinde de ayrılacak şekilde 24 saat kesintisiz denetimlerin gerçekleştirildiği, siber suçlar dışında bilgi alınan suçlar hakkında ilgili birimlere bilgi verildiği belirtilmiştir. Komisyon heyetine daha sonra siber suçun tanımı, siber suçların kapsamına dâhil olan unsurlar hakkında bilgi verilmiştir. Akabinde Şube Müdürü Erden ŞAHİN örnek olay ve operasyonlar üzerinden siber suçların tespiti ve çözümü hakkında Komisyon heyetine kısa bir bilgilendirme yapmıştır. Çocuk konusunda sadece çocuklarla ilgili Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesinde ağırlıklı olarak çocuk müstehcenliği konusu ile ilgilenen bir birimin bulunduğu ve çocuklara yönelik müstehcenlik vb. internet üzerindeki diğer suçların tespitinin anılan birim tarafından yapıldığı Komisyon heyetine açıklanmıştır. Tespit edilen suçların ilgili adli birim ve asayiş birimlerine iletildiği bildirilmiştir. Son olarak, Araştırma Komisyonu heyetine genel

olarak daire başkanlığının yapısı, personel sayısı, personelin atanma şekli, eğitimi ve uzmanlık alanları hakkında bilgi verilmiştir.

Adli Bilişim Şube Müdürlüğü-Veri Kurtarma Büro Amirliği

Veri Kurtarma Büro Amirliğinde Başkomiser Fatih DEMİR tarafından Komisyon heyetine, normal şartlarda adli kopyası alınamayan hard disk, flash bellek, hafıza kartı gibi veri depolama ünitelerinin yazılımsal arızası varsa yazılımsal arızalarının, fiziksel arızası varsa fiziksel arızasının giderilerek adli kopyalama işleminin bu büroda gerçekleştirildiği belirtilerek konunun teknik detayları hakkında bilgilendirmeler yapılmıştır.

Siber Eğitim Akademisi Şube Müdürlüğü (SİBERAY)

Araştırma Komisyonunu Heyetinin Siber Eğitim Akademisi Şube Müdürlüğüne (SİBERAY) yapmış olduğu ziyarette Şube Müdürü İsa ZEYBEK tarafından Siberay programı ile güvenli bilinçli internet kullanımı, siber zorbalık, siber güvenlik, siber suç ve kişisel verilerin gizliliği gibi konularda vatandaşa bilgi verildiği aktarılmıştır. Bu bağlamda, çocuklarda siber güvenlik farkındalığını artırmak adına gerçekleştirilen seminer, panel ve çeşitli eğitimlerden bahsedilmiştir. Komisyon heyetine veri güvenliği ve internette kişisel bilgilerin korunması konularında çocuklara çeşitli yollarla eğitimler verildiği; ayrıca Siberay sosyal medya hesapları aracılığıyla çocuklara siber zorbalık ve zorbalık durumunda yapabilecekleri konusunda eğitici paylaşımların yapıldığı ve bu konuda videoların hazırlandığı belirtilmiştir. Siberay programının internet kullanıcılarının bilinçlendirilmesi ile internetin güvenli ve etkili kullanılmasını sağlama amacına hizmet ettiği vurgulanmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğü Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı Sunumu

Ziyaretlerin akabinde Emniyet Genel Müdür Yardımcısı Ali BAŞTÜRK'ün de hazır bulunduğu bir bilgilendirme toplantısı yapılmıştır. Toplantıda Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanı Salih GÖZÜM tarafından genel olarak görev alanlarına giren işler ile çocukları ilgilendiren konulardaki Başkanlık faaliyetlerine dair bir sunum yapılmıştır. Yapılan sunumda dünyada ve Türkiye’de dijital mecraların kullanım oranları, hangi medya araçlarının daha sık kullanıldığı ve sosyal medya kullanım oranları karşılaştırmalı olarak paylaşılmıştır. Ayrıca internet ve sosyal medyada, telefon uygulamalarında geçirilen süre paylaşılmış, her bir alanda Türkiye’nin dünyadaki sıralaması verilmiştir. Daha sonra siber suçun tanımı, artış nedenleri, ülkemizde en sık görülen siber suç türleri ile siber suç mağdurlarının yaş ortalamalarına göre risk grupları detaylı şekilde anlatılmıştır. Çocuklar 8-13 ve 13-19 olmak üzere iki yaş grubuna ayrılarak incelenmiş; her bir yaş grubunun internet kullanım profilleri, kullanım süresi ve teknolojiye adaptasyon hızları, sık kullandıkları uygulama ve oyunlar ile yaşlarına göre internette karşılaştıkları risklerin neler olduğu açıklanmıştır. Devamında kişisel veri

kullanımının özellikle çocuk yaştan itibaren yapılan paylaşımların gelecekte yol açabileceği sorunlar, yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi ile bu sorunların artabileceği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır. İnternet üzerinde çocuk istismarı ya da çocuklara yönelik suçların tespit edilebilmesi için gerek ülke içindeki çeşitli uygulamalardan gerekse uluslararası organizasyonlarla yapılan iş birliği neticesinde elde edilen bildirimlerden faydalandığı ve bu şekilde tespit edilen şüpheli şahıslar hakkında gerekli adli işlemlerin yapıldığı belirtilmiştir. Sosyal medya platformları ve çeşitli iletişim uygulamaları aracılığıyla suç işleyen yabancıların tespit edilmesi hâlinde İnterpol-Europol iş birliğiyle şüpheli şahısların ülkelerine bildirildiği ifade edilmiştir. İlave olarak çocukların güvenliğinin sağlanması için erişim engeli getirilen oyun vb. internet platformları hakkında da bilgi verilmiştir. Çocukların internet ile ilgili karşılaşabildiği sorunlardan olan siber zorbalık, dijital bağımlılık vb. kavramların tanımları yapılarak çocuklar için bu alanlardaki riskler açıklanmış, bu sorunları engellemek adına kurum tarafından gerçekleştirilen farkındalık ve bilgilendirme çalışmaları ile kamu spotları hakkında açıklamalarda bulunulmuştur. Bu bağlamda, Siberay programı kapsamında yayın kuruluşları ile yapılan iş birlikleri ile hazırlanan kamu spotları, eğitici öğretici yayınlar, gerek okullarda gerekse üniversitelerde yapılan eğitim faaliyetleri, gerçekleştirilen sunumlar, dijital platformlardaki bilgilendirme faaliyetleri ile kulüp ve topluluk etkinlikleri gibi çeşitli mekanizmaların kullanıldığı belirtilmiştir. Araştırma Komisyonu heyetine ayrıca dünya örneklerinde çocukların internet ve sosyal medya kullanımlarına ilişkin bilgi verilmiş bu konuda ülkelerin yapmış oldukları yaş şartı vb. sınırlama uygulamaları anlatılmıştır. İnternet siteleri ve sosyal medya platformlarının çocukların güvenliğini sağlamaya yönelik yazılım ve algoritma geliştirmeleri ve bunların kullanımının önemi paylaşılmış, bu konuda uygulama örnek ve önerilerine sunumda yer verilmiş; ardından yapay zekâ gelişiminin taşıdığı riskler anlatılmış ve Avrupa Birliği Yapay Zekâ Yasasına da değinilerek yapay zekânın risk kategorisine göre çeşitli sistemlere ayrılarak uygulanma şeklinin düzenlendiği belirtilerek farlı ülkelerde belirli sektörlerde kullanımını sınırlayan örnekler açıklanmıştır. Kurum önerileri kapsamında; dijital okuryazarlık eğitimlerinin artırılması, çocukların ve ebeveynlerin internet güvenliği konularında bilinçlendirilmesi, çocukların kullandığı eğitim-öğretim mecraları ile oyun vb. alanlarda koruyucu önlemlerin artırılması ve internet üzerinden çocuklara karşı işlenen suçlarda yaptırımların kuvvetlendirilmesi gerekliliği Araştırma Komisyonu heyeti ile paylaşılmıştır.

İnceleme kapsamında yapılan sunumların tutanaklarına şu bağlantıdan erişilebilmektedir:

<https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/TutanakGoster/4126>

E. KOMİSYONDA GÖREVLENDİRİLENLERİN LİSTESİ

SIRA	İSİM	MESLEK/UNVAN	KURUM
1	Muhammet ÖZ	Yasama Uzmanı	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
2	Mesut AYDINOĞLU	Yasama Uzmanı	TBMM Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı
3	Duygu ÜNAL	Yasama Uzmanı	TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı
4	Prof. Dr. Betül ULUKOL	Öğretim Üyesi	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
5	Doç. Dr. Nilüfer KOÇTÜRK	Öğretim Üyesi	Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
6	Coşkun GÖZAĞAÇ	Hâkim	Hâkimler ve Savcılar Kurulu
7	Dr. Tuğba KOŞAL	Mülkiye Müfettişi	İçişleri Bakanlığı
8	Mehmet Burak BİLGİLİ	Tetkik Hâkimi	Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı
9	Engin ASLAN	Şube Müdürü	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
10	Hamza KARAKOYUNLU	Çalışma Uzmanı	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğü
11	İsmail YILDIRIM	Uzman Psikolojik Danışman	Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü
12	Kübra Gonca ÇAKIR	Sosyal Çalışmacı	Sağlık Bakanlığı Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü
13	Dr. Şahin BAYZAN	Bilişim Uzmanı	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
14	Aylin ÇAM	Üst Kurul Uzmanı	Radio ve Televizyon Üst Kurulu
15	Birol ÖZÇELİK	Polis Memuru	İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü
16	Elif TEMEL	Polis Memuru	İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü

F. KOMİSYONA SUNULAN RAPORLAR VE BELGELER

SIRA	KİŞİ/KURUM/KURULUŞ	TARİH-SAYI	KONUSU
1	Türkiye İstatistik Kurumu	20.01.2025-130.99-E1569043	Bilgi Talebi
2	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu	29.01.2025-130.99-E1573837	Bilgi Talebi
3	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	29.01.2025-130.99-E1574568	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular
4	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu	30.01.2025-130.99-E1574638	Bilgi Talebi
5	Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık)	30.01.2025-130.99-E1574714	Bilgi Talebi
6	Türkiye Belediyeler Birliği	30.01.2025-130.99-E1574729	Bilgi Talebi
7	Adalet Bakanlığı	30.01.2025-130.99-E1574972	Bilgi Talebi
8	Milli Eğitim Bakanlığı	30.01.2025-130.99-E1575159	Bilgi Talebi
9	Radio ve Televizyon Üst Kurulu	31.01.2025-130.99-E1575704	Bilgi Talebi
10	Gençlik ve Spor Bakanlığı	04.02.2025-130.99-E1577098	Bilgi Talebi
11	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	05.02.2025-130.99-E1577929	Bilgi Talebi
12	İçişleri Bakanlığı	05.02.2025-130.99-E1577989	Bilgi Talebi
13	Diyanet İşleri Başkanlığı	06.02.2025-130.99-E1578497	Bilgi Talebi
14	Sağlık Bakanlığı	17.02.2025-130.99-E1584674	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular
15	Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı	19.02.2025-130.99-E1585308	Tespit ve Öneriler
16	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	19.02.2025-130.99-E1585874	Bilgi Talebi
17	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	21.02.2025-130.99-E1587488	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular
18	Milli Eğitim Bakanlığı	27.02.2025-130.99-E1590062	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular
19	Sağlık Bakanlığı	27.02.2025-130.99-E1590339	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular
20	Yükseköğretim Kurulu (YÖK)	28.02.2025-130.99-E1590698	Bilgi Talebi
21	Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü	05.03.2025-130.99-E1593282	Bilgi Talebi
22	Lütuflu Zekalar Eğitim ve Araştırma Derneği	07.03.2025-130.99-E1595033	Görüş ve Öneriler
23	Adalet Bakanlığı	13.03.2025-130.99-E1598107	Komasyon Toplantısında Yöneltilen Sorular

24	Türk Tabipleri Birliği (TTB)	14.03.2025-130.99-E1599162	Görüş ve Öneriler
25	Adalet Bakanlığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	14.03.2025-130.99-E1599366	Bilgi Talebi
26	Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı	17.03.2025-130.99-E1599403	Bilgi Talebi
27	İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü	10.04.2025-130.99-E161006	Komisyon Toplantısında Yöneltlen Sorular
28	İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü	10.04.2025-130.99-E1610018	Komisyon Toplantısında Yöneltlen Sorular
29	Türkiye Barolar Birliği	14.04.2025-130.99-E1611163	Görüş ve Öneriler
30	İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı	18.04.2025-130.99-E1614899	Bilgi Talebi
31	Külünköğlu Eğitim ve Kültür Derneği	21.04.2025-130.99-E1615442	Yapay Zekâ

G. KOMİSYON ÜYELERİNCE SUNULAN ÖNERİLER/ÖNERGELER

SIRA	MİLLETVEKİLİ	TARİH-KAYIT NO	KONUSU
1	Şenol SUNAT (Manisa)	03.12.2024 /1540224	Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere davet edilecek kişi ve kuruluşlara ilişkin öneri
2	Semra DİNÇER (Ankara) Nermin YILDIRIM KARA (Hatay) Türkan ELÇİ (İstanbul) Suat ÖZÇAĞDAŞ (İstanbul) Ayşe Sibel YANIKÖMEROĞLU (İstanbul)	04.12.2024 /1540808	Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere davet edilecek kişi ve kurumlara ilişkin öneri
3	Beritan GÜNEŞ ALTIN (Mardin) Kamuran TANHAN (Mardin)	05.12.2024 /1543040	Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere davet edilecek kurum ve kuruluşlara ilişkin öneri
4	Pelin YILIK (Çankırı)	09.12.2024 /1544724	Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere davet edilecek kişi ve kurumlara ilişkin öneri
5	Suat ÖZÇAĞDAŞ (İstanbul) Semra DİNÇER (Ankara)	12.02.2025 /1582596	Komisyon toplantılarına davet edilmesi istenen kişiler
6	Semra DİNÇER (Ankara) Suat ÖZÇAĞDAŞ (İstanbul)	25.02.2025 /1588897	Komisyon toplantılarına davet edilmesi istenen kişi ve kurumlar
7	Semra DİNÇER (Ankara) Nermin YILDIRIM KARA (Hatay) Suat ÖZÇAĞDAŞ (İstanbul)	28.02.2025 /1591071	Komisyon toplantılarına davet edilmesi istenen meslek örgütleri ve STK'lar
8	Kamuran TANHAN (Mardin) Beritan GÜNEŞ ALTIN (Mardin)	06.03.2025 /1591071	Yerinde inceleme önerisi & Komisyon toplantı çağrısı
9	Kamuran TANHAN (Mardin) Beritan GÜNEŞ ALTIN (Mardin)	19.03.2025 /1601356	Komisyon çalışma sürecine ve rapor yazım çalışmalarına ilişkin değerlendirmeler
10	Semra DİNÇER (Ankara) Nermin YILDIRIM KARA (Hatay)	19.03.2025 /1601537	Komisyon Raporuna ilişkin görüş
11	İbrahim Ethem TAŞ (Antalya)	19.03.2025 /1601541	Komisyon raporunda yer alması tavsiye edilen öneriler

MECLİS ARAŞTIRMASI KOMİSYONU RAPORU

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE MEDYA İLE İNTERNETTE ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR

1.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.1 Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismar Türleri

Çocuğa yönelik şiddet, çeşitli istismar ve ihmal biçimlerini kapsayan küresel insan hakları ihlali olmanın yanı sıra önemli bir tıbbi ve sosyal sorundur. Çocuk istismarı ve ihmali, çocuğa zarar veren, zarar verme ihtimali veya tehdidi taşıyan her türlü eylemi içermekte ve evler, okullar, sokaklar, iş yerleri veya bakım merkezleri gibi çocuğun bulunduğu her ortamda meydana gelebilmektedir.¹ Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme de dâhil olmak üzere ulusal ve uluslararası düzenlemelerde 18 yaşın altındaki her birey çocuk olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuk istismarı ve ihmali için çocuklara yönelik kötü muamele başlığı altında “*Sorumluluk, güven veya güç ilişkisi bağlamında çocuğun sağlığına, hayatta kalmasına, gelişimine veya onuruna fiili veya potansiyel zarar veren her türlü fiziksel ve/veya duygusal kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve ticari veya diğer sömürüler*”² olarak ifade etmektedir.³

Çocuk ihmali fiziksel, duygusal, eğitimsel, güvenlik ve/veya tıbbi yönden çocuğun gelişim dönemiyle uyumlu olarak temel gereksinimlerinin karşılanmamasıdır. İhmal, tek bir hadise ile sınırlı olabileceği gibi zaman içerisinde bir bakım verenin, aile üyesinin veya ilgili kurum çalışanlarının çocuğun gelişimi ve iyilik hâlinin sağlanmasında sürekli bir yetersizlik durumu olarak da gerçekleşebilmektedir. Çocuk istismarı ise genellikle bir yetişkin ya da çocuktan daha güçlü konumdaki biri tarafından, çocuğun sağlığına, büyümesine veya gelişimine zarar veren veya zarar verme potansiyeli olan fiziksel, duygusal ve/veya cinsel kötü muamele davranışlarına maruz bırakılmasıdır.⁴ Çocuk ihmali ve çocuk istismarı

¹ Mariani, M., & Schiff, M. (2025). The importance of prevention in school safety planning and response. *Journal of School Health*, 95, 280-290. <https://doi.org/10.1111/josh.13528>, (Erişim Tarihi: 08.05.2025)

² World Health Organization. (WHO, 1999). Report of the consultation on child abuse prevention. Geneva, World Health Organization, p. 53.

³ World Health Organization. (WHO, 5 November 2024). Child maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>, (Erişim Tarihi:22.05.2025).

⁴ World Health Organization. (WHO, 2016). INSPIRE: Seven strategies for ending violence against children. Luxembourg, World Health Organization, p.1-104, <https://www.unicef.org/documents/inspire-seven-strategies-ending-violence-against-children> (Erişim Tarihi: 08.05.2025)

kavramları arasındaki temel fark; ihmalde çocuğun fiziksel ve psikososyal gelişimi için yapılması gereken davranışların/sorumlulukların yerine getirilmemesi söz konusu iken, istismarda çocuğun fiziksel sağlığı ve psikososyal gelişimi için yapılmaması gereken davranışların gerçekleştirilmesidir.⁵

İhmal etkilerinin hemen görülmemesi, fiziksel bir iz bırakmaması ve çoğu kez çocuk tarafından dile getirilmemesi sebebiyle çoğunlukla gözden kaçan ve bu açıdan da kümülatif zarar etkisi ile çocuğa en çok zarar veren kötü muamele tiplerinden biridir.

Çocuk ihmali fiziksel, duygusal ve eğitimsel ihmal şeklinde görülebilmektedir. *Fiziksel ihmal* yiyecek, giysi, barınak veya kişisel hijyen gibi çocuğun temel ihtiyaçlarına yeterli özenin gösterilmemesini veya bu temel ihtiyaçların çocuğa sağlanmaması olan *temel fiziksel ihtiyaçların ihmali*; fiziksel bir yaralanma, hastalık, tıbbi durum veya yeti kaybı için tıbbi bakımın sağlanmaması ya da bu bakımın geciktirilmesi olan *tıbbi ihmali*; çocuğun terk edilmesi, evden kovulması veya velayetin reddedilmesi ile *gözetim ihmali* ve çocuğun içinde bulunduğu fiziksel çevredeki tehlikelerin ve çocuğun gelişim düzeyine uygun risklerin göz ardı edilmesi olan *güvenlik ihmali* şeklinde farklı türlerde görülmekte ve kavramsallaştırılmaktadır.⁶

Duygusal ihmal çocuğun sevgi, duygusal destek, ilgi ve yetkinlik ihtiyaçlarına karşı duyarsız kalınması olan *temel duygusal ihtiyaçlara/ilgiye/şefkate ilgisizlik* ve çocuğun duygusal ya da davranışsal bir sorununa ilişkin olarak bir uzmanın önerdiği gerekli bakımın sağlanmaması ya da geciktirilmesi olan *ruh sağlığı bakım ihmali* şeklinde yaşanmaktadır. Sürekli çocuğun yaşına veya gelişim düzeyine açıkça uygun olmayan beklentilerin olması ve çocuğun bu nedenle zorlanması, aşırı koruyucu kısıtlamalarla çocuğun olgunlaşma sürecinin engellenmesi ve duygusal bağımlı hâle getirilmesi, çocuğun yanında sürekli veya şiddetli aile içi şiddet olaylarının yaşanması, çocuğun alkol ya da madde kullanımına ve şiddetli saldırganlık veya suça yönelim gibi olumsuz davranışlara teşvik edilmesi ya da bilinçli şekilde izin verilmesi, çocuğun duygusal ya da davranışsal bir sorunu için gerekli tedavinin reddedilmesi gibi durumlar duygusal ihmal davranışlarıdır.⁷

Eğitimsel ihmal çocuğun eğitimsel ihtiyaçlarının karşılanmaması olup çocuğun okula kaydının yaptırılmaması, kardeşlerine bakma sorumluluğunun yüklenmesi veya çalıştırılması gibi sebeplerle okul devamsızlığına yol açılması veya özel eğitim ihtiyaçlarına ilgisiz

⁵ Prof. Dr. Betül ULUKOL'un 11 Aralık 2024 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

⁶ Burge, L. R., Louis, P. T., & Giardino, A. P. (2019). Neglect and failure to thrive. In A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect (pp. 251-285). Cham: Springer International Publishing.

⁷ A.g.e.

kalınması şeklinde yaşanmaktadır. Çocuğun tanınmış öğrenme güçlüğü veya özel eğitim ihtiyacına yönelik önerilen telafi edici eğitim hizmetlerinin sağlanmaması ya da görmezden gelinmesi özel eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması olarak kavramsallaştırılmaktadır.⁸

Çocuk istismarı, yapılan davranışın ve/veya davranışın çocuğun üzerinde yarattığı etkinin niteliğine göre alan yazınında fiziksel, duygusal (psikolojik) ve cinsel istismar olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmaktadır. Bu istismar türleri birbirinden bağımsız olarak gerçekleşebileceği gibi, çoğu vakada birden fazla istismar türü bir arada görülebilmektedir.

Fiziksel istismar çocuğun sağlığına, yaşamına, gelişimine veya itibarına zarar veren ve istem dışı olmayan fiziksel güç kullanımudur. Aile içinde veya aile dışında yaşanan kasıtlı olarak yere düşürme, vurma, dayak atma, yumruklama, tekme atma, zehirleme, yakma, haşlama, boğma gibi çocukta fiziksel zarara yol açan her türlü davranışı kapsamaktadır.

Duygusal istismar ise çocuğun ruh sağlığına doğrudan zarar veren davranışlarda bulunulmasıdır. Duygusal istismar, karmaşık ve büyük olasılıkla yeterince tespit edilemeyen bir çocuk istismarı türüdür. Çocuğa yönelik sözlü ya da sözsüz düşmanca ve reddedici davranışlarda bulunma, alay etme, küçük düşürme, aşağılama, korkutma, tehdit etme, çocuğu kapalı bir alana hapsedme/izole etme, uygunsuz davranışlar/roller (hırsızlık, madde kullanımı, ebeveynleştirme vb.) geliştirmesine teşvik etme, duygusal olarak sömürme gibi davranışlar duygusal istismarın türleridir.⁹ Duygusal ihmal ve istismar, diğer ihmal ve istismar türlerine göre dışarıdan belirlenmesi en zor olan kötü muamele türleridir. Fiziksel istismar ya da ihmal vakalarının çoğu psikolojik istismarı da içerirken, psikolojik kötü muamele vakaları her zaman fiziksel istismarla birlikte görülmeyebilmektedir.

Çocuk istismarının bir diğer türü olan *cinsel istismar* ise hukuk kurallarına ve toplumun sosyal normlarına aykırı bir şekilde çocuğun zorla ya da kandırılarak, bilgisi veya isteği olsun ya da olmasın, gelişimsel olarak hazır olmadığı bir cinsel aktiviteye dâhil edilmesi olarak tanımlanmaktadır.¹⁰ Çocuğa yönelik cinsel istismar, fiziksel temas içerebileceği gibi dokunma olmadan da gerçekleşebilmektedir. Dokunma içeren cinsel istismar, çocuğun bedeninin herhangi bir bölümüne beden bir uzvu ile ya da bir başka cisimle cinsel amaçla temas edilmesi şeklinde meydana gelebilmektedir. Çocuğun cinsel sömürü amacıyla kullanılması dokunma içeren cinsel istismar kapsamındadır. Dokunma içermeyen cinsel istismar davranışları çevrim içi veya yüz yüze gerçekleştirilen sözlü cinsel tacizler, cinsel

⁸ A.g.e.

⁹ McCoy, M. L., & Keen, S. M. (2022). Child abuse and neglect. Routledge. s. 1-410.

¹⁰ World Health Organization. (WHO, 1999). Report of the consultation on child abuse prevention. Geneva, World Health Organization. s. 53.

içerikli sohbetler, çocuğun cinsel amaçla görüntüsünün çekilmesi, pornografik içerik üretimi, röntgencilik, teşhircilik vb. şeklinde ortaya çıkabilmektedir.

1.1.2 Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarın Sonuçları

Çocuklara yönelik şiddetin çocuğun beden ve ruh sağlığına birçok olumsuz etkisi vardır ve yansımaları uzun sürelidir. Çocuklara yönelik şiddetin etkileri, ihmalin ve istismarın türüne göre değişebildiği gibi ihmal ve istismar sayısının fazlalığı, istismarcının çocuğun güvendiği bir kişi olması, çocuğun istismarı yaşadığı gelişim döneminin özelliği gibi çeşitli faktörlere göre şiddetlenebilmekte ve daha uzun sürebilmektedir. Özellikle yaşamın ilk yıllarında sık görülen çocuk ihmali, ölümcül sonuçlara ve çocuğun fiziksel ve ruh sağlığı üzerinde çeşitli etkilere neden olabilmektedir. Örneğin, çocuk istismarı ve ihmali, beynin gelişim sürecinde baskın bir etkiye sahiptir ve erişkin psikopatolojisi için önemli bir risk faktörünü oluşturmaktadır.¹¹ Kötü muamelenin neden olduğu beyindeki yapısal değişiklikler, maruziyetin türü ve zamanlamasına bağlı olarak farklılık göstermektedir. Nörogörüntüleme çalışmaları çocukken istismara uğramış bireylerde duyu düzenlenmeyi sağlayan beyin bölgesinin hacminde belirgin bir azalma olduğunu bildirmektedir.¹²

Çocuklara yönelik şiddet çocuğun ölümüne, sakat kalmasına, kronik hastalıkların varlığı gibi yaşamın ileri dönemlerine kadar uzanabilen fiziksel sağlık sorunlarına; anksiyete, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunlarına; madde bağımlılığı ve sağlıklı ilişkili diğer riskli davranış sorunlarına ve düşük akademik başarı, okul terki ve çalışma performansında düşüklük gibi akademik/kariyer sorunlarına yol açabilmektedir. Bunların yanı sıra şiddete maruz kalan çocukların yetişkin olduklarında kendi ilişkilerinde ve ailelerinde şiddeti sürdürme risklerinin artması sebebiyle şiddetin kuşaklar arası aktarımı söz konusu olabilmektedir.^{13,14}

İhmalin ve istismarın çocukların beden ve ruh sağlığına yönelik etkileri fiziksel, psikolojik, sosyal ve eğitimsel alanda sergilenen bazı belirtilerle kendisini göstermektedir. Her çocuğun ihmale ve istismara verdiği tepki birebir aynı değildir ve bu tepkiler çocukların

¹¹ Teicher, M. H., Samson, J. A., Anderson, C. M., & Ohashi, K. (2016). The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nature Reviews Neuroscience*, 17(10), 652-666.

¹² A.g.e.

¹³ Tomoda, A., Nishitani, S., Takiguchi, S., Fujisawa, T. X., Sugiyama, T., & Teicher, M. H. (2024). The neurobiological effects of childhood maltreatment on brain structure, function, and attachment. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 1-20.

¹⁴ Viswanathan, M., Rains, C., Hart, L. C., Doran, E., Sathe, N., Hudson, K., ... & Zolotor, A. J. (2024). Primary care interventions to prevent child maltreatment: Evidence report and systematic review for the US Preventive Services Task Force. *JAMA*, 331(11), 959-971.

maruz kaldığı risklerle ve sahip oldukları koruyucu faktörlerle etkileşim hâlinde olan karmaşık bir yapıya bağlı olarak değişmektedir. Çocukların ihmal ve istismar sonrası sergiledikleri belirtiler genellikle çocuğun yaşına, istismarın ve ihmalin (hangi temel ihtiyaçların yeterince karşılanmadığı) türüne, ihmalin/istismarın gerçekleştiği gelişim evresine, ihmal ve istismarın süresine (ihmal edilen gereksinimin ne kadar süreyle karşılanmadığına veya yanlış davranışın ne kadar süre uygulandığına), ihmal ve istismarın şiddetine ve yetişkinlerin ihmal/istismarı durdurma konusundaki müdahalelerinin etkililiğine bağlı olarak değişiklik göstermekte ve tüm bu faktörler ihmal ve istismarın çocuğun gelişimindeki etkisini belirlemektedir. Çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri sayısı arttıkça da bireyin yaşam boyu sağlık riskleri artmaktadır.¹⁵ Tıbbi ihtiyaçlar karşılanmadığında veya şiddetli düzeydeki bir fiziksel istismar durumunda, çocuğun fiziksel sağlığı ve genel iyilik hâli üzerinde doğrudan etkiler gözlemlenebilmektedir. İhmal ve istismar sonrası görülebilecek belirtiler aşağıda sunulmuştur.^{16,17,18}

(a) *Fiziksel belirtiler:* Çocuk istismarının ve ihmalinin en ciddi sonucu ölümdür. Ancak ölüm gerçekleşmese de en belirgin sonuçların başında fiziksel belirtiler gelir. Fiziksel istismara maruz kalan çocukların vücutlarında çoklu yara izleri, göz içi kanama, kaburga veya kafatası kırıkları gibi bulgular görülebilmektedir. Yanık izleri, morluklar, belirli nesne izleri, ısırık ve ip izleri gibi travmatik bulgular da bu kapsamda değerlendirilmektedir. Cinsel istismar durumlarında ise çocukla temasın dokunma içermemesi, olayın geç bildirilmesi ve adli bulguların kaybı gibi sebeplerle fiziksel bulgular her zaman saptanamamaktadır. Bazı olgularda ise vücutta morluklar, yırtıklar ya da benzeri yaralanma izleri belirlenebilmektedir. Ayrıca, istismara maruz kalan çocuklarda stres bozuklukları, kendine zarar verme davranışları, somatik şikâyetler, regresif davranışlar ve madde kullanımına yönelik eğilimler gibi fiziksel tepki niteliğindeki davranışlar görülebilmektedir.

(b) *Duyusal belirtiler:* İhmal ve istismara maruz kalan çocuklar sıklıkla yoğun kaygı, korku, suçluluk, utanma, düşük öz saygı ve depresif duygudurum gibi psikolojik tepkiler

¹⁵ Dong, M., Anda, R. F., Dube, S. R., Giles, W. H., & Felitti, V. J. (2003). The relationship of exposure to childhood sexual abuse to other forms of abuse, neglect, and household dysfunction during childhood. *Child abuse & neglect*, 27(6), 625-639.

¹⁶ Macdonald, G., Livingstone, N., Hanratty, J., McCartan, C., Cotmore, R., Cary, M., ... ve Bowes, L. (2016). The effectiveness, acceptability and cost-effectiveness of psychosocial interventions for maltreated children and adolescents: An evidence synthesis. *Health Technology Assessment*, 20(69), 1-508.

¹⁷ Martin, S. D., & Snyder, K. (2020). Psychological maltreatment. A. Laskey ve A. Sirotak (Ed.), *Child Abuse: Medical diagnosis and management*. American Academy of Pediatrics. s. 655-672.

¹⁸ Barry, M. J., Nicholson, W. K., Silverstein, M., Chelmow, D., Coker, T. R., Davis, E. M., ... & US Preventive Services Task Force. (2024). Primary care interventions to prevent child maltreatment: US preventive services task force recommendation statement. *JAMA*, 331(11), 951-958.

sergileyebilmektedirler. Bu çocuklarda içine kapanık duygudurum, duygu düzenleme problemleri, öfke patlamaları ve sosyal destek görmediklerinde yaşadıkları olumsuz duyguların yeniden yaşanması gibi belirtiler yaygın olarak görülmektedir. İhmal ve istismar sonrası en sık görülen psikiyatrik tanılar arasında akut stres bozukluğu, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve kaygı bozuklukları yer almaktadır. Ayrıca, madde kötüye kullanımı, uyku ve yeme bozuklukları gibi ek tanılar da bu çocuklarda gözlemlenebilmektedir.

(c) *Sosyal belirtiler:* İhmal ve istismara maruz kalan çocukların sosyal ilişkilerinde de çeşitli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bağlanma güçlükleri, sosyal becerilerde ve sosyal etkileşimde yetersizlik veya azalma, empati eksikliği, paylaşma ve kurallara uyma gibi olumlu oyun davranışlarının daha az görülmesi, saldırganlık, suça yönelme veya aşırı uyum sağlama gibi davranışlar bu çocuklarda sıkça görülebilmektedir. Sosyal becerilerdeki gerileme, arkadaş ilişkilerinin bozulması ve olumsuz arkadaş çevresine yönelme de istismar ve ihmalin sosyal etkileri arasında yer almaktadır. İhmal ve istismar mağduru çocuklara gerekli psikososyal destek sağlanmadığında yaşadıkları psikolojik sorunlara bağlı olarak sosyal becerilerindeki gerileme ve olumsuz arkadaş çevresine yönelme durumu ise mağdur çocukların tekrarlanan ihmal ve istismar risklerini artırmakta ve sosyal yaşamlarında tekrar eden olumsuzluklara maruz kalmalarına neden olabilmektedir.

(ç) *Eğitimsel ile ilgili sorunlar:* İhmal ve istismar, çocukların akademik başarıları üzerinde de olumsuz etkilere yol açmaktadır. İhmal ve istismar mağduru çocukların okul yaşantılarında derslere dikkatlerini odaklayamama, öğrenme güçlüğü yaşama, okul devamsızlığı, sınıf tekrarı ve okul terki gibi problemler gözlemlenmektedir. İhmal ve istismar sonrası yaşadıkları duygusal ve davranışsal problemler nedeniyle bu çocuklar okul ortamında hem akranlarına zorbalık yapan hem de akranlarından zorbalık gören rolde olabilmektedirler. Eğitim hayatlarında ortaya çıkan sorunlarla birlikte meslek seçimleri etkilenebilmekte ve ilerleyen yıllarda kariyer gelişimlerinde ve ekonomik hayatlarında zorluklar yaşayabilmektedirler. Sonuç olarak, çocuk ihmal ve istismarının etkileri fiziksel, duygusal, sosyal ve eğitimsel yönden çok boyutludur ve çocuğun tüm gelişim alanlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

1.1.3 Çocuğa Yönelik Şiddet Oranları

Çocuğa yönelik şiddet oranları dünya genelinde yüksektir ve yaklaşık bir milyar

çocuğun herhangi bir şiddet türüne maruz kaldığı tahmin edilmektedir.¹⁹ Çocuk ihmaline ve istismarına yönelik önleme ve müdahale hizmetlerinin uygulanması, yüksek gelirli ülkelerde dahi yetersiz kalmaktadır.²⁰ Ancak dünya genelinde çocuk ihmal ve istismarının yaygınlık oranları ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak bölgeler ve ülkeler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Araştırmalar arasındaki veri toplama yöntemleri ve kötü muamelenin nasıl tanımlandığı da dâhil olmak üzere metodolojik farklılıklar nedeniyle, saptanan verilerin yorumlanmasında dikkatli olunması gerekmektedir.²¹ Diğer bir deyişle, çocuk istismarının görülme sıklığı ve yaygınlığı istismarın tanımına, incelenen popülasyona ve veri kaynağına bağlı olarak değişmektedir.

Çocukların gelişimsel düzeyleri gereği yaşadıkları olayları anlamlandıramamaları, bunları sözel olarak ifade edememeleri, istismarcıya duydukları duygusal veya maddi bağımlılık, korku, utanç gibi duygular ile ailesel/kültürel baskılar nedeniyle çoğu çocuk ihmal ve istismarı ilgili kişi ve kurumlara bildirememekte, bu durum da ihmal ve istismar olaylarının uzun süre gizli kalmasına yol açmaktadır.²² İhmal ve istismar olayları büyük ölçüde ev ortamında veya çocuğun tanıdığı bir kişi tarafından gerçekleştiğinden olaya tanıklık eden kişi sayısı oldukça azdır. Bu sebeple, olayların dışarıdan fark edilmesi ve resmî mercilere bildirilmesi zorlaşmaktadır. Buna ek olarak, çocuklara yönelik şiddetle ilgili ülkemizin genelini kapsayan ya da geniş örneklem gruplarına dayanan epidemiyolojik çalışmaların olmaması görülme sıklığına dair bilgi eksikliğini artırmaktadır. Var olan araştırmalarda ise ihmal ve istismarı tanımlama farklılıkları ve kullanılan ölçme araçlarının aynı olmaması da elde edilen verilerin karşılaştırılmasını ve sonuçların genellenmesini güçleştirmektedir. Alan yazınındaki önemli bir diğer sınırlılık ise birçok araştırmanın çocukluk döneminden ziyade yetişkinlik döneminde yapılmasıdır. Yetişkinlerle gerçekleştirilen araştırmalarda, katılımcıların çocuklukta yaşadıkları istismar ve ihmale dair anılarını zaman içinde unutmuş ya da kısmen hatırlamış olmaları olasıdır. Belirtilen bu sorunlar, çocukluk döneminde yaşanan kötü muamelenin kapsamını ve etkilerini doğru şekilde belirlemeyi daha da güçleştirmektedir.

¹⁹ United Nations. (2022). Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/goal-16/> (Erişim Tarihi: 08.05.2025).

²⁰ Kobulsky, J. M., Dubowitz, H., & Xu, Y. (2020). The global challenge of the neglect of children. *Child Abuse & Neglect*, 110, 104296.

²¹ Moody, G., Cannings-John, R., Hood, K., Kemp, A., & Robling, M. (2018). Establishing the international prevalence of self-reported child maltreatment: A systematic review by maltreatment type and gender. *BMC Public Health*, 18, 1-15.

²² Uslu, R. İ. ve Kapçı, E. G. (2014). Türkiye’de çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismarı, Son 12 yılda yayınlanan araştırmaların sistematik değerlendirilmesi. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.

Bir sistematik derleme çalışmasına göre, Avrupa dışındaki bölgelerde çocuklara yönelik fiziksel istismar oranları kız ve erkek çocuklar arasında benzerlik göstermektedir. Kız çocuklarında bu oran %6,9 ile %23 arasında değişirken, erkek çocuklarında %7 ile %43 arasında seyretmektedir. Ancak bazı kıtalarda bu oranlar oldukça yüksektir. Örneğin, Afrika’da kız çocuklarında fiziksel istismar oranı %36 ile %73,8 arasında, erkek çocuklarında ise %43 ile %84,9 arasında değişmektedir.²³

Duygusal istismar açısından, Kuzey Amerika ve Avrupa’da kız çocukları erkek çocuklara kıyasla neredeyse iki kat daha fazla duygusal istismara maruz kalmaktadır. Kuzey Amerika’da kız çocuklarında duygusal istismar oranı %28,4 iken, erkek çocuklarında bu oran %13,8’dir. Avrupa’da ise bu oranlar sırasıyla %12,9 ve %6,2’dir. Diğer kıtalarda ise duygusal istismar oranları cinsiyetler arasında benzerlik göstermektedir.²⁴

Çocuk ihmali verileri sınırlı sayıda çalışmaya dayansa da Afrika ve Güney Amerika’da en yüksek oranlara rastlanmaktadır. Afrika’da kız çocuklarında ihmal oranı %41,8, erkek çocuklarında %39,1’dir. Güney Amerika’da ise kız çocuklarında %54,8, erkek çocuklarında %56,7 oranında ihmal bildirilmektedir. Asya kıtasında ise çocuk ihmali oranları kız ve erkek çocuklar arasında benzerlik göstermekte olup; kız çocuklarında %26,3, erkek çocuklarında 23,8’dir.²⁵

Birleşmiş Milletler verilerine göre; çoğunluğu düşük ve orta gelirli 69 ülkede, 1 ila 14 yaş arasındaki her on çocuktan yaklaşık sekizi, evde bir tür psikolojik saldırganlık ve/veya fiziksel cezaya maruz kalmaktadır.²⁶

İstismar ve ihmale bağlı çocuk ölüm oranları da bölgelere göre farklılık göstermektedir. İhmal, çocuklara yönelik kötü muamele ölümlerinin üçte ikisine yol açan önemli bir faktördür. Tıbbi tedavinin sağlanamaması, açlık ve yetersiz gözetim çocuk ölümlerinde önemli risk faktörleridir.²⁷ Üç yaşın altındaki çocuklar kötü muamele veya ihmal nedeniyle ölüm riski en yüksek olan çocuk grubudur.²⁸ Çocuk istismarına bağlı yüksek orandaki çocuk ölümleri, derin yoksulluğun olduğu bölgelerde görülmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri’nde en yüksek yoksulluk seviyesine sahip bölgelerdeki çocuk ölümü oranları, en düşük yoksulluk seviyesine sahip bölgelerdeki çocuk ölümü oranlarına

²³ United Nations. (2022), a.g.k.

²⁴ A.g.e.

²⁵ A.g.e.

²⁶ A.g.e.

²⁷ Krugman, S. D., & Lane, W. G. (2022). Fatal child abuse. In Handbook of child maltreatment (pp. 165-180). Cham: Springer International Publishing.

²⁸ A.g.e.

kıyasla üç kat daha fazla gerçekleşmektedir.²⁹ Sonuç olarak, çocuk ihmali ve istismarıyla ilgili gerçek veriye ulaşmanın önünde çeşitli bireysel, ailesel, toplumsal ve yöntemsel engeller bulunmaktadır. Çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakalarının tespitinde karşılaşılan zorluklar, bu olayların sıklığını ve etkilerini ortaya koyan araştırmaların sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Bu nedenle hem önleyici çalışmaların artırılması hem de daha kapsayıcı, güvenilir ve çocuk odaklı veri toplama yöntemlerinin geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

1.1.4 Çocuk İhmali ve İstismarı için Risk Faktörleri

Çocuk ihmali ve istismarı; bir dizi bireysel, ebeveyne özgü, ailevi, sosyal ve ekonomik faktörün etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir olgudur. Çocuk ihmal ve istismarının ortaya çıkışı, alan yazınında risk faktörleri ile koruyucu faktörler arasındaki dengenin bozulması ile açıklanmaktadır. Diğer bir deyişle, risk faktörleri koruyucu faktörlerle etkileşime girmekte, koruyucu faktörlerin eksikliğinde ve bazen birden fazla risk faktörünün varlığıyla kötü muameleyle yol açabilmektedir. Öte yandan çocuklara yönelik kötü muamelenin türleri çoğunlukla bir arada görülmekte olup benzer risk faktörlerini barındırmaktadır. Örneğin, cinsel istismar; fiziksel istismar, ihmal, anneye yönelik fiziksel şiddet, ailede ruh sağlığı sorunları ve madde kullanımı gibi diğer olumsuz çocukluk deneyimleriyle eş zamanlı olarak görülebilmektedir.³⁰

Çocuk ihmal ve istismarı için risk faktörleri çocuğa özgü, ebeveyne özgü, ailesel, toplumsal ve sistemsel düzeylerde olabilmektedir. Ebeveynler bağlamında, her ne kadar çoğu ebeveyn, çocuklarının veya yaşadıkları çevrenin oluşturduğu zorluklara rağmen çocuklarına kötü muamelede bulunmasa da bazı ebeveynlerin istismar davranışlarına yönelme olasılığı daha yüksek olabilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı kötü muamelede bulunma olasılığı da çeşitli bireysel ve psikolojik faktörlere bağlı olarak artabilmektedir. Ebeveynin/bakım verenin yaşının genç olması (erken yaşta evlenmiş olması), ebeveynlik rollerini yerine getirmeye hazırlıklı olmadan ebeveyn olması veya planlanmamış gebelik yaşaması, ebeveynlik stresinin yüksek düzeyde olması ve ebeveynlik becerilerinde yetersizlik; depresyon, madde bağımlılığı gibi ruhsal hastalıklar ile mücadele etmesi, şiddet uygulayan bir yetişkinle birlikte yaşaması; zihinsel engelliliğe, öğrenme güçlüğüne veya düşük öz saygıya sahip olması, duygu düzenlemede veya dürtü kontrolünde güçlük yaşaması, çocukluk

²⁹ Farrell, C. A., Flegler, E. W., Monuteaux, M. C., Wilson, C. R., Christian, C. W., & Lee, L. K. (2017). Community poverty and child abuse fatalities in the United States. *Pediatrics*, 139(5): e20161616. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1616>.

³⁰ Dong, M., Anda, R. F., Dube, S. R., Giles, W. H., & Felitti, V. J, a.g.e.

döneminde istismara uğramış olması, antisosyal davranış/suç işleme geçmişinin bulunması, çocuğuna karşı empati eksikliği, tek başına çocuğuna bakım vermesi (ebeveyn olması) ve sosyal destek eksikliği çocuğa yönelik kötü muamele riskini artıran ebeveyne özgü risk faktörleridir.^{31,32,33,34} Özellikle stres düzeyi yüksek, sosyal desteği düşük düzeyde olan, öfke kontrol sorunu yaşayan ve stresle/öfkeyle baş etme becerileri düşük düzeyde olan ebeveynler ihmal ve istismar riskini daha fazla taşımaktadırlar. Alan yazınındaki bu sonuçlar, gençlerin eğitimlerini tamamlamalarının, ebeveyn olmadan önce duygusal yönden de belirli bir olgunluğa erişmelerinin ve ebeveynlik becerileri edinmelerinin çocuk ihmali ve istismarını önlemeye yönelik etkili bir strateji olabileceği fikrine güçlü bir destek sunmaktadır.

Aile gelirinin düşük düzeyde olması, aile yapısındaki ve işlevselliğindeki sorunlar (zayıf aile işlevselliği, belirsiz aile rolleri ve düşük düzeydeki aile içi iletişim vb.), aile içi şiddet, ailede ruh sağlığı sorunları ve madde kullanımının varlığı, tek ebeveynli aile yapısı, ailenin ihmali/istismarı normalleştiren kültürel yapısı ve sosyal izolasyonu gibi faktörler ise çocuklara yönelik kötü muamelenin farklı türleri için ailesel risk faktörleridir.^{35,36,37} Araştırmalar bir kez cinsel istismara uğrayan çocuklara gerekli terapötik destek veya sosyal destek sağlanmadığında yeniden istismara uğrama olasılıklarının oldukça yüksek oranda olduğunu ortaya koymaktadır. Aile kurumundaki yapısal ve işlevsel zayıflıklar hem çocukların korunmasını zorlaştırmakta hem de stresli yaşam koşullarının çocuklara doğrudan veya dolaylı olarak zarar verme olasılığını artırmaktadır.

Yoksulluk ve işsizliğin yüksek oranda olması, eşitliğe dayalı olmayan sosyokültürel yapı, ihmali/istismarı normalleştiren toplumsal normlar, ihmal ve istismara dair farkındalığın olmaması, yetersiz sosyal destek ve güvenli olmayan çevresel/fiziksel koşullar da çocuk ihmali ve istismarında artış ile ilişkili toplumsal risk faktörleridir.³⁸ Yoksul ailelerdeki çocukların ihmale ve istismara uğrama olasılıkları daha fazla olduğu gibi, aynı zamanda ihmal ve istismardan ciddi şekilde zarar görme olasılıkları da daha yüksektir. Dünya genelinde yoksul aileler, daha varlıklı ailelere kıyasla aşırı stres, işsizlik, konut istikrarsızlığı, zayıf

³¹ Flaherty, A., Ghandour, S., Mirochnik, K., Lucaciu, A., Nassour, N., Kwon, J. Y., ... & Ashkani-Esfahani, S. (2025). Identifying Risk Factors of Children Who Suffered Physical Abuse: A Systematic Review. *JAAOS Global Research & Reviews*, 9(1), e.24.

³² McCoy, M. L., & Keen, S. M, a.g.e.

³³ Luo, Z., Chen, Y., & Epstein, R. A. (2025). Risk factors for child abuse and neglect: Systematic review and meta-analysis. *Public Health*, 241, 89-98.

³⁴ Martin, S. D., & Snyder, K., a.g.e.

³⁵ Friedman, E., & Billick, S. B. (2015). Unintentional child neglect: Literature review and observational study. *Psychiatric Quarterly*, 86, 253-259.

³⁶ McCoy, M. L., & Keen, S. M, a.g.e.

³⁷ Dong, M., Anda, R. F., Dube, S. R., Giles, W. H., & Felitti, V. J, a.g.e.

³⁸ McCoy, M. L., & Keen, S. M, a.g.e.

toplum desteği, tehlikeli bir çevrede yaşama ve sağlık hizmetlerine sınırlı erişim gibi faktörlerle daha sık karşılaşmaktadırlar. Çoğu durumda, ebeveynlerin belirtilen tüm bu zorluklarla başa çıkamamalarının, çocuklarına yeterince bakmalarını engellediği alan yazınında aktarılmaktadır.³⁹

Yasal düzenlemelerin yetersiz olması, uzman sayısının ihtiyacı karşılamaması, uzmanların mesleki yetkinliklerinin düşük düzeyde olması ve ihmale/istismara maruz kalan çocukları belirleme ve onlara müdahale etmede ihmallerinin varlığı, önleme ve müdahale programlarının etkili olmaması gibi yetersiz çocuk koruma sistemi de çocukların ihmal ve istismara uğrama olasılığını artıran sistemsel risk faktörlerindendir. Çocuğun bireysel özellikleri de ihmal ve istismar riskini etkileyebilmektedir. Çocuğun küçük yaşta, zor mizaçlı ve dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi davranış sorunlarının, psikiyatrik bozukluklarının veya özel gereksinimlerinin (engelliliğinin) olması, daha önce kötü muameleye maruz kalması veya prematüre doğmuş olması ihmal ve istismar riskini artırabilmektedir. Özellikle zorlayıcı davranışlar sergileyen veya kolik vb. nedenlerle sürekli ağlayan bebekler bakım verenleri tarafından fiziksel istismara maruz kalma riski ile karşılaşırlar.⁴⁰

Özel gereksinimi olan çocuklar özellikle cinsel istismar olmak üzere çocuk istismarı açısından yüksek düzeyde risk altındadırlar. Alan yazınında özel gereksinimi olan çocukların fiziksel ve cinsel istismar da dâhil olmak üzere kötü muameleye maruz kalma olasılıklarının, özel gereksinimi olmayan çocuklara göre 3,4 kat daha fazla olduğu bildirilmektedir.⁴¹ Özel gereksinimi olan çocukların ihmal ve istismar risklerini artıran bireysel, toplumsal, ebeveyne özgü ve kurumsal faktörler mevcuttur. İstismarı tanıma, bildirme veya direnme yeteneklerini bozabilecek gelişimsel gecikmelerinin ve iletişim engellerinin olması, sosyal yönden izole olmaları ve engellerinden kaynaklı bakım verenlerine olan bağımlılıkları gibi faktörler nedeniyle özel gereksinimi olan çocukların istismara uğrama ve bildirememe olasılıkları daha yüksektir. Engelliliğin türü ve şiddeti ihmalin olasılığını ve doğasını etkilemektedir.⁴² Gelişimsel, davranışsal veya duygusal rahatsızlıkları olan çocuklar (ör., zihinsel engelleri, otizm spektrum bozukluğu ve duyuşal engelleri olan çocuklar), artan bakım ihtiyaçları ve

³⁹ McCoy, M. L., & Keen, S. M, a.g.e.

⁴⁰ Ag.e.

⁴¹ Bryce, I., & Glasby, K. (2020). Child sexual abuse in the context of disability. In Child Sexual Abuse (pp. 137-158). Academic Press.

⁴² Makhoul Khoury, S., Cohen, A., Fabris, M. A., & Gur, A. (2025). Neglect of Children with Disabilities: A Scoping Review. Children, 12(3), 386.

bunun bakım verenler üzerinde yarattığı stres nedeniyle daha savunmasızdırlar.⁴³ Bakım veren kişilerin özel gereksinimi olan çocuklara asla zarar vermeyeceği inancı bu sorunun yeterince fark edilmemesine neden olabilmektedir.⁴⁴ Toplumun engelliliğe ve özel gereksinimi olan çocuklara dair olumsuz tutumlarının özel gereksinimi olan çocuklar tarafından içselleştirilmesi toplumsal yönden istismar risklerini artırmaktadır. Uzmanların eğitim eksikliği ise özel gereksinimi olan çocukların ihmale/istismara uğradıklarında belirleme ve bildirme konusunda yeterliliklerini etkileyen en önemli faktörlerden birisidir. Ebeveynin çocuğunun engelini kabullenmekte zorlanması, çocuğunun özel gereksinimlerini karşılamada gerekli bilgi, beceri, kaynak veya desteğe sahip olmaması, riskli durumları tanımlama veya çocuğu koruma konusunda yetersizliğinin bulunması, çocuğun davranış sorunlarını kontrol altında tutmak adına aşırı kontrol uygulaması veya fiziksel cezaya başvurusu; çocuğun engelinden (örneğin; duygusal tepki vermeme, sevgisini gösterememe) veya çocuğun sık sık hastaneye yatmasından kaynaklı çocukla ebeveynin güçlü bir bağ kuramaması ile ebeveyn-çocuk bağının zayıf olması ebeveyne özgü risk faktörlerindendir. Bakım verenler ve çocuklar arasında aşırı güç ve kontrol eşitsizliğine izin veren kurum kültürünün olması, çocukların yük olarak görülmeleri, fiziksel olarak zayıf durumda olan çocukların onlara zarar verebilecek diğer çocuklarla bir araya getirilmeleri ve çocuklar arasında uygunsuz davranışların tolere edilmesi, çocukların izole edilmeleri ve iletişim kurmalarının engellenmesi ile istismar bildirimine veya soruşturmalarının izlenmesine dair prosedürlerin eksikliği kurumsal risk faktörleridir.⁴⁵

Yukarıda vurgulandığı üzere, çocuk ihmal ve istismarının görülmesinde risk faktörlerinin varlığı yeterli değildir; koruyucu faktörlerin eksikliği de çocukların ihmal ve istismara maruz kalma olasılıklarını artırmaktadır. Koruyucu faktörler, riskin etkilerini azaltan ve zor koşullar altında çocukların olumlu gelişimini destekleyen unsurlardır. Eğer risk faktörleri koruyucu faktörlerden fazla ise ihmalin/istismarın gerçekleşme olasılığı daha yüksek olmaktadır. Uygun ebeveynlik becerilerinin varlığı, güçlü sosyal destek ağları, ebeveynlerin stresle etkili baş etme stratejileri ile okulların güvenli olması ve kaliteli eğitim sunulması çocukların gelişim süreçlerini destekleyen faktörlerdir. Koruyucu faktörleri artırmayı amaçlayan ebeveyn destek programları risk altındaki ailelerdeki çocukların ihmal ve

⁴³ Seppälä, P., & Toikko, T. (2023). Emotional and physical violence experienced by children with disabilities and long-term illnesses. In *Handbook of Anger, Aggression, and Violence* (pp. 1249-1267). Cham: Springer International Publishing.

⁴⁴ Child Welfare Information Gateway. (2018). *The Risk and Prevention of Maltreatment of Children with Disabilities*, s.1-18.

⁴⁵ Ag.e.

istismar riskini azaltabilmektedir. Toplumu bilinçlendirmeye yönelik kampanyalar, sosyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması ve aile odaklı önleme programlarının güçlendirilmesi çocukların sağlıklı gelişim süreçlerini destekleyen güvenli çevrelerin oluşturulmasına katkı sağlayabilmektedir.

1.1.5 Önleme

Çocuk istismarı ve ihmaliyle mücadelede en etkili yaklaşım, ihmal ve istismarın meydana gelmesini önlemektir. Önleyici uygulamalar, hem ihmale/istismara maruz kalmamış çocukların korunmaları hem de ihmal/istismar yaşamış olan çocukların tekrar benzeri durumlarla karşılaşmalarının engellenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Önleyici müdahaleler, aynı zamanda çocukların rehabilitasyon süreçlerini destekleyici bir rol üstlenmekte ve çocukların duygusal ve davranışsal sorunları sebebiyle yeniden ihmal ve istismara maruz kalma risklerini azaltmaktadır.

Alan yazınında çocuk ihmali ve istismarını önlemeye yönelik çalışmalarda genel kabul gören üç aşamalı bir önleme modeli vurgulanmaktadır. Bunlar birincil önleme, ikincil önleme ve üçüncül önleme çalışmalarıdır:

(a) Birincil önleme kapsamında, toplumun genel kesimine yönelik farkındalık çalışmaları yürütülmektedir. Bu aşamada çocuklara, ebeveynlere ve topluma yönelik eğitimlerle çocuk ihmalinin ve istismarının tanınması, ihmale/istismara karşı etkili başa çıkma yollarının öğrenilmesi ve ihmali/istismarın yetkili mercilere bildirilmesi teşvik edilmektedir. Bu kapsamda geliştirilen programlar genellikle kamu spotu veya sınıf temelli olmakta ve çocuk odaklı içeriklerle yürütülmektedir.

(b) İkincil önleme, ihmal ve istismar riski yüksek çocukların veya ailelerin risk faktörlerinin azaltılmasına yöneliktir. Bu doğrultuda risk faktörlerine özgü, özel müdahale programları uygulanmaktadır. Madde kullanımı olan ya da riskli davranışlar sergileyen çocuklara yönelik programlar veya prematüre çocuğu olan annelere özgü hazırlanan ebeveyn programları ikincil önleme çalışmalarına örnek verilebilir.

(c) Üçüncül önleme, ihmal ve istismar gerçekleşikten sonra ihmali ve istismarın tekrar yaşanmasını engellemeye yönelik müdahaleleri kapsamaktadır. Bu aşamada, ihmal ve istismara maruz kalmış çocukların psikososyal destekle güçlendirilmesi, tedavilerinin yapılması ile yeniden ihmale ve istismara maruz kalmalarına neden olabilecek risk faktörlerinin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

Çocukların sağlıklı gelişimleri ve ihmal ve istismardan korunmaları için güvenliklerinin sağlanması, rutinlerinin sürdürülmesi ve destekleyiciliğin sunulması

önemlidir.⁴⁶ Güvenliğin sağlanması, çocuğun sosyal ve fiziksel çevresinde korkudan arındırılmış bir şekilde yaşaması ve fiziksel ya da psikolojik zarar görmekten korunmuş olmasını ifade etmektedir. Çocuğun sosyal, duygusal ve fiziksel çevresinde tutarlılık ve öngörülebilirliğin sağlanması rutinlerinin sürdürülmesi bağlamında önem arz etmektedir. Çocuğun fiziksel, duygusal ve gelişimsel gereksinimlerinin duyarlılıkla ve süreklilik arz edecek biçimde karşılanması da destekleyiciliğin sunulmasıdır. Bu bağlamda güvenli, istikrarlı ortamların ve destekleyici ilişkilerin teşvik edilmesi amacıyla farkındalık oluşturulması, diğer paydaşlarla iş birliği yapılması suretiyle ortak bir sorumluluk anlayışının geliştirilmesi; tutarlı ve stratejik iletişim mesajlarının oluşturulması; ilgili verilerin toplanması, analiz edilmesi ve sentezlenmesi için iş birliklerinden faydalanılması; mevcut verilerin değerlendirilmesi ve kritik veri boşluklarının tespit edilip giderilmesi; elde edilen verilerin eylem adımlarının desteklenmesinde kullanılması; toplumdaki olumsuz normların değiştirilmesi ve eğitim programlarının uygulanması yoluyla sağlıklı çocuklar ve aileler için bağlamın oluşturulması; çocukların refahı konusunda ortak bilincin toplum genelinde teşvik edilmesi; ebeveynlik programlarına ve uygun ebeveyn davranışlarına yönelik olumlu toplumsal normların yaygınlaştırılması, ebeveynler/bakım verenler için bilimsel temele dayanan programların uygulanması, çocukların ve ailelerinin yaşamlarını olumlu şekilde etkileyebilecek politikaların tespit edilmesi ve değerlendirilmesi ile çocuklar ve aileler için yapıcı politikaların geliştirilmesi gerekmektedir.⁴⁷ Çocuk cinsel istismarının önlenmesine yönelik stratejiler olarak çocuk cinsel istismarının kabul edilemez olduğuna dair toplumda farkındalık oluşturulması ve bu sorunun önlenmesinde sorumluluğun çocuklardan yetişkinlere verilmesi, mevcut çocuk cinsel istismarını önleme programlarının titizlikle değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi ile istismardan etkilenen tüm bireyler için ruh sağlığı hizmetlerinin erişilebilir kılınması alan yazınında önerilmektedir.⁴⁸ Bunlara ek olarak izleme sistemlerinin ve veri toplama süreçlerinin geliştirilmesi; kanıta dayalı politika, program ve uygulamaların güçlendirilmesi ve uygulamaya konulması, çocuk cinsel istismarına ilişkin bireysel, ilişkisel, topluluksal ve toplumsal düzeylerdeki risklerin azaltılması ve koruyucu faktörlerin artırılması alan yazınında vurgulanmaktadır.⁴⁹

Özel gereksinimi olan çocukların her türden ihmal ve istismara maruz kalma

⁴⁶ The Centers for Disease Control and Prevention. (2024). Essentials for Childhood Framework, <https://www.cdc.gov/child-abuse-neglect/php/guidance/> (Erişim Tarihi: 08.05.2025).

⁴⁷ A.g.e.

⁴⁸ Hinds, T. S., & Giardino, A. P. (2020). Child sexual abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions. Cham: Springer International Publishing.

⁴⁹ The Centers for Disease Control and Prevention. (2024), a.g.k.

risklerinin yüksek olması da bu özel çocuklara yönelik etkili önleme ve müdahale programlarının tasarlanmasına, uygulanmasına ve değerlendirilmesine yönelik ek gerekliliğe işaret etmektedir. Alan yazınında bu bağlamda: (a) Ailelerin ve diğer bakım verenlerin potansiyel riskler ve bu risklere nasıl yanıt verebilecekleri konusunda eğitilmeleri, (b) Toplum ve kurum düzeyinde, failerin savunmasız bireylere denetimsiz/gözetimsiz erişim sağlamalarını zorlaştıracak politikaların benimsenmesi ve (c) Mümkünse, özel gereksinimi olan çocukların bu riskler konusunda bilinçlendirilmesi ve gelişim düzeylerine uygun bir şekilde bu riskleri nasıl azaltabileceklerini öğrenmeleri ile hem kendilerini hem de çevrelerindeki diğer bireyleri koruyabilmeleri için uygun yolların öğretilmesi vurgulanmaktadır. Aile dışı ortamlarda çocuk istismarını önlemeye yönelik uygulamalar olarak da (a) Özel gereksinimi olan çocuklarla çalışma deneyimi bulunan ve daha önce istismar ile ilgili herhangi bir suç kaydı olup olmadığına dair iş başvurusu yapan kişilerin dikkatle taranması, (b) Personelin, özel gereksinimi olan çocuklara yönelik sınırlama veya tecrit uygulamalarını en aza indirgeyen, *olumlu davranış yönetimi teknikleri* konusunda eğitilmeleri, (c) Etkin personel/çocuk oranlarının korunması ve personellerin görevlerine dair gerçekçi beklentilerin belirlenmesi, (ç) Çocuk korumayı ön planda tutan ve personel ile çocuklar arasında güvene dayalı ilişkiler kurmayı teşvik eden güçlü bir denetim ve destek sisteminin sağlanması, (d) Şüpheli istismarı tanıma ve bildirme süreçlerine dair net prosedürlerin oluşturulması ve bu konuda personellere eğitim verilmesi ile (e) Aileler dâhil, dış denetçilerin habersiz ziyaretlerine açık olan, şeffaf ve güvenli bir ortamın sağlanması yer almaktadır.

Dünyada Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 2030 yılına kadar çocuklara yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmayı hedeflemekte ve bu konuyu ele almaya yönelik küresel taahhüdü vurgulamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji Başkanlığı tarafından hazırlanan ve 30/10/1984 tarihli ve 3067 sayılı Kalkınma Planlarının Yürürlüğe Konması ve Bütünlüğünün Korunması Hakkında Kanun gereğince, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu’nun 31.10.2023 tarihli 15’inci Birleşiminde onaylanan 12. Kalkınma Planı’nda da *“Geleceğimizin teminatı çocuklarımızın üstün yararı temelinde iyi olma hallerinin desteklenmesi, hayata eşit ve sağlıklı koşullarda başlayabilmeleri, erken yaşlardan itibaren nitelikli eğitim imkânlarına eşit fırsatlarda erişebilmeleri, sağlıklı bir şekilde beslenmeleri, barınmaları ve gelişmeleri için en uygun ortamın oluşturulması, potansiyellerini gerçekleştirmeye yönelik imkânların artırılması”* amaçlanmakta ve çocuk

ihmal ve istismarını önlemeye yönelik politika adımları vurgulanmaktadır.⁵⁰

Çocuklara Yönelik Şiddeti Sona Erdirmek için Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından Küresel Ortaklık ile birlikte 2016 yılında başlatılan INSPIRE adı ile çocuklara yönelik şiddeti ortadan kaldırmak isteyen ülke ve topluluklar için bir kaynak hazırlamıştır.⁵¹ Bu belge, çocuklara yönelik şiddeti azaltma potansiyeli en yüksek olan önleme programları ve hizmetlere odaklanmalarını artırmalarına yardımcı olacak yedi stratejiyi sunmaktadır. Bu yedi strateji (1) Yasayı yürürlüğe koyma ve uygulama, (2) Toplumsal normlar ve değerler, (3) Güvenli çevreler, (4) Ebeveyn ve bakım veren desteği, (5) Gelir ve ekonomik güçlendirme, (6) Müdahale ve destek hizmetleri ve (7) Eğitim ve yaşam becerileridir. *Yasayı yürürlüğe koyma ve uygulama stratejisi* ile çocuklar ve gençler için yasal korumaların ve politikaların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi hedeflenmektedir. Şiddet içeren cezalandırma ve istismar gibi davranışları yasaklayan yasalar birçok açıdan faydalı bulunmaktadır. Bu yasalar öncelikle, şiddet içeren davranışların yanlış olduğunu topluma göstermekte ve böylece bu tür davranışları hoş gören mevcut sosyal normların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilmektedir. İkinci olarak, bu yasal düzenlemeler failleri eylemlerinden dolayı sorumlu tutmaktadır. Üçüncü olarak, yasalar ve politikalar, alkol kötüye kullanımını azaltmak ve silahlara erişimi sınırlamak gibi yollarla, çocuklara yönelik şiddetin temel risk faktörlerine maruziyeti azaltmada da etkili olabilmektedir. *Toplumsal normlar ve değerler stratejisi* ile toplumdaki olumsuz tutum ve normları değiştirmek hedeflenmektedir. Toplumsal norm değişimi faaliyetlerinin değerlendirilmesi zor olmakla birlikte topluluk düzeyinde veya küçük gruplarda yapılan çalışmalar, yasalar ya da yaşam becerileri eğitimi gibi diğer müdahalelerle birleştirildiğinde en etkili sonuçları verme eğilimindedir. *Güvenli çevreler stratejisi* ile amaç, çocukların ve gençlerin toplandığı ve vakit geçirdiği güvenli sokaklar ve diğer ortamları oluşturmak ve sürdürmektir. *Ebeveyn ve bakım veren desteği stratejisi* ile katı ebeveynlik uygulamalarını azaltmak, olumlu ebeveynlik becerileri kazandırmak ve olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi oluşturmak hedeflenmektedir. *Gelir ve ekonomik güçlendirme stratejisi* ise gelir ve ekonomik güçlendirme müdahaleleriyle ailelerin ekonomik güvenliğini ve istikrarını artırmak, çocuk istismarı ve aile içi şiddeti azaltmak amaçlıdır. Bu müdahaleler, çocukların şiddete tanıklık etme olasılığını en aza indirerek, şiddetin sonuçlarını, özellikle de çocukların kendilerinin mağdur veya fail olma ihtimalini azaltmaktadır. Ayrıca, kadınların ekonomik kaynaklara erişimlerinin artırılması, hanehalkının ekonomik durumunu güçlendirerek

⁵⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-Ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf (Erişim Tarihi: 08.05.2025)

⁵¹ World Health Organization. (2016), a.g.k.

çocukların ihmal ve istismarı ile mücadeleye katkı sağlamaktadır. *Müdahale ve destek hizmetleri stratejisiyle* ise şiddetin raporlanması dâhil olmak üzere, ihtiyaç duyan tüm çocuklar için iyi kalitede sağlık, sosyal hizmet ve adli destek hizmetlerine erişimi iyileştirmek ve böylece şiddetin uzun vadeli etkilerini azaltmak hedeflenmektedir. Son strateji olan “*Eğitim ve yaşam becerileri*” stratejisi ile çocukların daha etkili, eşitlikçi eğitim ve sosyal-duygusal öğrenme ile yaşam becerileri eğitimine erişimini artırmak ve okulların güvenli ve destekleyici ortamlar olmasını sağlamak amaçlanmaktadır.

Alan yazınında vurgulandığı üzere, çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi, çok boyutlu ve kapsamlı müdahale stratejilerinin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır.⁵² Bu kapsamda yapılan çalışmalar incelendiğinde birey ve toplum düzeyinde yürütülen eğitim programları ve farkındalık kampanyaları ile çocuk istismarına ilişkin toplumsal bilinç düzeyinin artırılması hedeflenmektedir. Risk faktörlerinin bilimsel yöntemlerle belirlenmesi ve bu risklere yönelik erken müdahale programlarının uygulanması koruyucu hizmetlerin etkinliğini artırmaktadır. Ayrıca, ihmalin/istismarın bildirilmesi, soruşturulması ve mağdurlara destek sağlanmasına ilişkin yasal düzenlemeler güçlendirilmektedir. Kurumsal yapıların geliştirilmesi, kurumlar arası koordinasyonun sağlanması ve multidisipliner ekiplerin oluşturulması yoluyla müdahale süreçlerinin etkinliği artırılmaktadır. Toplum temelli programlar ile ev ziyaretleri gibi uygulamalar, risk altındaki çocukların tespit edilmesinde ve ailelerin desteklenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Sonuç olarak, çevrim içi ve yüz yüze çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi ile mağdurlara yönelik etkili müdahalenin sağlanabilmesi için bireysel, ebeveyn özgü, ailevi, toplumsal ve sistemsel risk faktörlerini azaltıcı ve koruyucu faktörleri artırıcı sistemsel düzeyde çalışmaların yürütülmesi ve sürdürülebilir politika önlemlerinin oluşturulması ve çalışmaların gerçekleştirilmesi elzemdir. Erken müdahalenin sağlanması, hizmetlere eşit erişimin temin edilmesi, olası tehditlerin etkin biçimde denetlenmesi, kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesi, mağdurlara uzun vadeli psikososyal destek sunulması ve çocuk haklarının güvence altına alınması ancak devlet politikaları, yasal düzenlemeler ve kurumsal yapıların bütüncül biçimde işlemesiyle mümkün olabilmektedir. Dijital istismar biçimlerinin giderek çeşitlenmesi de güncel ve teknoloji temelli koruyucu sistemlerin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, çocuğa yönelik şiddetle mücadelede ve mağdurların desteklenmesinde kalıcı ve etkili sonuçlara ulaşılabilmesi, sistematik, çok düzeyli

⁵² Higgins, D., Sanders, M., Lonne, B., & Richardson, D. (2019). Families–private and sacred: How to raise the curtain and implement family support from a public health perspective. Re-visioning public health approaches for protecting children, 127-143.

ve sürdürülebilir politika ve uygulamaların geliştirilmesine bağlı bulunmaktadır (Bkz. Tablo 1 ve Tablo 2).

Tablo 1. Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarı Önlemede ve Müdahalede Yapılması Gerekenler

Zamansal Açıdan Önleme ve Müdahale Çalışmaları	Yapılması Gerekenler/Hedefler
Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar öncesi yapılacak çalışmalar	- Çocukların beslenme, barınma, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlarının sağlanması - Ev, okul, oyun alanları ve çevrim içi ortam başta olmak üzere, çocukların yaşam alanlarının fiziksel ve psikolojik güvenliğinin sağlanması - Çocukların sosyal-duygusal yönden güçlendirilmesi - Çocuk hakları, ihmal, istismar, çocuk işçiliği, zorbalık/siber zorbalık, güvenli internet kullanımı, okul güvenliği, ilk yardım, sağlıklı yaşam alışkanlıkları, bağımlılıkla mücadele, aile içi şiddet, stresle/öfkeyle baş etme, etkili ebeveynlik becerileri ve afete hazırlık konularında toplumsal farkındalık çalışmalarının gerçekleştirilmesi - Risk altındaki çocukların belirlenmesi ve bu çocukların ebeveynlerine/ailelerine yönelik psikoeğitim, psikososyal, ekonomik destek vb. önleme çalışmalarının gerçekleştirilmesi - Ebeveynler dışında, toplumda şiddet, ihmal ve istismarda bulunma riski olan bireylere yönelik önleme çalışmalarının gerçekleştirilmesi - Hukuki önlemlerin alınması ve caydırıcılığın sağlanması - Çocuklarla etkileşim içerisinde olacak meslek adaylarının ve meslek uzmanlarının çocuğa yönelik şiddeti, ihmal ve istismarı belirleme, bildirim ve müdahale alanlarında yetkinliklerinin artırılması - Çocuklar başta olmak üzere kolay ulaşılabilir, etkin ve denetlenebilir dijital vb. bildirim sistemlerinin oluşturulması - Suç öyküsü olan faillerin tekrar suç işlemelerinin önlenmesi için rehabilitasyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi - Yapılan önleme çalışmalarının raporlanması, izlenmesi ve denetlenmesi
Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar sonrası yapılacak müdahale ve rehabilitasyon çalışmaları	- Adli sistemde çocuk dostu bir ortamda mağdur çocuklara gerekli adli, hukuki, psikososyal ve eğitim desteklerinin sunulması ve ikincil travma maruziyetlerinin önlenmesi - Çocuk adalet ve koruma sisteminin hızlı bir süreçte işlemesi - Mağdur çocukların rehabilitasyonları için gerekli terapötik ve eğitimsel desteğin sunulması - Mağdur çocukların ailelerine yönelik risk azaltıcı psikososyal desteğin sunulması -Faillerin rehabilitasyonunun ve gerekli görüldüğü hallerde fail ailelerine danışmanlık vb. desteklerin sağlanması - Sunulan adli, sağlık, danışmanlık, koruma vb. müdahale çalışmalarının raporlanması, izlenmesi ve denetlenmesi

Tablo 2. Sistemsel Düzeylere Göre Çocuğa Yönelik Şiddet, İhmal ve İstismarı Önleme ve Müdahale Sürecinde Hedefler

Düzy	Önleme Sürecinde Hedefler	Müdahale Sürecinde Hedefler
Çocuk	- Okul öncesinden itibaren mahremiyet, fiziksel sınırlar, çocuk hakları ve başkalarının haklarına saygı gösterme konularında eğitim programlarının zorunlu hâle getirilmesi - Dijital güvenlik ve akran zorbalığı, aile içi şiddet ve zorbalık/siber zorbalık ile baş etme, bağımlılıkla mücadele, afete hazırlık, trafik güvenliği ve ilk yardım vb. konularda bilgilendirici ve beceri kazandırıcı eğitimlerin yaygınlaştırılması - Güvendiğı bir yetiştikine ve kurumlara başvurulabilmesi için rehberlik/sosyal destek sisteminin kurulması - Oyun, sosyal medya ve mesajlaşma platformlarında riskli durumları bildirme ve yardım isteme becerilerinin kazandırılması -Okul terki, suçla sürüklenme vb. yönden risk altındaki çocukların risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu faktörlerini artırmak için psikososyal ve eğitsel destek sağlanması	- Çocuklara özgü etkin bildirim mekanizmalarının oluşturulması - Mağdur çocuklar için anonim ve hızlı erişilebilen çevrim içi yardım hizmetlerinin (buton vb.) geliştirilmesi - Mağdur çocukların yargı süreçlerinde çocuk dostu adalet mekanizmalarının (ÇİM, AGO vb.) yaygınlaştırılması - Travma yaşayan çocuklara yönelik ücretsiz psikolojik destek hizmetlerinin sunulması ve hizmete erişilebilirliğin artırılması - Suçla sürüklenen çocuklar ve yetişkin failer için gelişime duyarlı, etkin rehabilitasyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi
Ebeveyn	- Çocuklarının duygusal, fiziksel ve eğitsel ihtiyaçlarını fark etmeleri ve karşılamaları için pozitif disiplin yöntemleri, çocuk gelişimi, dijital okur yazarlık ve travmaya duyarlı yaklaşım konularında ebeveynlere eğitimlerin verilmesi ve ebeveyn eğitimlerinin yaygınlaştırılması - Ebeveynlik stresi ve öfke ile baş etme konuları başta olmak üzere ebeveynlerin psikolojik iyi oluşunun güçlendirilmesi - Erken yaşta evlilik, madde kullanımı vb. risk faktörlerine sahip ebeveynlere psikososyal ve eğitsel destek sunulması ve önleyici sosyal hizmet müdahalelerinin yapılması - İhmali/İstismarı önleme, çevrim içi riskleri tanıma, dijital vb. güvenliği sağlama, şüpheli durumları fark etme, çocuklarına destekleyici yaklaşım sergileme ve bildirim süreçlerine dair eğitimlerin verilmesi	- Mağdur çocukların ebeveynlerine rehberlik ve psikolojik destek sağlayan psikososyal destek programlarının geliştirilmesi - Mağdur çocukların ebeveynleri için rehberlik, psikososyal destek ve gerektiğinde hukuki destek sunan çevrim içi danışma ve rehberlik sistemlerinin kurulması - Ebeveynlerin istismarı gizlemeleri durumunda hukuki yaptırımların etkin uygulanması

Aile	- Aile içi iletişimin ve aile uyumunun güçlendirilmesi ile aile içi şiddeti önlemeye yönelik farkındalık ve destek programlarının yaygınlaştırılması - Aile bireylerinin çocuk hakları ve ihmal/istismar farkındalığı konusunda bilinçlendirilmesi ve şiddet/ihmal durumlarında yardım isteme ve bildirim mekanizmalarının öğretilmesi - Dijital denetim ve çevrim içi güvenli ortam oluşturma konusunda aile eğitimlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması - Yoksulluk, göç, izolasyon vb. risk faktörlerine sahip ailelere psikososyal ve eğitsel destek sunulması	- İhmal/İstismar mağduru çocukların aile ortamının güvenli olup olmadığını değerlendiren (sosyal incelemeleri gerçekleştiren) kurumlar arası ortak mekanizmaların oluşturulması - Aile bireylerine yönelik aile danışmanlığı gibi erişilebilir ve bütüncül psikososyal destek hizmetlerinin sağlanması - Siber zorbalık veya çevrim içi cinsel istismar mağdurlarına hızlı ve etkin müdahalede bulunabilecek dijital kriz destek hatlarının oluşturulması ve tanıtılması
Akran	- Okullarda ve dijital ortamda akran zorbalığına karşı farkındalık kampanyalarının gerçekleştirilmesi ve akran destek programlarının zorunlu hâle getirilmesi - Akran iletişimini güçlendiren empati, yardım etme ve iletişim becerileri konularında sosyal beceri programlarının yaygınlaştırılması - Şiddet/İstismar mağduru akranlara destek olma ve yetişkinlerden yardım alma yollarının eğitim programlarında yer alması	- Zorbalığa/istismara tanık olan akranların sessiz kalmamalarını sağlayacak güvenli bildirim yollarının oluşturulması - Akran desteği ile travma sonrası sosyal uyumu destekleyecek müdahale modellerinin uygulanması
Yetişkin Bireyler	- Toplumun tanık olunan şiddet, ihmal veya istismarı “özel mesele” olarak görmemeleri ve bildirme sorumluluğu almaları için çocuğa zarar veren davranışlara karşı sıfır tolerans kültürünün kamu politikası hâline getirilmesi, çocuk koruma bilincinin ve toplumsal duyarlılık geliştirmelerinin sağlanması - Yetişkin bireyler için çevrim içi veya yüz yüze istismarı/şiddeti tanıma, bildirme ve çocuklara travmaya duyarlı yaklaşım konusunda farkındalık programlarının uygulanması - Mahalle, okul çevresi gibi ortamlarda çocuk koruma gönüllülüğünün teşvik edilmesi	- Tanık olunan vakalarda yetişkinlerin bildirim yapması için anonim ve güvenli ihbar sistemlerinin kurulması - Bildirim yükümlülüğü ihlallerinde yaptırım ve bilinçlendirme politikalarının eş zamanlı uygulanması

Uzman	- Lisans eğitimi süreçlerinden itibaren şiddet, ihmal ve istismarın erken belirtilerini tanımları, doğru müdahale becerileri kazanmaları ve travmaya duyarlı yaklaşım sergilemeleri için çocuklara ve ailelere hizmet sunan öğretmen, sosyal hizmet uzmanları vb. çocuk koruma alanındaki meslek gruplarına düzenli hizmet içi eğitimlerin zorunlu tutulması - İhmal ve istismarın erken dönemde fark edilmesi için standart tarama ve müdahale protokollerinin geliştirilmesi ve tüm kurumlarda kullanılması - Çocuklara ve ailelere rehberlik etmeleri ve psikososyal destek sistemlerine yönlendirmeleri için dijital danışmanlık vb. müdahale araçlarının geliştirilmesi ve uzmanlara süpervizyon desteğinin verilmesi	- Mağdur çocuklarla çalışan uzmanların etkin müdahalede bulunma ve travmaya duyarlı yaklaşım sergilemeleri konusunda güçlendirilmeleri - Çok disiplinli vaka izleme ekiplerinin (Çocuk Koruma Birimlerinin) yaygınlaştırılması - Mağdur çocuklarla çalışan uzmanların süpervizyon desteği programları ile güçlendirilmeleri ve mesleki tükenmişliklerinin önlenmesi
Toplum	- Çocuk hakları ve istismara ve aile içi şiddete karşı sıfır tolerans konularında ulusal kampanyaların yürütülmesi - Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarı normalleştiren toplumsal normların değişimi için kültürel çalışmaların gerçekleştirilmesi - Toplumsal farkındalık bağlamında, çocuk istismarına karşı bilinç kazandıran çevrim içi vb. bilgilendirme kampanyalarının ve seminerlerin artırılması - Medyada çocukların istismar edilmeden ve gizlilikleri ihlal edilmeden haberleştirilmesini sağlayan yasal düzenlemelerin yapılması ve tüm toplumsal farkındalık çalışmalarında medyadan yararlanılması - Sosyal medya fenomenlerinin ve içerik üreticilerinin çocuk hakları ve güvenliği konularında sorumluluk taşımalarına dair etik ilkelerin oluşturulması - Yerel düzeyde sosyal destek ağlarının ve gönüllü destek gruplarının oluşturulması	- Toplum temelli rehabilitasyon programlarının geliştirilmesi (Yerel bazlı sosyal destek, sosyal dayanışma ağları) - Medya vb. alanlarda mağdur çocuğa ve ailesine karşı damgalayıcı söylemlerin ve olumsuz tutumların önlenmesi için denetimlerin ve yaptırımların uygulanması

Kurumlar	- Kurumlar arası güvenli veri paylaşımı ve erken uyarı sistemlerinin oluşturulması - Eğitim, sağlık, adli ve sosyal hizmet sistemlerinin çocuk koruma politikaları doğrultusunda koordineli çalışması ve denetimlerin artırılması - Okullarda çocuk koruma politikalarının zorunlu uygulanması (gizlilik, ihbar, güvenli alan protokolleri) - Risk altındaki çocuklar ve ihmal/istismar vakaları için etkili başvuru, izleme ve müdahale sistemlerinin geliştirilmesi ve rehberlik ve destek programlarının güçlendirilmesi - Aile danışmanlığı, okul rehberliği, sosyal hizmetler gibi koruyucu/önleyici hizmetlerin erişilebilirliğinin artırılması - Sosyal medya ve teknoloji şirketlerine yönelik çocuk güvenliği mevzuatının güçlendirilmesi ve denetimlerin artırılması - Sosyal medya platformlarına çocuk kullanıcılar için “acil yardım”, “ihbar” ve “psikolojik destek” modüllerinin entegre edilmesi - Çocukların çevrim içi ve çevrim dışı ortamlarda korunmalarına öncelik veren yasal düzenlemelerin yapılması	-Mağdurlara yönelik koruyucu-hukuki-psikososyal müdahaleleri koordine edecek Ulusal Çocuk Koruma sisteminin kurulması - Sunulan adli, sağlık, danışmanlık, koruma vb. müdahale çalışmalarının raporlanması, izlenmesi ve denetlenmesi - Barınma, eğitim, sağlık, adli destek gibi alanlarda mağdur çocuklara sunulan hizmetlerin bütüncül şekilde sunulması ve psikososyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi - Rehabilitasyon için izleme, değerlendirme ve uyum desteklerinin sağlanması - Çocuk İzlem Merkezleri, ÇEMATEM gibi kurum ve kuruluşlar ile adli, rehabilitasyon desteklerinin ve sosyal hizmetlerin nitelik ve erişilebilirliğinin artırılması - Sosyal medya ve dijital platformlarda hak ihlali durumunda caydırıcı yaptırımların uygulanması
----------	---	---

1.2 GELENEKSEL MEDYADA VE DİJİTAL YAYIN PLATFORMLARINDA ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR

Çocuğa karşı şiddet, ihmal ve istismarın bireysel, ailevi, toplumsal/kültürel vb. birçok kaynağı vardır. Kavramları üretme ve yayma suretiyle bireyin tutum ve davranışlarını etkileme gücüne sahip medya; çocuklara karşı şiddet, ihmal ve istismar ile ilgili de toplumsal bilincin ve toplumsal hareketlerin yönünü etkilemektedir. Medyada ihlal edilen etik ilkeler, çocuğun reyting nesnesi olarak kullanılması, dezenformasyon, mahremiyet ihlali ve benzeri nedenlerden dolayı medyanın kendisi de çocuklara karşı bir istismar ve ihmalin gerçekleştirildiği ve yaygınlaştırıldığı ortamlardan biridir. Diğer taraftan medya; toplumsal farkındalık oluşturma ve kitleleri bilinçlendirme gücüyle de çocukların korunmasında güçlü bir mücadele sahasıdır.

Medyanın çeşitlenmesi ve yaygınlaşması; toplumu dönüştürme gücünü ve bilinçlendirme misyonunu ön plana çıkarmış olup medya çalışmalarını daha önemli hâle getirmiştir. Nitekim Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından yürütülen bir araştırmada 20.565 kişilik örnekleme medya cihazlarına sahip olma, medyada zaman geçirme, radyo, televizyon, dijital platform, internet ve sosyal medya gibi konular ele alınmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’de en yaygın kullanılan medya cihazı %98,9 ile telefon iken ikinci sırada %97 yaygınlıkla televizyon yer almaktadır. İnternetin yaygınlaşması ile televizyon izleme alışkanlıklarının azalacağı düşünülse de 2022 yılından bu yana televizyon sektöründe medya ve reklam yatırımları incelendiğinde %78,08’lik bir büyüme görülmektedir. Günümüzde televizyonla hem geleneksel medya yayınlarına hem de dijital platformlardaki içeriklere erişilebilmektedir. Cihaz yaygınlığında üçüncü sırayı %54,6 yaygınlıkla bilgisayar/tablet takip etmekte ve hemen ardından %16,1 oranla klasik radyo, %5,7 ile oyun konsolu ve %2,1 ile e-kitap cihazı yer almaktadır.⁵³

Araştırmanın medya kullanım alışkanlıklarına yönelik bulgularında ise Türkiye’de son bir haftada en az bir kez televizyon içeriği izleyenler %90,2, internete bağlananlar %83,5, sosyal medyada vakit geçirenler %78,8, radyo ve dijital platformlarda müzik içeriklerini dinleyenler %42,1 ve isteğe bağlı platformları takip edenler ise %23,7 olarak tespit edilmiştir. Medya organlarının kullanımları demografik olarak değerlendirildiğinde ise gençlerin daha çok internet ve sosyal medyayı tercih ettikleri, ileri yaştaki bireylerin ise televizyon izleme

⁵³ RTÜK, Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması, 2024, s. 17-18

sürelerinin uzun olduğu belirlenmiştir.⁵⁴

Uydu yayınları, kablo TV ve sayısal yayıncılığın ardından internet teknolojileriyle birlikte isteğe bağlı yayıncılık olarak da ifade edilen “dijital platformlar” yayıncılık alanında yerini almıştır. İzleyicilerin internet üzerinden hem geleneksel yayıncılığın içeriklerine hem de dijital platformlardaki sayıca zengin içeriklere erişebilmesi ve akıllı televizyonlardan dijital platformlara bağlanabilme olanağı gibi imkânlar, izleyici davranışları üzerinde birtakım değişikliklere neden olmuştur.⁵⁵ Türkiye’de 2016’da Netflix; sonrasında ise Amazon Prime Video, Disney Plus, Mubi gibi platformlar faaliyet göstermeye başlamıştır. Yerli platformlar da isteğe bağlı yayıncılık alanında faaliyet göstermişlerdir. RTÜK tarafından yapılan bir araştırmada izleyicilerin isteğe bağlı yayınları izleme eğilimleri incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre platformları günlük izleyenlerin oranı %11,3, son bir haftada izleyenlerin oranı %23,7, son bir haftada hiç izlemeyenlerin oranı ise %76,3 olarak tespit edilmiştir.⁵⁶

Dijital platformlarda şiddet, müstehcenlik, korku, alkol ve madde kullanımı gibi içeriklere geleneksel medyadan farklı olmak üzere günün her saatinde ulaşılabilir. ⁵⁷ Çocukları kendilerine uygun olmayan bu tür içeriklerden korumak için ebeveyn için kontrol sistemleri ve pin sistemi geliştirilmiş olsa da dijital platformlardaki aile hesapları ve ebeveyn kontrol mekanizmalarının incelendiği bir araştırmada bu uygulamaların bazı yetersizliklerinin bulunduğu tespit edilmiştir.⁵⁸ Dijital platformlardaki aile denetim sistemleriyle içerikler, ebeveynler tarafından oluşturulan bildirimler ışığında sınırlamalara tabi tutulmaktadır. Ebeveynlerin bildirim oluşturmaları, içeriğin incelenmesi ve sınırlanması belli bir zaman aldığından bu süre zarfında çocuklar zararlı içeriklere maruz kalmaya devam edebilmektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuk hesabı üzerinde tam yetkilerinin olmaması ve çocuklarının izlediği içerikleri bildirim olarak alamamaları da güncel uygulamaların eksikliklerindendir.⁵⁹ Dijital platformlarda çocuğun korunmasına yönelik olarak çocuk hesabı ve PIN sistemlerinin yanı sıra ebeveynlerin de dijital okuryazarlığa sahip olarak çocukların izlediği içeriklerin çocuğa

⁵⁴ A.g.e s.40.

⁵⁵ Sarı, Ü., & Türker, H. (2021). Dijital platform kullanıcılarının izleme alışkanlıklarına yönelik bir araştırma: Netflix örneği. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21(1), 59-80.

⁵⁶ RTÜK, Medyametre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması, 2024, s. 20, <https://www.rtuk.gov.tr/medyametre-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi/4856>, (Erişim Tarihi: 18.04.2025)

⁵⁷ Başer, E., & Söğütözü, T. (2023). Değişen İzleme Eğilimleri Çerçevesinde Dijital Platformlar ve İçerik Reklamları Üzerine Bir İnceleme. Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (41), 1-26. <https://doi.org/10.31123/akil.1303391>. (Erişim Tarihi: 18.04.2025)

⁵⁸ Sünbül Olgundeniz, S., & Aydoğan, Ü. (2023). Dijital Yayın Platformlarında Ebeveyn Denetimi ve Çocuk Erişimine Yönelik Bir Araştırma: Netflix, Amazon Prime Video ve Disney+ Örnekleri. TRT Akademi, 08(19), 786-813.

⁵⁹ A.g.k.

uygun olup olmadığı hakkında bilinçli olmaları çocukların ihmal ve istismardan korunmaları adına bir gerekliliktir.

Medyanın bireyi ve toplumu nasıl etkilediği geçmişten günümüze araştırılan önemli bir konudur. Psikoloji alanının önde gelenlerinden Albert Bandura tarafından yapılan “Bobo Doll” deneyinde, şiddet içerikli film izleyen çocukların izlemeyen çocuklara kıyasla belirgin olarak daha fazla şiddet davranışı gösterdikleri ortaya konmuştur. Bandura’nın yaptığı bir başka deneyin bulgularına göre ise yayın içeriklerinde şiddetin cezalandırılması veya ödüllendirilmesinin izleyicinin şiddet davranışı üzerinde belirleyici olduğu saptanmıştır.⁶⁰ Bir başka deyişle, medya içeriğinde şiddetin cezalandırıldığını öğrenen bir çocuk gerçek hayatta o davranışı daha az sergileme eğilimi sergilerken medya içeriğinde şiddet ile güç vb. kazanç elde edildiğini öğrendiği takdirde gerçek yaşamında da bu davranışları örnek almaktadır. Örneğin, kurgulardaki kahramanların şiddeti bir çözüm aracı olarak kullanması, çocukların şiddet eğilimleri göstermesine neden olabilmektedir. Öte yandan çocuklar medyada gördükleri kurgularla gerçekleri çoğunlukla yetişkinler kadar kolay ayırt edememekte ve medyada maruz kaldıkları içerikleri doğru bir şekilde yorumlayamamaktadırlar. Özetle, sosyal öğrenme kuramına göre; medyada şiddet içeriklerine maruz kalan çocuklar medyada gördüğü olumsuz davranış kalıplarını rol model almakta, saldırgan davranışlarda bulunabilmekte ve bu durum da toplumda saldırganlığın ve şiddetin artmasına neden olabilmektedir. Benzer şekilde bağımlılık ve yasa dışı davranışlar da şiddet davranışları gibi medya ile öğrenilebilmektedir. Çocukların medyada şiddet içeriğine çok fazla maruz kalmaları kendilerini güvende hissetmelerini de engellemekte, kekeleme, tuvalet alışkanlıklarında bozulma, güven problemleri, uykusuzluk, anksiyete vb. problemler ortaya çıkabilmektedir.⁶¹ Çocuğun medyada müstehcenliğe maruz kalması da çocuğun cinsel gelişimini olumsuz etkileyebilmekte ve çocukta erken ergenlik gibi sağlık problemlerine veya yaşına uygun olmayan davranışlara yol açabilmektedir.⁶² Bu araştırmalar başta olmak üzere alan yazını çocukların ilk yaşlardan itibaren ulaşabildiği ve ciddi süreler geçirdiği medyanın çocukların psikolojik, fizyolojik, bilişsel ve sosyal gelişimlerinde belirleyici bir rolü olduğuna işaret etmektedir.

Çocuklara yönelik medyadaki problemlerden biri de haberlerin sunumu ile ilgilidir. Haberlerle ilgili çocuk haklarını ihlal eden unsurlar; trajedinin sömürülmesi, çocuğun

⁶⁰ Mcleud, S., Simply Psychology, Bandura’s Bobo Doll Experiment on Social Learning, <https://www.simplypsychology.org/bobo-doll.html>, (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶¹ RTÜK, Televizyon Programlarındaki Şiddet İçeriklerinin Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, 2005, s.29-39.

⁶² A.g.e.

mahremiyetinin ihlal edilmesi, çocukların damgalanması, mağdur çocukların onurunu zedeleyici ifade ve görsellerin ekrana taşınması, haber dilinin ikincil travma yaratabilecek unsurlar taşıması, çözüm mekanizmalarına yeterince yer verilmemesi gibi etik ihlallerle karşılaşmaktadır. Çocukları konu edinen haberlerin çoğu olumsuz olmakla birlikte çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili haberlerin de çoğunun cinsel istismar hakkında olduğu görülmektedir.⁶³ Televizyonda ihmal ve istismar haberlerinin incelendiği bir araştırmaya göre ise iki aylık süre içinde beş farklı televizyon kanalındaki haber bültenlerinde incelenen 419 haberin 125'inin çocuk ihmal ve istismarı haberi olduğu tespit edilmiştir. Haberlerde, çocukların görüntülerinin açık şekilde kullanılması, isimlerinin verilmesi, aileyle yapılan röportajlar, yaşadıkları mahalle ya da okulların belirtilmesi gibi çocuk kimliğini ifşa eden detaylara sıkça yer verildiği görülmüştür. Haberlerin; %22'sinde çocuk net şekilde gösterilmiş, %22'sinde çocuğun adı açıkça verilmiş, %30'unda aileyle röportaj yapılmış ve istismara dair ayrıntılı bilgi sunulmuştur. Haberlerin %12'sinde çocuğun yaşadığı yer, %10'unda okuduğu okul net biçimde aktarılmış, %28'inde istismar anı net bir şekilde gösterilmiş, %40'ında bulanıklaştırılmış ve %32,5'inde ise failin görüntüsü net şekilde verilmiştir. Bazı haberlerde çocuğun ismi gizlense dâhi görüntüsü ya da yaşadığı çevreye dair bilgilerin dolaylı olarak kimliğini açığa çıkarabilecek nitelikte olduğu saptanmıştır.⁶⁴

Çocukları konu edinen haberlerle ilgili diğer çalışmalar incelendiğinde çocukların edilgen ve çaresiz bir temsille sunulduğu, toplumda çocukların gelin olabileceği algısı yaratan ve bu algıyı meşrulaştıran “çocuk gelin” gibi hatalı söylemlerin var olduğu görülmüştür.^{65,66} Haber dili sansasyondan uzak, suçu özendirmeyecek ve toplumda endişe oluşturmayacak nitelikler taşıması gerekirken çocuk suçluluğuna dair haberlerde haber sunumunun sadece çocuk ve suç odaklı olduğu ve çocuğu suça iten nedenlere ve çocuğun topluma nasıl kazandırılacağına odaklanılmadığı tespit edilmiştir.⁶⁷

Çocukların şiddet, ihmal ve istismar haberlerinde kimliklerinin, görsellerinin veya adreslerinin yayımlanması; onların damgalanma, lekelenmeme hakkı ve ileride unutulma hakkı gibi haklarını ihlal eder niteliktedir. Damgalama, bireyin toplumda “istenmeyen bir farklılıkla” tanınması ve bu farklılığın sosyal ilişkilerini etkilemesidir. Çocukların şiddet,

⁶³ Faruk Koç & Figen Paşlı, Çocuğa Yönelik İstismar ve İhmal Olaylarının Haberdeki Temsilinin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet, 2021, 32(1), s. 97-119.

⁶⁴ B. N. Aksu, Çocuk İhmal ve İstismarı ile İlgili Haberlerin İçerik Analizi, 2022, s. 87-99.

⁶⁵ O. A. Ördem, Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar: Türkiye'de Medyada Temsili, Sosyoloji Notları 3(2), 2019, s. 35-46.

⁶⁶ Ova, N, Türkiye'de Yazılı Basında “Çocuk Gelinler”in Temsili, 2014, 8(2), s. 238-262.

⁶⁷ Demirel, S. D. (2022). Medyanın Etik Sorumluluğu Bağlamında Çocuk Suçluluğu Haberleri Üzerine Bir İnceleme, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(2), 106-136.

ihmal veya istismar haberlerinde isim, yüz veya açık kimlik bilgileriyle teşhir edilmesi, bu çocukların toplumda yalnızca mağduriyetleriyle tanımlanmasına neden olmaktadır.⁶⁸ Bu durum, çocukların sosyal çevrelerinde etiketlenerek ruh sağlıklarını riske atmakta, kişisel verilerinin korunmasını ve ileride unutulma haklarını ihlal ederek travmalarını sürekli hatırlamalarına yol açmaktadır.

Medyanın yaygınlaşması ile birlikte medya kullanımı, bebekliğe kadar gerilemiştir. Hâlbuki 0-3 yaş arasında bebeğin ekrana maruz kalmaması gerekmektedir. Buna rağmen bazı ebeveynlerin bu yaşlardaki çocuğu sakinleştirmek, yemek yedirmek veya oyalamak için ekrana maruz bıraktığı görülmektedir. 3-6 yaş arası dönemde ise çocuğun medyayı bir ebeveyn rehberliğinde en fazla 30 dakika kullanması, tek başına kullanmaması önerilmektedir. 6-12 yaş aralığında da yine ebeveyn kontrolünde en fazla 1 saat olacak şekilde çocuğun medyayı eğitim faaliyetleri amacıyla kullanabilmesi gerekmektedir. Çocukların sağlıklı gelişimi için dikkat edilmesi gereken süreler, çoğunlukla ebeveynler tarafından ihmal edilmektedir. Ebeveynler çocuklarının bakımında dijital araçlara neredeyse bir bakıcı işlevi yüklemekte; çocuk ağladığında sakinleştirmek için, çocuğa yemek yedirirken dikkatini dağıtmak için veya ebeveyn herhangi bir işini hallederken medyayı oyalayıcı unsur olarak kullanabilmektedirler. Ebeveynlerin bu konuda bilinçli olmamaları ve ebeveynlik sorumluluklarını kolaylaştırmak için çocuklarının sağlıklarını ihmal edecek şekilde medyayı kötüye kullanımları; çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal gelişimleri açısından risk yaratmaktadır. Çocuğun ekranlarda gelişimine uygun olmayan rollerde oynatılması da diğer bir istismar türüdür. Tüm bunlar göstermektedir ki medya alanında yapılacak yasal düzenlemeler ve devlet politikaları çocukların sağlığı ve gelişimi için oldukça önemlidir.⁶⁹

1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 17’nci maddesinde; *“Taraflar Devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlâki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar”* hükmüne yer verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 41’inci maddesinde yer alan *“Devlet, her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır.”* fıkrasına dayanarak devlet, medya alanında da çocukların korunması hususunda çeşitli politikalar üretmekle ve çocuklara zarar verebilecek medya içeriklerine ilişkin tedbirler almakla

⁶⁸ Sevim, K. (2019). Sosyal Çalışma ve Damga. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), s. 1–20, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1140039> (Erişim Tarihi: 15.03.2025).

⁶⁹ Karaman, H., & Ayhan, H. (2021). Çocuğa Yönelik Teknolojik İhmal ve İstismar. Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying, 8(1), 43-59.

yükümlüdür.

Resmî ilan ve reklam yayınıyla ilgili süreli yayınların basılı nüshalarında, resmî ilan yayınlayan gazetelerin kendilerine ait internet haber sitelerinde ve sosyal ağ hesaplarında çocukların korunmasına yönelik uyulması gereken esaslarının belirlendiği 6/7/2022 tarihli ve 31888 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Basın Ahlak Esaslarına Dair Genel Kurul Kararı”nın “Çocukların korunması” başlıklı 9’un maddesi ise şu şekildedir:

“(1) Çocukların ve gençlerin toplum içinde kişiliklerinin gelişmesini ve korunmasını olumsuz etkileyecek veya onlara yönelik cinsel istismar ve cinsel tacize teşvik eden ve şiddeti özendiren yayın yapılamaz.

(2) Çocukların konu edildikleri yayınlarda, çocukların üstün yararı gözetilir, onların sağlıklı ve güvenli geleceği için her türlü hassasiyet göz önünde bulundurulur. Yayınlarda geleceklerinin olumsuz etkilenmemesi amacıyla kimlik ve yerleşim bilgilerine açık veya dolaylı olarak yer verilmez.

(3) Kamu yararı ile çocuğun yararının karşılaştığı hallerde çocuğun üstün yararı esas alınır.”

Yukarıdakilere ek olarak, 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’da medyada çocukların korunması ile ilgili yasal düzenlemeler arasında çocukların her tür şiddet, ihmal ve istismardan korunmasına yönelik hükümler yer almaktadır. Kanunun 8’inci maddesine göre yayın hizmetleri;

(a) toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz,

(b) çocuklara, güçsüzlere ve engellilere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez,

(c) alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz,

(ç) müstehcen olamaz,

(d) şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

Yine Kanun’un aynı maddesine göre; radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde; çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılsa dâhi yayınlanamaz; isteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür. Kanun’un 9’uncu maddesine göre; ticari iletişim çocukların fiziksel,

zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar vermemek, deneyimsizliklerini veya saflıklarını istismar ederek, çocukları bir ürün veya hizmeti satın almaya veya kiralamaya doğrudan yönlendirmemek; çocukları reklamı yapılmakta olan ürün veya hizmetleri satın almak için ebeveynlerini veya başkalarını ikna etmeye doğrudan teşvik etmemek; çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine veya diğer kişilere duyduğu güveni istismar etmemek veya sebepsiz olarak çocukları tehlikeli durumlarda göstermemek zorundadır.

6112 sayılı Kanun’da, çocukların korunması ile ilişkili maddelerin ihlali durumunda idari para cezası, programın yayınının durdurulması, programın katalogdan çıkarılması, idari tedbir, ikame programların gösterilmesi gibi çeşitli idari yaptırımlar ile adli yaptırımlar düzenlenmiştir. Kanun’un Radyo ve Televizyon Üst Kurulunun görev ve yetkilerinin düzenlendiği 37’nci maddesinde yer alan *“Yayın hizmetlerinde ailenin ve çocukların korunması ilkesini gözeterek, ailenin bütünlüğü ve sürekliliği ile çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimlerini destekleyecek nitelikteki aile ve çocuk dostu yapım ve dizileri, Üst Kurulca bir önceki yılda uygulanan idari para cezalarının yüzde yirmisini aşmamak kaydıyla, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) ile birlikte belirlenecek usul ve esaslara göre teşvik etmek.”* şeklindeki hüküm ise aile ve çocuklara yönelik iyi içeriklerin artırılmasına yönelik önemli bir düzenlemedir.

2014 yılında hazırlanan “Yayın İlkeleri Rehberi”, yayıncıların içerik üretim süreçlerinde dikkate alabilecekleri çocuk koruma odaklı ilkesel çerçeveyi ortaya koymaktadır. Rehberde; medya hizmet sağlayıcılarının özgün içerik üretme haklarını, toplumun en hassas kesimlerinden biri olan çocukların korunmasına ilişkin sorumlulukla dengelemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle çocukların ekran başında olduğu saatlerde yayımlanan haber bültenlerinde; kullanılan dilin, görüntülerin ve genel sunum biçiminin, çocukların psikososyal gelişimini olumsuz etkilemeyecek biçimde özenle kurgulanması gerekmektedir.⁷⁰

Rehberde ayrıca, trajik olaylara ilişkin haber içeriklerinde çocukların fiziksel olarak dâhil edilmemesi; röportaj, canlı yayın veya stüdyo konukluğu gibi uygulamalardan uzak durulması gerektiği belirtilmektedir. Suça itilmiş veya mağdur olmuş çocukların kimlik bilgileri ile görsellerinin kesinlikle ifşa edilmemesi esastır. Haberlerin tek tanığının çocuk olması durumunda ise çocukla kurulacak iletişimin, ruh sağlığını zedelemeyecek şekilde ve uzman rehberliğinde, ebeveyn onayı alınarak gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında, çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek

⁷⁰ RTÜK, Yayın İlkeleri Rehberi, 2014, <https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/3787> (Erişim Tarihi: 11.04.2025).

içeriklerin yayımlanmaması; çocuklara yönelik programlarda kolayca taklit edilebilecek tehlikeli davranışlara yer verilmemesi ve yarışma programlarının çocukların yaşına ve gelişim düzeyine uygun şekilde düzenlenmesi gerektiği açıkça ifade edilmektedir.

Kurgusal yayınlar, gündüz kuşağı programları, haberler ve benzeri medya içeriklerinde çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar temsillerinin sorumlu biçimde ele alınması, toplumun çocuklara karşı sağlıklı ve bilinçli tutum geliştirmesi açısından önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, çocuk haklarının korunması, toplumsal farkındalık oluşturulması, çözüm mekanizmalarının tanıtılması ve kamuoyunun bilinçlendirilmesi sorumlu yayıncılık anlayışının temel gereklerinden biridir. Medya içeriklerinde şiddeti meşrulaştıran, çocuğun mağduriyetini reyting amacıyla yeniden üretilen ikinci kez istismara yol açan anlatımlar, etik yayıncılık ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Çocuğu konu alan yayınlarda kullanılan dil, içerik kurgusu ve görsel unsurlar, çocuğun üstün yararı ilkesine uygun biçimde tasarlanmalıdır.

Bu kapsamda, RTÜK tarafından gündüz kuşağı programlarına yönelik belirlenen çocuk odaklı yayın ilkeleri doğrultusunda, yayın içeriklerinin toplumsal değerlerle uyumlu, ahlaki sorumluluk taşıyan ve koruyucu bir çerçevede sunulması gerekmektedir. Kuşak programlarında çocukların, gençlerin ve zihinsel engelli bireylerin stüdyo ortamına ya da canlı bağlantıya hiçbir şekilde dâhil edilmemesi; istismara açık ifadelerden, suçlayıcı veya yargılayıcı söylemlerden kaçınılması esastır. Şiddet içeren içerikler, şiddeti normalleştiren, özendiren veya duyursızlaştıran biçimlerde işlenmemeli; cinsel istismar ve benzeri hassas konuların meşrulaştırıcı ya da kışkırtıcı biçimde sunumundan uzak durulmalıdır. Ayrıca, soruşturma süreci tamamlanmamış olaylara yer verilmemesi ve bireylerin lekelenmeme hakkı gözetilerek aynı konuya tekrar tekrar yer verilmemesi önem arz etmektedir.⁷¹

RTÜK tarafından çocukların medya içeriklerinden olumsuz etkilenmesini önlemeye ve sağlıklı gelişimlerini desteklemeye yönelik çeşitli uygulamalar yürütülmektedir. Bu çerçevede, kamu yararını gözetilen eğitici içeriklerin yayına alınmasını amaçlayan ikame programlar ile çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarı konu edinen bilinçlendirme amaçlı yayınlara öncelik verilmektedir. Ayrıca, çocukların medya içeriklerini eleştirel biçimde değerlendirebilmelerini sağlamak amacıyla medya okuryazarlığı eğitimleri düzenlenmekte; bu ders, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilköğretim seviyesinde seçmeli olarak sunulmaktadır. Ayrıca; çocukların yaşlarına uygun olmayan içeriklere erişimin sınırlandırılması amacıyla, yayınlarda koruyucu sembol sistemi kullanılmakta; dijital platformlarda ise PIN koruma

⁷¹ RTÜK, Gündüz Kuşağı Programları Hakkında Etik İlke Kararları, <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk%E2%80%99ten-gunduz-kusagi-programlari-icin-yeni-karar/4867> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

uygulamaları ile kontrol mekanizmaları sağlanmaktadır. Bunun yanında, çocuklara özel kullanıcı profilleri ile uyku düzeni ve ekran süresine yönelik farkındalık oluşturmaya hedefleyen “İyi Uykular Çocuklar” gibi projeler yürütülmektedir. Kamu spotları aracılığıyla toplumsal bilgilendirme yapılmakta, yayın yasağı kararlarının uygulanması süreçleri ise RTÜK tarafından izlenmekte ve denetlenmektedir.

RTÜK tarafından, 2022–2024 yılları arasında 6112 sayılı Kanun kapsamında çocukları korumaya yönelik yayın ilkelerinin ihlali gerekçesiyle çeşitli idari yaptırımlar uygulanmıştır. Bu kapsamda, çocuklara, güçsüzlere ve engellilere yönelik istismar içeren ya da şiddeti teşvik eden yayınlar; alkol, tütün, uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı maddelerin kullanımı ile kumar oynamayı özendirici içerikler; müstehcen yayınlar; şiddeti özendirici veya kanıksatıcı unsurlar içeren programlar ile çocukların fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek nitelikteki içeriklerin, koruyucu sembol kullanılsa dahi, çocukların izleyebileceği zaman dilimlerinde yayımlanması durumlarına yönelik müeyyideler uygulanmıştır. Ayrıca dijital yayın platformlarında, çocukların korunmasına ilişkin ilkelere aykırı içeriklerin tespit edilmesi hâlinde, 6112 sayılı Kanun’un 32’nci maddesi uyarınca ilgili içeriklere katalogdan çıkarma yaptırımı uygulanmıştır.⁷²

Medyada çocukların temsili ve çocuğa ilişkin olayların aktarımı, kamuoyunun tutum ve davranışları üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Bu nedenle, çocuğu konu alan yayınlarda kullanılan dil ve görsellerde, çocuğun itibarsızlaştırılmaması, damgalanmaması ve edilgen bir konumda gösterilmemesi gerekmektedir. Çocuğa karşı şiddet, ihmal ve istismar içeriklerinde, olayın failini ve fiilini açıkça ortaya koyan, mücadele mekanizmalarına yer veren ve toplumsal farkındalık oluşturan bir yaklaşım benimsenmelidir.

Yayınlarda, çocuğun “unutulma hakkı” gözetilmeli; mağdura ait görsellerin ve kimlik bilgilerini açığa çıkarabilecek unsurların paylaşımından kaçınılmalıdır. İstismar faillerinin yalnızca belirli gruplarla ilişkilendirilmesi yerine, tüm toplumu kapsayan bir dil kullanılmalı; sansasyonel, tetikleyici ve duygusal sömürüye dayalı içeriklerden uzak durularak, çocuk haklarına ve etik yayıncılık ilkelerine uygun bir yayın dili esas alınmalıdır.

⁷² Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun 31.01.2025 tarihli ve 130.99-E1575704 sayılı cevabi yazısı.

1.3 İNTERNET ORTAMINDA ÇOCUĞA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMAR

Dijital çağ, çocukların yaşam pratiklerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Çocuklar okul çağından itibaren internet ve sosyal medya gibi çevrim içi platformlarla aktif olarak etkileşime girmekte, gündelik yaşamlarının büyük bir bölümünü bu dijital alanlarda geçirmektedir. Bu etkileşimler bilgiye erişim, sosyal bağ kurma ve eğlence açısından önemli fırsatlar sunarken; aynı zamanda istismar, şiddet, zorbalık ve ihmal gibi ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim, çocukların dijital ortamlarda daha görünür hâle gelmesi, onları çevrim içi failler için kolay hedefler hâline getirmiştir. Dijital ortamlar, çocuklar için yalnızca sosyalleşme alanları değil; aynı zamanda çocuk haklarının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılan özgün bir yaşam alanıdır. Bu bağlamda dijital ihmal ve istismar, fiziksel ortamlarda meydana gelen suiistimallerden farklı olarak görünmezliği, yaygınlığı ve iz bırakmama özelliğiyle daha karmaşık ve müdahalesi güç bir alanı temsil etmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu, her üç internet kullanıcısından birinin çocuk olduğunu belirtmektedir ve araştırmalar da bunu teyit etmektedir.^{73,74} İnternet kullanan çocuk sayısındaki artışla birlikte, çocuklara yönelik çevrim içi cinsel istismar materyallerinde de son yıllarda ciddi bir artış gözlemlenmiştir.^{75,76} Europol’ün 2023 tarihli IOCTA (Internet Organised Crime Threat Assessment-İnternet Organize Suç Tehdit Değerlendirmesi) raporuna göre, çevrim içi cinsel istismar vakaları pandemi sonrası dönemde artmış ve çevrim içi cinsel istismar suçlarının sosyal medya platformlarını kullanarak mağdurlarla etkileşimde bulunduğu ve sahte kimlikler arkasında gizlendikleri belirtilmektedir.⁷⁷ Bu veriler, dijital alanların artık yalnızca iletişim ya da eğlence alanları değil, aynı zamanda çocuklara yönelik şiddetin yeni biçimlerinin de yaşandığı mecralar olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla dijital

⁷³ UNICEF. (2017). Children in a Digital World. In <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2017>. https://www.unicef.org/media/48581/file/SOWC_2017_ENG.pdf (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁷⁴ Gurtner, M., Smith, M., Gage, R., Howey-Brown, A., Wang, X., Latavao, T., Deng, J. D., Zwanenburg, S. P., Stanley, J., & Signal, L. (2022). Objective Assessment of the nature and Extent of Children’s Internet-Based World: Protocol for the Kids Online Aotearoa Study. *JMIR Research Protocols*, 11(10), e39017. <https://doi.org/10.2196/39017> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁷⁵ Insoll, T., Ovaska, A. K., Nurmi, J., Aaltonen, M., & Vaaranen-Valkonen, N. (2022). Risk factors for child sexual abuse material users contacting children online. *Journal of Online Trust and Safety*, 1(2). <https://doi.org/10.54501/jots.v1i2.29> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁷⁶ Ali, S., Haykal, H. A., & Youssef, E. Y. M. (2021). Child Sexual Abuse and the Internet—A Systematic Review. *Human Arenas*, 6(2), 404–421. <https://doi.org/10.1007/s42087-021-00228-9> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁷⁷ Europol. (2023). Europol: Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2023. Computer Fraud & Security. <https://doi.org/10.2813/587536> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

ortamlarda çocuk koruma politikalarının oluşturulması, yalnızca bireysel değil; toplumsal ve kurumsal düzeyde de ele alınması gereken hayati bir sorumluluktur.

1.3.1 Dijital Mecralarda İhmal ve İstismar

Dijital ihmal, çocukların çevrim içi ortamlarda kontrolsüz ve rehbersiz bırakılması, potansiyel tehditler hakkında bilgilendirilmemesi ya da teknolojiyle sağlıklı ilişki kurma becerilerinin desteklenmemesi gibi biçimlerde ortaya çıkmaktadır.⁷⁸

Dijital istismar ise çocuğun çevrim içi ortamlarda fiziksel, cinsel, duygusal veya psikolojik açıdan zarar görmesine neden olan tüm kasıtlı davranışları kapsamaktadır. Dijital istismar; siber zorbalık, çevrim içi cinsel sömürü, şantaj, dijital dışlama ya da duygusal manipülasyon gibi çeşitli yollarla meydana gelebilmektedir.⁷⁹ Bununla birlikte, yüz yüze gerçekleştirilen istismar olgularında da failler internetten tanışma ve manipülasyonlarla çocukları kandırabilmekte ve yüz yüze gerçekleştirilen istismarlarda dijital mecralardan yararlanmaktadırlar.⁸⁰ İhmal ve istismar kavramlarının dijital alana taşınması, klasik çocuk koruma yaklaşımlarının güncellenmesini ve yeni koruma modellerinin geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda çocuk haklarının dijital bağlamda yeniden tanımlanması ve düzenlenmesi gerekliliği her geçen gün daha belirgin hâle gelmektedir.

1.3.2 Dijital Mecralarda İhmal ve İstismar Türleri

Dijital ihmal, çoğu zaman fiziksel ihmale benzer şekilde fark edilmemekte ya da göz ardı edilmektedir.⁸¹ Ancak dijital ihmal, çocuğun sanal ortamda karşılaştığı tehlikelere karşı savunmasız kalmasına neden olmakta, siber zorbalık, uygunsuz içeriklere maruz kalma, dijital bağımlılık veya faillerle temasa geçme gibi ciddi riskleri beraberinde getirmektedir.⁸² Örneğin, çocukların sosyal medya kullanımında yaş sınırlamalarının ihlal edilmesi veya çevrim içi oyunlarda denetimsiz vakit geçirmesi alan yazınında ebeveyn ihmali çerçevesinde

⁷⁸ De Carvalho Nascimento, T. (2024). Abandono digital infantil e a responsabilidade parental: implicações ocasionadas pela negligência do dever de fiscalizar. *Revista Fisio & Terapia*, 29(140), 07–08. <https://doi.org/10.69849/revistaft/ar10202411301307> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁷⁹ De Luca Picione, R., Martini, E., Corona, F., Falzarano, M. L., & Cicchella, S. (2022). Bullying and Cyber-Bullying. In *Advances in human and social*.

⁸⁰ Koçtürk, N., & Yüksel, F. (2018). A modern danger for adolescents: From online flirtation to sexual abuse. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(3), 294–300.

⁸¹ Kavitha, K., & Sikandar, B. J. (2021). Digital parenting. *Journal of Pediatric Surgical Nursing*, 10(3), 100–104. <https://doi.org/10.1097/jps.0000000000000303> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁸² Stadniczenko, D. (2022). Children's rights in the digital environment under the Convention on the Rights of the Child. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział W Lublinie*, 15(2), 321–331. <https://doi.org/10.32084/tkp.4794> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

değerlendirilmektedir.

Ebeveynlerin dijital okuryazarlık düzeylerinin yetersizliği, dijital ihmali derinleştirmektedir. Birçok ebeveyn, çocuklarının çevrim içi ortamda maruz kaldığı riskleri ya fark edememekte ya da bu tehditleri küçümsemektedirler.⁸³ Ayrıca dijital bakıcılık adı verilen olgu da bu kapsamda dikkat çekicidir. Ebeveynlerin çocukları meşgul tutmak amacıyla onlara bilinçsizce dijital cihazlar sunmaları, çocukların ekran karşısında yalnızlaşmasına ve rehbersiz kalmasına neden olmaktadır.⁸⁴ Bu durum yalnızca dijital bağımlılıkla sonuçlanmamakta; aynı zamanda çocukların çevrim içi ortamdaki karar alma süreçlerinde de olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Dijital ihmal, uzun vadede çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini zedeleyebilecek, hatta istismara açık hâle getirebilecek bir zemin oluşturmaktadır.⁸⁵ Nitekim Komisyon üyelerince, dijital dünyanın gerçeklerini göz önünde bulundurarak okul öncesinden itibaren çocukların dijital mecraları doğru kullanmaları, şiddeti ayırt edebilmeleri, sınır koyabilmeleri için dijital okuryazarlık eğitiminin zorunlu olması gerektiği ifade edilmiştir.⁸⁶

Dijital istismar ise çevrim içi ortamın anonimlik, erişilebilirlik ve hız gibi özellikleri nedeniyle daha karmaşık ve gizlenebilir hâldedir.⁸⁷ Özellikle sosyal medya, anlık mesajlaşma uygulamaları ve çevrim içi oyun platformları, dijital istismar için riskli alanlar sunmaktadır.⁸⁸ Çocuklar dijital platformlarda arkadaş edinme, eğlenme ya da içerik paylaşma gibi görünüşte zararsız amaçlarla bulunsalar da kötü niyetli bireylerin ya da grupların hedefi hâline gelebilmektedirler.

Dijital istismar türleri arasında en sık karşılaşılan istismar türü siber zorbalıktır. Siber zorbalık, çocuğun alay edilmesi, tehdit edilmesi, ifşa edilmesi, dışlanması veya manipüle

⁸³ Conti, M. G., Del Parco, F., Pulcinelli, F. M., Mancino, E., Petrarca, L., Nenna, R., Di Mattia, G., Matera, L., La Regina, D. P., Bonci, E., Caruso, C., & Midulla, F. (2024). Sharenting: risks and awareness when parents publish sensitive content of their children on online platforms. Research Square (Research Square). <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4270697/v1> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁸⁴ Lev, Y. B., & Elias, N. (2020). Digital Parenting: Media Uses in Parenting Routines during the First Two Years of Life. Studies in Media and Communication, 8(2), 41. <https://doi.org/10.11114/smc.v8i2.5050> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁸⁵ Hollis, C., Livingstone, S., & Sonuga-Barke, E. (2020). Editorial: The role of digital technology in children and young people's mental health – a triple -edged sword? Journal of Child Psychology and Psychiatry, 61(8), 837–841. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13302> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁸⁶ 26 Şubat 2025 ve 19 Mart 2025 tarihli Dinleme Tutanakları, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

⁸⁷ Paat, Y., & Markham, C. (2020). Digital crime, trauma, and abuse: Internet safety and cyber risks for adolescents and emerging adults in the 21st century. Social Work in Mental Health, 19(1), 18–40. <https://doi.org/10.1080/15332985.2020.1845281> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁸⁸ Karadimce, A., & Bukalevska, M. (2023). Threats targeting children on online social networks. Wseas Transactions on Advances in Engineering Education, 20, 25–31. <https://doi.org/10.37394/232010.2023.20.4> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

edilmesi gibi dijital yollarla psikolojik olarak zarar görmesi anlamına gelmektedir.⁸⁹ Çevrim içi cinsel istismar ise çocukların kandırılarak ya da zorlanarak cinsel içerikli mesaj, fotoğraf veya video paylaşmaya yönlendirilmesini kapsamaktadır. Failler, genellikle “grooming” adı verilen süreçle çocuğun güvenini kazanmakta ve ardından bu güveni sömürüye çevirmektedirler.⁹⁰ Bunun yanı sıra, dijital şantaj, gizlice veri toplama, psikolojik manipülasyon, dijital taciz ve karşılıksız içerik paylaşımına zorlama gibi diğer istismar biçimleri de günümüzde yoğun bir biçimde yaşanmaktadır.⁹¹ Dijital istismarın tüm bu türleri, çocuğun yalnızca o anki psikolojik durumunu değil, aynı zamanda uzun vadede güven duygusunu, kimlik gelişimini ve sosyal ilişkilerini zedeleyebilmektedir. Dolayısıyla bu tür vakaların kaydının tutulması, siber zorbalığa uğrayan çocuk sayısının tespiti açısından son derece önem arz etmektedir.

1.3.3 Dijital Dünyada Çocuk İhmal ve İstismarının Aktörleri

Dijital dünyada çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde ebeveynlere, eğitimcilere/okullara, çevrim içi platformlar ve teknoloji şirketlerine, topluma, dijital içerik üreticilerine ve uygulayıcı ve denetleyicilere görevler düşmektedir. Bu bağlamda her bir paydaşın rolü ve görevleri aşağıda ifade edilmiştir.

Ebeveynlerin Rolü: Ebeveynler, çocukların dijital dünyayla olan ilişkilerinde ilk ve en etkili rehberlerdir. Çocukların internet kullanımına ne ölçüde ve nasıl katıldıkları, büyük oranda ebeveynlerin yönlendirme ve gözetim kapasitesine bağlıdır. Ancak birçok ebeveyn, dijital teknolojilere olan mesafesi, bilgi eksikliği veya zaman yetersizliği nedeniyle ebeveyn gözetimini etkin biçimde sağlayamamaktadırlar.⁹² Bu durum, çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği siber zorbalık, uygunsuz içerik, çevrim içi istismar ve bağımlılık gibi tehditlere karşı savunmasız kalmasına neden olmaktadır.⁹³ Öte yandan ebeveynler genellikle dijital cihaz kullanımı, sosyal medya alışkanlıkları ve çevrim içi etkileşim biçimleri gibi kendi

⁸⁹ Mogunova, M. (2022). Cyberbullying as a new danger. Vestnik of M Kozybayev North Kazakhstan University, 2 (51), 99–106. <https://doi.org/10.54596/2309-6977-2021-2-99-106> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹⁰ Turner, H. A., Finkelhor, D., & Colburn, D. (2023). Predictors of online child sexual abuse in a U.S. national sample. Journal of Interpersonal Violence, 38(11–12), 7780–7803. <https://doi.org/10.1177/08862605221149090>

⁹¹ Mammadzali, S. S. (2020). Unchained freedom in cyberspace: a new danger for children’s rights. Law Review of Kyiv University of Law, 1, 391–395. <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.77> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹² Nichols, S., & Selim, N. (2022). Digitally Mediated Parenting: A Review of the literature. Societies, 12(2), 60. <https://doi.org/10.3390/soc12020060> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹³ Lafton, T., Holmarsdottir, H. B., Kapella, O., Sisask, M., & Zinoveva, L. (2022). Children’s Vulnerability to Digital Technology within the Family: A Scoping Review. Societies, 13(1), 11. <https://doi.org/10.3390/soc13010011> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

dijital davranışlarıyla da çocuklarına model oldukları için başta küçük yaş grubundaki çocuklar olmak üzere ekran süresi, erişim sağladıkları platformların içerik denetimi ve dijital davranışları konusunda bilinçli olmaları ve ebeveyn gözetiminde bulunmaları dijital dünyada çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde hayati önemdedir.

Ebeveynlerin dijital teknolojilere yönelik tutumları, çocukların bu araçlara yüklediği anlamı da doğrudan etkilemektedir. Aşırı serbestlik, çocukların sınırsız ve kontrolsüz şekilde internete maruz kalmasına; aşırı kısıtlayıcılık ise çocukların dijital ortamlarda yasakları aşmak için gizli yollar aramalarına neden olabilmektedir.⁹⁴ Bu nedenle ideal yaklaşım, çocukla birlikte dijital dünyayı keşfetmeye dayalı, açık iletişime dayanan ve rehberlik edici bir strateji geliştirmektir. Dijital okuryazarlık eğitimleri, ebeveynlerin bu yeni dijital çağda çocuklarını nasıl koruyabilecekleri konusunda önemli kazanımlar sunmaktadır.⁹⁵

Eğitimcilerin ve Okulun Rolü: Okul, yalnızca akademik bilgi aktarımı yapılan bir kurum olmanın ötesinde, çocukların sosyal becerileri öğrendikleri, değer yargıları kazandıkları ve güvenlik duygularının pekiştirildiği temel bir yapıdır. Bu bağlamda, okulların çocukların çevrim içi ortamlardaki güvenliğini sağlamada ve dijital istismarı önlemede önemli bir işlevi bulunmaktadır. Eğitimciler, çocukların dijital ortamda karşılaşabileceği riskleri erken fark edebilmede ve müdahale edebilmede kilit roledirler.⁹⁶ Ancak eğitimcilerin bu görevlerini yerine getirebilmeleri için kendilerinin de dijital okuryazarlık ve çocuk koruma alanlarında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Ne yazık ki birçok öğretmen, siber zorbalık ya da dijital istismar durumlarını tanımlama ve raporlama konusunda yeterince donanımlı değildir.⁹⁷

Okullar aynı zamanda çocuklara dijital vatandaşlık becerilerinin kazandırılabilceği etkili ortamlardır. Dijital etik, mahremiyet, çevrim içi davranış biçimleri, dijital okuryazarlık ve medya okuryazarlığı gibi konuların müfredatın bir parçası hâline getirilmesi, çocukların çevrim içi ortamları daha güvenli ve bilinçli şekilde kullanmalarına katkı sağlamaktadır.⁹⁸ Öğrenci, öğretmen ve veli iş birliğiyle kurulacak etkili bir iletişim ağı, çocuğun dijital

⁹⁴ Denisenkova, N., & Taruntaev, P. (2022). The role of an adult in a child's digital use. *Journal of Modern Foreign Psychology*, 11(2), 59–67. <https://doi.org/10.17759/jmfp.2022110205> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹⁵ Küçükoba, E. (2023). Digital Parenting and Digital Childhood: Raising Gifted Children Born into the Digital Age. *Journal of Interdisciplinary Education Theory and Practice*, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.47157/jietp.1178915> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹⁶ Martin, F., Bacak, J., Polly, D., Wang, W., & Ahlgrim-Delzell, L. (2022). Teacher and school concerns and actions on elementary school children digital safety. *TechTrends*, 67(3), 561–571. <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00803-z> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹⁷ Rukat, M. (2023). Cyberbullying as an ongoing challenge for the modern school. *Problemy Opiekuńczo-wychowawcze*, 620(5), 18–27. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.6033> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

⁹⁸ Ott, T., & Tiozzo, M. (2022). Digital Media Ethics. *International Journal of Mobile and Blended Learning*, 14(2), 1–8. <https://doi.org/10.4018/ijmbl.304459> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

ortamda maruz kalabileceği ihmal ve istismar risklerini en aza indirebilmektedir.⁹⁹ Dolayısıyla okulun dijital çocuk koruma mekanizmalarının güçlendirilmesi, sadece bireysel değil, kurumsal bir sorumluluktur. Tüm okullarda, rehber öğretmenlerin koordinasyonunda yürütülecek “Dijital Farkındalık ve Akran Destek Programı” başlatılması ve bu tür sorunların tespiti hâlinde müdahale protokollerine sahip olunması çocuklara dijital farkındalık becerilerinin kazanılmasında ve öğrencilerin yaşadığı dijital sorunları paylaşabileceği güvenli alanlar sunulmasında önemlidir. Bu amaçla, rehberlik hizmetlerinin dijital farkındalık ve akran temelli eğitim faaliyetlerini etkin biçimde yürütebilmesi için mevcut rehber öğretmen açığının giderilmesi bu tür programların sürekliliği ve başarısı için elzemdir.

Çevrim İçi Platformların ve Teknoloji Şirketlerinin Rolü: Çevrim içi platformlar ve teknoloji şirketleri, dijital dünyanın mimarları olarak yalnızca kullanıcı deneyimini iyileştirmekten değil, aynı zamanda kullanıcı güvenliğini sağlamakla da sorumludurlar. Bu sorumluluk, çocuklar söz konusu olduğunda daha da hassas bir boyut kazanmaktadır. Sosyal medya uygulamaları, video paylaşım platformları ve çevrim içi oyunlar, çocukların sıkça kullandığı dijital mecralar arasında yer almakta; ancak çoğu zaman yaş doğrulama, içerik denetimi ve güvenlik filtreleri gibi mekanizmalar yetersiz kalmaktadır.¹⁰⁰ Bazı platformlar, çocukların yaşına uygun olmayan içerikleri filtrelemekte başarısız olurken; bazıları da veri toplama, algoritmik yönlendirme ve reklam temelli hedefleme gibi etik açıdan sorunlu uygulamalara başvurmaktadır. Özellikle algoritmaların çocuk kullanıcıları daha uzun süre platformda tutmaya yönelik olarak tasarlanması, çocukları zararlı içeriklere istemeden de olsa maruz bırakabilmektedir. Örneğin, YouTube Kids gibi çocuklara özel hazırlanmış platformlarda dahi uygunsuz içerikler algoritmalar aracılığıyla önerilebilmektedir. Benzer şekilde TikTok, Instagram ve Snapchat gibi uygulamalarda çocukların karşılaştığı siber zorbalık, müstehcen içerik ya da çevrim içi taciz olayları medyada sıklıkla gündeme gelmektedir. TikTok, Twitch, Snapchat ve YouTube Kids gibi platformların genellikle çocukların güvenliğini sağlamak için yetersiz olan temel yaş doğrulamasını uyguladığı

⁹⁹ Beilmann, M., Opermann, S., Kalmus, V., Vissenberg, J., & Pedaste, M. (2023). The role of school-home communication in supporting the development of children's and adolescents' digital skills, and the changes brought by COVID-19. *Journal of Media Literacy Education*, 15(1), 1–13. <https://doi.org/10.23860/jmle-2023-15-1-1> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰⁰ Pasquale, L., Zippo, P., Curley, C., O'Neill, B., & Mongiello, M. (2020). Digital Age of Consent and Age Verification: Can They Protect Children? *IEEE Software*, 39(3), 50–57. <https://doi.org/10.1109/ms.2020.3044872> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

belirtiliyorsa¹⁰¹ da teknoloji şirketlerinin bu tür durumlara karşı proaktif önlemler geliştirmesi; yaş doğrulama sistemlerinin güçlendirilmesi, çocuk haklarını temel alan tasarım ilkelerinin benimsenmesi, yapay zekâ tabanlı içerik denetimi ve hızlı bildirim-değerlendirme süreçlerinin kurulması dijital mecralarda çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi için Komisyon üyelerince de vurgulanmıştır.¹⁰²

Toplum ve Çevrenin Rolü: Çocuğun güvenli bir şekilde gelişimini sürdürebilmesi, yalnızca bireysel ya da aile içi sorumluluklarla değil; aynı zamanda toplumsal farkındalık ve kolektif sorumlulukla mümkündür. Toplumun her bireyi; komşular, akrabalar, arkadaş çevresi ve hatta dijital ortamlardaki diğer kullanıcılar, çocukların maruz kaldığı çevrim içi tehditlere karşı duyarlı olmakla yükümlüdür. Ne var ki toplum genelinde dijital istismar ve ihmal konularına yönelik bilgi eksikliği ve duyarsızlık, bu tür olguların çoğunlukla geç fark edilmesine veya normalleştirilmesine neden olmaktadır.¹⁰³ Oysa toplumsal duyarlılığın artırılması, sadece ihmal ve istismar vakalarının tespitinde değil, önlenmesinde de etkili bir araçtır.¹⁰⁴

Çevresel etkileşimler ve sosyal ağlar, çocuğun dijital davranışlarını şekillendirmede önemli rol oynamaktadır. Okullar ve akran grupları gibi sosyal bağlamlar, çocukların dijital etkinliklerini düzenlemeleri için bir çerçeve sağlamaktadır. Sosyal bağlamlar, sosyalleşme süreçleri yoluyla davranışları etkilemekte ve belirli dijital davranışları güçlendirebilmekte veya bastırabilmektedir.¹⁰⁵ Örneğin, çocukların çevresinde bulunan yetişkinlerin veya akranlarının dijital içerikleri nasıl kullandıkları, çocukların bu mecralardaki risk algısını doğrudan etkileyebilmektedir. Öte yandan, dijital ortamda “görmezden gelme” tutumu yerine sorumlu “dijital vatandaşlık” anlayışının benimsenmesi toplumsal yönden dijital ihmal ve istismarın önlenmesinde önemlidir.¹⁰⁶ Toplumun çocukların dijital haklarını savunma

¹⁰¹ Franqueira, V. N. L., Annor, J. A., & Kafalı, O. (2022). Age appropriate design: assessment of TikTok, Twitch, and YouTube Kids. arXiv (Cornell University). <https://doi.org/10.48550/arxiv.2208.02638> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰² 19 Mart 2025 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

¹⁰³ Powell, A., Scott, A. J., & Henry, N. (2018). Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *European Journal of Criminology*, 17(2), 199–223. <https://doi.org/10.1177/1477370818788006> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰⁴ Habib, G., Ullah, M. U., Khanum, T., & Khan, A. (2023). Role of media in coverage and reporting of child abuse cases. *Journal of World Science*, 2(4), 529–540. <https://doi.org/10.58344/jws.v2i4.273> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰⁵ Wang, C., Hipp, J. R., Butts, C. T., & Lakon, C. M. (2022). The Moderating Role of Context: Relationships between Individual Behaviors and Social Networks. *Sociological Focus*, 55(2), 191–212. <https://doi.org/10.1080/00380237.2022.2049409> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰⁶ Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: An emerging agenda. *New Media & Society*, 19(5), 657–670. <https://doi.org/10.1177/1461444816686318> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

konusunda daha aktif bir tavır sergilemesi; özellikle sosyal medya üzerinden yayılan şiddet ve istismar içeriklerine karşı kolektif tepki verilmesi, çocuk dostu bir dijital kültürün oluşması için yerel ve ulusal ölçekte yürütülecek toplumsal bilinçlendirme kampanyaları, sivil toplum kuruluşlarının düzenleyeceği seminerler ve medyada yürütülecek kamu spotları ile dijital çocuk koruma bilincinin geniş kitlelere yayılabileceği Komisyonunda ifade edilmiştir.¹⁰⁷

Medyanın ve Dijital İçerik Üreticilerinin Rolü: Geleneksel medya organları ve dijital içerik üreticileri, çocukların maruz kaldığı içeriklerin niteliğini belirlemede büyük bir etkiye sahiptir. Çocukların televizyon, YouTube, TikTok ve benzeri mecralarda sıkça zaman geçirdiği düşünüldüğünde, medya üreticilerinin sorumluluğu kitleleri yalnızca eğlendirmek ya da bilgilendirmekle sınırlı değildir. Ne yazık ki günümüzde birçok dijital içerik, çocukların yaş düzeyine ve gelişimsel ihtiyaçlarına uygun olmaktan uzaktır. Şiddet, cinsellik, cinsiyetçi kalıplar, bir şeyin tam tersini ima ederek alaycı ya da iğneleyici bir dil kullanımını veya madde kullanımını özendiren içerikler, medya üzerinden çocuklara kolayca ulaşabilmektedir. Bu durum, çocukların duygu durumlarını, değer yargılarını ve davranış örüntülerini olumsuz yönde etkilemektedir.¹⁰⁸

Dijital içerik üreticileri – özellikle sosyal medya fenomenleri ve yayıncılar – çocuklar ve ergenler üzerinde önemli rol model etkisi oluşturmaktadırlar. Gelişimsel olarak etki altında kalmaya açık olan çocuklar, bu içerik üreticilerinin davranışlarını taklit etme eğilimindedirler.¹⁰⁹ Dolayısıyla bu kişilerin çocuk haklarına duyarlı, etik sınırları gözetken, yaş uygunluğu ilkelerine uyan içerikler üretmeleri kritik önem taşımaktadır. Ancak içerik üreticilerinin çoğu, erişim ve etkileşim oranlarını artırmaya yönelik hareket etmekte; bu durum da çocukları manipüle eden, yanıltan veya zarara açık hâle getiren içeriklerin yayılmasına neden olmaktadır. Bu noktada dijital platformların içerik üreticilerine yönelik etik ve yasal rehberler yayınlaması, çocuklara yönelik içeriklerin denetlenmesi ve ihlal durumlarında yaptırım uygulaması ile çocuk hakları ve dijital güvenlik konularında kamuoyunu bilgilendirme misyonunu daha etkin biçimde yerine getirmesi gerekmektedir.

Uygulayıcı ve Düzenleyici Kurumların Rolü: Çocukların dijital ortamlarda maruz kaldığı şiddet, ihmal ve istismar durumlarına karşı etkili bir koruma sağlanabilmesi için yalnızca aile ve eğitim kurumlarının değil, aynı zamanda kamu otoritelerinin ve düzenleyici

¹⁰⁷ 19 Mart 2025 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

¹⁰⁸ Jecce, N. E. (2023). Effects of Violence Shown in Media on Children: A Study of Parent's Perspective. *Journal of Early Childhood Care and Education (JECCE)*, 2, 61–73. <https://doi.org/10.30971/jecce.v2i.499> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹⁰⁹ Sapsağlam, Ö. (2023). What YouTubers tell children. *International Journal of Educational Research Review*, 8(4), 821–831. <https://doi.org/10.24331/ijere.1262266> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

kurumların da aktif ve koordineli bir biçimde çalışması gerekmektedir. Adli, idari ve sosyal hizmet alanlarında faaliyet gösteren kamu kurumları; çocuğun üstün yararını merkeze alan politika ve uygulamaları hayata geçirmekle yükümlüdür. Türkiye’de özellikle Emniyet Genel Müdürlüğü, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi kurumlar, çocukların dijital güvenliğini sağlamakla doğrudan ilişkili kurumlardır. Bu kurumların çevrim içi ihbar mekanizmaları kurması, dijital suçların tespiti ve takibi için özel birimler oluşturması ve kamuoyunu bilgilendirmeye yönelik kampanyalar yürütmesi oldukça kritiktir. Ayrıca düzenleyici kurumların, dijital platformların çocuklara yönelik hizmet ve içerik sunarken uyulması gereken etik ve hukuki standartları belirlemesi, denetlemesi ve ihlaller karşısında yaptırımlar uygulayarak caydırıcılığı sağlaması beklenmektedir. Örneğin Avrupa Birliği’nin Dijital Hizmetler Yasası (Digital Services Act) kapsamında, teknoloji şirketlerinin çocuk kullanıcıları koruyacak önlemler alması artık yasal zorunluluk hâline gelmiştir. Yasa, özellikle çocuklara yönelik hedefli reklamların yasaklanması gibi çocukların çevrim içi ortamda daha güçlü korunmasını öngörmektedir.¹¹⁰ Ülkemizde de benzer biçimde, kişisel verilerin korunması, yaş doğrulama sistemlerinin kullanımı ve zararlı içeriklerin filtrelenmesi konularında daha net, bağlayıcı ve uygulanabilir düzenlemelere ihtiyaç vardır. Uygulayıcı kurumlar arası veri paylaşımı ve iş birliği de bu süreçte büyük önem taşımaktadır. Hukuki, sosyal ve teknolojik düzeyde eş güdümlü bir müdahale sistemi kurulmadan dijital istismarla etkili mücadele mümkün değildir. Hızlı müdahale ve etkin iş birliği için kurumlar arası veri paylaşımını ve eş güdümü sağlayacak dijital çocuk koruma odaklı merkezi bir koordinasyon yapısının oluşturulması elzemdir. Nitekim, Komisyon üyelerince, veri paylaşımı konusunda bakanlıklar arasında eşgüdümüne yönelik çalışmalar yapılması gerektiği vurgulanmıştır.¹¹¹

1.3.4 Dijital Dünyada Çocuk İhmal ve İstismarının Etkileri

Dijital ortamlarda maruz kalınan ihmal ve istismar, çocukların yaşamında çok yönlü ve kalıcı etkiler yaratmaktadır. Bu etkiler, yalnızca bireysel psikolojik durumla sınırlı kalmayıp; sosyal ilişkilerden davranış biçimlerine, fiziksel sağlıktan eğitim sürecine, aile dinamiklerinden toplumsal uyuma ve hatta hukuki güvenliğe kadar uzanan geniş bir yelpazede kendini göstermektedir. Bu nedenle dijital ihmal ve istismarın çocuk üzerindeki

¹¹⁰ The EU’s Digital Services Act. (2022, October 27). European Commission. Retrieved April 8, 2025, from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹¹ 11 Aralık 2024 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

etkilerinin bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir. Bu etkiler; psikolojik, sosyal, davranışsal, fiziksel, akademik, aile ilişkileri, toplumsal ve hukuki boyutlarda kendini göstermekte olup aşağıda detaylı olarak ifade edilmiştir.

Psikolojik Etkiler: Dijital ortamlarda maruz kalınan istismar ve ihmal, çocuklar üzerinde derin ve uzun vadeli psikolojik etkiler yaratmaktadır. Siber zorbalık, çevrim içi taciz, cinsel sömürü veya dijital dışlama gibi deneyimler çocukların öz saygısını zedeleyebilir, güven duygusunu yok edebilir ve yoğun kaygı bozukluklarına neden olabilir. Araştırmalar, dijital istismar mağduru olan çocukların ciddi oranda depresyon, anksiyete, yalnızlık, değersizlik ve travma sonrası stres bozukluğu ve bağımlılık belirtileri gösterdiğini ortaya koymaktadır.¹¹² Özellikle ergenlik dönemindeki bireylerde bu etkiler kimlik gelişimini sekteye uğratmakta, sosyal izolasyona ve içe kapanmaya neden olmaktadır. Araştırma bulguları çocuklukta dijital ortamda yaşanan ihmal ya da istismarın, ilerleyen yıllarda güven sorunları, bağlanma bozuklukları, öfke kontrolü zorlukları ve intihar eğilimleri gibi ciddi psikiyatrik rahatsızlıklarla ilişkilendirilmektedir.^{113,114} Bu nedenle dijital ortamdaki psikolojik zararların önlenmesi ve etkilerinin hafifletilmesi için profesyonel psikolojik destek mekanizmalarının erişilebilir olması büyük önem taşımaktadır. Okul psikolojik danışmanlık hizmetlerinin dijital travmalar konusunda uzmanlaşması, ruh sağlığı çalışanlarının dijital istismar farkındalığıyla çalışması ve bu alanda özel müdahale protokollerinin oluşturulması zorunludur.

Sosyal Etkiler: Dijital ortamda maruz kalınan istismar ve ihmal, çocukların sosyal gelişiminde de ciddi aksamalara neden olabilmektedir. Sosyal ilişkiler kurma, grup içinde kendini ifade etme ve aidiyet hissetme gibi temel gelişimsel sosyal beceriler, çevrim içi ortamlardaki olumsuz deneyimlerle zayıflayabilmektedir.¹¹⁵ Özellikle siber zorbalığa maruz kalan çocuklar, akranlarından dışlanma korkusu, güvensizlik ve reddedilme hissi nedeniyle sosyal ortamlardan kaçınma eğilimi gösterebilmektedirler. Bu durum, okul başarısından oyun

¹¹² Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2020). Digital Dating Abuse Among a National Sample of U.S. Youth. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23–24), 11088–11108. <https://doi.org/10.1177/0886260519897344> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹³ Sahle, B. W., Reavley, N. J., Li, W., Morgan, A. J., Yap, M. B. H., Reupert, A., & Jorm, A. F. (2021). The association between adverse childhood experiences and common mental disorders and suicidality: an umbrella review of systematic reviews and meta-analyses. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31(10), 1489–1499. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01745-2> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹⁴ Xiao, Z., Baldwin, M. M., Wong, S. C., Obsuth, I., Meinck, F., & Murray, A. L. (2022). The Impact of Childhood Psychological Maltreatment on Mental Health Outcomes in Adulthood: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma Violence & Abuse*, 24(5), 3049–3064. <https://doi.org/10.1177/15248380221122816> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹⁵ Topçu, S., & Dinçer, T. A. (2022). Digital media and children. *The Journal of Pediatric Academy*, 3(1), 1–5. <https://doi.org/10.51271/jpea-2022-150> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

ilişkilerine kadar geniş bir sosyal yelpazede geri çekilme ve içe kapanmaya yol açmaktadır. Sosyal izolasyonun artması ise çocukların yalnızlık hissini besleyerek, psikolojik problemlerin derinleşmesine zemin hazırlamaktadır.¹¹⁶

Çocuklar dijital mecralarda edindikleri olumsuz sosyal deneyimleri gerçek yaşamlarına da taşıyabilmektedirler. Özellikle çevrim içi ortamda sıkça aşağılanan, dışlanan ya da tehdit edilen çocuklar, zamanla tüm sosyal ilişkilerini güvensiz olarak kodlayabilir. Akran ilişkilerine dair geliştirdikleri olumsuz şemalar, sosyal uyum sorunlarına, zorbalık döngüsünün yeniden üretilmesine ve bireysel izolasyonun kronikleşmesine neden olabilmektedir.¹¹⁷ Ayrıca, dijital içeriklerle şekillenen sosyal normlar – örneğin “beğeni” kültürü, mükemmellik algısı veya dış görünüş odaklı sosyal onay arayışı – çocukların kendilik algılarını ve sosyal rollerini sağlıksız temeller üzerine kurmalarına neden olmaktadır. Bu etkiler, çocukların sosyal kimliklerini olumsuz yönde şekillendirdiği gibi başkalarına karşı empati yoksunluğu, saldırganlık veya sahte kişilik oluşturma gibi davranışsal sapmalara da yol açabilmektedir.¹¹⁸

Davranışsal Etkiler: Dijital istismar ve ihmal, çocukların yalnızca duygusal ve sosyal gelişimlerini değil, aynı zamanda davranış örüntülerini de derin biçimde etkileyebilmektedir. Çevrim içi ortamda karşılaşılan olumsuz deneyimler, çocukların saldırganlık, içe kapanma, yalan söyleme, dürtüsellik, dikkat dağınıklığı gibi davranışsal problemler geliştirmesine neden olabilmektedir. Örneğin, dijital zorbalığa uğrayan bir çocuk okulda öfke nöbetleri geçirebilir veya öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı düşmanca davranışlar sergileyebilir. Bazı çocuklar ise kendilerini suçlama eğiliminde olup daha pasif, sessiz ve geri planda kalmaya başlayabilmektedirler.¹¹⁹ Bu tür davranış değişimleri genellikle yetişkinler tarafından fark edilse dahi sebebin dijital istismar olabileceği çoğu zaman göz ardı edilebilmektedir.

Dijital ihmalin en yaygın davranışsal yansıması dijital bağımlılıktır. Uzun süre gözetimsiz ve rehbersiz bir şekilde ekran karşısında kalan çocuklar, zamanla dijital içeriklere karşı tolerans geliştirmeye ve bu içerikleri tüketmeyi bir kaçış mekanizması olarak

¹¹⁶ Kupilik, J. (2022). Inside the Mind of Children: The Relationship between Child Bullying and Mental Health Disorders. *Canadian Journal of Family and Youth / Le Journal Canadien De Famille Et De La Jeunesse*, 14(2), 182–189. <https://doi.org/10.29173/cjfy29826> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹⁷ A.g.k.

¹¹⁸ Deyneka, O. S., Dukhanina, L. N., & Maksimenko, A. A. (2020). Cyberbullying and victimization: a review of foreign publications. *Perspectives of Science and Education*, 47(5), 273–292. <https://doi.org/10.32744/pse.2020.5.19> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹¹⁹ Tao, S., Reichert, F., Law, N., & Rao, N. (2022). Digital technology use and cyberbullying among primary school children: Digital Literacy and Parental Mediation as moderators. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*, 25(9), 571–579. <https://doi.org/10.1089/cyber.2022.0012> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

kullanmaya başlamaktadırlar.¹²⁰ Bu durum, çocuğun uyku düzeninin bozulmasından fiziksel hareketsizliğe kadar birçok davranışsal sorunu beraberinde getirmektedir. Dijital ortamlarda yoğun vakit geçiren çocuklarda akademik görevleri erteleme, ödevlerini ihmal etme, yalan söyleyerek ekran süresini gizleme ve aile bireylerinden uzaklaşma gibi olumsuz alışkanlıklar sıkça gözlemlenmektedir.¹²¹ Bu nedenlerle, dijital davranışlara yönelik profesyonel izleme ve müdahale planlarının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Komisyonumuz tarafından Sağlık Bakanlığına bağlı Davranışsal Bağımlılık Polikliniklerinde çocuklarda görülen internet, oyun, kumar gibi dijital bağımlılıklara yönelik çalışmaların yapıldığı ve bu polikliniklerin sayısının 19 olduğu öğrenilmiştir.¹²² Bu polikliniklerin tüm illerde yaygınlaştırılmasının dijitalleşme sürecinde önemli bir ihtiyacı karşılayacağı değerlendirilmektedir.

Fiziksel Etkiler: Çocukların dijital ortamlarda uzun süre zaman geçirmeleri çocuklar üzerinde doğrudan fiziksel etkiler de yaratmaktadır. Ekran başında geçirilen zamanın artmasıyla birlikte göz yorgunluğu, baş ağrısı, boyun ve sırt ağrıları gibi kas-iskelet sistemi sorunları çocuk yaşlarda görülmeye başlamaktadır.¹²³ Özellikle ergonomik olmayan pozisyonlarda uzun saatler boyunca bilgisayar, tablet veya telefon kullanımı, çocukların fiziksel gelişim süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Ayrıca mavi ışığa uzun süre maruz kalmak, uyku ritmini bozarak hem bağışıklık sistemi zayıflığına hem de zihinsel performansta düşüşe yol açmaktadır.¹²⁴ Uyku eksikliği ise büyüme hormonlarının salgılanmasını engelleyerek bedensel gelişimi doğrudan sekteye uğratmaktadır.¹²⁵

Dijital ihmalin bir başka önemli fiziksel sonucu da hareketsiz yaşam tarzına yol açmasıdır. Çocukların gün içinde fiziksel oyunlardan, açık hava etkinliklerinden ve spor faaliyetlerinden uzaklaşıp ekran başında vakit geçirmeleri, obezite ve kardiyovasküler hastalıklar gibi sağlık sorunlarının erken yaşta ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından, 5-17 yaş arası çocukların günde en az 60 dakika fiziksel aktivite

¹²⁰ Şirin, H., & Ketrez, G. (2023). Digital addiction and its reflections on the individual and society. In *Advances in human and social aspects of technology book series* (pp. 250–264). <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8397-8.ch016> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²¹ Topçu, S., & Dinçer, T. A., A.g.k.

¹²² Prof. Dr. Selma TURAL HESAPÇIOĞLU'nun 11 Aralık 2024 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.

¹²³ Thorud, H. S., Mork, R., Bjørset, C. O., Gilson, S. J., Hagen, L. A., Langaas, T., Pedersen, H. R., Svarverud, E., Vikesdal, G. H., & Baraas, R. C. (2022). Laboured reading and musculoskeletal pain in school children - the role of lifestyle behaviour and eye wear: a cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12887-022-03465-1> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²⁴ Grzelak, A. (2024). Managing blue light exposure: Impacts on sleep quality and circadian health. *Quality in Sport*, 25, 56741. <https://doi.org/10.12775/qs.2024.25.56741> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²⁵ Jarmasz, J. S., Jin, Y., Vakili, H., & Cattini, P. A. (2020). Sleep deprivation and diet affect human GH gene expression in transgenic mice in vivo. *Endocrine Connections*, 9(12), 1135–1147. <https://doi.org/10.1530/ec-20-0354> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

yapmaları gerektiği belirtilmekle¹²⁶ birlikte dijital içeriklerle meşguliyet bu gerekliliğin karşılanmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca, bazı çocuklar dijital zorbalık veya istismar nedeniyle yeme bozuklukları (aşırı yeme ya da iştahsızlık) geliştirebilmektedirler. Bu tür fiziksel sonuçlar genellikle psikolojik ve davranışsal etkilerle iç içe geçmekte ve var olan sorunların artmasına ve kronikleşmesine yol açmaktadır.

Akademik ve Eğitimsel Etkiler: Dijital ortamlarda maruz kalınan ihmal ve istismar, çocukların akademik başarıları üzerinde doğrudan ve dolaylı birçok olumsuz etki yaratmaktadır. Özellikle siber zorbalığa veya dijital dışlanmaya maruz kalan çocuklar, okul ortamına karşı yabancılaşma, arkadaş ilişkilerinden kaçınma ve sınıf içi katılımı düşüş gibi davranışlar sergileyebilmektedirler. Bu durum, öğrenme sürecinin aktif bir parçası olmalarını engellemekte ve akademik performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir.¹²⁷ Ayrıca çevrim içi taciz veya cinsel istismar gibi daha ağır deneyimler yaşayan çocuklar, güven ortamının sarsılması nedeniyle kaygılanmakta ve öğretmenlerine ya da rehberlik birimlerine ifade etmeyebilmektedirler. Gerekli desteği almadıklarında da ders başarısında düşüş, okul devamsızlığı veya okul terki gibi sorunlarla karşılaşmaktadırlar.¹²⁸

Dijital ihmal ise çocukların dikkat sürelerinde belirgin azalmaya ve dijital dikkat dağınıklığına yol açabilmektedir. Ekran başında uzun süre geçiren çocuklar, yüz yüze öğrenmeye odaklanmakta zorlanmakta ve bilgi işleme süreçlerinde gecikme yaşayabilmektedirler.¹²⁹ Ayrıca dijital bağımlılık eğilimleri, ev ödevlerinin yapılmaması, akademik sorumlulukların ertelenmesi ve sınavlara yeterince hazırlanılmaması gibi sonuçlara neden olmaktadır.¹³⁰ Tüm bu faktörler, çocuğun sadece kısa vadeli akademik başarısını değil, aynı zamanda öğrenmeye dair tutumlarını, özgüvenini ve uzun vadeli eğitim motivasyonunu da zedelemektedir.¹³¹ Bu nedenle dijital ortamların eğitsel anlamda düzenlenmesi, çocuğa

¹²⁶ WHO. (2025). Promoting physical activity. World Health Organization-Regional Office for the Eastern Mediterranean. Retrieved April 8, 2025, from <https://www.emro.who.int/health-education/physical-activity/promoting-physical-activity/All-Pages.html> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²⁷ Hou, D. (2023). The Factors, Impact, and Interventions of Cyberbullying in schools. *Journal of Education Humanities and Social Sciences*, 8, 345–353. <https://doi.org/10.54097/ehss.v8i.4272> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²⁸ Russell, A., Eley, D., & McEwan, C. (2022). Adverse childhood experiences (ACEs) in young people who experienced sexual abuse. *Clinical Psychology Forum*, 1(355), 31–38. <https://doi.org/10.53841/bpscpf.2022.1.355.31> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹²⁹ Goswami, P., & Parekh, V. (2023). The impact of screen time on child and adolescent development: a review. *International Journal of Contemporary Pediatrics*, 10(7), 1161–1165. <https://doi.org/10.18203/2349-3291.ijcp20231865> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³⁰ Panjeti-Madan, V. N., & Ranganathan, P. (2023). Impact of screen time on children's development: cognitive, language, physical, and social and emotional domains. *Multimodal Technologies and Interaction*, 7(5), 52. <https://doi.org/10.3390/mti7050052> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³¹ Hendriyani, Y., Ronaldo, R., Irfan, D., Budayawan, K., & Zulhendra, Z. (2022). The influence of digital literacy and internet addiction on online learning, and the subsequent impact on the learning motivation of

uygun içeriklerle desteklenmesi ve öğretmen-veli iş birliğinin güçlendirilmesi kritik bir ihtiyaçtır.

Aile İlişkileri Üzerindeki Etkiler: Dijital ortamlarda maruz kalınan istismar ve ihmal, çocukların yalnızca bireysel gelişimlerini değil, aile içi ilişkilerini de doğrudan etkilemektedir. Özellikle dijital ihmal durumlarında, çocuk ile ebeveyn arasındaki iletişim zayıflamakta ve duygusal paylaşım azalmaktadır. Diğer bir deyişle, aile içinde geçirilen zamanın yerini dijital cihazların aldığı modern ev yaşamlarında hem ebeveynler hem de çocuklar birbirlerinden duygusal olarak uzaklaşmaktadır.¹³² “Dijital mesafe” adı verilen bu olgu, özellikle ebeveynlerin çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmemesi, iletişimi ertelemesi ve sorunları çevrim dışı ortamda çözmemesiyle ilişkilidir. Çocuk, çevrim içi ortamda yaşadığı sorunları paylaşmakta tereddüt ederken; ebeveynler de bu sorunların farkına varmakta yetersiz kalabilmektedir.¹³³ Ebeveynlerin dijital dünyaya karşı ilgisizliği veya aşırı kısıtlayıcı tutumları, çocukların dijital kimliklerini gizli yaşam alanlarına dönüştürmesine de neden olabilmekte; aile üyeleri arasında kopukluklara, çatışmalara ve sağlıklı etkileşim örüntülerine yol açmaktadır.¹³⁴ Ayrıca dijital içerikler konusunda aile içinde yaşanan görüş ayrılıkları, kuşak çatışmalarını da derinleştirebilmektedir. Ayrıca çocukların maruz kaldığı çevrim içi istismarın aile tarafından fark edilmemesi ya da küçümsenmesi, çocuğun kendini yalnız ve değersiz hissetmesine sebep olabilmektedir. Özetle, dijital ortamların bilinçsiz kullanımı yalnızca çocukları değil, ebeveynleri de kapsayan bir mesele hâline gelmiştir. Bu noktada, ebeveynlerin dijital farkındalıklarını artırmaları ve çocuklarıyla dijital deneyimler konusunda açık iletişim kurmaları, aile ilişkilerinin sağlıklı biçimde sürdürülmesinde kilit öneme sahiptir.

Toplumsal Etkiler: Dijital mecralarda çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakaları, geniş kapsamlı toplumsal etkiler de yaratmaktadır. Dijital şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocuklar, ilerleyen yaşlarında şiddeti normalleştiren, bireyler arası saygı ve empati

students in the Department of Electronic Engineering. *Voteteknika*, 10(4), 98. <https://doi.org/10.24036/voteteknika.v10i4.119854> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³² Novianti, R., Mahdum, M., Suarman, S., Elmustian, E., & Rusandi, M. A. (2023). Back to culture: don't let technofence in parenting take place. *Journal of Public Health*, 45(4), e801–e802. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdad083> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³³ Turcotte, C., Guillemette, J., & Lavoie, K. (2022). Separated, but still connected? Exploring the uses of information and communication technologies between parents and children of separated families. *Intervention*, 155, 167. <https://doi.org/10.7202/1089313ar> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³⁴ Lafton, T., Holmarsdottir, H. B., Kapella, O., Sisask, M., & Zinoveva, L. (2022), a.g.e.

yoksunluğu yaşayan yetişkinlere dönüşebilmektedirler.¹³⁵ Bu durum, toplum içinde hoşgörü seviyesini düşürürken, dijital ortamlarda yaygınlaşan nefret söylemleri, linç kültürü ve ayrımcı tutumları da besleyebilmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarında çocuklara yönelik içeriklerin denetimsizliği, kamusal alanın dijital yansıması olan bu mecralarda ortak yaşam normlarının zedelenmesine ve sosyal uyum ve insan haklarına duyarlılık alanlarında zafiyet yaşamasına neden olabilmektedir. Öte yandan toplumda dijital çocuk hakları bilincinin eksikliği dijital istismar vakalarının toplum tarafından yeterince fark edilmemesine veya görmezden gelinmesine; bu durum da toplumda sessiz bir kabullenme kültürünün oluşmasına, faillerin cesaret bulmasına, mağdurların ise yalnızlaşmasına ve yardım aramaktan vazgeçmesine neden olmaktadır.¹³⁶ Bu bağlamda, dijital medya üzerinden yürütülecek bilinçlendirme kampanyaları vb. ile toplumsal duyarlılığın artırılması, çocuklara karşı çevrim içi suçların açıkça kınanması ve çocuk dostu dijital kültürün inşası gibi adımlar dijital mecralarda çocuğa yönelik şiddetin, ihmal ve istismarın önlenmesi için önem arz etmektedir.

Etik Etkiler: Dijital mecralara etik açıdan bakıldığında dijital ortamda çocukların mahremiyetine saygı, rızalarının geçerliliği, kişisel verilerinin korunması ve onlara uygun içeriklerin sunulması gibi konular öne çıkmaktadır. Özellikle çocukların fotoğraflarının, bilgilerinin ya da davranışlarının ebeveynler, içerik üreticileri ya da üçüncü taraf yazılımlar tarafından izinsiz paylaşılması etik dışı olduğu gibi çocuk hakları ihlali kapsamında değerlendirilmektedir.¹³⁷ Ayrıca dijital platformların kullanıcı deneyimini optimize etmek adına algoritmik yönlendirmelerle çocukları zararlı içeriklere maruz bırakmaları, ciddi etik ikilemler doğurmaktadır.¹³⁸ Bu bağlamda teknoloji şirketlerinin sadece yasal zorunluluklara değil, çocuk hakları merkezli etik sorumluluklara da uygun davranmaları gereklidir. Eğitimciler, medya mensupları, ebeveynler ve yasa koyucular arasında ortak bir etik çerçevenin benimsenmesi, dijital ortamlarda çocukların korunması açısından hayati önem taşımaktadır.

¹³⁵ Crespi, I., & Hellsten, L. M. (2022). Cyberviolence and the digital experience: reflections on a problematic issue for youth. *International Review of Sociology*, 32(3), 391–399. <https://doi.org/10.1080/03906701.2022.2133404> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³⁶ Goedhart, N. S., Verdonk, P., & Dedding, C. (2022). “Never good enough.” A situated understanding of the impact of digitalization on citizens living in a low socioeconomic position. *Policy & Internet*, 14(4), 824–844. <https://doi.org/10.1002/poi.3.315> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³⁷ Serin, H. (2019). Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında mı? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, 1005–1031. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.555107> (Erişim Tarihi: 17.03.2025).

¹³⁸ De Castro, C. A., Carthy, A., & O'Reilly, I. (2022). An Ethical Discussion About the Responsibility for Protection of Minors in the Digital Environment: A state-of-the-art review. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9(5), 343–370. <https://doi.org/10.14738/assrj.95.12433>

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLARA KARŞI ŞİDDET, İHMAL VE İSTİSMARIN ÖNLENMESİNE VE ÇOCUKLARIN KORUNMASINA YÖNELİK TESPİT VE ÖNERİLER

2.1 TOPLUMSAL FARKINDALIĞIN VE DUYARLILIĞIN ARTIRILMASI

2.1.1 Genel Öneriler

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) 2024 yılı sonu verileri itibarıyla, Türkiye'nin toplam nüfusu 85.664.944 kişi olarak kaydedilmiş olup, bu nüfusun 21.817.061'i, yani yaklaşık %25,47'si çocuk nüfustan oluşmaktadır.¹³⁹

Söz konusu demografik yapı, ülkemizin beşerî sermayesinin en genç ve dinamik kesimini oluşturmakla birlikte, çocukların refahı ve güvenliğinin sağlanmasına yönelik sorumluluğu da beraberinde getirmektedir. Zira çocukların fiziksel, zihinsel ve psikososyal gelişimlerini tehdit eden risk unsurlarının ortadan kaldırılması, hem bireysel düzeydeki mağduriyetlerin önlenmesi bakımından hem de ulusal kalkınmanın sürdürülebilirliği ve toplumsal istikrarın güçlendirilmesi açısından da stratejik öneme haizdir. Bu minvalde, çocukların karşı karşıya kalabileceği en ciddi risklerden biri olan ihmal ve istismar vakaları, çocuk haklarının korunmasına yönelik politika ve uygulamaların merkezinde yer almalıdır.

Çocuk ihmalî ve istismarının önlenmesi, bireysel bir sorun olmakla birlikte, toplumsal huzuru ve güvenliği doğrudan etkileyen bir sorun olarak öne çıkmaktadır. Toplumun geleceğini temsil eden çocukların her türlü riskten korunması, yalnızca ortaya çıkan mağduriyetlerin giderilmesini değil, aynı zamanda bu durumların ortaya çıkmasını engellemeye yönelik kapsamlı ve sistematik önleme çalışmalarını da içermektedir. Bu çerçevede, çocuğa yönelik ihmal ve istismar konusu, her çocuğun yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarını esas alan hak temelli bir yaklaşımla ele alınmakta; bireysel iyilik hâlinin sağlanması kadar, toplumsal bütünlüğün ve dayanıklılığın güçlendirilmesi açısından da kritik bir önem taşımaktadır. Çocuğun haklarının korunması, devletin temel sorumluluk alanları arasında yer almakta; bu alan, yalnızca sosyal politikaların bir unsuru değil, aynı zamanda toplumsal bekanın temel taşlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, tüm

¹³⁹ TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2024-53783> (Erişim Tarihi: 22.05.2025)

kurumların, bireylerin ve karar alma mekanizmalarının ortak bir sorumluluk anlayışıyla hareket etmesi gerekmektedir.

Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarı önlemek için toplumsal bilinç oluşturmak bu sorunlarla mücadelede büyük önem taşımakta olup eğitim, sağlık, medya, hukuk gibi birçok alanda bütüncül bir yaklaşıma ihtiyaç vardır. Toplumsal farkındalık, erken tespit ve müdahaleyi mümkün kılarak çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde hayati bir rol oynamaktadır. Toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik gerçekleştirilecek çalışmaların, bütün toplumsal aktörleri kapsayacak şekilde çocuk, ebeveyn, aile ve toplum düzeyinde çok yönlü, sürekli ve geniş kapsamlı olarak planlanması gerekmektedir. Bu çalışmaların, koordineli bir biçimde ve bütüncül bir bakış açısıyla yürütülmesi önem arz etmektedir.

Çocukların korunmasına yönelik üç aşamalı bir yaklaşımının benimsenmesi hedef gruplara ulaşmada ve kaynakların kullanımında yarar sağlamaktadır. Birincil koruma kapsamında, topluma yönelik genel farkındalığın artırılması; ikincil koruma ile risk altındaki çocuklar ve ailelerin desteklenmesi, farkındalıklarının artırılması ile bireysel, ailevi ve toplumsal/çevresel riskleri azaltmaya yönelik ulusal düzeyde tedbirlerin alınması gerekmektedir. Üçüncül koruma kapsamında ise istismara uğramış çocuklara hızlı ve etkin psikososyal ve adli desteğin sağlanarak rehabilite edici çalışmaların gerçekleştirilmesi önemlidir.

Belirtilen ilkeler çerçevesinde çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi için yapılması gereken çalışmalara dair öneriler aşağıda sunulmuştur:

- 1- “Çocuklara Yönelik Şiddetin Önlenmesi İçin Ulusal Strateji ve Eylem Planı” hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.
- 2- İyi yönetim anlayışının güçlendirilmesi, çocukların korunmasında ve istismarının önlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Çocuk ihmal ve istismarıyla mücadelede yürütülen çalışmalar düzenli olarak izlenmeli ve değerlendirilmelidir. Bunun için çocukların korunmasına yönelik etkin bir yönetim yapısı oluşturulmalı, ilgili kurumların iş birliği ve koordinasyonu sağlanmalıdır. Bu amaçla gerekli yasal düzenlemeler yapılmalı ve yeni kurumsal bir yapı ihdas edilmelidir. Çocukların korunması ve istismarın önlenmesi amacıyla, ilgili kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyonu sağlayacak, yasal düzenlemelerle desteklenmiş, izleme ve değerlendirme süreçlerini yürütebilecek yeni ve yetkin bir kurumsal yapı (bir bakanlık ya da Cumhurbaşkanlığına bağlı bir birim) oluşturulmalıdır.
- 3- Çocuk ihmal ve istismarı konusunda toplumu bilinçlendirmeye yönelik politikaların hayata geçirilmesini ve kamuoyunun çocuk koruma faaliyetlerine katılımını teşvik

edecek halk eğitimi kampanyalarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu doğrultuda, çocukların sağlıklı gelişimi, haklarının korunması ve aile içi şiddet ile ihmalin/istismarın önlenmesine yönelik medya, kamu ve özel sektör iş birliği ile kapsamlı eğitim programları ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmeli; çocuk hakları, ihmal ve istismar, çocuk işçiliği, zorbalık ve siber zorbalık, güvenli internet kullanımı, okul güvenliği, ilk yardım, sağlıklı yaşam alışkanlıkları, kumar, madde ve teknoloji bağımlılığıyla mücadele, aile içi şiddet ve stres/öfke ile başa çıkma, etkili ebeveynlik becerileri, dijital ebeveynlik ve afetlerle ilgili konularda toplumsal farkındalık hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır.

- 4- Çocukların ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi için dijital içerikler, eğitici kamu spotları ve bilinç artırıcı eğitimler büyük önem taşımaktadır. Çocuklara özel yayın yapan içerikler ve gelişimlerine uygun kaynaklara link sağlayan dijital bir yapı, ebeveynlerin de çocuklarının ihtiyaç duyduğu bilgilere hızlı bir şekilde ulaşmalarını mümkün kılacağından konuyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının oluşturdukları içeriklere ve internet sitelerine erişim olanağı tanıyan ortak bir internet sitesi (cocuk.gov.tr gibi) kurulmalı, mevcut uygulamalar ve içeriklerin (kamu spotu vs.) bilinirliğinin ve erişilebilirliğinin artırılması için sosyal medya platformları dâhil tüm mekanizmalar kullanılmalıdır.

- 5- Çocuk koruma alanında hizmet sunan kişilere yönelik eğitim ve kapasite geliştirme çalışmalarının kurumsallaştırılması ve sürdürülebilir hâle getirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda;

5.1.- Çocuklarla çalışan tüm görevlilere ilgili bakanlıklar tarafından çocuk ihmali ve istismarı konusunda yetkinlik kazandıran zorunlu ve düzenli hizmet içi eğitimler düzenlenmelidir.

5.2.- Yurt, çocuk bakım kuruluşları, kreş ve spor merkezi gibi bakım sağlayan kurumlardaki çocukların ihmal ve istismardan korunması amacıyla; bu kurumlarda görev yapan mesleki personel, bakıcı anne, öğretmen, antrenör, güvenlik görevlisi gibi personelin çocuk hakları, ihmal ve istismarın önlenmesi, kriz ve afet yönetimi, travmaya duyarlılık, davranış yönetimi, ebeveynlik tutumları ile öfke ve stresle baş etme gibi güvenli bakım standartları konusunda düzenli olarak eğitilmeleri ve denetlenmeleri sağlanmalıdır. Bu kurumlarda gerçekleştirilen çocuk koruma risk değerlendirmeleri raporlanmalı; uzman görüşleri doğrultusunda düzenli izleme ve iyileştirme çalışmaları yürütülmelidir.

5.3.- Sağlık, güvenlik ve adli kurum ve kuruluşlara gelen veya getirilen çocuklara

travmaya duyarlı bir yaklaşım sergilenmesi ve ikincil travmaların önlenmesi için sağlık, adli ve kolluk kuvvetlerindeki ilgili kurum personeline özel eğitimler verilmelidir.

5.4.- Adli süreçte görev alan bütün hâkim, savcı ve avukatların mesleğe kazandırılma ve eğitim süreçlerinde çocuk hukukunun uygulanması konusunda zorunlu eğitimler almaları sağlanmalıdır.

5.5.- Çocuk ihmal ve istismarının belirlenmesi ve çocuklara gerekli müdahalelerde bulunulması için çocuklarla ve ailelerle çalışan görevlilerin bu konuda bilgi ve becerisinin yüksek düzeyde olması gerekmektedir. Çocuklarla ve ailelerle çalışacak olan meslek adaylarının yetkinliklerinin artırılması amacıyla; her meslek adayına yönelik eğitimler artırılmalı; özellikle tıp, sosyal hizmetler, eğitim, psikoloji, hukuk, iletişim, medya ve sağlık gibi alanlarda çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi ve farkındalığın artırılması konularını içeren zorunlu bir ders müfredata eklenmelidir.

5.6.- Tüm eğitim kademelerinde (ilk, orta ve yüksek), çocuk ve çocukluk konusunu merkeze alan, içeriği eğitim kademesine ve bölümlere göre özelleştirilecek şekilde oluşturulan zorunlu derslerin müfredatta yer alması sağlanmalıdır.

6- Çocukların maruz kaldıkları ihmal ve istismarı bildirecekleri başvuru mekanizmalarının çocuğun üstün yararı gözetilerek erişilebilir, anlaşılır ve güvenilir şekilde yapılandırılması; çocukların başvuru yapma eğilimlerini artıracak farkındalık faaliyetlerinin yürütülmesi; başvuru süreçlerinin etkin hâle getirilmesi ve her bir başvurunun sonucuna ilişkin düzenli raporlamaların sağlanması ve ihbar mekanizmalarının etkinliğinin artırılması gerekmektedir. Çocukların şikâyet mekanizmalarına güven duymalarını sağlamak ve bu mekanizmaları kullanmalarını teşvik etmek amacıyla kamu spotları hazırlanmalı; bildirimle ilişkin uygulamalar yaygınlaştırılarak erişilebilir ve çocuk dostu başvuru yolları oluşturulmalıdır.

Ayrıca, izleme ve değerlendirme süreçlerinde karşılaşılan aksaklıkların giderilmesi amacıyla kurumlar arası iş birliği güçlendirilmeli, çocuk koruma mekanizmaları daha sistematik ve koordineli bir yapıya kavuşturulmalıdır.

İhmal ve istismarın erken tespiti ile bildirim süreçlerinin etkin şekilde yürütülebilmesi için ilgili kurum personelinin bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılması önem arz etmektedir. Bildirim ve müdahale süreçlerinin kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu temin edecek şekilde güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda, ilgili tüm kurumların çalışanlarına yönelik bildirimle ilişkin standart esaslar belirlenmeli; standardize edilmiş formlar ve kullanım kılavuzları hazırlanmalı; yerel

düzeyde işlevsel ve sürdürülebilir bildirim mekanizmaları oluşturulmalıdır.

- 7- Çocukların sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla, kamusal alanlarda çocukların korunmasına yönelik şehir planlamalarında “çocuk dostu şehir” ilkesi benimsenmeli; okul bahçeleri, parklar, oyun alanları ve benzeri alanlar çocukların ihtiyaçları ve güvenlikleri esas alınarak çocuk dostu ve kapsayıcı bir yaklaşımla tasarlanmalıdır.
- 8- Erken çocukluk dönemi bakım ve eğitim hizmeti sunan kurumların sayısı artırılmalı, hizmet çeşitliliği genişletilmeli ve denetim mekanizmaları etkinleştirilmelidir. Bu kurumlar, çocukların güvenliğini ve gelişimini destekleyen uygun koşulları sağlamalı; personelin mesleki yeterliliği artırılmalıdır. Ayrıca, okul öncesi eğitimde kalite standartları belirlenmeli, bu standartlara uygun izleme ve değerlendirme sistemleri oluşturulmalıdır. Ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyleri dikkate alınarak öncelikler gözetilmelidir.
- 9- Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi için alınması gereken önlemler, sosyal hizmetler ve yardımların etkinliğini artırmayı, sosyal dışlanmayı engellemeyi ve toplumun en savunmasız kesimlerine yönelik bakım, rehabilitasyon ve psikososyal destek hizmetlerinin erişilebilirliğini sağlamayı içermelidir. Bu doğrultuda, çocuklar ve aileleri için sosyal hizmetlerden faydalanmayı kolaylaştıran mekanizmalar geliştirilmelidir. Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) gibi sosyal hizmet ve yardım programlarının etkinliği artırılmalı, sosyal sorunların ortaya çıkmadan önce önlenmesi sağlanmalıdır. Ayrıca, sosyal hizmet modelleri çeşitlendirilerek yaygınlaştırılmalı, özellikle aile yanında bakım teşvik edilmeli ve gündüzlü bakım hizmetlerinin sayısı artırılmalıdır. Sosyal hizmetlere ilişkin standartlar belirlenerek bu hizmetlerin izleme, değerlendirme ve denetleme mekanizmaları güçlendirilmelidir.
- 10- Risk altındaki çocukları desteklemek için erken tespit, önleme ve travmaya duyarlı müdahalelere odaklanmak gereklidir. Risk altındaki çocukların korunmasına yönelik etkin müdahale mekanizmalarının oluşturulması amacıyla, çocuğa yönelik ihmal ve istismarla mücadele kapsamında;

10.1.- Çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi sürecinde, başta risk grubunda yer alanlar olmak üzere tüm ebeveynlerin çocuk gelişimi, olumlu disiplin yöntemleri, fiziksel ya da psikolojik saldırganlık içermeyen alternatif yöntemler ve sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkisi konularında bilgi ve beceri kazanmalarını sağlamak amacıyla kapsamlı, bütüncül, etkili ve erişilebilir eğitim programları hazırlanmalı; bu programlar çeşitli platformlar aracılığıyla toplumun farklı kesimlerine ulaştırılmalıdır.

10.2.- Çocukların risk altında olup olmadığını belirleyebilmek ve risk altındaki çocukların ebeveynlerine ve ailelerine yönelik psikoeğitim, psikososyal ve ekonomik destek gibi önleyici müdahalelerin gerçekleştirilmesi amacıyla eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve adli sistemlerden elde edilen verilerin değerlendirilmesini sağlayan kapsamlı ve güvenilir bir izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulmalı, saha temelli ekipler güçlendirilerek erken müdahale mekanizmaları geliştirilmeli ve risk altındaki çocukların ebeveynlerine yönelik, çocuk gelişimi, pozitif ebeveynlik, iletişim becerileri ve stresle/öfkeyle başa çıkma konularında bilinçlendirme sağlayan psikoeğitim programları uygulanmalıdır. Çocuklara yönelik devlet desteklerinin etkinliğinin artırılması amacıyla yapılan yardımların düzenli olarak etki değerlendirmeleri yapılmalı, aynı zamanda etkin bir izleme mekanizması kurulmalı ve ilgili kamu kurumları arasında güçlü bir koordinasyon sağlanmalıdır.

10.3.- Ekonomik, sosyal ve teknolojik bazı faktörler özellikle düşük gelirli ailelerdeki çocukların bakım ve temel ihtiyaçlarının karşılanmasını riske atmakta; ihmal ve istismara karşı daha kırılgan hâle gelmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, sosyal hizmet sisteminin güçlendirilmesi ve özel politika gerektiren gruplara -özellikle çocuklara, kadınlara ve özel gereksinimi olan bireylere- yönelik destekleyici politikaların uygulanması önem arz etmektedir. Gelir dağılımını dengeleyici vergi politikaları geliştirilmeli, ebeveynlerin çocuk bakımını aksatmayacak ve ebeveyn ile ilk 3 yaş azami birlikteliğe imkân sağlayacak aile dostu çalışma koşulları oluşturulmalıdır. Ayrıca, kadınların ve özel gereksinimi olan bireylerin iş gücüne katılımı desteklenmeli, esnek çalışma modelleri yaygınlaştırılarak çocukların bakım sorumluluklarının yerine getirilmesi kolaylaştırılmalıdır.

10.4.- Çocuk işçiliğinin önlenmesi yönünde yürütülen çalışmaların istikrarlı bir şekilde sürdürülmesi büyük önem taşımaktadır. Çocuk işçiliğiyle mücadelede; okul terkinin önlenmesine yönelik farkındalık kampanyalarının artırılması, izleme ve destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve risk altındaki çocuklara yönelik özel sosyal hizmet modellerinin yaygınlaştırılması faydalı olacaktır.

Yasalara uygun bir şekilde çalışan çocukların iş sağlığı ve güvenliği konularında eğitilmeleri ve işverenlerin çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

10.5.- Risk altında bulunan ailelere yönelik mevcut destek sistemleri güçlendirilmeli; ebeveynlerin ailevi ve çocuk yetiştirme sürecinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri amacıyla ailelere yönelik sosyal hizmetler, aile danışmanlığı ile rehberlik

ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanmalarını sağlayan yeni destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Risk altındaki çocukların ebeveynleri için kreş ve gündüz bakım evleri dışındaki ebeveyn destek programları, esnek bakım modelleri ve mahalle bazlı bakım merkezleri gibi alternatif bakım modelleri hayata geçirilmelidir.

10.6.- Çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve risk altındaki veya özel gereksinimi olan çocuklara yönelik müdahaleler geliştirilmelidir. Erken müdahale programları, özellikle gelişim geriliği riski taşıyan ve özel gereksinimi olan çocuklar için geliştirilmeli ve aile temelli bir yaklaşım benimsenmelidir. Erken dönemde çocukların ihtiyaç duyduğu eğitimsel, psikolojik ve sosyal destek sağlanmalı, bu süreçte tüm paydaşların (ebeveynler, öğretmenler, sağlık çalışanları) iş birliği içinde olması hedeflenmelidir. Özellikle ev ziyareti stratejileri ve kreş vb. ortamlarda risk gruplarına özgü etkili programlar ve müdahaleler hazırlanmalıdır.

10.7.- Okul terkinin önlenmesi için kamu kurumları, belediyeler ve muhtarlıklar iş birliği içinde çalışarak, risk altındaki çocukların tespit edilmesini ve korunmasını sağlayacak projeler geliştirmeli, erken müdahale programları oluşturmalı ve bu programlara dair toplumsal farkındalık artırılmalıdır. Kadın ve çocuk hizmetleri mobil uygulamalar vasıtasıyla hızlandırılmalı ve kırsal alanlara erişim için altyapı çalışmaları oluşturulmalıdır.

- 11- Mevsimlik tarım işçilerinin çocuklarıyla ilgili olarak; Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca, Mevsimlik Tarım İşçileri Projesi kapsamında tarım işçisi ve ailelerinin eğitim öğretim çağındaki çocuklarının eğitim öğretime devamının sağlanması için geliştirilen ve dijital olarak söz konusu çocukların bilgilerini anlık olarak sistem üzerinden Milli Eğitim Bakanlığının veri tabanına aktarılmasını sağlayan Mevsimlik Tarım İşçileri Bilgi Sistemi'nin (e-METİP) etkinliği artırılmalıdır.
- 12- Suça sürüklenen çocukların topluma kazandırılması amacıyla alanda görev yapan uzmanların sayısı ve mesleki yeterlilikleri artırılmalı, rehabilitasyon ve topluma yeniden uyum odaklı projeler geliştirilmeli; suçun önlenmesine yönelik olarak, risk etmenlerini azaltacak aile ve toplum temelli programlar uygulanmalıdır. Güvenlik birimlerine gelen çocuklara ilişkin veriler düzenli olarak analiz edilmeli; programların etkililiği izlenmelidir. Çocukların korunması ve rehabilitasyonu yalnızca yargı mekanizmalarıyla sınırlı kalmayıp, sosyal hizmetler ve psikososyal destek sistemleriyle bütüncül bir yaklaşımla sürdürülmelidir.

- 13- Eğitim ve sosyal alanlarda “akran zorbalığına karşı sıfır tolerans” anlayışı temel ilke hâline getirilmeli; eğitimciler, ebeveynler ve diğer ilgililer, zorbalığı önlemeye yönelik çalışmalar konusunda bilinçlendirilmelilerdir. Ayrıca akran zorbalığına karşı toplumsal bilinci artırmak amacıyla rehberler, kısa videolar, yazılı içerikler, radyo spotları ve podcast yayınları gibi materyaller hazırlanarak, bu içerikler sosyal medya platformlarında düzenli ve sürdürülebilir biçimde paylaşılmalıdır.
- 14- Çocukların ve gençlerin sağlıklı gelişimlerini desteklemek amacıyla, okullarda, gençlik merkezlerinde ve üniversitelerde çeşitli eğitim ve rehberlik hizmetleri güçlendirilmeli; fiziksel sağlığı artırıcı spor etkinlikleri, kültürel faaliyetler ve sosyal programlar düzenlenmeli ve çocukların kültür, sanat, bilim ve spor gibi faaliyetlere katılımlarını özendiren ve aileleriyle birlikte kaliteli zaman geçirmelerini sağlayan programlar yaygınlaştırılmalıdır. Çocukların sağlıklı yaşam becerileri kazanmalarını sağlayacak sosyal medya, teknoloji, dijital okuryazarlık ve hukuk/çocuk hakları gibi alanlarda eğitimler verilmelidir. Çocukların ve gençlerin aileleriyle olan ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için ailelere yönelik sosyal hizmet desteği, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri sağlanmalıdır.
- 15- Çocuk ihmal ve istismarına dair suç geçmişi bulunan faillerin tekrar suç işlemelerinin önlenmesi ve topluma sağlıklı biçimde kazandırılmaları amacıyla yürütülecek rehabilitasyon çalışmalarının etkinliğini artırmak için ceza infaz kurumlarında psikososyal destek hizmetleri güçlendirilmeli, mesleki eğitim ve istihdama yönelik programlar yaygınlaştırılmalı; bireyselleştirilmiş, çok yönlü rehabilitasyon planları oluşturulmalı ve bu planlar doğrultusunda müdahale süreçleri yürütülmelidir. Denetimli serbestlik kapsamındaki bireylerin sosyal uyumlarını artıracak rehabilitasyon odaklı sosyal hizmet modelleri geliştirilmeli; bu bireyler düzenli olarak izlenmeli, psikososyal yönden desteklenmeli ve uygulanan rehabilitasyon programlarının etkililiği değerlendirilerek mevcut uygulamalar geliştirilmelidir.
- 16- İhmal ve istismara maruz kalmış çocukların psikolojik destek alabilecekleri, güvenli ve çocuk dostu psikososyal destek ortamları oluşturulmalı ve bu merkezlerde çalışan uzmanlar düzenli olarak travma ve çocuk psikolojisi konularında eğitilmelidir. Adli süreçten bağımsız olarak, ihmal ve istismara maruz kalmış çocuklara yönelik psikososyal destek süreci uzun vadeli olarak devam ettirilmelidir.
- 17- İhmal, istismar ve şiddete tanık olan çocukların gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla özel rehabilitasyon programları hazırlanarak ruh sağlığı hizmeti gibi psikolojik destek mekanizmalarına erişim imkânları artırılmalıdır.

- 18-** Adalet mekanizmasında çocuğun avukatlardan ve uzmanlardan aldığı hizmetin kalitesini takip için yaşanan aksaklıklar tespit edilerek raporlanmalı, sunulan hizmet değişen ihtiyaçlara göre sürekli güncellenmeli ve geliştirilmelidir. Adli yardım sisteminde çocuklarla ilgili davalarda görev alan avukatların, yargılamalarda çocuklarla etkili iletişim kurmaları başta olmak üzere çocuğun üstün yararına ilişkin özel bir eğitim almaları sağlanmalıdır.
- 19-** Çocuklara karşı işlenen cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan hakkında iddianame düzenlenerek kovuşturma aşamasına geçilen kişilerin, tedbir amaçlı çocukların toplu olarak bulunduğu alanlarda çalışması engellenmeli, haklarındaki yargılama sonuçlanıncaya kadar çocuklara hizmet sunamayacakları bir işte görevlendirilmeleri sağlanmalıdır.
- 20-** Afet ve acil durumlarda ve sonrasında çocukların korunmasına yönelik;
- 20.1.-** Afetlere dayanıklı, güvenli ve sağlıklı yaşam alanlarının oluşturulması, özellikle afet sonrası çocukların korunması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, çocukların yaşadığı yapılar ve eğitim kurumları başta olmak üzere fiziksel çevrenin afetlere dayanıklı hâle getirilmesi ve imar planlarında çocuk güvenliğinin esas alınması gereklidir.
- 20.2.-** Afet öncesi bilinçlendirme çalışmaları yapılmalı ve çocukların korunmasına yönelik özel planlar geliştirilmelidir.
- 20.3.-** Salgınlar ve afetlerin yol açtığı mahrumiyet şartları çerçevesinde afet sonrası çocukların öncelikle fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçları dikkate alınarak psikososyal destek ve travma odaklı programlar erken aşamada uygulanmalı; çocukların toplumsal uyumunu destekleyecek sosyal ve fiziksel ortamlar afet sonrası yeniden inşa sürecine dâhil edilmelidir.

2.1.2 Eğitim ve Öğretim Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler

- 21-** İhmal veya istismar şüphesi olan durumlarda öğretmenlerin ve okul personelinin nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda standart esaslar belirlenmeli ve tüm eğitimcilere ve velilere yönelik çocuk istismarı ve ihmali konusunda gerçekleştirilen eğitimler düzenli hâle getirilmelidir.
- 22-** Çocuk haklarının esasları ve çocuk hukukuna dair bilincin geliştirilmesi ve çocuğa yönelik kötü muamelenin önlenmesi için kavramsal çerçeve, süreç yönetimi, başvuru mekanizmaları, bildirim yükümlülüğü, mağdur çocuğa doğru yaklaşım gibi

hususlardan oluşan eğitim içerikleri zenginleştirilerek, eğitim içeriklerinin Eğitim Bilişim Ağı (EBA) ve Öğretmen Bilişim Ağına (ÖBA) yer alması sağlanmalı ve içerikler mesleki gelişim seminer programlarına eklenmelidir.

- 23- Okul öncesi dönemden başlayarak tüm eğitim kademelerinde, yaş gruplarına uygun olarak hazırlanan eğitim programları ile çocukların haklarını ve şiddetsiz iletişimi öğrenmeleri ile kendilerini koruma ve ifade edebilme konularını içeren zorunlu bir derse müfredatta yer verilmelidir. Benzeri şekilde, dijital ortamlarda gerçekleşen şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi amacıyla dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, siber şiddet, bilinçli internet kullanımı, siber zorbalık konularında eğitimler yaygınlaştırılmalı ve müfredat zenginleştirilmelidir. Öğrencilere yönelik farkındalık çalışmaları artırılmalı, çalışmalar sistematik olarak tekrarlanmalı ve etki analiz yöntemleriyle takip edilmelidir.
- 24- Okullarda görev yapan rehber öğretmen/psikolojik danışmanlar yolu ile psikososyal destek, akran zorbalığı, ihmal ve istismar farkındalığı, aile içi şiddet, stresle baş etme ve problem çözme becerileri, siber zorbalık, dijital güvenlik vb. konularda verilen eğitimler her eğitim-öğretim yılı içinde bütüncül bir anlayışla ebeveynler, öğretmenler ve okul yönetimlerini de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır. Ayrıca bu konulara dair kamu spotları, seminerler, tiyatro oyunları, sergiler gibi eğitici ve sanatsal içerikli etkinlikler yapılmalıdır.
- 25- Okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetleri güçlendirilerek, risk altındaki çocukların erken dönemde tespit edilmesi ve uygun destek mekanizmalarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır. Bu kapsamda, risk grubundaki öğrencilerin okul terkinin önlenmesine yönelik koruyucu ve önleyici tedbirler alınmalı; yürütülen çalışmaların etkililiği ise dönemsel periyotlarla izlenmelidir.
- 26- Okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri aracılığıyla risk grubunda olduğu değerlendirilen çocukların ve ailelerin takibini sağlayacak mekanizmalar güçlendirilmelidir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan “Adalet Sistemi İçindeki Çocuklara Yaklaşım Kılavuzu”¹⁴⁰ çerçevesinde, çocuğa yönelik şiddet vakalarının tespiti ve bildirilmesine dair öğretmenlere yönelik bilgilendirme ve eğitim çalışmalarının artırılması gereklidir.

¹⁴⁰ Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Adalet Sistemi İçindeki Çocuklara Yaklaşım Kılavuzu, 2024.

- 27- 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen eğitim ve danışmanlık tedbirlerinin uygulanmasına yönelik materyaller zenginleştirilmeli ve okul idarecileri ile rehber öğretmen/psikolojik danışmanlara yönelik kapasite güçlendirici eğitimler yaygınlaştırılmalıdır.
- 28- 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında, hakkında gizlilik kararı verilen veya kadın konukevi hizmetinden faydalanan kadınların yanındaki çocukların okula kayıt işlemleri; il milli eğitim müdürleri, müdür yardımcıları, şube müdürleri ve okul idarecileri tarafından tüm süreç boyunca gizliliğe önem verilerek yapılmalı ve gizliliğin sağlanması konusunda önlemler alınmalıdır.
- 29- İhmal ve istismar mağduru olan çocukların okula uyum süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesine yönelik önleyici ve müdahale edici bireysel psikososyal destek çalışmaları artırılmalı ve çocukların rehabilitasyonu için uygun müdahalelerin yapılması amacıyla gerekli iş birlikleri geliştirilmelidir.
- 30- Özel gereksinimi olan çocukların okullaşma oranının artırılması ve okul terkinin önlenmesi amacıyla başta ayrımcılıkla mücadele olmak üzere gerekli önlemler alınmalı ve eğitimde kapsayıcılık artırılmalıdır. Özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için okullarda gerekli insan kaynağı ve fiziki altyapı (merdivenler, lavabolar, sıralar, oyun alanları ve spor salonları vb.) güçlendirilmelidir.
- 31- Özel eğitime ihtiyacı olan çocukların şiddet, ihmal ve istismardan korunmalarına yönelik özel eğitim okulları, özel eğitim sınıfları, kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim veren sınıflar ile özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde görev yapan tüm personele özel eğitime ihtiyacı olan çocuğa yönelik kötü muamele, mağdur çocuğa yaklaşım ve başvuru mekanizmaları hakkında eğitimler verilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Özel gereksinimi olan çocuklar; şiddet, istismar ve ihmal açısından daha fazla risk altında olduklarından, bu gruba yönelik farkındalık çalışmaları her engel türüne uygun olarak kapsamlı olmalı; öğretmen, veli ve uzmanlar arasında güçlü bir koordinasyon sağlanmalıdır. Özel eğitim öğretmenlerine, destek personeline ve velilere yönelik empati ve kriz müdahale becerileri, davranış problemleriyle baş etme ve çocuk ihmali/istismarı konularında daha yoğun ve uzun vadeli eğitimler düzenlenmelidir.
- 32- Geçici koruma statüsünde olan ve refakatsiz çocukların okullaşma oranının artırılması ve okul terkinin önlenmesi amacıyla başta ayrımcılıkla mücadele olmak üzere önlemler alınmalı ve kapsayıcılık artırılmalıdır.

- 33- Halk Eğitimi Merkezlerindeki kurslardan yararlanan tüm bireylere çocuk ihmal ve istismarının önlenmesine yönelik toplumsal farkındalık ve duyarlılığı artıracak çalışmaların sayısı artırılmalıdır. Halk Eğitimi Merkezlerince yürütülen 0-18 yaş aile eğitim programları yaygınlaştırılmalı, aile içi şiddetin önlenmesine yönelik düzenlenen aile eğitim programları zenginleştirilmelidir. Yerel yönetimler bünyesinde oluşturulan meslek ve sanat edindirme kurslarında da benzer bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.
- 34- Rehber öğretmenlerin/psikolojik danışmanların mağdur çocukların akademik ve psikolojik iyi oluşlarını güçlendirebilmeleri için psikososyal destek hizmetleri kapsamında travma odaklı müdahale kapasitelerini artıran hizmet içi eğitimler sağlanmalıdır.

2.1.3 Sağlık Hizmetleri Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler

- 35- Sağlık Bakanlığının çocuk ihmal ve istismarını önlemede toplum genelinde farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirdiği çalışmalarının (kamu spotları, sosyal medya kampanyaları, görsel materyaller vb.) etkinliği artırılmalı, geniş kitlelere ulaştırılması sağlanmalı ve anılan çalışmalara ilişkin etkililik analizleri düzenli olarak gerçekleştirilmelidir.
- 36- Sağlık Bakanlığının çocuk sağlığı izlem protokolleri kapsamında çocuk ihmal ve istismarının erken tanı çalışmaları etkin şekilde yürütülmelidir.
- 37- Çocuk sağlığı tarama programlarına ebeveynlerin katılım oranını artırmak, yanlış bilgileri ortadan kaldırmak ve sağlık hizmetine güveni pekiştirmek için etkin ve güncel yöntemlerle çalışmalar yürütülmelidir.
- 38- Özel gereksinimi olan çocuklara ve ailelerine yönelik sağlık hizmetlerine kolay erişim sağlanmalı, ihtiyaçlarına göre uygun destek hizmetleri sunulmalı ve özel gereksinimi olan çocuklar için evde sağlık hizmetleri güçlendirilmelidir. Sağlık ihmallerinin önlenmesi adına özel gereksinimi olan çocukların tedavi süreçleri dijital izleme sistemleriyle takip edilmeli ve erişilebilirlikleri artırılmalıdır.
- 39- Sağlık tedbirlerinin uygulanma süreçlerini kolaylaştırmak ve var olan sorunlara çözüm üretmek için protokoller oluşturulmalı ve ailelere danışmanlık hizmeti sunulmalıdır.
- 40- Çocukların psikolojik sağlığını korumak amacıyla, bağımlılık öncesi koruyucu hizmetler sağlanmalı ve çocukların psikososyal destek alabilmeleri için danışmanlık ve önleyici destek hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Bağımlılıkla mücadeleye yönelik yapılan farkındalık çalışmaları kapsamında okullarda ve birinci basamak sağlık

tesislerinde bağımlılıkla mücadele programları oluşturulmalı ve aileleri de kapsayacak şekilde yürütülmelidir.

- 41- Bağımlılıkla mücadele, çocukların ruhsal ve bedensel gelişimlerinin korunması açısından önem arz etmekte; tekrar eden ihmallerin ve istismarların önlenmesine katkı sağlamaktadır. Çocukların bağımlılık yapıcı maddelerle temaslarının önüne geçilmesi için bu tür maddelerin tedarik edilmesine yol açan ortamların denetlenmesi ve kontrol altına alınması gerekmektedir. Bağımlılıkla mücadele için çocuklarla çalışan meslek elemanlarının sayısı artırılmalı, Çocuk Ergen Arındırma Merkezleri (ÇEMATEM) güçlendirilmeli ve sayıları artırılmalıdır. Ayrıca, bağımlılıkla mücadele amacıyla ailelere ve meslek elemanlarına yönelik bilinçlendirme ve eğitim çalışmaları güçlendirilmelidir.
- 42- Çocuklar için psikososyal destek hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Özellikle çocukluk çağında travma yaşamış veya istismar riski taşıyan çocuklar için özel destek programları oluşturulmalıdır. Çocukların sağlıklı psikolojik gelişimlerini sürdürebilmeleri için profesyonel destek sunulmalı ve bu alanda çalışan personelin sayıları ve nitelikleri artırılmalıdır.

2.1.4 Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler

- 43- Çocukların, ihmal ve istismar gibi riskli durumlarla karşılaştıklarında, hızlı ve güvenli bir destek mekanizmasına erişebilmeleri hayati önemdedir. Mevcut “Alo 183 Şiddetle Mücadele Hattı” nüfusun geneline hizmet verdiğinden, çocuklara özgü ihtiyaçları her zaman yeterince karşılayamamakta ve çocuklar hattı yeterince tanımadıkları için destek alma süreçleri sınırlı kalabilmektedir. Bu nedenle;
- 43.1. Alo 183 Şiddetle Mücadele Hattı’nın çocuklara özgü ihtiyaçları karşılayacak şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir.
- 43.2. Ülke genelindeki bütün acil çağrılarının ilk muhatabı olduğu için 112 Acil Çağrı Merkezi, çocukların herhangi bir ihmal ve istismarla ya da psikososyal destek gerektiren durumla karşılaştıklarında, gerekli yönlendirmenin hızlı ve etkili bir şekilde yapılabileceği iletişim hattı olacak şekilde kapasitesinin artırılması sağlanmalıdır.
- 43.3. Anılan çağrı hatlarının çocuklar tarafından etkin ve kolay bir şekilde kullanılabilmesi için okullar, sosyal hizmet merkezleri, dijital platformlar gibi ortamlarda kamu spotları, animasyonlar, afişler ve broşürlerle bilgilendirme yapılmalı; öğretmenler, rehberlik servisleri ve ebeveynler de bu süreçte dâhil edilmelidir.

- 44- Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) kapsamında yürütülen çalışmaların büyük bölümü hâlihazırda alan taramalarına dayalı olarak yürütülmektedir. Özellikle yoksulluk, ebeveyn kaybı, boşanma, ihmal, istismar, engellilik, yaşlılık, kronik hastalık, bağımlılık veya şiddet riski gibi sosyal dezavantaj durumları içinde bulunan birey ve ailelere yönelik hedefli müdahaleler, kaynakların daha verimli kullanılmasına ve sosyal hizmetlerin daha etkili sonuçlar üretmesine katkı sağlayacağı için Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) kapsamında, tespit edilen risk gruplarına yönelik müdahale, destek ve eğitim çalışmalarına ağırlık verilmelidir.
- 45- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin temel ilkelerinden biri olan çocuk katılımı doğrultusunda kurulan Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri, çocukların karar alma süreçlerine katılımını sağlamakta ve hak temelli farkındalıklarını artırmaktadır. Ancak çocuk katılımının çok sınırlı olduğu anlaşılmakta ve çocuk katılımının yaygınlaştırılması gerektiğini görülmektedir. Bu nedenlerle, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde, 81 ilde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı taşra birimlerinde bulunan Çocuk Hakları İl Komitelerinin görünürlükleri, işlevsellikleri ve etkinlikleri artırılmalıdır.
- 46- Özel gereksinimi olan çocukların, ihmal ve istismardan korunması ve kendi haklarını öğrenebilmeleri için; engel durumu, yaşı ve gelişim düzeylerine uygun işitsel ve görsel materyaller üretilmeli, bu materyallere kolayca ulaşabilecekleri erişilebilir bir yapı oluşturulmalıdır. Bu kapsamda, Braille alfabesiyle hazırlanmış yazılı içerikler, işaret diliyle desteklenmiş videolar, sesli betimlemeler ve sadeleştirilmiş anlatımlarla donatılmış kaynaklar geliştirilerek, özel gereksinimi olan çocukların bilgiye eşit ve güvenli erişimi sağlanmalıdır.

2.2 KURUMSAL MEKANİZMALARIN GÜÇLENDİRİLMESİ

Çocuk ihmali ve istismarı, toplumsal bir sorun olarak karşımıza çıkmakta ve bu sorunun önlenmesi için koruyucu, önleyici ve etkin müdahale mekanizmalarının hayata geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu mekanizmaların etkin bir şekilde işlemesi için kurumların kapasiteleri ve yetki alanları doğrultusunda, ihmal ve istismar vakalarını tanıma, değerlendirme, yönlendirme ve tedavi süreçlerini kapsayan standart prosedürlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, çocukların mahremiyetinin korunması ve ikincil travmaların önlenmesi, her çocuğun esenlik hâlinin desteklenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Kurumsal mekanizmaların görev ve sorumlulukları çerçevesinde, çocuk ihmal ve istismarını önlemeye yönelik koruyucu, önleyici ve müdahale odaklı çalışmaların

yapılması yerinde olacaktır. Koruyucu, önleyici ve müdahale odaklı çalışmaların gerçekleştirilme sürecinde, kurumların kapasitelerinin güçlendirilmesi ve hizmet sunumunda herhangi bir aksaklığa izin verilmeden, erişilebilir, kapsayıcı ve koordineli bir şekilde çalışmaların yürütülmesi çocukların korunması ve toplumsal refahın artırılması için büyük önem taşımaktadır.

2.2.1 Eğitim ve Öğretim Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler

- 47- Öğrencilerin istismar durumlarını bildirebilecekleri ve psikososyal destek alabilecekleri güvenli mekanizmalar oluşturmak için okullarda rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin güçlendirilmesi sağlanmalıdır. Her okulda okul mevcuduna göre yeterli sayıda rehber öğretmen/psikolojik danışmanın bulunması zorunlu hâle getirilerek okul psikolojik danışmanlarının sayısı artırılmalı, öğretmenler düzenli hizmet içi eğitimlerle güçlendirilmeli ve öğrencilere yönelik önleyici ve müdahale edici çalışmalar yapılmalıdır.
- 48- Her çocuğun kaliteli eğitime erişimini sağlamak amacıyla fırsat eşitliği gözetilmeli; okul dışı çevresel faktörlerden kaynaklanan dezavantajlar sosyal hizmet mekanizmaları aracılığıyla giderilerek eğitimde eşitlik güçlendirilmelidir. Bölgesel ve okul temelli başarı farklılıklarını azaltmak için öğrenme ortamları, nitelik ve donanım açısından eşitlik ilkesi doğrultusunda iyileştirilmelidir.
- 49- Rehberlik ders saatlerine, lise müfredatında olduğu gibi okul öncesi, ilköğretim ve ortaokulların müfredatında da yer verilmesi sağlanmalıdır.
- 50- Çocuk hakları, çocuğa yönelik kötü muamele ile mücadele, mağdur çocuğa yaklaşım, bildirim yükümlülüğü ile ebeveynlik becerileri gibi hususlarda aile, öğretmen, idareci ve yardımcı personele farkındalık ve bilgilendirme çalışmaları yaygınlaştırılmalı ve eğitim etkinlikleri artırılmalıdır.
- 51- Okullarda zorbalıkla mücadele politikaları oluşturulmalı, zorbalık olaylarının gizlenmesini önleyici mekanizmalar kurulmalı ve zorbalık eğiliminde olan çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetleri sunulmalıdır.
- 52- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullardaki 5., 6., 7., 8., 10. ve 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin şiddet algısını ve şiddet türlerine (fiziksel, duygusal, sosyal, dijital) yönelik farkındalık düzeyini belirlemek, aile içinde ve okul ortamında karşılaşılan şiddet türlerini ve şiddete ilişkin başvuru mekanizmaları hakkında farkındalık

düzeylerini ölçmek ve bu bulgular ışığında şiddeti azaltmaya yönelik önerileri sunmak amacıyla “Şiddet Algısı Araştırması” gerçekleştirilmiştir.¹⁴¹ Bu tür araştırmaların yaygınlaştırılması, belli aralıklarla tekrarlanması ve araştırma bulguları doğrultusunda politika uygulamalarının hayata geçirilmesi gerekmektedir.

- 53- Öğrencilerde sigara, alkol, bağımlılık yapıcı madde ve riskli internet kullanımına yönelik ikincil önleme çalışmaları kapsamında geliştirilen Okulda Bağımlılığa Müdahale Programı’nın yaygınlaştırılması sağlanarak okul temelli müdahale programlarının etki analizlerinin yapılması ve akranların sosyal destek sunmaları amacıyla Akran Eğitim Modelinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- 54- Öğrenci, öğretmen ve ailelere yönelik, bağımlılıklara karşı güçlenmelerini sağlamak için temel yaşam becerileri kazandırmayı amaçlayan koruyucu ve güçlendirici eğitim programları yaygınlaştırılmalıdır.
- 55- Milli Eğitim Bakanlığına bağlı eğitim kurumlarının tip projelerinde, okul bahçesi ve bina içinde hiçbir kör nokta kalmayacak şekilde kamera sistemleriyle projelendirme yapılmakta ve güvenlik önlemleri alınmaktadır.¹⁴² Bu uygulama yaygınlaştırılmalı ve tüm okullarda çocukların ruhsal ve bedensel güvenliğini sağlamak için fiziksel güvenlik önlemleri artırılmalıdır.
- 56- Okullarda/kurumlarda görev yapan rehber öğretmen/psikolojik danışmanların öğrencilerin travmatik yaşam olayları sonrasında ruh sağlığını ve esenliklerini koruyucu çalışmalar yapabilmeleri için aldıkları hizmet içi psikolojik danışma becerileri eğitimleri artırılmalıdır.
- 57- Çocukların üstün yararı ve korunma hakkı gözetilerek okul gidiş-geliş koşulları bilhassa ulaşım şartları açısından titizlikle düzenlenmelidir. Okul servislerinin denetimi ve takibi konusunda, Milli Eğitim Bakanlığının koordinasyonunda ilgili bakanlıkların yetki ve sorumlulukları çerçevesinde gerekli tedbirler alınmalıdır.
- 58- Kaynaştırma eğitimi alan çocukların eğitim sürecinde eşit fırsatlara sahip olmaları için öğretmenler, okul yöneticileri ve öğrenci velileri yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalıdırlar. Bu nedenle, kaynaştırma öğrencileriyle çalışacak öğretmenlere yönelik zorunlu ve düzenli hizmet içi eğitimler verilmeli, sınıf içi uygulamalara yönelik pratik destek sağlanmalı, rehber öğretmenlerin/okul psikolojik danışmanlarının bilgi eksiklikleri giderilmeli ve kaynaştırma eğitiminde iş birliği süreçleri

¹⁴¹ Milli Eğitim Bakanlığının 27.02.2025 tarihli ve 130.99-E1590062 sayılı cevabi yazı.

¹⁴² A.g.k.

etkinleştirilmelidir. Çocuk koruma hizmetlerine erişim özel gereksinimi olan çocuklar için de erişilebilir kılınmalı, engel durumlarına uygun olarak hizmetler duyurulmalı ve erişimleri kolaylaştırılmalıdır. Politikaların uygulanıp uygulanmadığını değerlendirmek için iç ve dış denetim mekanizmaları güçlendirilmeli, eğitim sürecindeki aksaklıklar tespit edilerek gerekli önlemler alınmalıdır.

- 59- Çocukların fiziksel ve ruhsal sağlıklarının ihmal edilmesine, iş kazalarının örtbas edilmesine ve temel haklarının ihlaline yol açabilecek durumların önüne geçilmesi amacıyla çocuklara hakları konusunda bilgilendirilmeler yapılması ve çıraklık sisteminde denetimlerin artırılması elzemdir. Bu çerçevede; mesleki eğitim sürecindeki çocukların haklarının korunmasına yönelik denetimler sıklaştırılmalı, işverenlerin; çalışma saatleri, izin hakları, iş güvenliği tedbirleri ve gece çalıştırma yasağı gibi mevzuat hükümlerine riayet etmeleri sağlanmalıdır.

2.2.2 Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler

- 60- Sağlıklı aile yapısı, çocuk ihmali ve istismarına karşı koruyucu bir faktör olduğundan, aile dostu politikalar güçlendirilerek ailelerin işlevselliği artırılmalıdır. Bu kapsamda, aileye yönelik hizmetlerin etkinliği artırılmalı ve aile içi şiddete yönelik önleyici mekanizmalar güçlendirilmelidir.
- 61- Koruma ve bakım altındaki çocukların eğitim, psikolojik iyilik hâli ve sosyal uyumlarını artırmaya yönelik programlar ve hizmet modelleri artırılmalıdır. Özellikle, aile odaklı hizmet modelleri geliştirilerek koruma ve bakım altındaki çocukların eğitime, sosyal hayata ve istihdama katılımları desteklenmeli ve toplumsal uyumları güçlendirilmelidir.
- 62- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından sunulan Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) Hizmeti, çocukların aile yanında yaşamlarını sürdürebilmelerini hedeflemektedir. Ancak bu desteğin uzun vadeli etkili olabilmesi için yalnızca maddi yardım değil; ebeveynlik becerilerinin geliştirilmesi, çocuk gelişimi konusunda bilgi düzeyinin artırılması ve sosyal desteklere erişimin güçlendirilmesiyle tamamlanması gereklidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün sunmuş olduğu sosyal ve ekonomik destek hizmeti yanında aile eğitim programları ve aile danışmanlığı gibi hizmetler sunulmalı ve şartlı destek sistemine geçilmelidir.
- 63- Risk altındaki çocuklara yönelik tespit, yönlendirme ve izleme faaliyetlerinin

yürütülmesi amacıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla iş birliği ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde oluşturulmuş olan “Çocuklar Güvende” ekiplerinin sayısı ve kapasiteleri ilin ihtiyaçlarına göre artırılmalı ve hane ziyaretlerinin zamanında gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır.

- 64- Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüklerine bağlı birimler olarak faaliyet göstermekte olan Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimi (ÇOKİM), koruma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklar hakkında uygun hizmet modeli belirleninceye kadar hizmet veren birimlerdir. ÇOKİM’ler kuruluş müdürlüğü olarak yapılandırılmalı, her ilin ihtiyacı çerçevesinde yaygınlaştırılmalı, gerekli fiziki ve uzman kapasitelerine sahip olmaları sağlanmalıdır.
- 65- Çocuk bakım kuruluşlarında korunma altında bulunan çocukların sorunlarını iletebilecekleri standartları belirlenmiş talep ve şikâyet mekanizması kurulmalı ve denetimler artırılmalıdır.
- 66- Kadın konukevlerindeki şiddet mağduru kadınlar ve çocuklar travma nedeniyle ciddi duygusal zorluklar yaşamakta olup çocukların da iyileşme sürecine dâhil edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kadın konukevlerinde, şiddete tanıklık eden/şiddet mağduru bireylerin beraberindeki çocuklarının travma odaklı psikolojik destek almaları sağlanmalıdır. Ayrıca kadın konukevlerinin, çocukların fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarına uygun şekilde düzenlenmesi için bu merkezlerde oyun alanları, eğitim ve terapi odaları gibi çocuk dostu ortamlar oluşturulmalıdır.
- 67- Kalıcı yerleştirme kararına kadar geçen süreçte, geçici koruyucu aile modelinin tercih edilmesi çocuğun yüksek yararına uygun düşmekle birlikte modelin etkin ve sürdürülebilir şekilde uygulanabilmesi ve aksayan yönlere dair çözümlerin üretilmesi için yapısal ve mali açıdan kanuni dayanak oluşturularak desteklenmesi gerekmektedir. Ayrıca, modelin zamanla 18 yaşına kadar tüm korunma ihtiyacı olan çocukları kapsayacak şekilde genişletilmesi, çocuk refahı politikalarının güçlendirilmesine katkı sağlayacaktır.
- 68- Çocuk Destek, Gelişim ve Eğitim Programı (ÇODEP) korunma ihtiyacı olan, suça sürüklenen veya mağduriyet yaşamış çocukların psikososyal iyilik hâllerini desteklemeye yönelik yapılandırılmış bir müdahale programıdır. Kanıta dayalı politika geliştirme ve program iyileştirme süreçleri bağlamında, hedef kitlesi açısından kritik öneme sahip olan ÇODEP programının etki analizleri periyodik olarak yapılmalı ve programın aksayan yönleri geliştirilmelidir.
- 69- Çocuk Evleri Sitesi (ÇES) kuruluşlarının her ilde yaş ve cinsiyete uygun sayı ve

kapasitede açılması için her ilin ihtiyaç analizi yapılmalı ve anılan kuruluşlar yaygınlaştırılmalıdır.

- 70-** Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinde (İÇES) koruma altında bulunan ve madde bağımlılığı, psikiyatrik bozukluklar, suça eğilim gibi sorunlar yaşayan çocuklara sunulan psikolojik destek hizmetlerinin güçlendirmesi amacıyla;

70.1.- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerindeki (İÇES) çocukların hem korunması hem de etkin biçimde rehabilite edilebilmesi için Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Adalet Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve ilgili diğer kurumların koordinasyonu ile çalışacak, güvenlik, tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin bütüncül biçimde yürütülebileceği, psikiyatrik destek ve bağımlılık tedavisi sağlayan çok disiplinli özel ihtisas kuruluşları hayata geçirilmelidir.

70.2.- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi (İÇES) bünyesinde, travmatik yaşam deneyimleri olan çocuklara yönelik psikososyal destek amaçlı uygulanan Anka Çocuk Destek Programına ilişkin etki analizleri periyodik olarak yapılmalı ve programda aksayan yönler geliştirilmelidir.

70.3.- İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitesi'nde (İÇES) koruma altında bulunan ve açık öğretim kurumlarına devam eden çocuklar başta olmak üzere kuruluşlarda bakım hizmeti alan tüm çocukların halk eğitimi kursları ve meslek edindirme kurslarına katılımları teşvik edilmelidir.

- 71-** Geçici koruma statüsünde olan çocuklar, hem travmatik yerinden edilme deneyimlerinin etkilerini taşımakta hem de bulundukları ülkelerde entegrasyon süreçlerinde çok yönlü zorluklarla karşılaşmaktadır. Özellikle geçici koruma statüsünde olan refakatsiz çocuklara sağlanan hizmetler, psikososyal destek, eğitim, sağlık ve kültürel uyum süreçlerini de içerecek şekilde bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

- 72-** Çocuk evlerinin bağlı olduğu Çocuk Evleri Koordinasyon Merkezlerinin kurumsal yapısı güçlendirilmeli ve çocuk evlerinin denetim sistemi daha sistematik, şeffaf ve düzenli hâle getirilmelidir.

- 73-** Özel gereksinimi olan çocuklara yönelik yatılı bakım kuruluşlarının kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Ayrıca çocukların bireysel ihtiyaçlarına uygun biçimde aile ortamında bakım almalarını temin edecek; sağlıklı ve güvenli gelişimlerine katkı sağlayacak hizmetler kapsamında aile temelli alternatif bakım modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

- 74- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kuruluşlardan hizmet alan çocukların yaşam kalitesi, yalnızca temel bakım hizmetleriyle sınırlı kalmamalı; rehabilitasyon, psikososyal destek, sosyal katılım ve toplumsal entegrasyon süreçlerini de içermelidir. Bu doğrultuda, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde çocuk dostu yaklaşımla tasarlanmış, sosyal, sportif ve kültürel gelişim amaçlı tesisler oluşturulmalı; diğer kamu kurum ve kuruluşlarına ait sosyal tesislerin anılan amaçlarla kullanımı kolaylaştırılmalıdır.
- 75- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nca, çocuklara ilişkin acil ve öncelikli ihtiyaçların gecikmeksizin karşılanabilmesini için harcama süreçlerini sadeleştirecek ve hızlandıracak yeni mekanizmaların oluşturulmasına yönelik düzenleme yapılmalıdır.

2.2.3 Sağlık Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler

- 76- Sağlık Bakanlığına bağlı Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM), çocuk cinsel istismarının tespit edilmesi ve müdahale sürecinin mağdur çocukları en az travmatize edecek şekilde yürütülmesi amacıyla oluşturulmuş bir modeldir. ÇİM'lerin işleyişinin güçlendirilmesi amacıyla yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır:

76.1.-Ülkemizde 70 ilde toplam 74 adet Çocuk İzlem Merkezi bulunmaktadır.¹⁴³ Ancak merkezlere başvuran çocuk sayısı ile vakalara en yakın ÇİM arasındaki uzaklık göz önüne alındığında bu sayı yetersiz kalabilmektedir. Bu sebeple her ilde en az bir merkezin bulunmasına ve mağdur sayısının fazla olduğu büyükşehirlerde ise birden fazla merkezin açılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

76.2.- ÇİM'lerin işleyişine ilişkin bir yönetmeliğin bulunmaması; uygulamada farklılıkların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir. Çocuk İzlem Merkezlerinde görev yapan hekimler, sağlık çalışanları, adli görüşmeciler ve psikososyal destek ekiplerinin görev, yetki ve sorumluluklarının net olarak belirlenmesi ve hizmette yeknesaklığın sağlanması için Çocuk İzlem Merkezi Yönetmeliği hazırlanmalıdır.

76.3.- ÇİM'lerde hizmet sunumu 7/24 esasına göre yürütülmekte olduğundan süreçlerin gecikmeksizin ve etkili neticelendirilmesi için adli görüşmeci sayısı artırılmalıdır.

76.4.- ÇİM'lerdeki mevcut/olası aksaklıklar veya geliştirilmesi gerekli alanlar ya da diğer ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliğinin artırılmasına yönelik Çocuk İzlem Merkezleri Yönetim ve Koordinasyon Kurulu ile Valilikler bünyesinde

¹⁴³ Sağlık Bakanlığının 30.01.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu.

oluşturulan Çocuk İzlem Merkezi İl Koordinasyon Kurulu’nun çalışmalarının etkinliği artırılmalıdır.

76.5.- ÇİM’lerde emniyet görevlisi bulundurulması konusunda İçişleri Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında bir protokol oluşturulmalıdır.

76.6.- ÇİM’lerin bulunduğu hastanelerde çocuk ve ergen ruh sağlığı uzmanlarının atanmasına öncelik verilmeli ve bu alandaki uzman sayısı artırılmalıdır.

77- Çocuk Ergen Arındırma Merkezi (ÇEMATEM) çocuk ve ergenlerin madde bağımlılığı ile mücadele sürecinde özel sağlık hizmetleri almalarını sağlamak amacıyla kurulan, yataklı ve ayaktan tedavi hizmetlerini sunan yapılardır. Ülkemizde hâlihazırda 14 ÇEMATEM bulunmaktadır. ÇEMATEM’lerin ülkemiz genelindeki yaygınlığı yeterli düzeyde olmayıp özellikle Ankara gibi büyükşehirlerde mevcut talepleri karşılamada yetersiz kalmaktadır.¹⁴⁴ Bağımlılıkla mücadele bağlamında yataklı servislerin sayısı her ilde olacak şekilde ÇEMATEM’lerin sayısı artırılmalı ve toplumsal farkındalık kampanyalarıyla çocukların ve ailelerin dışlayıcı tutumla karşılaşma korkusu yaşamadan bu hizmetlerden faydalanmaları teşvik edilmelidir.

78- Çocuk ve gençlerin ruh sağlığını korumak ve gelişimsel riskleri erken belirleyerek önlem almak amacıyla Sağlık Bakanlığı tarafından Çok Disiplinli Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı Merkezleri (ÇÖZGEM) kurulmuştur. Bu merkezlerde, zihinsel özel gereksinimi olan çocuklara yönelik farklı meslek grupları birlikte çalışmakta; otizm spektrum bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, öğrenme güçlüğü gibi nörogelişimsel bozukluklara yönelik tarama ve destek programları yürütülmektedir.¹⁴⁵ Çocuk ruh sağlığı alanında ÇÖZGEM’lerin güçlendirilmesi amacıyla;

78.1.- Çocuk ve gençlerin hizmetlere eşit erişimini sağlamak amacıyla, her ilde en az bir ÇÖZGEM açılması çalışmaları hızlandırılmalıdır.

78.2.- ÇÖZGEM’lerin daha etkin bir hâle getirilmesi için bu merkezlere ayrılan kaynak artırılmalı ve bu merkezlerin hizmet modelleri güçlendirmelidir. ÇÖZGEM’lerde verilen hizmetlerin kapsamı genişletilerek davranış terapileri, grup terapileri, aile danışmanlığı ve psikososyal destek programları artırılmalı ve uzun vadeli rehabilitasyon programları uygulanmalıdır.

78.3.- ÇÖZGEM’lerin etkili ve bütüncül hizmet sunabilmesi ve tanı, tedavi ve aile

¹⁴⁴ Sağlık Bakanlığının 27.02.2025 tarihli ve 130.99-E1590339 sayılı cevabi yazısı.

¹⁴⁵ Ag.k.

desteği gibi süreçlerin çok disiplinli yürütülebilmesi için uzman kadrolarının güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çocuk ruh sağlığı uzmanı, psikolog ve sosyal hizmet uzmanı gibi meslek uzmanlarının yanı sıra, çocuk gelişimcisi, özel eğitim uzmanı, psikolojik danışman ve psikiyatri hemşiresi gibi meslek gruplarının her merkezde dengeli şekilde istihdam edilmesi sağlanmalıdır.

- 79- İnternet, oyun, kumar gibi teknoloji bağımlılıklarıyla mücadele kapsamında Sağlık Bakanlığı tarafından “Davranışsal Bağımlılık Poliklinikleri” kurulmuş olup Türkiye genelinde 19 poliklinik bulunmaktadır.¹⁴⁶ Teknoloji bağımlılığı ile etkin mücadele edebilmek için yaş gruplarına özgü programlar geliştirilmeli; davranışsal bağımlılık polikliniklerinin sayısı artırılmalıdır.
- 80- Afet sonrası çocuklara yönelik psikososyal destek hizmetlerinin daha etkin hâle getirilmesi için psikososyal destek ekiplerinin sayısı artırılmalı, çocukların uzun vadeli takip edilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilmeli ve ekiplerin sahadaki çalışmalarının sürekliliği sağlanmalıdır.
- 81- Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen tarama programlarının etkinliğini artırmak için aile hekimleri ve toplum sağlığı merkezleri aracılığıyla risk altındaki ailelere özel danışmanlık hizmetleri sunulmalı ve tarama testlerinin önemini vurgulayan bireysel eğitimler düzenlenmelidir.
- 82- Birinci basamak sağlık hizmetleri, bireylerin temel sağlık ihtiyaçlarını karşılayan ilk temas noktasıdır. Bu hizmetler yalnızca tedavi edici değil, aynı zamanda koruyucu ve önleyici sağlık hizmetlerini de kapsamaktadır. Rutin sağlık muayenelerinde ihmal ve istismara yönelik sistematik taramalar yapılmalı; riskli faktörlerinin belirlenmesi için standart tarama formları kullanılmalı, belirlenen vakalar ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirilmeli ve ebeveynlere yönelik çocuk gelişimi, stres yönetimi ve sağlıklı ebeveynlik konularında eğitim programları uygulanmalıdır.
- 83- Başta özel gereksinimi olan çocuklar olmak üzere tüm çocukların sağlık hizmetlerine erişimleri kolaylaştırılmalı; özel gereksinimi olan çocuklar ve bakım verenleri için evde sağlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve izleme-takip sistemleri güçlendirilmelidir.
- 84- Ampüte çocukların ihtiyaçlarının karşılanması kapsamında, Sağlık Uygulama Tebliği (SUT) çerçevesinde yer alan miat sürelerinin çocukların yaş ve gelişim düzeyleri dikkate alınarak güncellenmesi, protez ve amputasyon ekipmanlarında büyüme nedeniyle ortaya çıkan değişim gereksinimine uygun, daha esnek ve erişilebilir

¹⁴⁶ Sağlık Bakanlığının 30.01.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu.

düzenlemeler yapılması ve harcama kolaylığının sağlanması gerekmektedir.

- 85- Özel gereksinimi olan çocuklar sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlanırken, dijital protezlere erişimleri artırılmalı ve gelişmiş teknolojik protez ve rehabilitasyon imkânlarından yararlanmaları kolaylaştırılmalıdır.
- 86- Aile Sağlığı Merkezlerinin sorumluluk alanları dijital uygulamalarla güçlendirilerek, özellikle bulaşıcı olmayan hastalıklar ve gelişimsel riskler açısından çocukların sağlık durumu düzenli biçimde izlenmelidir. Ayrıca, Sağlıklı Hayat Merkezlerinin sayısı artırılarak Aile Sağlığı Merkezleriyle etkin iş birliği sağlanmalı ve çocukların sağlık hizmetlerine erişimi geliştirilmelidir.
- 87- Türkiye genelinde 237 yataklı çocuk ve ergen psikiyatri kliniği bulunmaktadır.¹⁴⁷ Afete veya istismara maruz kalan çocukların ruh sağlığı sorunları yaşama risklerinin yüksek olduğu ve olası yatış ihtiyacı göz önüne alındığında, mevcut yatak kapasitesi artırılmalı ve çocukların tedaviye erişimi kolaylaştırılmalıdır.
- 88- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen sağlık tedbirlerinin uygulanmasında tedavilerin etkililiğinin ve devamlılığının sağlanması için aynı doktor veya uzmanla rehabilitasyon süreci desteklenmelidir.

2.2.4 Adalet Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler

- 89- Suç mağdurlarına yönelik bilgilendirme, yönlendirme ve psikososyal destek hizmeti sunulması, adli süreçte başta kırılgan gruba dâhil mağdurlar olmak üzere tüm mağdurlara yönelik onarıcı adalet ve sosyal hukuk devleti ilkeleri çerçevesinde etkin, sürdürülebilir ve erişilebilir bir mağdur destek sistemi kurulması amacıyla yürütülen çalışmalar neticesinde adliyelerde “Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü” (ADM) kurulmuştur. Başta adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunan adliyeler olmak üzere ihtiyaç duyulan tüm adliyelerde anılan müdürlüklerin kurulmasına yönelik yürütülen çalışmalar doğrultusunda 172 adliyede Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüğü tesis edilmiştir.¹⁴⁸ ADM’lerin kurulmasıyla adli süreçte mağdurlar için önem arz eden hizmetlerin başında gelen bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti sistemli ve etkin bir şekilde tüm suç mağdurlarına yönelik sunulmakta ve mağdurlar adli süreç boyunca hakları ve yükümlülükleri konusunda doğru bilgiye kolaylıkla ulaşabilmektedir. ADM’lerin güçlendirilmesi için;

¹⁴⁷ Sağlık Bakanlığının 30.01.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu.

¹⁴⁸ Adalet Bakanlığının 19.02.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu

89.1.- ADM'lerin fiziki koşulları iyileştirilmeli ve travmaya duyarlı ortamlar oluşturularak sayıları artırılmalıdır. Birden fazla adliye binası bulunan yargı çevrelerinde, ADM'lerin hizmet sunumu göz önünde bulundurularak aile ve çocuk mahkemeleriyle aynı binalarda konumlandırılmaları sağlanmalıdır.

89.2.- Sosyal inceleme raporlarının hazırlanma sürecinde uzmanların güvenlik ve ulaşım koşullarının iyileştirilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

90- Başta çocuklar olmak üzere tüm kırılgan grupların adalete erişimlerinin güçlendirilmesi ve ikincil örselenmelerinin engellenmesiyle birlikte maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesi için ifade ve beyan işlemlerinin mevcut fiziksel, zihinsel ve psikolojik durumlarına uygun özel ortamlarda yürütülmesi amacıyla 81 il 165 adliyede toplam 174 Adli Görüşme Odası (AGO) kurulmuştur.¹⁴⁹ Bu uygulama sayesinde öncelikle çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca çocuk dostu adli usullerin işletilmesi amaçlanırken, fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen başta mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar olmak üzere cinsel suç ve aile içi şiddet suçu mağdurları ile engelli ve yaşlı mağdurlar gibi kırılgan gruba dâhil kişilerin ifade ve beyan işlemleri, şüpheli veya sanıkla yüz yüze getirilmeden özel ortamda adli destek görevlileri aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. AGO'ların güçlendirilmesi için;

90.1.- AGO'larda görevli adli görüşme yapan uzmanlara verilen hizmet içi eğitimlerin kapsamı gözlem ve vaka çalışmalarıyla zenginleştirilerek zihinsel, işitsel ve bedensel engeli olan çocuk ve yetişkinler ile iletişim kurma konularını da içerecek şekilde genişletilmelidir.

90.2.- Çocukların uzman desteğinden etkin bir şekilde faydalanabilmesi için AGO'ların kullanımı arttırılmalı ve çocukların adli sistemde ikincil travmalardan etkin bir şekilde korunmaları sağlanmalıdır. AGO'ların sadece cinsel suç mağduru çocuklar için değil tüm çocuklar için kullanılması konusunda uygulayıcıların farkındalıkları artırılmalıdır.

91- Başta cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar olmak üzere mağdur çocukların dâhil olduğu tüm yargılamaların; çocuğun üstün yararı gereği zorunlu olarak kapalı gerçekleştirilmesine yönelik yasal düzenleme yapılmalıdır.

92- Ceza infaz kurumlarında anneleriyle birlikte kalan çocukların büyüme ve gelişimlerini destekleyecek alanlar ve imkânlar ile psikososyal destek hizmetlerinin niteliği artırılmalı ve bu hizmetler yaygınlaştırılmalıdır.

¹⁴⁹ Adalet Bakanlığının 13.03.2025 tarihli ve 130.99-E1598107 sayılı cevabi yazısı.

- 93-** Çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına ilişkin yürütülecek iş ve işlemlerin yerine getirildiği ve 593 adliye çevresinde 822 yerde¹⁵⁰ hizmet veren Çocuk Görüşme Merkezlerinin etkinliğinin artırılması için;
- 93.1.-** Hak sahibinin; ceza infaz kurumunda bulunması, yurt dışında ikamet ediyor olması veya hakkında gizlilik kararının bulunması gibi hâllerde mahkemeler tarafından verilen çocukla kişisel ilişki kurulması kararlarının iletişim vasıtaları ile de yerine getirilebilmesi sağlanmalıdır.
- 93.2.-** İnfazında tereddüt yaşanan ya da infazı kabil bulunmayan çocuk teslimi ve çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam ve tedbir kararlarının yerine getirilebilmesinin temini amacıyla Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri (bu müdürlüklerin bulunmadığı yerlerde ise Adalet Bakanlığı tarafından belirlenen Hukuk Mahkemeleri Yazı İşleri Müdürlükleri) tarafından kararın açıklattırılmasına imkân sağlanmalıdır.
- 93.3.-** Mahkemeler tarafından verilen uzman refakatinde kişisel ilişki kurulması kararlarının sınırları ve kapsamı belirlenmelidir.
- 94-** Türkiye genelinde suça sürüklenen çocuklara ilişkin yargılamaların yürütüldüğü çocuk mahkemesi sayısı 85’e, çocuk ağır ceza mahkemesi sayısı ise 15’e çıkarılmıştır.¹⁵¹ 25/11/2021 tarihli Hâkimler ve Savcılar Kurulu kararıyla, bu mahkemelerin bulunmadığı yerlerde, çocuklara ilişkin davalara bakmak üzere görevli ağır ceza ve asliye ceza mahkemeleri arasından ihtisas mahkemeleri belirlenmiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 29’uncu maddesi uyarınca, Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde çocuk büroları kurulmakta ve bu bürolarda çocuklara özgü soruşturmaların yürütülmesi, gerekli koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması gibi görevler yerine getirilmektedir. Çocuk mahkemeleri ile çocuk ağır ceza mahkemelerinde görev yapan hâkim ve Cumhuriyet savcıları ile çocuk bürolarında görev yapan Cumhuriyet Savcılarının, görev yeri değişikliklerinde ihtisaslaşmayı sağlamak için aynı alanda görevlendirilmeleri yerinde olacaktır.
- 95-** Çocuk adalet sisteminin etkinliğini artırmak ve çocuğun üstün yararı ilkesini güçlendirmek amacıyla, çocuk ağır ceza ve çocuk mahkemelerinde görev alacak hâkimler ile çocuk bürolarında görevlendirilecek Cumhuriyet savcılarının, Adli Görüşme Odası (AGO) ve Çocuk İzlem Merkezi (ÇİM) uygulamaları ile bu

¹⁵⁰ Adalet Bakanlığının 13.03.2025 tarihli ve 130.99-E1598107 sayılı cevabi yazısı.

¹⁵¹ Adalet Bakanlığının 19.02.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu.

merkezlerde görev yapan uzmanların rolleri hakkında bilgi ve farkındalık düzeylerini artırmak amacıyla verilen meslek içi eğitimlerin sürekliliği sağlanmalıdır.

- 96- Mahkemeler tarafından görevlendirilen zorunlu müdafî ve vekiller mazeretsiz olarak bazı duruşmalara katılmamaktadır. Bu durum çocukların beyan ve savunmalarının müdafisi ve vekili ile birlikte alınması zorunluluğu nedeniyle çocukların beyanlarının alınamamasına, bir sonraki duruşmaya tekrar getirilmelerine ve adli süreçlerin aksamasına sebebiyet verebilmektedir. Çocukların ikincil örselenmesine yol açabilecek bu sorunun çözümü için Barolar tarafından gerekli tedbirler alınmalıdır.

2.2.5 Kolluk Hizmetleri Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler

- 97- Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatlanmasında; 81 İl Emniyet Müdürlüğünde “Çocuk Şube Müdürlüğü” kurulmuştur. İlçe teşkilatlanmasında; nüfusu 50 bin ve üzeri (A) Grubu İlçe Emniyet Müdürlüğü, 50 bin ve 20 bin arası (B) Grubu İlçe Emniyet Müdürlüğü, 20 bin altı ise (C) Grubu İlçe Emniyet Müdürlüğü ile İlçe Emniyet Amirliği olarak yapılanmıştır. (A) Grubu İlçe Emniyet Müdürlükleri ile özel statüde bulunan İstanbul Emniyet Müdürlüğünün ilçeleri ile birlikte toplamda 134 ilçede “Çocuk Büro Amirliği” kuruluştur bulunmaktadır.¹⁵² Çocuk Büro Amirliği kuruluştur bulunmayan büyükşehir merkez ilçeleri ve ihtiyaç duyulan diğer ilçelerde yaygınlaştırılmalıdır.
- 98- Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, 5 ilde Çocuk Şube Müdürlükleri kurulmuş olup, 76 ilde Asayiş Şube Müdürlükleri bünyesinde; 201 ilçede İlçe Jandarma Komutanlıklarına bağlı olarak “Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Kısıml Amirlikleri” aracılığıyla faaliyetler yürütölmektedir.¹⁵³ Jandarma Genel Komutanlığı Çocuk Şube Müdürlüklerinin kuruluştur 81 ili kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmalıdır.
- 99- Çocuk hizmetlerinin kalitesinin ve sürekliliğinin sağlanması adına çocuk birimlerinde çalışan, çocuk alanında gerekli hizmet içi eğitimleri almış, bilgi birikimi ve tecrübeye sahip personelin iller arası yer değışikliklerinde yeniden çocuk birimlerinde görevlendirilmelerine öncelik tanınmalıdır.
- 100- Kolluğun çocuk birimleri personeline yönelik, başta Adalet Bakanlığı olmak üzere diğer bakanlıklarla koordineli olarak hizmet içi eğitimlerine ağırlık verilmeli ve kolluk kuvvetlerinin çocuk psikolojisi ve travmaya duyarlı yaklaşım konusunda

¹⁵² İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 10.04.2025 tarihli ve E-130.99-1610006 sayılı yazısı.

¹⁵³ A.g.k.

güçlendirilmeleri sağlanmalıdır.

- 101-** Çocuklara travmaya duyarlı yaklaşım sergilemek adına, çocukların kollukla ilgili işlemlerde sivil araç kullanımına özen gösterilmeli ve emniyet genel müdürlüğü ve jandarma genel komutanlığı çocuk birimlerinde sivil araç sayısı artırılmalıdır.
- 102-** Emniyet Genel Müdürlüğü uygulamalarında olduğu gibi Jandarma Genel Komutanlığına bağlı birimlerde de mağdur ve suça sürüklenen çocukların sevk işlemleri, sivil kıyafetli görevlilerce gerçekleştirilmelidir. Ayrıca, görevli personelin taşıdığı silahlar, çocuklar tarafından görülemeyecek şekilde taşınmalıdır.

2.2.6 Kurumlar Arası İş Birliği Mekanizmaları Kurulması ve Denetim Mekanizmasının Güçlendirilmesine İlişkin Öneriler

- 103-** Bakanlıkların görev alanlarına bağlı olarak birbirinden bağımsız şekilde hizmet sunmaları, çocuklara yönelik ihmal ve istismara kapsamlı bir şekilde müdahale etmeyi zorlaştırabilmekte ve çocuk koruma hizmetlerin sunumunda ve niteliğinde farklılıklara yol açabilmektedir. Çocuk koruma hizmetlerine eşit erişimin sağlanması, ulusal düzeyde standartların oluşturulması ve bütüncül bir yaklaşım sergilenmesi amacıyla; ilgili kamu kurumları arasında güçlü bir koordinasyon kurulmalıdır.
- 104-** Çocuklara yönelik ihmal ve istismarla mücadelede etkili politikalar geliştirmek, doğru ve sistematik veri toplamaya ve kapsamlı analizlere bağlıdır. Çocuklara yönelik hizmetlerin etkinliğini artırmak için veri tabanı oluşturulmalı ve 24/3/2016 tarihli ve 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na ve çocuğun üstün yararına uygun olarak ihtiyaç analizlerine dayalı hizmet planlaması yapılmalıdır. TÜİK ve ilgili diğer kurumlar; ihmal, istismar ve şiddet türlerine göre ayrıştırılmış, sistematik ve standartlaştırılmış veri toplama altyapıları kurarak, bu verilerin merkezi bir yapıda toplanmasını ve analiz edilmesini mümkün kılmalıdır.
- 105-** Çocukların yasalara aykırı bir şekilde çalıştırılmalarının önlenmesi için; il düzeyinde Valilik koordinasyonunda ilgili kurullarda çocuk işçiliği titizlikle ele alınmalı, yerel yönetimler ve üniversiteler ile iş birliği yapılarak çocuk işçiliğiyle mücadele için bölgesel eylem planları oluşturulmalı ve koordineli bir şekilde uygulanmalı, işverenler çocuk hakları konusunda bilinçlendirilmeli ve çocuk işçiliğine karşı yaptırımlar artırılmalıdır.
- 106-** Çocuklara yönelik sunulan hizmetlerde ve koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumlar arasında bağlantı, uyum, düzen ve eş güdüm il ve ilçe koordinasyon kurulları marifetiyle yerine getirilmektedir. Söz konusu kurul

toplantılarında, ilin ihtiyaçlarına göre risk faktörleri belirlenerek buna uygun eylem planları hazırlanmalı; risk altındaki çocukların durumları vaka bazlı ele alınmalı, riskin tüm bakanlıklarca takibinin yapılması sağlanmalı ve güvenli çevreler oluşturularak koordinasyon mekanizmalarının etkinliği artırılmalıdır.

- 107-** Çocukların şikâyetlerinin daha etkin bir şekilde ele alınması adına Kamu Denetçiliği Kurumu ile Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun (TİHEK) kapasiteleri artırılmalıdır. Bununla birlikte, TİHEK bünyesinde, çocuk haklarının korunmasına yönelik daha görünür, anlaşılır ve uzmanlaşmış bir yapılanmanın oluşturulması önem arz etmektedir. Bu kapsamda, çocuk haklarına özgü, bağımsız ve doğrudan ihtisaslaşmış bir çocuk hakları komisyonu kurulmalıdır. Bu komisyon; çocuk hakları alanında özel uzmanlığa sahip üyelerden oluşmalı, çocukların yaşam koşulları, eğitim, sağlık, bakım ve korunma haklarına ilişkin başvuruları değerlendirmeli; yerinde inceleme ve araştırma yapma yetkisine sahip olmalıdır.
- 108-** Özellikle 12 yaş altı eğitim çağındaki çocuklar ile özel gereksinimi olan çocukları bulunan çalışan ebeveynlere kolaylık sağlamak amacıyla, kamu kurumları ve özel sektörde esnek çalışma saatleri ve mesai düzenlemeleri hayata geçirilmelidir.
- 109-** 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5’inci maddesinde koruyucu ve destekleyici tedbirler düzenlenmiş; ayrıca 45’inci maddesinde ise bu tedbirlerin hangi bakanlıklar tarafından yerine getirileceği belirtilmiştir. Ancak, söz konusu tedbirleri yerine getirmekle yükümlü kurumlar arasından yalnızca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, 28.08.2015 tarihinde danışmanlık tedbiri uygulamalarına ilişkin bir el kitabı¹⁵⁴ yayımlanmıştır. Diğer tedbir türlerine ilişkin olarak da sorumlu bakanlıklar tarafından, uygulayıcılara rehberlik etmek ve uygulama birliğini sağlamak amacıyla yol gösterici el kitapları hazırlanarak yayımlanmalıdır.

2.3 GELENEKSEL MEDYA, DİJİTAL YAYIN PLATFORMLARI VE İNTERNET ORTAMINDA ÇOCUK GÜVENLİĞİ

2.3.1 Geleneksel Medyada ve Dijital Yayın Platformlarında Çocuğa Karşı Şiddet, İhmal ve İstismar Hususunda Öneriler

Medya, çocuklar başta olmak üzere toplumdaki her bireyin düşünce ve davranışlarını etkileyen temel unsurlardan biridir. Toplumun çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakalarına

¹⁵⁴ Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023.

ilişkin bakış açısı, bu vakaları değerlendirme biçimi ile bu durumlara karşı geliştirdiği tutum ve tepkiler büyük ölçüde medya aracılığıyla şekillenebilmektedir. Bu çerçevede, çocukların korunmasına yönelik politikaların etkinliğini artırmak amacıyla, medya alanı üzerinde önemle durulması gereken kritik bir çalışma alanı olarak değerlendirilmelidir.¹⁵⁵

Çocuklar, hem medyaya maruz kalan bireyler olarak hem de medyada doğrudan özne hâline getirilerek çeşitli şekillerde zarar görebilmekte ve mağduriyet yaşayabilmektedir. Medyada yer alan zararlı içeriklere maruz kalan çocuklarda gelişimsel, davranışsal ve psikososyal düzeyde çeşitli olumsuz etkiler gözlemlenebilmektedir. Ayrıca, medyada yer alan çocuklar kimi zaman bir sömürü nesnesine dönüştürülebilmekte ve temel hakları ihlal edilebilmektedir.

Öte yandan, medya sahip olduğu farkındalık oluşturma ve bilinçlendirme kapasitesi dolayısıyla, çocukların korunmasına yönelik çalışmalarda önemli bir araç ve mücadele alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, çocukları medyanın olumsuz etkilerinden korumak ve medyanın çocuk haklarının korunmasındaki olumlu rolünü güçlendirmek, çocukların güvenli bir ortamda büyümeleri ve bütüncül gelişimlerinin sağlanması açısından kritik öneme sahiptir. Bu minvalde bireysel, kurumsal, teknolojik ve toplumsal düzeyde alınabilecek tedbirler şunlardır:

110- Televizyon programlarında şiddet, müstehcenlik, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar ile benzeri içeriklerin sınırlandırılması ve çocukların sadece gelişimlerine uygun içeriklere erişebilmeleri, çocukların sağlıklı gelişimleri için elzemdir.

Ebeveyn kilidinin akıllı işaretler temelinde tüm televizyon içeriklerine uygulanabilir hâle getirilmesiyle çocukların zararlı içeriklerden korunmaları sağlanabilir. Televizyonların ebeveyn kilidi gibi teknolojik donanımlarını denetleyen BTK ile RTÜK arasında yapılacak bir protokol ile televizyonlardaki ebeveyn kontrol sistemlerinin standartları belirlenmeli ve işlevselliği artırılmalı, kontrol sistemlerinin kullanımına dair ebeveynler bilinçlendirilmelidir.

111- Geleneksel ve dijital yayın platformlarının sayısı ve içerik hacmi, geleneksel denetim yöntemleriyle etkin şekilde kontrol edilmesinin güç olduğu bir düzeye ulaşmıştır. Bu nedenle, denetim süreçlerine yapay zekâ teknolojilerinin entegre edilmesi günümüz koşullarında bir gereklilik hâline gelmiştir. RTÜK ile BTK gibi düzenleyici kurumlar ile üniversiteler ve TÜBİTAK arasında iş birliği sağlanarak, yapay zekâ destekli

¹⁵⁵ Uluğtekin, S. (2022). Medyanın Çocuk İhmali ve İstismarına Yaklaşımı: Haberlerin Sunumu ve Toplumsal Algı Üzerine Bir İnceleme. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 33(1), s. 45-60.

denetim sistemleri geliştirilmelidir.

- 112- Çocukların medyanın zararlı etkilerinden korunması hakkındaki ilgili kamu spotları ile öncelikli yayınların etkinliğinin artırılması ve geniş kitlelere ulaşması amacıyla öncelikli yayınların televizyonlarda eş zamanlı olarak yayımlanması sağlanmalıdır.
- 113- Dijital çağda çocuklar, çok küçük yaşlardan itibaren medyaya maruz kalmakta ve tablet, telefon gibi medya araçlarını aktif şekilde kullanmaktadır. Çocukların medyayla ilk temas kurdukları dönemden itibaren medya kullanım alışkanlıklarının yönlendirilmesi; medyayı bilinçli ve faydalı şekilde nasıl kullanabileceklerinin ve zararlı etkilerinden nasıl korunabileceklerinin öğretilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu doğrultuda, hâlihazırda ortaokul 6., 7. ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak verilen “Medya Okuryazarlığı” dersi, ilkokuldan itibaren zorunlu ders olarak müfredata dâhil edilmelidir. Ayrıca söz konusu eğitimin, halk eğitim merkezleri, çevrim içi eğitim platformları ve benzeri mecralar aracılığıyla da sunulması, toplum genelinde farkındalık düzeyinin artırılması açısından faydalı olacaktır.

- 114- Çocuklara yönelik ihmal ve istismar haberlerinin görsel ve yazılı sunumunda çocukları mağdur eden hususlar dikkat çekmektedir. Yayıncı kuruluşların haber içeriklerinin hazırlanması ve sunumundan sorumlu olanlara; RTÜK tarafından düzenlenecek, çocukların korunmasını yönelik etik ilkeler ve uygulamalar eğitimi almaları zorunluluğu getirilmelidir.
- 115- Televizyon programlarına psikolojik ve fiziksel sağlık gibi toplum sağlığını etkileyen konularda bilgilendirme yapması için konuk olarak alınanların, ilgili konularda kamuoyuna yanlış ve yanıltıcı bilgiler vermesini önlemek amacıyla, medyada bilgi verecek kişilerin mesleki yetkinliklerini ortaya koyan standartlar oluşturulmalıdır.
- 116- Çocuğa yönelik ihmal ve istismar davalarında, çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda mahkemeler tarafından yayın yasakları getirilmektedir. Yayın yasakları RTÜK tarafından ivedilikle yayıncılara bildirilmektedir. Yayın yasaklarının uygulanmasını takip etmek de RTÜK’ün görevleri arasındadır. Fakat yayıncıların yer yer yayın yasaklarına uymadıkları görülmektedir. Yayın yasağı ihlalleri çocuğun haklarını zedelemekte, soruşturma ve yargı sürecinin sağlıklı ilerlemesini engellemekte ve aileyi yıpratmaktadır. Çocuklarla ilgili yayın yasağı ihlallerinde daha ağır yaptırımlar düzenlenerek caydırıcılığının artırılması sağlanmalıdır.
- 117- Çocukların başta şiddet, cinsel ve duygusal istismar içerikli görüntülerden etkili şekilde korunmaları, RTÜK denetimlerinde önceliklendirilmelidir. Bu anlamda, çocuklara ilişkin yayınların denetimi için personel atamalarında çocukların

psikososyal gelişimlerini değerlendirebilecek yetkinliğe sahip uzmanlar olarak psikoloji, psikolojik danışmanlık ve rehberlik ile çocuk gelişimi mezunlarına öncelik verilmelidir.

- 118- Doğal afet, terör, salgın ve benzeri olağanüstü olayların; toplumda panik hâlini tetiklemeyecek, çocukların ruh sağlıklarını bozmayacak ve halkı bilinçlendirecek şekilde yayımlanması sorumlu yayıncılık anlayışının gereğidir. Bu doğrultuda ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından yayıncılık sektörüne rehberlik etmek üzere kriz durumlarında yayın ilkelerini içeren bir rehber hazırlanmalıdır. Bu bağlamda RTÜK Yayın İlkeleri Rehberi (2014), gelişen yayıncılık teknoloji çerçevesinde güncellenmelidir.
- 119- Çocuğu konu alan haber, gündüz kuşağı programları, diziler gibi yayınların sunumuna yönelik olarak medyada çocuk haklarının korunması ve yayın içeriklerinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi kapsamında sektöre rehberlik edecek kapsamlı bir etik kılavuz hazırlanmalıdır.
- 120- İnternet kafeler ve oyun (dijital oyunların oynandığı) salonları gibi fiziki alanlar ile dijital oyun ve sosyal medya platformlarında kullanıcıların karşılaşabileceği siber zorbalık, uygunsuz görüntüler, her türlü istismar, kişisel verilerin ihlali, dolandırıcılık, yasa dışı bahse ve sanal kumara teşvik gibi zararlı içeriklere karşı uyarı metni, sesli mesaj, kısa film, kamu spotu, pop-up gibi bilinçlendirici içeriklerin yayımlanması “öncelikli yayın esası” kapsamına alınmalıdır.

2.3.2 İnternet Ortamında Çocuğa Karşı Şiddet, İhmal ve İstismar Hususunda Öneriler

Dijital teknolojilerin çocukların yaşamlarına entegre olması, onlara yeni öğrenme, sosyalleşme ve kendini ifade etme olanakları sunarken, aynı zamanda ciddi riskleri de beraberinde getirmiştir. Dijital mecralarda çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakaları her geçen gün artmakta; bu durum, çocukların gelişimsel, psikolojik, sosyal ve hukuki açıdan korunmalarını çok daha karmaşık hâle getirmektedir. Çevrim içi ortamlarda meydana gelen bu tür olumsuzlukların tespit edilmesinde kimi zaman güçlükler yaşanmaktadır. Özellikle dijital ihmal, çocukların gözetimsiz biçimde internet kullanmalarına zemin hazırlayarak, onları siber zorbalık, cinsel istismar ve dijital bağımlılık gibi tehditlere açık hâle getirmektedir.

Çocukların dijital haklarının tanınması, desteklenmesi ve savunulması; dijital çağın en temel etik sorumluluklarından biri olarak ele alınmalıdır. Mevcut durum, dijital ortamlarda

çocuk korumanın artık bir tercih değil, acil bir zorunluluk hâline geldiğini ve ilgili tüm paydaşların iş birliğinin zorunluluk arz ettiğini ortaya koymaktadır. Bu minvalde bireysel, kurumsal, teknolojik ve toplumsal düzeyde alınabilecek tedbirler şunlardır:

- 121- Çocukların çevrim içi güvenliğini sistemli, kapsamlı ve etkin bir şekilde sağlamak amacıyla, “Çocukların Korunmasına Yönelik Ulusal Çevrim İçi Güvenlik Stratejisi ve Eylem Planı” hazırlanmalıdır.
- 122- Sosyal medya platformu kullanımının çocuklar için sınırlandırılması, dijital ihmal ve istismarın önlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Çocukların gelişimsel olarak riskleri algılama yetileri sınırlı olduğundan; çocuklar, sosyal medya ortamında siber zorbalık, cinsel içerikli mesajlar, manipülasyon ve mahremiyet ihlali gibi risklerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Ayrıca, sosyal medya platformlarının kullanımı çocukların akademik başarılarını olumsuz etkileyebilmekte, yüz yüze iletişim becerilerinin zayıflamasına neden olmakta ve erken yaşta tüketim kültürüne maruz kalmalarına yol açmaktadır. Bu nedenlerle, çocukların sağlıklı gelişimlerini desteklemek ve haklarını korumak amacıyla sosyal medya platformlarının kullanımına yönelik yaş ve gelişim düzeylerine uygun sınırlamalar getirilmelidir.
- 123- Günlük yaşamda dijital teknolojilerin kullanımının yaygınlaşmasıyla kişisel verilerin kötüye kullanımı, çevrim içi istismar, siber zorbalık, zararlı içerikler, dijital bağımlılık ve mahremiyet ihlalleri çocukların gelişimini tehdit eden başlıca sorunlar hâline gelmiştir. Mevcut çocuk hakları düzenlemeleri bu dijital riskleri kapsamlı şekilde ele almakta yetersiz kaldığından çocukların güvenliğini sağlamak için çocukların dijital ortamda karşılaştığı risklere ve ihtiyaçlara yönelik olarak dijital ortama özgü çocuk haklarının açıkça tanımlanmasına ve korunmasına yönelik mekanizmalar güçlendirilmelidir.
- 124- İnternet servis sağlayıcıları ve dijital platformlar, çocukların yaşlarına uygun içerik filtreleme sistemleri geliştirmelidir. Bu sistemler, şiddet, cinsel istismar ve zararlı içeriklerin çocuklara ulaşmasını engellemelidir. Bu amaçla 2011 yılında BTK tarafından oluşturulan ve tamamen ücretsiz olan Güvenli İnternet Hizmetinin etkin bir şekilde tanıtımı yapılmalı, özellikle ebeveynler ve eğitimciler başta olmak üzere toplumun geniş kesimlerinin bu hizmetten haberdar olması ve aktif olarak kullanması sağlanmalıdır.
- 125- Yerel yönetimler bünyesinde “Dijital Güvenlik ve Medya Okuryazarlığı Atölyeleri” kurulmalıdır. Yerel düzeyde çocuklara ve ailelere açık olan, medya ve dijital güvenlik alanında eğitici ve farkındalık oluşturuvcu merkezler yaygınlaştırılmalıdır.

- 126- BTK bünyesinde 2016 yılında kurulan Güvenli İnternet Merkezinin faaliyetleri üniversiteler ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği yapılarak güçlendirilmeli, yerel düzeyde fiziksel veya hibrit merkezler açılmalı, ebeveynlere ve çocuklara dijital okuryazarlık ve dijital ebeveynlik gibi konularda eğitim verecek güvenli internet birimleri veya kulüpleri yaygınlaştırılmalıdır.
- 127- Sosyal medya fenomenleri ve içerik üreticilerine yönelik etik kurallar belirlenmeli ve gerekli denetimler yapılmalıdır. Reklam, ürün tanıtımı veya etkileşim odaklı içeriklerin çocuklara zarar vermemesi için ilgili platformların içerik üreticilerine yönelik çocuk haklarına duyarlı yayın ilkeleri geliştirilmelidir.
- 128- Dijital mecralarda ders, oyun ve çizgi film gibi çocuklara yönelik içerik üretenlerin pedagojik yeterliliklerini değerlendirecek bir sistem oluşturulmalı; çocuk yayıncılığına ilişkin rehber, etik kurallar ve denetim mekanizmaları geliştirilmelidir.
- 129- Sosyal medya ve dijital platformlar, yapay zekâ destekli içerik denetimi, hızlı bildirim-değerlendirme mekanizmaları ve çocuk haklarına dayalı tasarım ilkeleri gibi koruyucu sistemleri hayata geçirmelidir. Çocukların yetişkin içeriklerine erişimini engellemeyen sosyal medya platformlarına ve dijital platformlara yönelik yaptırımlar artırılmalıdır.
- 130- Çocukların zararlı içeriklere erişimini engellemek amacıyla yaş doğrulama, içerik sınıflandırma ve otomatik filtreleme sistemleri ile ebeveyn kontrol mekanizmalarının kullanımı teşvik edilmelidir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuklarının çevrim içi aktivitelerini izleyebilecekleri ve yönetebilecekleri denetim araçları ile şüpheli durumlarda ebeveynleri bilgilendirmeye yönelik uyarı sistemleri sosyal platformlar tarafından sağlanmalıdır.
- 131- Çocukların cep telefonu kullanımında zararlı içeriklerden korunmasını sağlamak amacıyla, güvenlik ayarlarının ve çocuk koruma paketlerinin kolay aktive edilebilen standart bir özellik olarak cihazlara entegre edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, telefon üreticilerine, kullanıcılar tarafından kolaylıkla etkinleştirilebilecek çocuk koruma sistemlerinin cihazlara önceden yüklenmesi yönünde bir yükümlülük getirilmelidir.

2.4 MEVZUAT DEĞİŞİKLİĞİ ÖNERİLERİ

- 132- Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde daimî bir “Çocuk Hakları Komisyonu” kurulmalıdır.

Gerekeçe: Çocuklara yönelik ihmal ve istismar ile diğer hak ihlalleri tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de önemli bir sorun olduğundan çocuk haklarının korunması, geliştirilmesi ve

izlenmesine yönelik çalışmaların sistematik, sürekli ve denetlenebilir bir yapıya kavuşturulması gereklidir. Çocuklara ilişkin konular hâlihazırda çeşitli komisyonların gündeminde yer almakta olup bu durum çocukların yüksek yararı ilkesine dayalı bütüncül ve sürdürülebilir politikaların oluşturulmasını güçleştirmektedir. Çocukların fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim süreçleri itibarıyla özel korunma ihtiyaçları ve gelişimsel hassasiyetleri, haklarının diğer toplumsal gruplardan ayrı olarak ele alınmasını gerektirdiğinden daimî bir komisyonun kurulması, çocuk haklarını kanun yapım süreçlerinde önceliklendirme imkânı sunabilecek ve çocukların doğrudan ya da temsilcileri aracılığıyla seslerini duyurabilecekleri, taleplerinin görünür kılınabileceği demokratik bir platform işlevi görebilecektir. TBMM bünyesinde daimî bir “Çocuk Hakları Komisyonu” kurulması, çocuklarla ilgili yasa tekliflerinin ve uygulamaların çocukların yüksek yararı temelinde değerlendirilmesini sağlayacak; çocuk haklarına dair sorunların tespiti, çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve ilgili kurumlarla etkin iş birliğinin sağlanmasına katkı sunacağı gibi çocuk politikalarının kurumsal düzeyde sürdürülebilir ve bütüncül ele alınmasını destekleyecektir. Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler çerçevesinde çocuk haklarına ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmesini izleme ve denetleme işlevi görebilecektir.

133- Kurum ve kuruluşlar arası iş birliği, eş güdüm ve koordinasyonu güçlendiren, kurumsal sorumlulukları bütüncül ve kapsayıcı şekilde belirleyen mevcut üst politika belgeleri gözden geçirilerek, bakanlıklar arası koordinasyonu sağlayacak yetkin bir kurumsal yapı (münhasır bir bakanlık ya da Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir birim) oluşturulmalıdır.

Gerekçe: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun “Kurumlar” başlıklı 45’inci maddesinin üçüncü fıkrası gereğince ilgili Kanun kapsamında verilen tedbirlerin yerine getirilmesinde kurumların koordinasyonu Adalet Bakanlığına, daha sonra yapılan düzenlemeler ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına verilmiştir. Ayrıca 2012/9 sayılı Genelge¹⁵⁶ ile çocuk haklarının korunması, kullanılması ve geliştirilmesine ilişkin konularda idari ve yasal düzenlemelere ilişkin çalışmalar yapmak, önerilerde bulunmak, kaydedilen gelişmeler hakkında kamuoyunun aydınlatılması amacıyla yapılacak çalışmaları değerlendirmek, çocuk hakları konusunda alınabilecek önlemlere ilişkin tavsiyelerde bulunmak, bu konuya ilişkin strateji belgesi ve eylem planları hazırlamak ve onaylamak, çocuk hakları konusunda kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonu sağlamak üzere “Çocuk Hakları İzleme ve

¹⁵⁶ 4/4/2012 tarihli ve 28254 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120404-7.htm>

Değerlendirme Kurulu” oluşturulmuştur. Bu ikili durum uygulamada karışıklıklara sebebiyet vermektedir.

Çocuklara sunulan hizmetleri, yürütülen çalışmaları ve yapılan projeleri izleyecek, denetleyecek, çocuklar hakkında verilen yargı kararlarını takip edecek, merkezi koordinasyon görevini ve bakanlıklar arası bilgi akışını sağlayacak münhasır bir bakanlık ya da Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir birim oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

134- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmemesi hâlinde yaptırım uygulanmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.

Gerekçe: 5395 sayılı Kanun’da düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbir kararları mahiyeti itibarıyla bir yaptırıma bağlanmamakta ve uyulmaması hâlinde bir zor kullanım hakkı da vermemektedir. Mevcut durumda koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanmaması hâlinde cezai bir yaptırım uygulanmamakta ise de bu kararların, korunma ihtiyacı olan çocuğun katılımının sağlanamaması nedeniyle uygulanamadığı hâllerde, uygulanabilirliğin sağlanması için 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu’na bir madde eklenerek çocuğun velayetine haiz kişilere idari para cezası uygulanması yönünde düzenlemeye gidilmelidir.

135- 04/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun “İddianamenin iadesi” başlıklı 174’üncü maddesinin birinci fıkrasına “sosyal inceleme raporu alınmasının zorunlu olduğu hâllerde sosyal inceleme ve fiili algılama raporlarının alınmamış olması”, iddianamenin iadesi sebebi olarak eklenmelidir.

Gerekçe: 12-15 yaş grubundaki suça sürüklenen çocuklar hakkında sosyal inceleme raporları ile bu çocukların işledikleri iddia edilen fiillerle ilgili suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamadığı veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişip gelişmediğine dair raporların soruşturma aşamasında alınmaması sonucunda yargılamanın ilerleyen aşamalarında zorluklar ortaya çıkmaktadır. Yargıtay içtihatlarında da “söz konusu raporlar alınmadan mahkemelerin karar vermiş olması” bozma nedeni sayılmaktadır. Bozma kararı sonrasında rapor alımı ise zaman faktörü sebebiyle çocuğun geçmişe dönük algılama kapasitesinin belirlenememesine ve çocuğun korunamamasına yol açmaktadır. Özellikle sosyal inceleme raporları, mağdur veya suça sürüklenen çocuğun tespitinden hemen sonra, çocuğun gelişimini destekleme ve suça sürüklenmesini engellemek için vakit kaybetmeden alınması gereken raporlardır. Bu sebeple sosyal inceleme ve fiili algılama raporlarının alınmasının soruşturmanın tamamlanmasının bir şartı olarak görülmesi ve rapor sonucunda çocuk mahkemelerinden tedbir talep edilmesi çocuğun üstün yararı ilkesinin yerine

getirilmesine yardımcı olacaktır.

136- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Çocukla kişisel ilişki kurulmasına dair ilam veya tedbir kararlarının yerine getirilmesi” başlıklı 41/C maddesinde; boşanmış eşlerin kısıtlı ergin çocuklarıyla kişisel ilişki tesisine yönelik verilen kararların Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri marifetiyle yerine getirilmesi yönünde düzenlemeye gidilmesi uygun olacaktır.

Gereke: Aile mahkemeleri tarafından boşanmış eşler ile kısıtlı ergin çocukları arasındaki kurulan kişisel ilişki kararlarına dair ilamların yerine getirilmesinde mevzuatta hüküm bulunmaması nedeniyle sorunlar yaşanmaktadır. 18 yaşından büyük kişiler ile kurulan kişisel ilişki kararlarının Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlüklerinin görev alanı içerisinde bulunmaması ve bu kişiler ile ana ve babaları arasında tedbiren kurulan kişisel ilişki kararlarının icra dairelerince yerine getirilmesi nedeniyle ilgili Kanun maddesinde düzenleme yapılması gerekmektedir.

137- 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 103’üncü maddesinin birinci fıkrasında belirlenen fiil ile ikinci fıkrasında belirlenen fiilin geçişkenliği ve ayrıca 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 236’ncı maddesinin ikinci fıkrasında bulunan bir defa dinlenilme zorunluluğunun karşılanabilmesi için 5237 sayılı Kanun’un 103’üncü maddesinin birinci fıkrasında öngörülen suç bakımından Çocuk İzlem Merkezinin kullanımının zorunlu hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple 5271 sayılı Kanun’un 236’ncı maddesinin beşinci fıkrasının birinci cümlesinin “*Türk Ceza Kanununun 103’üncü maddesinde düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır.*” şeklinde değiştirilmesi gerekmektedir.

Gereke: Her ne kadar 5271 sayılı Kanun’un 236’ncı maddesinde belirlenen zorunlu hâller dışında da Cumhuriyet savcısının takdiriyle bu merkezler kullanılabilse de uygulamada Çocuk İzlem Merkezlerinin kullanımının sadece 5271 sayılı Kanun’un 236’ncı maddesinde zorunlu olarak belirlenen 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun 103’üncü maddesinin ikinci fıkrası ile sınırlı kaldığı, 5271 sayılı Kanun’un 236’ncı maddesinin ikinci fıkrasında “*İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir...*” hükmü bulunmasına rağmen 5237 sayılı Kanun’un 103’üncü maddesinin hangi fıkrasına girdiğinin tespit edilebilmesi için Cumhuriyet savcısı talimatıyla kolluk personeli tarafından mağdurun kayıtlara geçmeyen kısa bir beyanının alındığı gözlemlenmektedir. Yaşadığı olayın şoku altında bulunan küçük yaştaki

mağdura ilk temasın uzmanlar tarafından uygun ortamda yapılmaması hâlinde yaşadığı olaydan utanarak saklayabileceği ya da yeni bir travma yaşayabileceği alan yazınında da dile getirilmektedir. Bu sebeple 5237 sayılı Kanun’un 103’üncü maddesinde düzenlenen tüm durumlar için Çocuk İzlem Merkezlerinin kullanımı zorunlu hâle getirilmelidir.

138- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Koruyucu ve destekleyici tedbirler” başlıklı 5’inci maddesinde, suça sürüklenmesi sebebiyle güvenlik tedbiri verilmesi gereken çocuklar ile mağdur ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarının farklı olduğu göz önünde bulundurularak, güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ayrı ayrı düzenlenmesi gerekmektedir.

Gerekçe: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5’inci maddesinde düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yine ilgili Kanunun “Çocuklara özgü güvenlik tedbiri” başlıklı 11’inci maddesi gereğince suça sürüklenen ve ceza sorumluluğu olmayan çocuklar bakımından güvenlik tedbiri olarak da uygulanmaktadır. Suça sürüklenmesi sebebiyle güvenlik tedbiri verilmesi gereken çocuklar ile mağdur ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların ihtiyaçlarının farklı olması ayrıca güvenlik tedbirlerinin bir yaptırım olması sebebiyle aynı tedbirlerin hem güvenlik tedbiri hem de koruyucu destekleyici tedbir olarak uygulanması bu tedbirlerden görülen faydayı azaltmaktadır. Bu sebeple güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve destekleyici tedbirlerin ayrı ayrı düzenlenmesi gerekmektedir.

139- Çocuğa yönelik ihmal ve istismar vakalarını öğrenen kamu görevlilerinin tutanak tutarak suç bildiriminde bulunması durumunda, kamu görevlilerinin bilgilerinin dosyanın taraflarınca öğrenilmesinin önlenmesine yönelik düzenleme yapılmalıdır.

Gerekçe: Suç bildirimi yapılan tutanakların dosyaya girmesi gerekliliği sonucu dosyada taraf sıfatı alan kişilerin dosyadan bir örnek alabilmeleri sebebiyle bildirimde bulunan kişilerin bilgileri taraflarca öğrenilmektedir. Bu durum suçu bildirenlerin hedef hâline gelmelerine sebebiyet verebildiği ve güvenliklerini tehdit edebildiği gibi suçu bildirenlerin suçu bildirme noktasında tereddüt yaşamalarına da yol açmaktadır. Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar bildirimlerinin yapılabilmesi ve çocukların korunabilmesi adına mevzuat düzenlemesine ihtiyaç vardır.

140- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun 5’inci maddesinde düzenlenen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarında düzenleme yapılarak, tedbir kararlarının hâkim tarafından belirlenecek bir süre/sınır ile bağlı olarak verilmesi yönünde düzenleme yapılmalıdır.

Gerekçe: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Koruyucu ve destekleyici tedbirler” başlıklı 5’inci maddesi kapsamında verilen danışmanlık, eğitim, sağlık, bakım ve barınma

tedbirleri hiçbir süre sınırı olmadan verilmektedir. Uygulamada süre sınırı olmadan verilen bu tedbir kararları yıllarca devam etmekte ve tedbir kararından beklenen faydadan uzaklaşmaktadır. Süre sınırının takdiri kararı verecek hâkimde olmak üzere tedbir kararları verilirken bir süre belirlenmesi veya “tedavisi tamamlanıncaya kadar” gibi bir sınır olması zorunluluğunun getirilmesi gerekmektedir.

141- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda düzenleme yapılarak uzman refakatinde kişisel ilişki kurulmasının sınırları ve kapsamı belirlenmelidir.

Gerekçe: Mahkemelerce verilen uzman refakatinde kişisel ilişki kurulması kararlarına ilişkin mevcut mevzuatta açık ve özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, anılan kararların kapsamı, sınırları ve uygulanma şekli konusunda tereddütlere yol açmakta; uygulamada görevli uzmanlar, tedbir süresi boyunca her koşulda hak sahibi ile çocukla birlikte bulunmak zorunda kalmakta ve onların talep ettikleri her yere gitmekle yükümlü hâle gelmektedirler.

Bu uygulama, uzmanların hak sahibi ve çocukla birlikte gerçekleştirdikleri faaliyetlerde onların eylemlerine fiilen iştirak etmeleri sonucunu doğurmakta; bu süreçte yapılan harcamaların uzmanlar tarafından şahsi bütçelerinden karşılanmasına neden olmakta, ilgili harcamaların karşılanmasına yönelik herhangi bir yasal dayanağın bulunmaması da uzmanlar açısından maddi külfet oluşturmaktadır.

Bu nedenlerle, uzman refakatinde kişisel ilişki kurulmasına ilişkin esasların açık şekilde düzenlenmesi ve uygulamada yaşanan tereddütlerin giderilmesi amacıyla, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’na ilgili hükümlerin eklenmesi gerekmektedir.

142- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Sosyal inceleme” başlıklı 35’inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “gerektiğinde” ibaresi madde metninden çıkarılmalıdır.

Gerekçe: 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nun “Yaş küçüklüğü” başlıklı 31’inci maddesi ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun “Sosyal inceleme” başlıklı 35’inci maddesi gereğince sosyal inceleme raporları açılan bir dava sebebiyle sadece 12-15 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar için alınmak zorundadır. Bu hükümler sebebiyle davalarda mağdur çocuklar ve 15-18 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar için kısıtlı şekilde sosyal inceleme raporları alınmaktadır. Mağdur çocuklar ve 15-18 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar için sosyal inceleme raporunun alınmaması sebebiyle de bu çocuklar için koruyucu destekleyici tedbir kararları kısıtlı şekilde verilmektedir. Oysaki sosyal inceleme raporları, adli süreç içerisinde maddi gerçeğin ortaya çıkarılması, bireylerin adalete erişimlerinin güçlendirilmesi ve hukuk sistemi tarafından öngörülen mekanizmalardan etkin, hızlı ve ihtiyaca uygun bir şekilde, mümkün olan en az masrafla hukuki çözümlere ulaşılması

hedeflerine katkı sağlayacak delil niteliği taşıyan belgelerdendir. Bu yönüyle sosyal inceleme raporlarında, kişinin içinde bulunduğu sosyal durum ve gereksinimleri ayrıntılı bir şekilde ortaya konulup kişiye sunulan veya sunulması gereken hizmetlerin ve kişi hakkında alınması gereken tedbirlerin çerçevesi çizilmektedir. Sosyal inceleme raporlarının belirlenen standartlara ve amacına uygun şekilde hazırlanması kişilerin adalete erişimlerinin kolaylaştırılması açısından büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple sosyal inceleme raporlarının 15-18 yaş aralığındaki suça sürüklenen çocuklar ve özellikle mağdur çocuklar için de alınması zorunlu hâle getirilmelidir.

143- 21/6/1927 tarihli ve 1117 sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu, çocukları zararlı yayınlardan korumayı amaçlasa da ilgili Kanun'un 1'inci maddesi gereğince yalnızca basılı yayınları kapsamakta ancak dijital içerikleri düzenlememektedir. Bu nedenle Kanun'un kapsamı genişletilerek e-kitap, çevrim içi yayıncılık ve multimedya platformları da kapsam dâhiline alınmalı, günümüz şartlarına uyarlanarak çocukların gelişim düzeylerine uygun olmayan yayınların daha etkin denetimi sağlanmalıdır.

Gereke: Dijital teknolojiler çocuklara yeni öğrenme, sosyalleşme ve kendini ifade etme olanakları sunarken, aynı zamanda ciddi riskleri de beraberinde getirmektedir. Çocukların zararlı içeriklere erişimini engellemek amacıyla günümüzde yaygın olarak kullanılan e-kitap, çevrim içi yayıncılık ve multimedya platformlarındaki zararlı içeriklerin denetimi sağlanmalıdır. Erken yaşta dijital medyayla tanışan çocukların korunabilmesi ve dijital ortamlarda çocuk koruma mekanizmalarının etkin bir şekilde işletilmesini sağlamak için muzır yayın tanımının dijital içerikleri de içerecek şekilde genişletilmesi ve denetim mekanizmalarının buna göre yapılandırılması gerekmektedir. Anılan nedenlerle, 1117 sayılı Kanun günümüz şartlarına uyarlanarak çocukların gelişimine uygun olmayan yayınların daha etkin denetimi sağlanmalıdır.

144- 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun gibi televizyon yayıncılığını düzenleyen kanuni düzenleme yapılmalıdır.

Gereke: Şiddetten arınmış bir medya dilinin oluşturulması; çocuğun fail ya da mağdur olarak yer aldığı haberlerde kimlik bilgilerinin hiçbir şekilde ifşa edilmemesi, şiddet eylemlerinin meşrulaştırılmaması, mağdurların görüntülerinin kullanılmaması ve çocukların amaç dışı veya uygun olmayan koşullarda reklamlarda yer almaması gereklidir. Ayrıca, tutuklama koruma tedbirine başvurulmaması veya bu tedbirin sona erdiği soruşturma ve kovuşturmalarda kişinin beraat ettiği izlenimi verecek şekilde yayıncılık yapılarak

kamuoyunun yanlış yönlendirilmesinin önüne geçilmelidir. Tüm bu hususları içerecek şekilde, televizyon yayıncılığını düzenleyen kanuni bir düzenleme yapılması zorunludur.

145- Ruh sağlığı hizmeti sunan psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacı gibi farklı meslek gruplarının görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen bir kod kanun (meslek kanunu) tanzim edilmelidir.

Gerekçe: Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesinde erken tespit, doğru müdahale ve uzun vadeli rehabilitasyon süreçleri büyük önem taşımaktadır. Bu süreçlerin sağlıklı yürütülmesinde psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacı gibi meslek mensuplarının; mesleki yeterliliği ve hizmetlerinin etik standartlara uygunluğu belirleyici rol oynamaktadır. Ancak anılan meslek gruplarına ilişkin kapsamlı, bağlayıcı ve meslek icrasını düzenleyen bir meslek kanununun bulunmaması, alanda görev yapan kişilerin niteliklerinin denetlenmesini güçleştirmekte; meslek etiği ihlallerine, unvan karmaşasına ve kimi zaman mesleki yetkinliği bulunmayan kişilerin çocuğa ve ailelere müdahalesine yol açabilmektedir. Diğer bir deyişle, ilgili meslek kanununun olmaması bazı kişilerin çeşitli adlar altında ehil olmadıkları hizmetleri vererek vatandaşların sağlığını tehlikeye atmalarına sebebiyet vermektedir. Özellikle çocuklarla çalışan uzmanların; travmaya duyarlı, hak temelli, bilimsel yöntemlere dayalı bir müdahale anlayışıyla çalışması ve bu çalışma biçiminin mesleki çerçevede yasal güvence altına alınması hayati önemdedir. Meslek kanunu, sadece meslek mensuplarının görev ve sorumluluklarını değil, aynı zamanda çocukların ruhsal bütünlüklerinin korunmasına yönelik müdahalelerin kalitesini ve güvenilirliğini de güvence altına alacaktır. Bu nedenle, çocuk ihmali ve istismarının önlenmesi, olaylara erken müdahale edilmesi, ikincil örselenmenin engellenmesi ve toplumsal düzeyde koruyucu-önleyici hizmetlerin etkili biçimde sunulabilmesi amacıyla psikiyatrist, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların mesleki yetki, sorumluluk, etik kurallar ve denetim esaslarını belirleyen bir meslek kanunun hayata geçirilmesi gerekmektedir.

146- 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nda gerekli kanun değişikliği yapılarak il ve ilçe idare kurullarına sosyal hizmet müdürlerinin de katılımı sağlanmalıdır.

Gerekçe: 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu kapsamında oluşturulan il ve ilçe idare kurulları; yerel düzeyde kamu hizmetlerinin koordinasyonu ile güvenlik, asayiş ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik kararların alınmasında kritik bir rol oynamaktadır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çocuk, kadın, engelli, yaşlı ve dezavantajlı grupların korunması ve desteklenmesine yönelik hizmetlerin yürütülmesinden sorumlu olduğundan sosyal hizmet müdürlerinin il ve ilçe idare kurullarında yer almalarının, sosyal hizmet politikalarının yerel düzeyde bütüncül

ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacağı değerlendirilmektedir.

147- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nda düzenleme yapılarak mağdur çocukların soruşturma kapsamındaki beyan işlemlerinin Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılmasının sağlanmasının gerektiği değerlendirilmektedir.

Gerekçe: Mağdur odaklı gelişen adalet anlayışıyla adli sisteme giren mağdur çocukların ikincil travma yönünden korunmaları önem arz etmektedir. Bu kapsamda mağdur çocukların beyanlarının bir seferde, etkin şekilde ve çocukları örselemeden bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından veya Cumhuriyet savcısı gözetiminde sosyal çalışma görevlilerince alınmasının sağlanması gerekmektedir.

148- 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun’da, medyada yapılacak yayınların çocukların bilişsel ve psikososyal gelişimlerine zarar vermemesi ve çocukların üstün yararı ilkesinin korunması için uygun olmayan programlara çıkarılmamaları yönünde yasal düzenleme yapılmalıdır.

Gerekçe: Çocukların medya içeriklerine konu edilmesi veya yayınlara doğrudan katılımları sırasında kişilik haklarının, kişisel verilerinin ve psikolojik bütünlüklerinin zarar görme ihtimali oldukça yüksektir. Ancak 6112 sayılı Kanun’da bu ilkelere ilişkin yayıncılara yönelik bağlayıcı düzenlemeler ve yaptırımlar yeterli seviyede değildir. Yayınlarda çocukların teşhir edilmesi; yaşlarına, gelişim düzeylerine ve iradi rızalarına aykırı biçimde canlı yayınlara alınmaları; duygusal ifadeye zorlanmaları ya da travmatik yaşantılarının ekranlara taşınması, çocuğun hem haklarını hem de ruh sağlığını ciddi biçimde tehdit etmektedir. Medyada, yapılacak yayınların çocukların bilişsel ve psikososyal gelişimlerine zarar vermemesi ve çocukların üstün yararı ilkesinin korunması için uygun olmayan programlara çıkarılmamaları yönünde düzenleme yapılmalıdır.

149- Evlat edinilecek çocuklar açısından oluşabilecek risklerin önüne geçilmesi amacıyla, tüm çocukların evlat edinmelerinde, Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlara evlât edinen tarafından başvuru yapılması ile başlanarak “çocuğa bir yıl süreyle bakılmış ve eğitim verilmiş olması” koşulunun aranması yönünde düzenleme yapılmalıdır.

Gerekçe: Türk hukukunda evlat edinme herhâlde kurucu yenilik doğuran mahiyetteki mahkeme kararı ile kurulmakla birlikte evlat edinmenin şekli ve usulü dikkate alındığında tarafların anlaşması ile gerçekleşebileceği gibi aracı kuruma başvuru yoluyla da gerçekleşebilmektedir. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun “Evlatlık işlemlerinde aracılık” başlıklı 320’nci maddesi gereğince aracılık faaliyetleri ancak Cumhurbaşkanınca yetki verilen kurum ve kuruluşlarca yerine getirilir. Burada aracılık

faaliyetlerini yerine getiren kurum Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı içinde teşkilatlanmış olan “Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü” olarak belirlenmiştir. Tarafların aralarında anlaşması hâlinde, Kurum aracı olmaksızın evlat edinmeler de yapılabilir. Bu durumda da en az bir yıllık bakım ve eğitim ilişkisinin tamamlanması gerekmektedir. Ancak buradaki en az bir yıllık bakım ve eğitim şartı tanık delili ile de ispatlanabilmekte, evlat edinme başvurusu salt evlat edinecek kişilerin başlangıçta kuruma başvurmamış olmaları dolayısıyla reddedilmemektedir. İlk aşamada kuruma başvurmadan yapılan evlat edinmeler için ilgili Kanunda açık bir hüküm bulunmamaktadır. Sürecin Kurum denetimi olmadan başlaması, evlat edinmeyle ilgili temel şartların ilk adımda kontrol edilememesine yol açmaktadır. Bu nedenle, evlat edinme sürecine başvuracak kişi veya eşlerin, çocuğa bakım verme hususunda yeterli bilgi ve yeterliliğe sahip olup olmadığının etkin bir şekilde denetlenmesi ve süreç sonunda oluşabilecek zararlardan çocuğun korunmasını sağlamak için; çocuk, en az bir yıl süreyle bakım ve eğitim sürecine tabi tutulmadan önce; evlat edinenin ilgili kuruma başvuru yapması şartı getirilmelidir.

150- 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 16’ncı maddesinde, öncelikli yayınların dijital yayın platformlarında da yayınlanması doğrultusunda düzenleme yapılmalıdır.

Gerekçe: 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un 16’ncı maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan “öncelikli yayın” düzenlemesi, yalnızca radyo ve televizyon yayınlarını kapsamaktadır. Ancak günümüzde medya tüketim alışkanlıkları köklü bir biçimde değişmiş; geleneksel yayıncılığın yanı sıra dijital yayın platformları aracılığıyla isteğe bağlı yayın hizmetleri geniş kitlelere ulaşan etkili araçlar hâline gelmiştir.

Bu nedenle, 6284 sayılı Kanun’un ilgili maddesinde değişikliğe gidilerek, öncelikli yayın kapsamına dijital yayın platformları da dâhil edilmelidir.

151- Yasa dışı bahis ve kumar, çevrim içi çocuk müstehcenliği, çocukların dilendirilmesi ve çocuk işçiliği fiilleri kapsamındaki suçlara ilişkin 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile 29/4/1959 tarihli ve 7258 sayılı Futbol ve Diğer Spor Müsabakalarında Bahis ve Şans Oyunları Düzenlemesi Hakkında Kanunda belirlenen yaptırımlar artırılmalıdır.

Gerekçe: Çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini tehdit eden yasa dışı bahis ve kumar faaliyetleri, çevrim içi çocuk müstehcenliği, çocukların dilencilik amacıyla kullanılması ve çocuk işçiliği gibi fiiller, sadece çocukların haklarını değil, aynı zamanda kamu düzenini ve toplumsal huzuru da ağır biçimde zedelemektedir. Bu tür suçların çocuğun yüksek yararına açıkça aykırı olduğu aşîkârdır. Bu nedenle, mevcut yasal çerçevenin, bu

fiiillerle etkin biçimde mücadele edebilecek caydırıcılığa kavuşturulması gerekmektedir.

152- Hâkim tarafından ebeveyni olmayan çocuklar hakkında verilen sağlık tedbiri kararlarının uygulanabilmesi için tedavilerde refakatçi bulunması gerekliliğinin aranmamasına yönelik mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Gerekçe: Hastaneler tarafından çocukların tedavilerinde refakatçilerinin bulunması gerektiği, aksi hâlide çocukların sağlık tedbiri kararları olmasına rağmen tedavilerinin yapılamayacağı belirtilmektedir. Bu durum ebeveyni olmayan çocuklar için ciddi sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Sağlık tedbiri kararlarında ebeveyni olmayan çocuklar hakkında uygulanacak tedavilerde refakatçi bulunması gerekliliğinin aranmamasına yönelik mevzuatta gerekli düzenleme yapılarak çocuğun üstün yararı ilkesi doğrultusunda hareket edilmesi gerekmektedir.

153- 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile faaliyete başlayan ocuk İzlem Merkezlerinin standartları, görevli personelin görev ve sorumlulukları ile merkezin iş akışının düzenlendiği bir yönetmelik hazırlanmalıdır.

Gerekçe: 2012 yılında, 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile faaliyete geçirilen ve hâlihazırda 70 ilde 74 merkezde bulunan ocuk İzlem Merkezleri (ÇİM), şüpheli durumun bildirilmesini takiben ivedilikle, etkili ve koordineli bir şekilde müdahale edilmesini amaçlamaktadır. Ancak, uygulamada iller arasında farklılıklar gözlemlenmekte olup, hizmet sunan personelin görev tanım ve sorumluluklarına ilişkin bir standart uygulama ve kuralların eksikliği, uygulamada sorunlara yol açmaktadır.

Bu çerçevede, ocuk İzlem Merkezlerinin kuruluş ve işleyişine dair esasları, görev ve yetki sorumlulukları belirleyen, personelin görev tanımlarını netleştiren ve uygulama farklılıklarını ortadan kaldırarak standart bir uygulama süreci sağlamak amacıyla bir yönetmeliğe ihtiyaç duyulmaktadır.

154- 24/12/2006 tarihli ve 26386 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin ‘‘Sosyal inceleme raporları’’ başlıklı 21’inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine ‘‘ocukların ilgi alanları’’ eklenmelidir.

Gerekçe: Hâkim tarafından verilen tedbirlere dayanak teşkil eden sosyal inceleme raporlarında çocuğun ilgi alanlarının göz önünde bulundurulması, hâkimin vereceği tedbir kararlarının çocuğun ilgi alanları doğrultusunda olmasını ve böylece çocuğun üstün yararı gözetilerek bireysel tedbir kararı verilmesini sağlayacaktır.

155- 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun’un ‘‘Mükerrirlere ve bazı suç faillerine özgü infaz rejimi ve denetimli serbestlik

tedbiri” başlıklı 108’inci maddesi kapsamında belirtilen suçlardan mahkûm olan kişilerin tedavi, iyileştirme ve diğer yükümlülüklerine ilişkin faaliyetler düzenlenmiş olup uygulanacak tedavi ve diğer yükümlülükler cezanın infazı sırasında ve koşullu salıverildikleri takdirde denetim süresi içerisinde uygulanabilmektedir. Çocuğun cinsel istismarı gibi suçların tekrarlanmaması için cinsel dokunulmazlığa karşı suçlardan hükümlü olanlara uygulanacak tedavilerin, infaz ve denetim süreleri bittikten sonra da uygulanması ve takip edilebilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Gereke: Çocuklara yönelik cinsel istismar, fiziksel şiddet ve benzeri ağır suçların failleri hakkında yürütülen cezai süreçlerin temel amacı yalnızca cezanın infazı değil, aynı zamanda toplumun korunması ve benzer suçların tekrarının önlenmesidir. Ancak, mevcut uygulamalarda ceza infaz kurumlarında gerçekleştirilen tedavi ve rehabilitasyon süreçleri, faillerin salıverilmeleriyle birlikte sonlanmakta; bu da bireylerin suç davranışlarına neden olan psikolojik veya sosyal sorunların çözümünde engel teşkil etmektedir.

Yüksek risk grubundaki bu kişilerin infazın ve denetim sürecinin tamamlanması sonrasında da psikiyatrik takip ve sosyal destek mekanizmalarına dâhil edilmesi, hem bireyin topluma yeniden sağlıklı biçimde kazandırılması hem de yeniden suç işleme riskinin azaltılması açısından hayati önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, faillerin ceza infazının tamamlanmasından sonra da çok disiplinli bir yaklaşımla sürdürülecek tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinden yararlandırılması, kamu güvenliğinin sağlanması, mağdur haklarının korunması ve çocukların yüksek yararının gözetilmesi bakımından faydalı olacaktır.

156- 1/6/2005 tarihli ve 25832 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliğinde kişinin talebi üzerine veya kanuni zorunluluk sebebiyle tayin edilen avukatların beyan işlemlerine belirlenecek makul bir sürede katılmaları için düzenleme yapılmalıdır.

Gereke: Emniyet ve Jandarma binaları çocuk dostu bir şekilde düzenlense de çocukların bu mekânlarda olabildiğince az vakit geçirmelerini sağlamak gerekmektedir. Kanun ve yönetmeliklerde açık hüküm bulunmaması sebebiyle tayin edilen avukatların beklenmesi gerektiği için çocukların bu mekânlarda saatlerce beklemelerine ve ikincil örselenmelerine sebebiyet verilmektedir. Bu sebeple avukatların çocuğun müdafii/vekilliğini kabul ettikten sonra beyan/ ifade işlemlerine katılmaları için belirlenmiş makul bir süre sınırı getirilmesi yerinde olacaktır.

157- 6/09/2022 tarihli ve 31945 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve

Esasları Hakkında Yönetmelik'te güvenlik tedbiri olarak bakım tedbiri uygulanarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı kurumlara gelen suça sürüklenen çocuklar ile korunma ihtiyacı olması sebebiyle kurumlara gelen mağdur çocukların farklı yerlerde barındırılmaları yönünde düzenlemeye gidilmelidir.

Gerekçe: Haklarında korunma veya bakım tedbir kararı bulunan 0-18 yaş arası çocuklar ile korunma veya bakım tedbir kararı devam eden 18 yaş üzeri gençlerin temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli mesleki müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya bir sonraki sosyal hizmet modeline hazır hâle gelmelerini sağlamak amacıyla açılan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı çocuk bakım kuruluşlarının ve hizmet birimlerinin çalışma usul ve esasları ile hizmet standartlarının belirleyen Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik'te yapılacak düzenlemeyle suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların benzer suçun mağduru ve faili olabilecekleri de dikkate alınarak İhtisaslaştırılmış Çocuk Evleri Sitelerinde olduğu gibi suça sürüklenen çocuklar ile mağdur çocukların tüm kurum ve kuruluşlarda farklı yerlerde barındırılmaları sağlanmalıdır.

158- 18/6/2014 tarihli ve 29034 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim Kurumları Yönetici ve Öğretmenlerinin Norm Kadrolarına İlişkin Yönetmelik'te yapılacak düzenlemeyle Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda/kurumlarda en fazla her 150 öğrenci için 1 rehber öğretmen, norm kadrosu belirlenmesi sağlanmalıdır. Olağanüstü hal gerektiren hallerde (deprem, sel, yangın) bu sayı en fazla her 75 öğrenci için 1 rehber öğretmen norm kadrosu belirlenmesi şeklinde düzenlenmelidir.

Gerekçe: Çocuk ihmali ve istismarı vakalarının önlenmesi, erken tespiti, adli bildirimlerin yapılması ve müdahale süreçlerinde okul rehberlik ve psikolojik danışma servisleri hayati bir rol üstlenmektedir. Bu nedenle, okullarda rehberlik hizmetlerinin güçlendirilmesi ve rehber öğretmen sayısının artırılması, çocukların korunması açısından zorunluluk arz etmektedir.

159- Çocuk izlem merkezlerinin cinsel istismara maruz kalan çocukların adli süreçte travmatize olmalarını önlemek için çocuklara özgü tasarlanmış yerler olduğu dikkate alınarak Adalet Bakanlığının 31.10.2022 tarihli ve 170/1 sayılı Cinsel Dokunulmazlığa Karşı İşlenen Suç Soruşturmaları Genelgesi'nin erişkin mağdurların ifadelerinin Çocuk İzlem Merkezlerinde alınmaması gerektiğini düzenleyecek şekilde güncellenmesi gerekmektedir.

Gerekçe: 170/1 sayılı Genelge ile erişkin mağdurların ifadelerinin Sağlık Bakanlığına bağlı

Çocuk İzlem Merkezlerinde alınması öngörülmektedir. Ancak, Çocuk İzlem Merkezleri yalnızca cinsel istismara maruz kalan çocukların adli süreçte travmatize olmalarını önlemek için çocuklara özgü tasarlanmış yerlerdir. Cinsel saldırıya maruz kalan çocuk ve erişkinlerin aynı ortamda bulunması, erişkinlere yönelik olayların niteliğinden ve erişkinlerin olası duygusal tepkilerine şahit olma risklerinden kaynaklı çocukların psikolojik sağlığı açısından ciddi sakıncalar doğurmakta ve merkezlerin kuruluş amacına aykırı olarak ikincil travmaya yol açabilmektedir.

160- 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 28’inci maddesine göre kişilik, çocuğun sağ olarak doğması koşuluyla ana rahmine düştüğü andan başlayarak kazanıldığından ekonomik yoksulluk içinde bulunan çocuksuz hamile kadınların hamilelik sürecinde korunması ve desteklenmesi amacıyla gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Gerekçe: 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun 28’inci maddesi uyarınca kişilik, çocuğun sağ olarak doğması şartıyla, ana rahmine düştüğü andan itibaren başlamaktadır. Bu hüküm, doğmamış ancak sağ doğması muhtemel çocuğun hukuk düzeni tarafından korunmaya değer bir varlık olarak kabul edildiğini ve hukuki kişiliğin temellerinin gebelik sürecinde atıldığını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, doğacak çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ve gelişim hakkının güvence altına alınabilmesi için, annenin gebelik süresince fiziksel, psikolojik ve ekonomik açıdan korunması büyük önem taşımaktadır.

Anne adayının bu süreçte maruz kaldığı yoksunluklar yalnızca onun sağlığını değil, doğacak çocuğun yaşam, sağlık ve gelişim hakkını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle, toplumun en korunmasız kesimlerinden biri olan çocuksuz hamile kadınların, gebelik sürecinden başlayarak sosyal destek sistemleri içine alınması, doğum öncesi ve sonrası dönemde izlenmeleri ve desteklenmeleri hem anayasal sosyal devlet ilkesi hem de çocuk haklarının korunması yönünden yararlı olacaktır.

161- 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu’nun 104’üncü maddesinde öngörülen, çocuk ve genç işçilerin çalıştırılmasına ilişkin yükümlülüklerle aykırılık hâlinde uygulanacak idari para cezası, Kanuna aykırı olarak çalıştırılan çocuk sayısı başına ayrı ayrı ve artan oranda uygulanması ve mevcut ceza tutarının caydırıcılığı sağlamak amacıyla yükseltilmesi doğrultusunda yasal düzenlemeye gidilmelidir.

Gerekçe: Mevcut düzenleme uyarınca, çocuk ve genç işçilerin çalışma yaşı, gece çalıştırılma yasağı ve tehlikeli işlerde çalıştırılma yasağı gibi kurallara aykırılık hâlinde idari para cezası maktu olarak uygulanmakta olup bu tutar 2025 yılı için 21.213 TL olarak belirlenmektedir. Ceza tutarının Kanuna aykırı olarak çalıştırılan çocuk sayısından bağımsız şekilde sabit kalması, yalnızca bir çocuk işçi çalıştırılması ile çok sayıda çocuk işçi çalıştırılması

durumunda aynı cezanın verilmesine neden olmakta ve bu durum cezanın caydırıcılığını zayıflatmaktadır. Bu nedenle, idari para cezasının çocuk işçi sayısı esas alınarak ve artan oranda uygulanması, ayrıca ceza miktarının yükseltilerek daha caydırıcı hâle getirilmesi amaçlanmaktadır.

162- Çocukların üstün yararını korumak ve olumsuz koşullar nedeniyle telafisi güç veya imkânsız sonuçların ortaya çıkmasını engellemek amacıyla, 4857 sayılı İş Kanunu’nda mevzuata aykırı şekilde çalıştırıldığı tespit edilen çocuk işçilerin iş müfettişleri tarafından doğrudan çalıştırmaktan alıkonulabilmesine yönelik gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Gerekçe: İş müfettişlerinin, işyerlerinde çalışan çocukların yaş, cinsiyet veya sağlık durumlarına ilişkin mevzuata aykırılıklar tespit etmeleri hâlinde, bu işçilerin çalışmaktan alıkonulmasını talep etme yetkisi; 4857 sayılı İş Kanunu’nun 92’nci maddesine dayanılarak çıkarılan ve 19.04.2022 tarihli ve 31814 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan İş Teftişi Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir.

Yönetmeliğin 6’ncı maddesinin birinci fıkrasının (ğ) bendinde, iş müfettişlerinin denetimleri sırasında iş yerlerinde çalışanların yaş, cinsiyet ve sağlık durumlarına ilişkin mevzuata aykırılıklar tespit edilmesi hâlinde; bu aykırılığın ilgili mülki amire bildirilerek, söz konusu işçilerin çalışmaktan alıkonulmasının talep edilebileceği hükme bağlanmıştır.

Uygulamada, bu nedenle çalıştırmaktan alıkoyma talebi ilgili mülki idare amirliklerinden istenmekte olup; bu durum, sürecin doğrudan ve etkin şekilde yürütülmesini olumsuz etkilemektedir. Çocukların üstün yararını korumak ve olumsuz koşulların telafisi güç veya imkânsız sonuçlara yol açmasını engellemek amacıyla; kanuna aykırı şekilde çalıştırıldığı tespit edilen çocuk işçilerin, iş müfettişleri tarafından çalışmaktan doğrudan alıkonulabilmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

RAPORA İLİŞKİN KARAR İMZA CETVELİ

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI

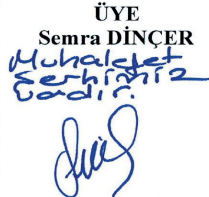
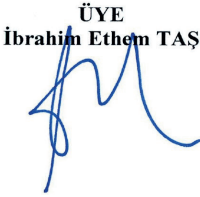
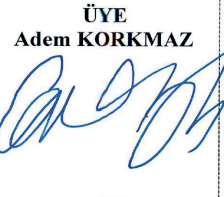
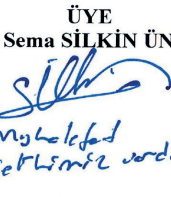
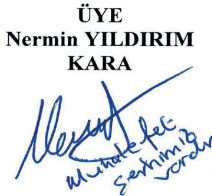
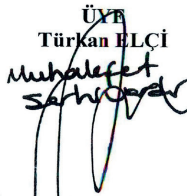
Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu (10/1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830)

Karar No : 3

03.02.2026

KARAR

Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan 10/1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830 Esas Numaralı Meclis Araştırması Komisyonunun yaptığı araştırma ve incelemeler sonucu düzenlemiş olduğu bu Rapor, Genel Kurula sunulmak üzere Yüce Başkanlığa saygıyla arz olunur.

BAŞKAN Cengiz AYDOĞDU Aksaray Milletvekili	BAŞKANVEKİLİ Radiye Sezer KATIRCIOĞLU Kocaeli Milletvekili	SÖZCÜ Nazım ELMAS Giresun Milletvekili	KÂTİP Pelin YILIK Çankırı Milletvekili
ÜYE Semra DİNÇER Muhalefet Serhimez Badi Ankara Milletvekili	ÜYE İbrahim Ethem TAŞ Antalya Milletvekili	ÜYE Adem KORKMAZ Burdur Milletvekili	ÜYE Sema SİLKİN ÜN Denizli Milletvekili
ÜYE Musa KÜÇÜK Gümüşhane Milletvekili	ÜYE Nermin YILDIRIM KARA Hatay Milletvekili	ÜYE Türkan ELCİ Muhalefet Serhimez İstanbul Milletvekili	ÜYE Yıldız KONAL SÜSLÜ İstanbul Milletvekili

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI
Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının
Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması
Komisyonu (10/1806, 1813, 1827, 1828, 1829, 1830)

ÜYE Suat ÖZÇAĞDAŞ <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> İstanbul Milletvekili	ÜYE Ayşe Sibel YANIKÖMEROĞLU <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> İstanbul Milletvekili	ÜYE Tuba KÖKSAL <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Kahramanmaraş Milletvekili	ÜYE Adem ÇALKIN <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Kars Milletvekili
ÜYE Şaban COPUROĞLU <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Kayseri Milletvekili	ÜYE Necmettin ERKAN <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Kırşehir Milletvekili	ÜYE Şenol SUNAT <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Manisa Milletvekili	ÜYE Beritan GÜNEŞ ALTIN <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Mardin Milletvekili
ÜYE Kamuran TANHAN <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Mardin Milletvekili	ÜYE Harun MERTOĞLU <i>Muhalefet serhimiz vardır.</i> Rize Milletvekili		

RAPORA EK GÖRÜŞ VE MUHALEFET ŞERHLERİ

Ankara Milletvekili Semra DİNÇER, Hatay Milletvekili Nermin YILDIRIM KARA, İstanbul Milletvekili Türkan ELÇİ, İstanbul Milletvekili Suat ÖZÇAĞDAŞ ve İstanbul Milletvekili Ayşe Sibel YANIKÖMEROĞLU’nun Ek Görüşü ve Muhalefet Şerhi

Cumhuriyet Halk Partisi Komisyon Üyesi Milletvekilleri olarak, Araştırma Komisyonu Raporuna eklenmek üzere muhalefet şerhimizi ve ek görüşlerimizi tarafınıza iletiyoruz.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ EK GÖRÜŞÜ VE MUHALEFET ŞERHİ
09.01.2026

POLİTİK DURUŞ VE YAKLAŞIMA DAİR GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” Genel Kurul görüşmelerinin ardından oluşturulmuş, Komisyon üyeleri belirlenmiş ve 20.11.2024 tarihli ilk toplantıda Başkanlık Divanı seçilerek çalışmalarına başlamıştır.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak komisyonun ilk gününden itibaren olumlu bir destek verdik ve gündelik siyasi tartışmaları komisyona yansıtmama gayretimizi gösterdik. Çalışmaların başlaması ile birlikte, ilk hafta, 100’e yakın kurum, dernek, vakıf, uzman ve akademisyenden oluşan bir listeyi Komisyon Başkanlığı’na sunduk. Ancak Komisyon Başkanı; bu alanda çalışan, sahada birebir mağdurlarla iletişim kuran ve komisyona önemli katkıları olacak uzmanları ve STK’ları davet etmek yerine; alanında uzman 6 akademisyen ve 9 kamu kurumunu davet etmiştir.

Ne var ki Komisyonun çalışma pratiği; gündeminin ve işleyişinin çoğunluk iradesiyle şekillendiğini, muhalefetin komisyon çalışmalarına eşit ve kurucu biçimde dahil edilmediğini göstermiş, muhalefet partilerinin çağrısına rağmen, Komisyon Başkanlık Divanında tüm siyasi partilerin eşit temsiline gerçekleşmediği görülmüştür. Bu nedenle ortaya çıkan metin, biçimsel olarak “Komisyon Raporu” niteliği taşısa da içerik ve yönelim bakımından iktidarın siyasal tercihlerini yansıtan bir rapor karakteri kazanmıştır.

CHP Grubu milletvekilleri olarak; Komisyon çalışmalarının, çocukların yoğun bir ihmal, istismar ve şiddet mağduru olduğu bir ülkede son derece etkin kamusal süreçler yürüten sivil toplum örgütlerinin, akademisyenlerin, mağdur ailelerinin dinlenmesi yerine, temel olarak devlet kurumlarının sunumlarını dinler hale evrildiği gerekçesiyle Komisyon Başkanlık Divanına hem yazılı hem sözlü olarak başvuruda bulunduk, ancak bundan da bir sonuç alamadık.

Komisyonun çalışma süresinin önemli bir kısmında (yaklaşık üç buçuk ay), merkezi idarenin politika ve faaliyetlerinin ağırlıklı olarak dinlenmesi; kamu kurumlarının sunduğu kimi

olumlu uygulamalar bulunsa da ülkenin çocuk refahı alanındaki ağır yapısal sorunlarını görünmez kılabilcek “her şey yolunda” algısını güçlendirmiştir. Oysa Komisyonun varlık gerekçesi, başarı anlatılarından çok; eksikleri, koruma sistemindeki boşlukları ve ihmalin nedenlerini tüm boyutlarıyla görünür kılmayı zorunlu tutmalıydı.

Komisyon çalışmalarının bitmesinden 281 gün sonra gönderilen rapor taslağının paylaşılmasının ardından; muhalefet şerhlerinin ve katkılarının sistematik biçimde ele alınacağı kapsamlı bir “değerlendirme/öneri toplantısı” yöntemi işletilmesini arzularдық. Ancak ne yazık ki bu imkana da ulaşamadık. Bunun yanı sıra tüm partilerin sürece daha etkin katılım sağlayabileceği ve çocukların ihmal ve istismardan korunabilecekleri partiler üstü bir yaklaşımın benimsenmesine yönelik bir zemin oluşturulmamıştır. Haliyle iş bu taslak rapor, ortak bir mutabakat metni olması gerekirken iktidar partisinin görüşlerini yansıtan bir belge halini almıştır.

Benzer biçimde Komisyon, kamuoyunda yakıcı biçimde hissedilen “mağduriyetlerin taşıyıcıları olan aileleri dinleme” yönündeki talepleri de karşılamamış; Mattia Ahmet Minguzzi’nin annesi Yasemin Minguzzi dahil olmak üzere mağdur ailelerin komisyon çalışmalarına katılımı sağlanmamıştır. Bu tercih, Komisyonun sahadaki gerçekliği doğrudan taşıyan tanıklıklardan beslenmesini ve çözüm önerilerini bu deneyimlerle sınımasını zayıflatmıştır.

Komisyonun kurulmasına vesile olan ve kamuoyunda derin bir infiale yol açan “Diyarbakır’da Narin Güran’ın kaybolması ve cansız bedeninin bulunması” sonrası gelişen süreç, Türkiye’de çocukların maruz kaldığı hak ihlallerinin ve güvenlik zafiyetlerinin ciddiyetini göstermiş, benzer şekilde Tekirdağ’da kamuoyuna yansıyan “Sıla bebek” vakası da çocukların en temel yaşam ve korunma haklarının dahi güvence altına alınmadığı bir tabloyu görünür kılmıştır.

Sıla bebek, Komisyonun kurulmasına neden olan önemli bir trajedi olmasına rağmen Komisyon Sıla bebek davasına katılım konusunda engellenmeye çalışılmıştır. CHP Grubu milletvekilleri olarak davayı yerinden, Tekirdağ’dan 6 milletvekilimizle takip ettik.

Yaşanan tüm bu gelişmelere ilaveten dilekçelerimizin kabul edilmemesi, sadece merkezi hükümetin politikalarının dinlenmesi ve benzeri olaylar sonucunda; 5 Mart’ta, komisyon çalışmalarının yetersiz ve taraflı olduğunu düşünen CHP Grubu milletvekilleri olarak komisyon toplantısına iştirak etmeme kararı aldık.

Ne var ki Komisyon raporunun kamuoyuna komisyon çalışmalarının bitmesinden ancak aylar sonra sunulması, bu ağır vakalar etrafında oluşan toplumsal duyarlılığın süreklileştirilmesini zorlaştırmış; tartışmanın gündemden uzaklaşmasına ve önerilerin kamuoyunda karşılık bulmasının güçleşmesine yol açmıştır. Bu gecikme, çocukların korunmasına ilişkin kamusal sorumluluğun, kapsamlı ve önleyici politika üretimi yerine “olay-bazlı” ve reaksiyoner müdahalelere sıkışması riskini artırmıştır. Bu çerçevede, kamuoyunun dikkatli bir şekilde takip ettiği komisyon çalışmaları sonucunda ortaya çıkacak bu raporun çözüm odaklı ve çocuk ihmal ve istismarına yönelik önleyici tedbirleri ortaya koyması beklenen kapsamlı öneriler içermesi yönünde ciddi beklentiler oluşmuşken, süreç sonucunda bu beklentilerin hayli gerisinde kaldığı görülmüştür.

İçerik bakımından raporda kimi önemli tespit ve öneriler bulunmakla birlikte, genel yaklaşımın yoksulluk–çocuk işçiliği–eğitimden kopuş eksenindeki yapısal nedenleri tali gördüğü; çözümü ise çoğu yerde teknik denetim, aileye sorumluluk devri ve yaptırım artırımı çizgisine sıkıştırdığı anlaşılmaktadır. Nitekim raporun dili ve önerileri, çocukları korumanın asli yükümlülüğünü kamusal sosyal politika yerine sıklıkla “aile denetimi/ebeveyn farkındalığı”na yaslamakta; devletin sosyal destek, kamusal eğitim, ücretsiz bakım ve çocuk refahı sorumluluğunu geri plana itmektedir. Çocukları korumak elbette denetimi ve hukuki yaptırımı gerektirir; fakat asıl olarak çocukların yaşam koşullarını eşitleyen, yoksulluğu azaltan, çocuk işçiliğini önleyen, eğitimi güçlendiren ve sosyal hizmetleri yaygınlaştıran kamucu, hak temelli ve sınıfsal ayrımları gören bir politika hattı kurulmadan, ihmal ve istismar kalıcı biçimde azaltılamayacağı kanaatindeyiz.

Bu değerlendirme yalnızca yöntem tartışması değildir; aynı zamanda çocukların gündelik yaşamındaki çok katmanlı hak kayıplarına ilişkindir. Nitekim çocuklar, güvenli yaşam hakkından yeterli beslenmeye, barınmadan nitelikli eğitime ve sağlığa kadar temel haklara erişimde ciddi güçlükler yaşamaktadır. Örneğin 2024 yılında maddi yetersizlikler nedeniyle günde en az bir kez taze sebze-meyve tüketemeyen hane halkı oranının %10,0’a, et/tavuk/balık tüketemeyenlerin oranının ise %23,1’e ulaştığı ifade edilmektedir. Bu göstergeler, ihmal ve istismar riskinin yalnızca “bireysel hatalar” üzerinden değil; yoksulluk ve güvencesizlik üreten politik zemin üzerinden ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Buna rağmen Komisyon raporunun genel dilinde, sorunların nedenleri ve çözümleri tartışılırken sorumluluğun önemli ölçüde çocuklara, ailelere, öğretmenlere ve “bireysel farkındalık” alanına kaydırıldığı; kamunun/iktidarın asli yükümlülüklerinin ikincilleştirildiği görülmektedir. Oysa şiddet, ihmal ve istismar iklimini derinleştiren; işsizlik, eğitim

niteliğindeki gerileme, okul terki, barınma ve gıdaya erişememe, sağlıklı çevre hakkının zayıflaması gibi başlıklarda belirleyici olan, siyasi tercihleriyle yürütme erkinin sorumluluğudur.

Ayrıca raporda, “yüksek gelirli ülkelerde dahi önleme ve müdahale hizmetlerinin yetersiz kalabildiği” yönündeki vurguların, kurumsal sorumluluğu görünmezleştiren ve “ne yapılırsa yapılsın yetersiz kalınır” türünden bir kaderciliğe kapı aralayan bir çerçeve ürettiği değerlendirilmektedir. Benzer biçimde raporda risk faktörleri arasında sayılan yoksulluk, işsizlik, yetersiz sosyal destek, güvensiz çevresel koşullar, yasal/kurumsal kapasite eksikleri ve uzman yetersizliği gibi alanların her biri, doğrudan kamusal politika tercihlerinin sonucudur. Bu nedenle raporun kendi tespitleri dahi, Türkiye’yi bu kırılganlığa sürükleyen siyasal sorumluluğun yürütme erki olan AKP iktidarı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olduğunu dolaylı biçimde teyit etmektedir.

Bu çerçevede işbu muhalefet şerhi; Komisyon çalışmasının usulüne, raporun hazırlanış sürecindeki dışlayıcı işleyiş ve raporun yapısal sorunları ikincilleştiren yaklaşımına itirazlarımızı kayda geçirmek amacıyla hazırlanmıştır. Aşağıda; *aile ve sosyal politikalar, hukuk, eğitim, sağlık, medya ve dijital teknolojiler* başlıklarında hazırlanan işbu taslak rapora dair itirazlarımız ve önerilerimiz dile getirilmiştir.

1. BÖLÜM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA AİLE VE SOSYAL HİZMETLER POLİTİKALARI

1.1. Giriş

Bir toplumun ilerleyebilmesi ve kalkınabilmesi o toplumun içinde yetişen çocukların bedensel, ruhsal ve sosyal yönden sağlıklı gelişmesiyle mümkündür. Bu gelişimin sürekliliği ve güvenliği ise kağıt üzerinde kalan düzenlemelerin ötesine geçen, yoksulluk ve eşitsizlik gibi yapısal sorunları çözen ve çocuğu sadece ailenin bir parçası değil, birey olarak konumlandıran bütüncül bir çocuk refahı ve koruma sisteminin tesisiyle sağlanabilir.

Ancak son yıllarda çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar vakalarındaki artış, Türkiye’deki çocuk refahı politikaları ve mevcut koruma sistemi açısından hem yapısal hem de sistemsel ciddi sorunlar olduğunu göstermektedir. Kamuoyu vicdanını derinden yaralayan bu tür olaylar, mevcut sistemin çocukları korumada önleyici bir işlev üstlenemediğini; aksine büyük ölçüde olay sonrası, reaktif ve yetersiz bir müdahale mekanizmasına dönüştüğünü açık biçimde ortaya koymaktadır.

Çocuğa yönelik şiddet ve istismar suçları ile birlikte cezasızlık oranı da ciddi biçimde artmıştır. Faillerin yeterince cezalandırılmadığı bu sistem her gün daha fazla vaka ve mağdur üretmeye devam etmektedir.

Diğer bir deyişle, kanunlar ve uluslararası anlaşmalar gibi çocuk koruma mekanizmalarının yeterince hayata geçirilememesi suç oranlarını ve vakaları artırmaya devam etmektedir.

Komisyonun kurulmasına vesile olan başlıca vakalardan Diyarbakır’da katledilen *Narin Güran vakası*, yerel feodal ilişkilerin ve kutsal aile anlayışının çocuğun yaşam hakkının önüne geçirildiğini; Tekirdağ’da sistemin izleme ve denetim boşlukları içinde yaşamını yitiren *Sıla Bebek vakası*, çocuk koruma mekanizmalarının yeterince çalışmadığını; İzmir Selçuk’ta derin yoksulluk koşulları altında *bir barakada yanarak hayatını kaybeden beş küçük kardeşin trajedisi* ise sosyal hizmetlerin yapısal sorunları çözmek yerine dar anlamda yardım dağıtma anlayışına hapsedildiğini acı biçimde gözler önüne sermiştir.

Aynı şekilde, *Mattia Ahmet Minguzzi* cinayeti de çocuklara yönelik şiddetin ve suçla sürüklenen çocuk vakalarının münferit olaylar olmadığını, süreklilik arz eden bir sistem sorunu olduğunu bir kez daha göstermiştir.

Bu çarpıcı vakalara rağmen Komisyon tarafından hazırlanan raporun, yaşananları büyük ölçüde münferit olaylar ya da uygulamadaki teknik aksaklıklar çerçevesinde ele alma eğiliminde olduğu görülmektedir. Hatta raporda bu somut olaylara hiç değinilmemiş, daha önceki benzer komisyon raporlarında olduğu gibi, yazılanlar teorik ve genel çerçeveye sınırlı kalmıştır. Oysa söz konusu olaylar, yalnızca bireysel suçların sonucu değil; yoksulluğun nesiller arası aktarımı, çocuk refahı politikalarının zayıflığı, sosyal hizmetlerin yetersizliği ve kamusal denetimin çökmesi gibi derin sistemsal ve yapısal sorunların doğrudan sonuçlarıdır.

Komisyon raporunda, Aile ve Sosyal Hizmetler alanına ilişkin tespit ve önerilerin iki ana başlık altında ele alındığı görülmektedir. Bu başlıklar; toplumsal farkındalığın artırılmasına yönelik öneriler ile kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesine ilişkin önerilerden oluşmaktadır. Söz konusu bölümler, çocuk koruma sisteminin etkinliğinin artırılması gerektiğini savunmakla birlikte, mevcut yapısal sorunları ortaya koymakta yetersiz kalmaktadır.

Raporda, “Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Toplumsal Farkındalığa İlişkin Öneriler” başlığı altında; ailelerin ve çocukların mevcut destek sistemlerine erişiminin kolaylaştırılmasına yönelik çeşitli tespitler yer almaktadır. Ancak bu bölümde, çocuklara yönelik başvuru ve bildirim mekanizmalarının işlevselliğine ilişkin temel eksikliklerin yeterince derinlikli biçimde ele alınmadığı görülmektedir.

Özellikle Alo 183 Şiddetle Mücadele Hattı’nın, nüfusun geneline hizmet veren bir yapı olması nedeniyle çocuklara özgü ihtiyaçlara yanıt üretmekte zorlandığı, çocuklar tarafından yeterince tanınmadığı ve çocuk dostu bir başvuru mekanizması olarak tasarlanmadığı raporun kendi tespitleri arasında da yer almaktadır. Çocukların haklarını öğrenebilecekleri, şiddet, istismar ve ihmal durumlarını güvenli biçimde bildirebilecekleri mekanizmaların görünürlüğünün ve erişilebilirliğinin yetersiz olduğu da bu bağlamda dikkat çeken bir diğer husustur.

“Aile ve Sosyal Hizmetler Alanında Kurumsal Mekanizmalara İlişkin Öneriler” başlığı altında ise, mevcut sosyal hizmet modellerinin önemli ölçüde eksiklikler içerdiği, hizmet çeşitliliğinin sınırlı kaldığı ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmetinin büyük ölçüde maddi yardımla sınırlı kaldığı; ebeveynlik becerilerini güçlendiren eğitim programları ve çocuk refahını esas alan şartlı destek modelleriyle bütünleşmediği açıkça ortaya konulmuştur. Bu durum, SED’in yoksullukla mücadelede yapısal ve önleyici bir araç olmaktan ziyade geçici bir yardım mekanizmasına dönüştüğünü göstermektedir.

Kalıcı yerleştirme kararları öncesinde uygulanabilecek geçici koruyucu aile modeline ilişkin olarak, bu uygulamanın yasal dayanağının ve mali altyapısının yetersiz olduğu; bu nedenle etkin biçimde hayata geçirilemediği raporda vurgulanmaktadır. Benzer şekilde, Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Birimlerinin (ÇOKİM) müstakil birer kuruluş müdürlüğü olarak yapılandırılmaması, il müdürlüklerine bağlı birimler şeklinde faaliyet göstermesi hem işlevsellik hem de yaygınlık açısından önemli bir eksiklik olarak değerlendirilmektedir.

Raporda ayrıca, özel ihtiyaçları olan çocuklara yönelik ihtisaslaşmış hizmet modellerinin yetersizliği vurgusu da dikkat çekmektedir. Madde bağımlılığı, suça sürüklenme veya ağır travma öyküsü bulunan çocuklar için güvenlik, tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinin birlikte yürütülebileceği çok disiplinli özel ihtisas kuruluşlarının eksikliği açıkça ifade edilmiştir. Özel gereksinimli çocukların haklarına erişimini kolaylaştıracak Braille, işaret dili gibi materyallerin yaygınlaştırılmadığı; aile ortamında bakımın desteklenmesine yönelik alternatif modellerin sınırlı kaldığı; geçici koruma statüsündeki refakatsiz çocuklara sunulan hizmetlerin ise henüz bütüncül ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulamadığı belirtilmiştir.

Kurumsal ve mevzuatla alakalı boşluklar da raporda önemli bir sorun alanı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk koruma hizmetlerinin kurumlar arası koordinasyonunda yaşanan belirsizliklerin, görev ve sorumluluk alanlarının net olmamasının, sistemin etkinliğini zayıflattığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca, bakım kuruluşlarında bulunan çocukların şikayet ve başvurularını iletebilecekleri standart, bağımsız ve güvenli mekanizmaların yeterince güçlendirilmediği ifade edilmektedir. Mahkemeler tarafından verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmemesi durumunda herhangi bir yaptırım öngörülmemesi ise çocuk koruma sisteminin en temel yapısal zaaflarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Son olarak, çocukların karar alma süreçlerine katılımına ilişkin önemli eksiklikler raporun tespitleri arasında yer almaktadır. Çocuk Hakları İl Komitelerinde çocukların temsili ve görüşlerinin karar süreçlerine yansıtılması oldukça sınırlı kalmakta; ÇODEP ve Anka gibi mevcut eğitim ve gelişim programlarının etkinliğine yönelik düzenli ve sistematik etki analizlerinin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu durum, uygulanan politikaların sonuçlarının ölçülmesini ve gerekli iyileştirmelerin yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Genel olarak komisyon raporunda yer alan tespitler, sorunun kökenine inmek yerine semptomları iyileştirmeye odaklanmıştır. Oysaki sorunun kökeni, siyasi tercihlerden kaynaklanan ağır ahlaki çöküşün çocuklar üzerindeki korkunç etkilerine işaret etmektedir.

Mevcut siyasi anlayış, çocuğun üstün yararını değil, ailenin dokunulmazlığını önceleyerek çocukları ihmale, şiddete ve istismara mahkum etmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, proaktif bir koruma sağlamak yerine, ancak bir facia yaşandıktan sonra devreye giren reaktif bir yapıya bürünmüştür.

Mevcut rapor, bu ağır tabloyu kapsamlı bir şekilde ele almak yerine, sorunu teknik birkaç öneriye indirgediği için bu muhalefet şerhinin yazılması zorunlu olmuştur.

1.2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın Kurumsal Kapasitesi ve İşleyişine Dair Eleştiriler

Komisyon raporunda, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın (ASHB) kurumsal kapasitesi “geliştirilmesi gereken” bir alan olarak tanımlansa da kurumun işlevsizleşen yönleri yeterince analiz edilmemiştir.

1.2.1. Koruyucu ve Önleyici Hizmetlerin Yetersizliği

Çocuğun korunması, çocukların güvence altına alınmasının ve refahının artırılmasının bir parçasını oluşturur; önemli bir zarardan dolayı mağdur olan veya mağdur olma olasılığı bulunan çocukları korumak için yapılan tüm çalışmaları ifade eder.

Resmi belgeler Bakanlıkça koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında vakalara Alo 183 aracılığıyla müdahale edildiğini, konuyla ilgili sosyal incelemeler yapıldığını ve vakaların uygun sosyal hizmet modeline yönlendirildiğini belirtmektedir. Bu süreç çocuk istismar ve ihmal bildirimlerinin alınması ve ilgili birimlere iletilmesini kapsamaktadır.

Ancak saha odaklı akademik çalışmalar ve bağımsız analizler, politik düzeyde planlanan koruyucu önleyici yaklaşım ile sahada yürütülen uygulamalar arasında belirgin farklar olduğunu göstermektedir.

Koruyucu önleyici hizmetlerin kağıt üzerinde güçlü bir çerçeveye sahip olduğu ifade edilse de Bakanlığın kapasitesinin, kaynaklarının ve profesyonel saha elemanı sayısının bu politikaları etkin biçimde uygulamak için yeterli olmadığı ortadadır. Bu durum; vakaların tespit, izleme ve müdahale süreçlerinde gecikmelere veya etkisiz kararlar alınmasına yol açmaktadır.

Bakanlığın stratejik belgeleri ile pratik uygulama kabiliyeti arasında ciddi bir uyum sorunu vardır.

Koruyucu ve önleyici hizmetler kapsamında Bakanlık, Anka Çocuk Destek Programı, Çocuk Destek Merkezleri gibi programlar yürütmekte olduğunu belirtmektedir. Ancak bu uygulamalar, saha personeli sayısı ve uzmanlaşmanın yetersizliği, erken uyarı ve tarama sistemlerinin etkin işlememesi, mülakat ve sosyal inceleme süreçlerinin standardının olmaması gibi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Meydana gelen çocuk ihmal, istismar ve şiddet vakaları, Türkiye’deki koruyucu önleyici hizmetlerin özellikle sistematik önleme ve erken devreye girme boyutunda zayıf kaldığını ortaya koymaktadır. Sistem çoğunlukla olayın ortaya çıkmasının ardından tepki verici bir modele dönüşmektedir.

Bu bağlamda Bakanlığın koruyucu önleyici mekanizmaları da daha çok reaktif düzeyde çalışmakta olup; önleme ve erken müdahale kapasitesinden yoksundur.

Ancak yapılan araştırmalar çocuk koruma sisteminin sorunlar ortaya çıkmadan önce, risklerin tespit edilip önlenmesi, kurumlar arası iş birliği yapılması ve koordinasyonun sağlanmasıyla bütüncül bir yaklaşım içinde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Her şeyden önce çocuk koruma sisteminin çocuk merkezli olması gerekmektedir.

Etkin ve bütüncül bir çocuk koruma sisteminin inşası için öncelikle sistemin yapısını ve yetkilerini belirleyen yasal ve politik bir çerçeve çizilmelidir. Bu yasal ve politik çerçevenin oluşturulmasında uluslararası insan hakları belgelerinden de yararlanılmalıdır. Çocuk koruma sisteminin birçok kurum ve yapıyı içeriyor olması nedeniyle kurumlar arası iş birliği ve koordinasyon, çocuk koruma sisteminde son derece önemlidir. Koordinasyonun sadece devlet mekanizmaları arasında değil; aynı zamanda çocuk koruma alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleri ve gönüllülerle de sağlanması gerekmektedir.

Ayrıca, risklerin ortaya çıkmadan engellenmesine yönelik önleyici hizmetler de çok önemlidir. Çocuk koruma hizmetlerinin yürütülebilmesi için yeterli miktarda insana, maddi kaynağa ve sağlıklı veriye de ihtiyaç duyulmaktadır.

1.2.2. Ekonomik Destek ve Ailenin Korunması

Bakanlık, ailenin güçlendirilmesi için Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) ve diğer ekonomik destek projelerini yürütmektedir. Ancak özellikle yoksulluk, çocuk yoksulluğu ve derin ekonomik kriz dönemlerinde Bakanlığın verdiği desteklerin, çocukların temel ihtiyaçlarını ve güvenli aile ortamı koşullarını sürdürülebilir biçimde garanti etmede yetersiz kaldığı hem ulusal hem de uluslararası verilerle ortaya konmaktadır. Örneğin Avrupa

Komisyonu raporuna göre Türkiye’de çocuk yoksulluğu %40 civarındadır ve mevcut sosyal yardım sistemleri bu oranı düşürecek kapsamlı bir strateji içermemektedir. Ankara Tabip Odası’nın paylaştığı bilgilere göre ise 2018’de 122 bin 489 olan “ailesinin yanında temel ihtiyaçları karşılanamayan ve ailesinden alınma riski bulunan çocuk” sayısının, 2025’in ilk yarısında 171 bin 895’e çıktığı görülmektedir. Bu veriler ışığında, söz konusu çocuk sayısında son 7 yılda %40,3 oranında çarpıcı bir artış yaşandığı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Sosyal ekonomik destek programları, yoksulluğun ve bunun çocuk üzerindeki etkilerinin önlenmesine yeterli düzeyde müdahale edememektedir.

Aile Sosyal Destek Programı (ASDEP) personeli, hane ziyareti adı altında sadece veri girişi yapmakta, gerçek bir vaka yönetimi yapamamaktadır. Ayrıca, bir sosyal çalışmacıya düşen vaka sayısı uluslararası standartların çok üzerindedir. Bu durum riskli hanelerin doğru şekilde tespitini zorlaştırmaktadır.

ASDEP’in yaygınlaştırılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi gerekmektedir. Saha çalışanlarının niteliklerinin ve sayılarının artırılması, izleme ve değerlendirme mekanizmalarının geliştirilmesi, yerel yönetimler ve sivil toplumla iş birliği süreçlerinin etkinleştirilmesi şarttır.

Raporda, Sosyal Ekonomik Destek (SED) hizmetinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması önerilmektedir. Ancak İzmir’deki yangın faciası, SED’in mevcut haliyle işlevsiz olduğunu kanıtlamıştır. Beş küçük kardeşin ailesine 18 kez ziyaret yapılmasına rağmen çocukların o barakadan kurtarılamamış olması, SED’in bir “Sosyal Hizmet Müdahalesi” olmaktan çıkıp, sadece “Banka Hesabına Para Yatırma” işleviyle kısıtlandığını göstermektedir.

Mevcut sistemde “para verelim, aile baksın” anlayışı hakimdir. Oysa derin yoksulluk ve ihmal riski olan ailelerde, nakdi yardım tek başına çocuğu koruyamaz. OECD’ye göre Türkiye’de yaklaşık 6,5 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde ve her 4 çocuktan 1’i okula aç gitmektedir. Yoksulluk, ihmal ve istismarın bir numaralı tetikleyicisidir.

Okula aç giden çocuk, sadece fiziksel açlık çekmemekte; aynı zamanda okul terkine, çocuk işçiliğine ve sokaktaki her türlü istismar odağına karşı savunmasız hale gelmektedir. Devletin görevi sadece para transferi yapmak değil; çocuğun içinde bulunduğu ortamı, beslenmesini, eğitimi ve güvenliğini kesintisiz kamusal denetim altında tutmaktır.

1.2.3. Koordinasyon ve Veri Entegrasyonu Eksikliği

Çocuk koruma sistemi, doğası gereği çok aktörlü bir yapıya sahiptir ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı dışındaki paydaşlar olan Milli Eğitim, Sağlık ve Adalet Bakanlıkları ile kesintisiz bir koordinasyonu gerektirir. Ancak çocuklarla ilgili vakaların erken tespiti için hayati önem taşıyan Milli Eğitim Bakanlığı’nın okul devamsızlığı verileri, Sağlık Bakanlığı’nın aşı takibi/sağlık tarama kayıtları ve ASHB’nin sosyo-ekonomik risk haritaları arasında entegre bir “Erken Uyarı Sistemi” hala kurulmamıştır. Kurumlar arası veri akışının manuel süreçlere veya kurumlar arası resmi yazışma hantallığına mahkum edilmesi; vakalara müdahalede gecikmelere, veri paylaşımında kopukluklara ve özellikle risk altındaki çocukların takibinin sistem dışına çıkmasına neden olmaktadır. Mevcut sistemdeki bu koordinasyonsuzluk, koruyucu hizmetlerin etkinliğini en alt seviyeye indirmekte, devletin çocuk üzerindeki gözetim yükümlülüğünü zayıflatmaktadır.

Bu veri kopukluğu, sadece teknik bir eksiklik değil, aynı zamanda bir yönetsel zafiyet göstergesidir. Türkiye’de bir çocuğun okuldan kopması veya aşı takviminden çıkması, potansiyel bir ihmal veya istismar vakasının en erken habercisi olmasına rağmen, bu veriler ASHB sisteminde otomatik bir alarm mekanizması tetiklememektedir. Nitekim Komisyon raporunda zikredilen “koordinasyon sağlanmalıdır” yönündeki ifadeler, somut bir yol haritası içermeyen içi boş temenni cümlelerinden ibarettir. Oysa ihtiyacımız olan, E-Devlet altyapısına entegre edilmiş, her çocuğun doğumundan itibaren eğitim, sağlık ve sosyal yardım verilerinin birleştirildiği, risk saptandığında ilgili uzmanı doğrudan sahaya yönlendiren zorunlu bildirim otomasyonlarıdır. Devlet, çocuk korumayı kurumların inisiyatifine bırakılan bir nezaket ilişkisi olmaktan çıkarmalı; siber altyapıyla desteklenmiş, şeffaf ve bağlayıcı bir müdahale protokolü olarak yeniden yapılandırılmalıdır.

1.2.4. Koruyucu Aile Sistemi

Koruyucu aile hizmetleri Bakanlık tarafından yaygınlaştırılmakta ve teşvik edilmektedir. Resmi istatistiklere göre binlerce çocuk koruyucu aile yanında bakılmaktadır.

Ancak:

- Koruyucu aile eğitim programlarının yeterliliği ve sürekli denetimi konusu
- Koruyucu ailede uygulanan hizmetlerin kalite güvencesinin zayıf olması
- Çocukların himaye altında bile güvenlik ve bakım sorunları yaşadığı

iddiaları soru işaretlerine neden olmaktadır.

Kamuoyuna yansıyan bazı vakalarda, devlet koruması altındaki çocukların dahi kurumlar aracılığıyla yeterince korunmadığı ve yaşanan olumsuz durumlara etkili müdahale edilmediği ortaya çıkmıştır.

Koruyucu aile sistemine ve bakım süreçlerine ilişkin denetim ve kalite mekanizmaları yetersizdir.

1.2.5. Refakatsiz Çocuklar ve Geçici Koruma Statüsündeki Çocuklar

Türkiye’de çok sayıda geçici koruma statüsünde çocuk bulunmaktadır ve sosyal hizmetlerin bu gruba yönelik uygulanması farklı zorluklar taşımaktadır. Akademik değerlendirmeler, özellikle yabancı uyruklu refakatsiz çocuklarda erken yaşta evlilik, eğitim dışı kalma ve istismar risklerinin daha fazla olduğunu ve sistem tarafından etkin biçimde izlenemediğini ortaya koymaktadır. Bu çocukların koruyucu hizmetlere erişimi konusunda kültürel ve işlevsel engeller ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bunun yanı sıra; dil ve kültür bariyerleri, çocuk koruma mekanizmalarının farklı kültürel ihtiyaçlara cevap verebilecek esneklikten ve duyarlılıktan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır.

Komisyon Raporu, bu konuyu bir göç yönetimi sorunu olarak görmüş, bir çocuk koruma sorunu olarak derinlemesine işlememiştir. Geçici koruma statüsündeki veya refakatsiz çocukların takibi için uluslararası standartlarda bir veri tabanı önerisi eksiktir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın mevcut yapıyla ilgili temel sorunlar şu şekilde özetlenebilir:

- Önlem odaklı değil, müdahale odaklı bir yaklaşım benimsenmiştir.
- Erken müdahale ve izleme mekanizmalarının yetersizdir.
- Koordinasyon ve entegre veri sistemleri zayıftır.
- Koruyucu aile ve yerleşim süreçlerinin denetim eksiklikleri vardır.
- Ekonomik ve sosyal destekleri çocuk odaklı ihtiyaçlarla tam eşleşmemektedir.
- Yabancı uyruklu ve dezavantajlı gruplara yönelik özel yaklaşım eksiklikleri mevcuttur.

1.3. Çocuk Koruma Sisteminde Kayıt Dışı Vakalar ve Veri Güvenilirliği

Komisyon Raporu, resmi kurumların sunduğu istatistikleri veri kabul ederek analiz yapmıştır. Ancak akademik literatür ve saha gerçekleri, bu verilerin gerçeği yansıtmadığını ortaya koymaktadır.

1.3.1. Kayıt Dışı Vakalar

Raporda, fiziksel ve cinsel istismar vakalarına ilişkin birtakım resmi veriler yer alsa da çocuğun maruz kaldığı duygusal istismar ve ihmal türlerine ilişkin uluslararası karşılaştırmalı kapsamlı verilere yer verilmemiştir. Oysaki UNICEF’in 2010 tarihli “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet” raporu bile; çocukların %25 oranında ihmal, %51 oranında duygusal istismar ve %45 oranında fiziksel istismara maruz bırakıldığını göstermektedir.

Diğer yandan, raporda kullanılan veriler, Türkiye’nin taraf olduğu Lanzarote Sözleşmesi ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin getirdiği şeffaflık yükümlülüğünü de karşılamamaktadır. TÜİK ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı gibi yetkili kurumların 2016 yılından bu yana çocuklara dair detaylı veri yayımlamayı durdurması, veri karartma şüphesini güçlendirmektedir. Ayrıca, akademik çalışmalar ve UNICEF ile DSÖ raporları, cinsel istismar vakalarında resmi sayıların, gerçek vakaların yalnızca %10 ile %15’ini yansıttığını göstermektedir.

Bu bulgular, mevcut veri eksikliklerini ve raporun metodolojik sınırlılığını açıkça ortaya koymaktadır.

1.3.2. Verilerdeki Tutarsızlık

Sağlık Bakanlığı’nın 2024 verilerine göre 844 bin 322 çocuk izlenmiş, bunlar arasında sadece 32 çocukta fiziksel istismar veya ihmal bulgusu tespit edilmiştir; bu rakamın gerçek durumu yansıtmadığı uzmanlar tarafından da ifade edilmektedir.

TÜİK verilerinde; “çocukların 15 bin 716’sı kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle güvenlik birimlerine geldi veya getirildi” şeklinde paylaşılması raporda da eleştirilmektedir. Ne yazık ki bu verilere kaybolan ve bulunamayan çocuk sayısı yansımamaktadır. TÜİK verisi yalnızca bulunan çocuklara ilişkindir. Bu ciddi bir eksikliktir bu konuda kapsamlı bir çalışma yapılması gerektiği ortadadır.

1.3.3. Yasal Boşluklar ve Uygulama Hataları

Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) ve CMK m.236 ihlali:

İstismar mağduru çocukların beyanları ÇİM bünyesinde uzmanlar eşliğinde alınmasına rağmen, kovuşturma aşamasında CMK m.236’ya açıkça aykırı biçimde çocukların ikinci kez beyanına başvurulmaktadır. İstinaf mercilerinin “doğrudan dinlenilme ilkesi” gerekçesiyle verdiği bozma kararları, yargı pratiğinde yasal düzenlemenin önüne geçmiş durumdadır. Bu

durum, çocuğun adli süreç içerisinde travmasını tekrar yaşamasına yol açan yapısal bir hukuk krizidir.

Beyanın tek seferde alınmasını mutlak suretle güvence altına alacak, istinaf denetimini de bağlayacak şekilde “adli görüşme odaları ve ÇİM kayıtlarının nihai delil sayılmasına” dair açık ve emredici bir yasal düzenleme yapılmalıdır.

Bakanlığın Denetim Alanındaki Yetki Karmaşası:

1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile ASHB’ye şiddet ve ihmali önleme görevi verilmiş olsa da, bu görevin yetki ve sorumluluk sınırları belirsizdir. Bakanlığın, çocuklarla temas eden Milli Eğitim Bakanlığı veya Sağlık Bakanlığı gibi kurumlar üzerinde bir üst denetim/standart belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu durum, okullar ve kurslar gibi çocuklara hizmet veren alanların şiddet üretebilen kontrolsüz yapılara dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Çocuklara hizmet veren tüm kurumlar (kamu veya özel) için çocuk koruma asgari standartları belirlenmeli, risk analizleri ve önleyici politika belgelerinin hazırlanması yasal zorunluluk haline getirilmelidir.

Sosyal Çalışmacı Tanımındaki Belirsizlik:

Mevzuatta çocukla çalışacak uzmanların genel ve muğlak bir ifadeyle sosyal çalışmacı olarak tanımlanması, sahada görev karmaşasına ve nitelik kaybına yol açmaktadır. Psikolog, Sosyal Hizmet Uzmanı, Pedagog ve Çocuk Gelişim Uzmanı gibi farklı disiplinlerin görev tanımları, yetki ve sorumlulukları net değildir. Bu belirsizlik, çocuğun beyanını alan kişinin mesleki formasyonunun her vakada standart dışı kalmasına neden olmaktadır.

Çocuğun beyanını alacak ve psikososyal destek sunacak uzmanların; mesleki nitelikleri, yıllık zorunlu eğitim kriterleri ve spesifik görev tanımları ayrıntılı bir “Meslek Kanunu” çerçevesinde yasal güvenceye kavuşturulmalıdır.

1.4. Özel Gereksinimli ve Risk Altındaki Gruplar

1.4.1. Özel Gereksinimli Çocuklar

Özel gereksinimi olan çocuklar için eğitim ortamlarının erişilebilir olması büyük önem taşımaktadır. Çocuklara hizmet sunan okul, bakımevi, kreş gibi tüm kurumlarda merdivenler, lavabolar, sıralar ve diğer fiziksel unsurlar engeli olan bireylerin kullanımına uygun hale getirilmeli, erişilebilirlik standartlarına uyulmalı ve binalar engeli olan çocukların bağımsız hareket edebileceği şekilde tasarlanmalıdır. Aynı zamanda, engeli olan çocukların spor ve

sosyal faaliyetlere katılımını sağlamak için oyun alanları ve spor salonları erişilebilir hale getirilmeli ve bu alanların sayıları artırılmalıdır.

1.4.2. Suça Sürüklenen Çocuklar

5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında alınan tedbir kararlarının (danışmanlık, bakım, eğitim vb.) uygulanma oranı son derece düşüktür. Mahkemeler karar vermekte, ancak ASHB'nin altyapı yetersizliği nedeniyle bu kararlar uygulanmamakta, kağıt üzerinde kalmaktadır.

1.5. Sonuç ve Öneriler

Komisyon raporu, mevcut haliyle sorunun fotoğrafını çekmekten öteye gidememiş, kök nedenlere inememiştir. Çocukları korumak niyet beyanlarıyla değil; güçlü bütçe, laik eğitim, nitelikli sosyal hizmet ve tavizsiz bir yargı sistemiyle mümkündür.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak; çocukların tarikat yurtlarına, sokaklara, çocuk işçiliğine veya istismarcıların insafına terk edilmediği, garantör olduğu bir sistemi inşa edene kadar mücadelemizi ve takibimizi sürdüreceğiz.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak; çocuk koruma sisteminin hayırseverlik, yardım ya da geçici müdahaleler temelinde değil, çocuğu özne kabul eden, hak temelli ve güçlü bir sosyal devlet anlayışıyla yeniden inşa edilmesinin artık ertelenemez bir zorunluluk olduğunu vurguluyoruz.

Mevcut raporun eksikliklerini gidermek ve çocukları gerçekten koruyan bir sistemi inşa etmek adına aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi gerektiğinin altını çiziyoruz:

- Müstakil “Çocuk Bakanlığı” Kurulmalıdır: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın mevcut yapısı hantallaşmıştır. “Kutsal Aile” söylemi altında çocuğun birey olarak haklarının ezilmemesi için, sadece çocuk haklarına odaklanan, bütçesi ve idari yapılanması olan bir bakanlık kurulmalıdır.
- Aile Destekleri Sigortası (ADS) Yasalaşmalıdır: Sosyal yardımlar lütuf değil, hak olmalıdır. Hiçbir çocuğun yoksulluk nedeniyle ailesinden koparılmayacağı, temel ihtiyaçlarının devlet güvencesinde olduğu ADS hayata geçirilmelidir.
- Okullarda Ücretsiz Beslenme ve Su: Derin yoksullukla mücadelenin ve okul terkini önlemenin en etkili yolu, her çocuğa okulda bir öğün ücretsiz sağlıklı yemek ve temiz su verilmesidir. Bu uygulama, istismarın takibi için de çocuğu okulda tutan bir çapadır.

- Bağımsız “Çocuk Hakları İzleme Kurulu”: Kamu denetiminin yetersiz kaldığı noktalarda; sivil toplum, barolar ve tabip odalarından oluşan, TBMM’ye bağlı, kurumları habersiz denetleme yetkisine sahip, özerk bir yapı kurulmalıdır.
- Sosyal Hizmet Meslek Kanunu: Sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci ve sosyologların mesleki sınırlarını çizen, onlara vaka bazlı müdahale özerkliği tanıyan ve bu meslek gruplarını siyasi baskıdan koruyan bir Meslek Kanunu çıkarılmalıdır.
- Alo 183 Yerine “Çocuk İmdat Hattı”: Mevcut hattın yetişkin odaklı yapısı değiştirilmeli; çocukların doğrudan arayabileceği, uzman pedagogların yanıt verdiği, ücretsiz ve 7/24 aktif “Acil Çocuk Hattı” kurulmalıdır.
- Cezasızlıkla Mücadele: Çocuk istismarı suçlarında iyi hal, saygın tutum veya haksız tahrik indirimleri Türk Ceza Kanunu’ndan tamamen çıkarılmalı; çocuğun beyanını esas alan, ikincil örselenmeyi önleyen Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) her ilçede olacak şekilde ülke genelinde yaygınlaştırılmalıdır.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan 2023-2028 Türkiye Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı bulunmakla birlikte var olan plan çocuğa şiddeti, çocuk ihmali ve istismarı odaklı değil çocuk hakları odaklıdır. Çocuğa şiddet, ihmal ve istismar odaklı, bütüncül ve kapsayıcı bir eylem planı oluşturulmalı ve eylem planının izlenmesi ve koordinasyonu görevli kurumsal bir yapılanmanın oluşturulması kanuni düzenleme ile sağlanmalıdır.
- İl ve ilçe çocuk koordinasyon kurullarının yapısının ve görev tanımlarının güçlendirilerek yeniden yapılandırılması ve işlerliğinin artırılması sağlanmalıdır.
- TBMM bünyesinde çocuklara ilişkin daimi bir ihtisas komisyonu kurulması yerinde olacaktır.
- Çocukların yoğun olarak bulunduğu yerlerde (yurt, kreş, park, oyun bahçesi, internet salonu, oyun salonu, okul servisi, okul kantini gibi) Cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (TCK 102, 103, 105), Uyuşturucu suçları (TCK 188, 190, 191), Müstehcenlik (TCK 226/1-a,b) ve Fuhuş (TCK 227/1) maddelerindeki suçlardan hüküm giyen veya devam etmekte olan bir kovuşturması bulunan kişilerin, bu yerleri işletmesine izin verilmemesi ve bu yerlerde çalıştırılmaması, çalıştırılması halinde yaptırım uygulanmasına yönelik mevzuat düzenlemesi yapılmalıdır.
- İlgili kurumların ihtiyaç duyduğu verilerin paylaşımının kolaylaştırılması sağlanmalıdır.
- Çocuk Ergen Alkol Madde Tedavi Merkezleri (ÇEMATEM) ve Çok Disiplinli Çocuk

ve Genç Ruh Sağlığı Merkezlerinin (ÇÖZGEM) sayısı artırılmalıdır.

- Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM) kuruluş ve teşkilat kanunu, uygulama yönetmeliği ve kadro cetveli hazırlanmalıdır.

2. BÖLÜM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA HUKUK POLİTİKALARI

2.1. Giriş

2002 yılından bu yana Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarında Türkiye’de çocuk hakları alanında önemli yasal adımlar atılmış görünse de çocukların korunması noktasında sürekliliğin ve etkinliğin sağlanamadığı verilerle açıkça ortaya koyulmuştur. Özellikle 2005 yılında gerçekleştirilen kapsamlı ceza kanunu reformu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun kabulü ile çocuk adalet sistemi ve çocukların korunmasına ilişkin hukuki çerçeve güçlendirilmiştir. Aynı dönemde Türkiye; Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS)’nin gereklerini yerine getirme taahhüdüyle ulusal mevzuatında iyileştirmelere gitmiş; çocuk hakları konusunda kurullar oluşturmuş ve AB uyum süreci kapsamında strateji belgeleri hazırlamıştır. Ancak atılan bu adımların uygulamada süreklilik kazanmadığı, kağıt üzerinde kaldığı görülmüştür. Zira son yirmi yılda çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakalarının sayısının dört buçuk kat artması bize hukuki düzenlemelerin ve çocuk politikalarının hakkıyla ele alınmadığını, ihmal edildiğini göstermektedir. Dolayısıyla böylesine katlanarak artan suçların münferit olarak görülmesi, gerçekte sorunların üstünün örtüldüğünü, yasal düzenlemelerin uygulamadaki eksikliğini gözler önüne sermektedir. Öyle ki tüm bu süreçlerde ve oranların yükselmesinde etkin yargılamanın yapılmaması, failin kimliğine göre ayrıcalıklı muamele görmesi, koruyucu ve önleyici politikalarının eksikliği ve en önemlisi toplumda yer edinen cezasızlık kültürü büyük rol oynamaktadır.

AKP döneminde çocuk hakları konusu sürekli gündeme gelmiş, yasal düzenlemeler ve yasal düzenlemelere aykırı söylemler bu sürece eşlik etmiştir. 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması ve çocuk hizmetlerinin merkezi bir yapıda toplanması olumlu gelişmeler gibi görünse de siyasi söylem çocuk haklarının geri plana itilmesine yol açmıştır. Örneğin 2016’da hükümet, cinsel istismar suçundan hükümlü bazı faillerin mağdur çocuklarla evlenmesi halinde cezasının affedilmesini öngören bir yasa önerisini meclise getirmiş ancak kamuoyunun tepkisi önerenin geri çekilmesini sağlamıştır¹.

¹ 17 Kasım 2016 Perşembe gecesi, TBMM Genel Kurulu’na AKP İstanbul Milletvekili Mehmet Muş, İstanbul Milletvekili Halis Dalkılıç, Kocaeli Milletvekili İlyas Şeker, Kırıkkale Milletvekili Ramazan Can, Hatay Milletvekili Hacı Bayram Türkoğlu ve Osmaniye Milletvekili Mücahit Durmuşoğlu tarafından “TCK 103. Madde Yeni Düzenleme Önerisi ve Geçmişe Dönük Af Önergesi” sunulmuş, kamuoyu tepkisiyle geri çekilmiştir.

2.2 Uluslararası Taahhütler ve İstanbul Sözleşmesi

Bu bağlamda Türkiye son yirmi yılda çocuk hakları konusunda uluslararası alanda kritik taahhütler üstlenmiş olsa da bunların iç hukuk ve uygulamaya yansımaları genellikle tutarsız olmuştur. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1995’ten beri yürürlüktedir. Türkiye bu sözleşme gereğince “çocuğun yüksek yararı” ilkesini tüm yasal ve idari kararlarda temel almak, her çocuğu istismar ve şiddetten korumak, bu amaçla gerekli yasal-idari tedbirleri almakla yükümlüdür. Sözleşme’nin 3. maddesi, çocuğun yüksek yararının kamusal veya özel tüm kurumlar, mahkemeler ve yasama organlarınca alınan kararlarda temel düşünce olması gerektiğini belirtir. Bu ilke uyarınca, çocukları ilgilendiren her türlü işlem ve kararda çocuğun esenliği, sağlığı ve gelişimi birincil öncelik olarak gözetilmelidir. Sözleşme², devletlere çocuğun her türlü fiziksel veya duygusal şiddet, istismar, ihmal veya ihmalkar muamele, kötüye kullanım ve istismardan korunması için uygun yasama, idari, sosyal ve eğitsel tedbirleri alma yükümlülüğü getirmektedir. Benzer şekilde Avrupa Konseyinin Çocukların Cinsel Sömürü ve İstismarına Karşı Korunması Hakkında Lanzarote Sözleşme’si (2011’de imzalanıp 2012’de onaylanmıştır) çocukların her tür cinsel istismardan korunması için kapsamlı önlemler alınmasını zorunlu kılmaktadır. Lanzarote Sözleşme’sinin uygulanmasını izlemek üzere oluşturulan Lanzarote Komitesi, taraf ülkelerin uygulamalarını düzenli aralıklarla değerlendirmektedir. Türkiye’nin bu komiteye sunduğu raporlarda, ulusal mevzuatındaki bazı ilerlemelere rağmen özellikle eğitim programlarının yetersizliği, uzman personel eksikliği, veri toplama sistemlerindeki zaaflar eleştiri konusu olmuştur³. Özellikle dijital ortamdaki istismar konusunda Türkiye’de hala kapsamlı bir stratejinin ve mevzuatın eksik olduğu belirtilmiştir. Nitekim halen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve diğer ilgili kanunlarda çevrim içi istismara yönelik özel hükümlerin olmaması, Lanzarote Sözleşmesi’nin getirdiği ayrıntılı yükümlülüklerle uyum açısından bir boşluk olarak durmaktadır. Bugün komisyonun raporunda dijital mecralara yönelik gerekli düzenleme önerileri yer alıyor olsa da 2011’de imzalanan sözleşmenin 2025’te hala öneri düzeyinde kalması ve gerekli adımların ivedilikle atılmamış olması, çocuk ihmalindeki yasal düzenlemelerin ne kadar geç ele alındığını gözler önüne sermektedir.

² Taraf devletler, çocukları her türlü fiziksel ya da ruhsal şiddete, ihmal veya istismara karşı korumakla yükümlüdür (Madde 19). BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme.

³ Avrupa Konseyi Lanzarote Komitesinin 2017 tarihli Türkiye Raporu (2. Tematik Araştırma). Bu raporda, Türkiye’nin bazı ilerlemeler kaydettiği (örneğin, Türk Ceza Kanunu’nda çocuk istismarına yönelik cezaların artırılması) ancak yukarıdaki alanlarda eksikliklerin devam ettiği belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatları da devletlerin, kendi yetki alanlarındaki çocukları üçüncü kişilerin ağır istismar ve kötü muamelelerinden koruma konusunda etkin önleyici ve cezalandırıcı tedbirler alma noktasında pozitif yükümlülüğü bulunduğunu defaatle vurgulamıştır. Nitekim AİHM, 2002’de Mardin’de yaşanan ve bir çocuğun çok sayıda kişinin cinsel saldırısına maruz kaldığı ünlü “N.Ç. davasında” yetkililerin çocuğu, yargılama sürecinde sanıklardan ve ikincil travmadan koruyamadığı gerekçesiyle Türkiye’yi AİHS’nin 3. ve 8. maddelerini ihlalden mahkûm etmiştir⁴.

Bu ve benzeri vakalara bakıldığında Türkiye’nin çocuk hakları karnesinin zayıf olduğu ve son yıllarda daha da kötüleştiği ifade edilebilir. 2021 yılında Cumhurbaşkanlığı tarafından ilan edilen İnsan Hakları Eylem Planı (İHEP), çocuk haklarının geliştirilmesi konusunda bazı hedefler içerse de (örneğin çocuğun üstün yararının gözetilmesi, adli süreçlerde iyileştirmeler gibi) uygulamada köklü bir değişim yaratmamıştır. Aksine, İstanbul Sözleşmesi’nden tek taraflı çekilme kararı (2021) gibi adımlar, çocukların özellikle aile içi şiddetten korunması açısından önemli bir uluslararası güvenceden yoksun kalmasına yol açmıştır. İHEP’te öngörülen bazı faaliyetler yargı reformu paketleriyle hayata geçirilmiş olsa da bunların çocukları şiddet ve istismardan koruma noktasında yetersiz kaldığı açıkça görülmektedir.

Dolayısıyla mevcut komisyon raporu, çeşitli tespit ve öneriler içermekle birlikte, sorunun özündeki yapısal eksikliklere ve siyasal sorumluluk boyutuna yeterince eğilmemiştir. Rapor, erken yaşta evliliklere dair bir öneri sunmamaktadır. Bunun yerine genç yaşta ebeveyn olanların farkındalık düzeylerinin artırılmasına odaklanılsa da siyasi söylem bu durum ile çelişmektedir. Zira iktidarın; gençlerin geç evlendiklerini, hatta evli olup çocuk sahibi olmayanların aile sayılamayacağına dair söylemleri⁵ kurumsal olarak çocuk ve aile mefhumuna nasıl yaklaşıldığını gözler önüne sermektedir. Öyle ki “ne olursa olsun çocuk sahibi olun” söylemi yerine bilinçli ebeveynliğin önemine dikkat çekerek hem yoksulluğu hem de çocuklara dair ihmal, şiddet ve istismarı azaltmak mümkündür.

Rapor; çocuk istismarının kabul edilemezliği, toplumsal farkındalığın artırılması, eğitim ve denetim mekanizmalarının geliştirilmesi gibi öneriler getirse de bu öneriler büyük ölçüde

⁴ Bkz: AİHM cinsel istismar davasında Türkiye’yi mahkum etti. *Bianet*, <https://bianet.org/haber/aihm-cinsel-istismar-davasinda-turkiye-yi-mahkum-etti-238998>

⁵ “Sağlık Bakanı Memişoğlu’ndan tepki çeken ‘aile’ ve ‘çocuk’ sözleri: ‘Eğer çocuğunuz yoksa aile olamıyorsunuz, sadece karı koca oluyorsunuz...’” *Cumhuriyet Gazetesi*, <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/saglik-bakani-memisoglundan-tepki-cekken-aile-ve-cocuk-sozleri-2332188> (Son Erişim Tarihi: 29 Aralık 2025).

genel düzeyde kalmıştır. Raporda yıllardır bilinen sorunların başında gelen yargıdaki cezasızlık vakalarına, tarikat ve vakıfların denetimsizliğine ve bürokrasideki ihmallere yönelik somut hesap verebilirlik mekanizmaları yeterince tartışılmamıştır. Keza raporda denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yasal düzenlemelerin yapılması gibi öneriler yer alsa da geçmişte Ensar Vakfı ve benzeri kurumlardaki istismar skandallarında görüldüğü üzere esas sorun denetim eksikliğinden ziyade mevcut denetim sonuçlarının dahi sümen altı edilmesi ve siyasi saiklerle üzerlerinin örtülmesidir. Meclis Komisyonu raporunun bu noktada iktidarın sorumluluğuna işaret etmekten imtina ettiği, önerilerini somut yaptırım ve takibat mekanizmalarıyla desteklemediği gözlemlenmektedir. Ayrıca raporda uluslararası yükümlülüklerle (örneğin İstanbul Sözleşmesi’ne) atıf yapılmaması, devletin taahhüt ettiği standartlarla mevcut durum arasındaki makası gizlemektedir.

İstanbul Sözleşmesi, 2011’de İstanbul’da imzaya açılmış ve 2014’te yürürlüğe girmiş olan, kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi konusundaki uluslararası bir sözleşmedir. Türkiye, sözleşmenin ilk imzacısı ve onaylayanı olarak öncü rol üstlenmiş, ancak 20 Mart 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararı ile sözleşmeden çekilmiştir. İstanbul Sözleşmesi her ne kadar öncelikle kadınları hedef alan şiddeti konu alsa da kız çocukları ve genel olarak çocukların aile içi istismardan korunması konusunda da hayati hükümler içerir. Sözleşme, taraf devletlere toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım geliştirmelerini, kadına ve çocuğa karşı şiddeti önlemek için yasal, kurumsal ve eğitsel önlemler almalarını vurgular.

Türkiye, İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmekle, kadına ve çocuğa yönelik şiddetle mücadelede uluslararası alandaki en gelişmiş denetim ve iş birliği mekanizmasından çıkmış oldu. Çekilme sonrasında, sözleşmenin öngördüğü GREVIO denetimi ve uluslararası uzman desteği imkanı ortadan kalkmıştır. Bu adım, ulusal hukukta 6284 sayılı Kanun gibi araçlar varlığını sürdürse de siyasi iradenin bu mücadeleye bağlılığı konusunda ciddi soru işaretleri yaratmıştır. Nitekim insan hakları örgütleri, İstanbul Sözleşmesinin iç hukuktan kaldırılmasının çocuklar için de önemli bir koruyucu kalkını zayıflatıldığını belirtmiş ve Türkiye’nin ivedilikle sözleşmeye geri dönmesini talep etmişlerdir.

2.3. Uyuşturucu Kullanımı ve Suça Sürüklenen Çocuklar

Komisyon raporundaki eksikliklerden bir diğer önemli husus Türkiye’de ailelerin ve toplumun kanayan yarası olarak uyuşturucu kullanımına dair bir çerçevenin çizilmemiş olmasıdır. Türkiye’de uyuşturucu madde kullanımının yaygınlaşması ve çocukların suç örgütleri ile organize suç yapıları tarafından sistematik biçimde suça sürüklenmesi olgusuna

yönelik özel ve bütüncül bir yasal çerçeveye yer verilmemiştir. Oysa çocukların uyuşturucu madde temini, satışı ve dağıtımında araç olarak kullanılması, son yıllarda çocuk adalet sistemi bakımından en ağır ve en yaygın risk alanlarından biri haline gelmiştir.

Anayasa'nın 58. maddesi devlete, çocukları ve gençleri uyuşturucu maddelerden koruma konusunda açık bir pozitif mecburiyet yüklemektedir. Aynı şekilde BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 33. maddesi, taraf devletlerin çocukları uyuşturucu maddelerin yasa dışı kullanımından korumak ve bu maddelerin üretimi ve ticaretinde kullanılmalarını önlemek için uygun yasal, idari, sosyal ve eğitsel önlemleri alma yükümlülüğünü düzenlemektedir. Buna karşın Komisyon raporu, bu anayasal ve uluslararası yükümlülüklerin gerektirdiği özel ceza hukuku, çocuk koruma ve sosyal politika araçlarını içermemektedir.

Bu çerçevede, çocukların uyuşturucu suçlarında fail değil istismar edilen konumunda oldukları gerçeği dikkate alınarak, mevzuatta açık ve bağlayıcı düzenlemelere ihtiyaç bulunmaktadır. Öncelikle, Türk Ceza Kanunu'nda uyuşturucu veya uyarıcı madde suçlarında çocuğu kullanan, suça sürükleyen veya suçta araç haline getiren yetişkinler bakımından nitelikli hal düzenlemesi yapılmalı ve bu fiiller bakımından daha ağır yaptırımlar ve etkin soruşturma usulleri öngörülmalıdır. Çocuğun kullanıldığı durumlarda örgütlü suç hükümlerinin uygulanması açıkça düzenlenmeli, bu fiiller “hafifletici” değil ağırlaştırıcı neden olarak kabul edilmelidir.

Buna karşılık, uyuşturucu suçlarına sürüklenen çocuklar bakımından cezalandırıcı yaklaşım yerine zorunlu tedavi, rehabilitasyon ve sosyal destek temelli bir model benimsenmelidir. AİHS ve AİHM içtihadı uyarınca çocuk adalet sisteminin temel amacı cezalandırma değil, yeniden topluma kazandırmaıdır. Bu nedenle, uyuşturucu kullanımı veya düşük düzeyli suçlar nedeniyle suça sürüklenen çocuklar hakkında ceza yargılaması yerine, uzman denetiminde tedavi ve psikososyal destek programlarına yönlendirme esas olmalıdır.

Ayrıca, çocukların uyuşturucu ve suç çeteleriyle temasını erken aşamada tespit edebilmek için okul, yerel yönetim, sosyal hizmetler, sağlık sistemi ve kolluk birimleri arasında çocuk odaklı bir erken uyarı ve müdahale mekanizması kurulması gerekmektedir. Bu mekanizma, çocuğu cezai sürecin nesnesi haline getiren değil, risk altındaki çocuğu koruyucu ve destekleyici hizmetlere yönlendiren bir yapı olarak tasarlanmalıdır. Erken terk edilen eğitim, devamsızlık, madde kullanımı şüphesi ve aile içi risk faktörleri, cezai değil sosyal hizmet müdahalesinin gerekçesi olmalıdır.

Bununla birlikte, çocuklara yönelik uyuşturucu suçlarıyla mücadelede bağımsız veri toplama ve izleme sistemi oluşturulması da zorunludur. Çocukların uyuşturucu suçlarına hangi yaşta, hangi bölgelerde ve hangi sosyal koşullarda sürüklendiğine ilişkin şeffaf ve düzenli veri olmaksızın, etkili politika geliştirilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda TBMM’ye periyodik olarak rapor sunulmasını zorunlu kılan bir izleme ve denetim mekanizması kurulmalıdır.

Uyuşturucu bağımlılığıyla mücadelede çocuklara yönelik tedavi ve rehabilitasyon hizmetlerinin erişilebilir, ücretsiz ve zorunlu olarak sunulması, bu hizmetlerin yalnızca ceza soruşturmasına bağlı olmaksızın sosyal hizmet sistemi içinde yapılandırılması gerekmektedir. Çocukları suç örgütlerinin insafına terk eden, ancak cezai yaptırımı merkeze alan bir yaklaşım, Anayasanın sosyal devlet ilkesine ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere aykırıdır. Bu nedenlerle, çocukların uyuşturucu madde kullanımından uzak tutulması ve suç örgütleri tarafından istismar edilmesinin önlenmesine yönelik açık, bağlayıcı ve önleyici düzenlemeler içermeyen Komisyon raporu, çocuk koruma politikası bakımından ciddi ve yapısal bir boşluk barındırmaktadır.

2.4. Çocuk Yaşta Evlilikler: Normatif Bir Boşluk

Komisyon raporunda çocuk yaşta evlilik, ne doğrudan bir istismar biçimi olarak ele alınmış ne de mevcut mevzuattaki boşluklar değerlendirilmiştir. Türk Medeni Kanunu’nda istisnai haller üzerinden hakim iznine dayalı olarak 18 yaş altı evliliğe imkan tanınması, fiilen çocuk yaşta evliliklerin meşrulaştırılması sonucunu doğurmakta; ceza hukuku ile medeni hukuk arasında koruma yönünden ciddi bir tutarsızlık yaratmaktadır. Bu yapısal sorun, raporda bütünüyle göz ardı edilmiştir.

AİHS’nin 8. maddesinde güvence altına alınan özel ve aile hayatına saygı hakkı, çocuklar bakımından devletin koruyucu yükümlülüklerini ortadan kaldırmaz; aksine AİHM içtihadı, çocukların rıza beyanlarının yaş, güç ilişkisi ve toplumsal baskılar dikkate alınmadan “özgür irade” olarak kabul edilemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu çerçevede çocuk yaşta evlilik, bireysel tercih olarak değil, devletin önlemekle yükümlü olduğu yapısal bir hak ihlali olarak değerlendirilmelidir.

Komisyon raporunda bu konuda herhangi bir önerinin yer almaması, çocuklara yönelik şiddet ve istismarın önlenmesini hedefleyen bir çalışmada ciddi bir normatif boşluk yaratmaktadır. Çocuk yaşta evlilikle etkin mücadele için; evlilik yaşına ilişkin istisnaların kaldırılması, çocuk yaşta evliliği mümkün kılan tüm dolaylı mekanizmaların (dini, örfi veya fiili birliktelikler

dahil) açık biçimde yasaklanması, çocuk yaşta evliliğe zorlayan veya aracılık eden yetişkinler bakımından etkili ve caydırıcı yaptırımların öngörülmesi gerekmektedir.

2.5. Komisyon Raporu’ndaki Yapısal Eksiklikler ve Hesap Verebilirlik

Komisyon raporu, çocuklara yönelik şiddet ve istismarın önlenmesi gibi önemli bir alanda hazırlanmış olsa da raporda yer alan mevzuat değişikliği önerileri, Anayasanın temel ilkeleri, AİHS ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası çocuk hakları sözleşmeleri ışığında değerlendirildiğinde; hak temelli, bütüncül ve sistematik bir çocuk koruma politikası ortaya koymaktan uzaktır.

Komisyonun yaklaşımı ağırlıklı olarak idari ve kurumsal yetkilerin artırılması, bazı alanlarda ise cezai ve yaptırıma dayalı mekanizmaların genişletilmesi yönündedir. Oysa çocuk hakları hukukunun temelinde, devletin yalnızca düzenleyici ve yaptırım uygulayıcı değil aynı zamanda koruyucu, destekleyici ve denetlenebilir bir rol üstlenmesi gerekmektedir. Anayasanın 2. maddesinde ifadesini bulan hukuk devleti ilkesi, çocuklara ilişkin her türlü düzenlemenin belirli, öngörülebilir, ölçülü ve denetime açık olmasını zorunlu kılar. Bu ilke, raporda önerilen birçok düzenlemede yeterince gözetilmemiştir.

Komisyon raporunda (Bkz: Mevzuat Değişikliği Önerileri – 133) çocuk politikalarında eşgüdüm sorununa dikkat çekmekte ve bu amaçla merkezi bir koordinasyon yapısının güçlendirilmesini önermektedir. Ne var ki önerilen model, yürütme organı içinde merkezileşmeye dayalı olup, yasama denetimi, bağımsız izleme ve hesap verebilirlik mekanizmalarıyla dengelenmemiştir. Bakanlıklar arası koordinasyon ihtiyacı tartışmasızdır. Ancak çözümün Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir birim üzerinden merkezileştirme şeklinde kurgulanması, TBMM denetimi ve hesap verebilirlik açısından sakıncalıdır.

Anayasanın kuvvetler ayrılığı ilkesi ile AİHS’nin 13. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı, çocuk hakları alanında idarenin geniş takdir yetkisinin mutlaka bağımsız denetimle sınırlandırılmasını gerektirir. Denetim ve raporlama yükümlülükleri açıkça tanımlanmayan bir merkezi yapı, çocukların korunmasından ziyade idarenin konforunu önceleyen bir sonuç doğurabilir.

Raporun Mevzuat Değişikliği Önerileri kısmındaki 134. başlıkta koruyucu ve destekleyici tedbirlerin uygulanmaması halinde velilere idari para cezası öngörülmesi dikkat çekmektedir. Bu yaklaşım, Anayasanın sosyal devlet ilkesine ve 41. maddesinde düzenlenen ailenin korunması yükümlülüğüne aykırıdır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 3. ve 18. maddeleri

uyarınca devletin öncelikli görevi, ebeveynleri cezalandırmak değil çocuğun bakım ve korunması için aileyi desteklemek ve gerekli sosyal hizmetleri sunmaktır. Yoksulluk, hizmet eksikliği veya yapısal sorunlar nedeniyle uygulanamayan tedbirlerin idari yaptırıma bağlanması, çocuğun yüksek yararı ilkesini zedelediği gibi, Anayasanın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesini de ihlal etmektedir. Bu yaklaşım, çocuğun yüksek yararı yerine aileyi mali yaptırımla baskılayarak çocuğu dolaylı olarak daha kırılgan hale getirebilir; öncelikle devletin destek ve hizmet sunma yükümlülüğü güçlendirilmelidir.

Komisyon raporunda çocuklara ilişkin adli süreçlerde raporların zorunlu kılınması savunulmakta; ancak bu zorunluluk, yargılamayı geciktirecek biçimde kurgulanmaktadır. AİHS’nin 6. maddesi uyarınca makul sürede yargılanma hakkı, çocuklar bakımından daha da güçlü bir koruma gerektirir. Çocuk adalet sisteminde temel amaç, usul güvencelerini artırırken çocuğun ikincil travmaya maruz kalmasını önlemek olmalıdır. Süreci uzatan düzenlemeler, iyi niyetli olsa dahi, bu amaca hizmet etmemektedir.

Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) güçlendirilmesine yönelik öneriler, uluslararası standartlarla genel olarak uyumlu olmakla birlikte, Komisyon raporunda bu merkezlerin ülke genelinde eşit erişilebilirliği, personel yeterliliği, düzenli eğitimi ve bağımsız denetimi konularında bağlayıcı hükümlere yer verilmemiştir. Lanzarote Sözleşmesi ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklara yönelik koruma mekanizmalarının yalnızca mevzuatta öngörülmesini değil, fiilen erişilebilir ve etkili olmasını zorunlu kılar. Kapasite ve denetim güvenceleri olmaksızın getirilen zorunluluklar, uygulamada çocukların adalete erişimini zorlaştırabilir. CMK 236/5 değişikliği, tek seferde uzman eşliğinde beyan ilkesini güçlendirmeli; ancak kolluk aşamasında “kısa beyan” gibi uygulamaları önleyecek açık yasak ve standart prosedür güvenceleriyle tamamlanmalıdır.

Öte yandan Mevzuat Değişikliği Önerileri 145’te sorun tam olarak teşhis edilememiştir. 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve ilgili ikincil mevzuatta, çocuğun beyanının alınması sürecinde görev alacak kişiler genellikle “sosyal çalışma görevlisi” şeklinde genel ve kapsayıcı bir kavramla tanımlanmaktadır. Ancak bu tanım, psikolog, sosyal hizmet uzmanı, çocuk gelişim uzmanı ve çocuk alanında çalışan diğer meslek gruplarının farklı bilgi ve yetkinlik alanlarını ayırt etmeyen bir çerçeve sunmaktadır. Mevzuatta bu meslek gruplarının hangi koşullarda sürece dahil olacağı, çocuğun beyanının alınması, psikososyal değerlendirme yapılması, sosyal inceleme raporu hazırlanması veya yönlendirme süreçlerinde hangi yetki ve sorumlulukları üstleneceği açık ve ayrıntılı biçimde düzenlenmemiştir. Bu durum, uygulamada görev karmaşasına ve standarttan uzaklaşmaya yol

açmakta; çocuğun üstün yararı ve korunması ilkesinin etkin biçimde hayata geçirilmesini güçleştirmektedir. Bu nedenle, çocuğun beyanını alacak veya bu süreçte eşlik edecek uzmanların mesleki nitelikleri, asgari eğitim ve uzmanlık kriterleri ile görev ve yetki sınırlarının, başta Çocuk Koruma Kanunu olmak üzere ilgili mevzuatta açık, net ve uygulamada birlik sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Raporda güvenlik tedbirleri ile koruyucu ve destekleyici tedbirler arasındaki ayrımın güçlendirilmesi önerilmektedir. Ancak bu ayrımın, suça sürüklenen çocuklar bakımından damgalayıcı ve cezacı bir dile evrilme riski yeterince dikkate alınmamıştır. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 40. maddesi ve AİHS içtihadı, çocuk adalet sisteminin temel amacının cezalandırma değil, rehabilitasyon ve topluma yeniden kazandırma olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Güvenlik eksenli düzenlemeler, bu ilkeyi zayıflatacak biçimde yorumlanmaya açıktır.

Komisyon, ihmal ve istismarı bildiren kamu görevlilerinin korunmasına özel önem atfetmektedir. Bu amaç meşru olmakla birlikte, önerilen mutlak gizlilik yaklaşımı, savunma hakkı ve silahların eşitliği ilkesiyle dengelenmemiştir. AİHS’nin 6. maddesi uyarınca adil yargılanma hakkı, gizlilik ile savunma hakkı arasında hassas bir denge kurulmasını gerektirir. Yargısal denetime tabi olmayan, mutlak gizlilik rejimleri ölçüsüz sonuçlar doğurabilir.

Raporda dijital alanda çocukların korunması amacıyla eski tarihli mevzuatın kapsamının genişletilmesi önerilmektedir. Ancak Anayasanın 26. maddesi ve AİHS’nin 10. maddesi uyarınca ifade özgürlüğüne getirilen sınırlamaların belirli, öngörülebilir ve demokratik toplum düzeninde zorunlu olması gerekir. Belirsiz kavramlara dayalı genişletmeler, çocukları korumaktan ziyade keyfi müdahalelere ve ifade özgürlüğünün aşırı sınırlandırılmasına yol açabilir.

Cinsel suç failleri bakımından infaz ve denetimli serbestlik sonrası da devam eden belirsiz nitelikteki “tedavi ve takip” önerileri, Anayasanın kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ilişkin hükümleri ile AİHS’nin 5. maddesi bakımından ciddi sakıncalar içermektedir. Ceza hukukunda yaptırımların süreli, belirli ve yargısal denetime açık olması esastır. Süresiz veya belirsiz takip mekanizmaları, cezanın fiilen uzatılması sonucunu doğurarak ölçülülük ilkesini zedelemektedir.

Son olarak, çocuk işçiliğiyle mücadelede idari makamların doğrudan özgürlük kısıtlayıcı yetkilerle donatılması önerisi, çocuğun korunması amacı taşısa da yargısal güvencelerden yoksun bırakıldığında Anayasanın 19. maddesi ve AİHS’nin 5. maddesiyle bağdaşmaz.

Çocuğun acil korunması, idarenin sınırsız takdirine bırakılmış yetkilerle değil; derhal yargı denetimine tabi, açık usul güvenceleriyle sağlanmalıdır.

2.6. Sonuç ve Öneriler

Bütün bu değerlendirmeler ışığında, Komisyon raporunda çocukların korunmasına ilişkin önemli tespitler yapılmış olmakla birlikte, önerilen mevzuat değişikliklerinin ağırlıklı olarak idari yetki genişlemesine ve yaptırıma dayalı bir anlayışa yaslandığı görülmektedir. Buna karşılık Anayasa, AİHS ve uluslararası çocuk hakları hukukunun gerektirdiği hak temelli yaklaşım, bağımsız denetim, etkili başvuru yolları, süre güvenceleri ve ölçülülük ilkesi yeterince gözetilmemiştir. Bahsi geçen konu ve sorunlara ilişkin önerilerimiz şu şekilde sıralanabilir:

- İstanbul Sözleşmesi’ne Geri Dönüş: Çocukların aile içi şiddet ve istismardan korunması için hayati bir kalkan olan sözleşmeye tekrar taraf olunmalı; GREVIO gibi uluslararası denetim mekanizmaları yeniden işler hale getirilmelidir.
- Cezasızlıkla Mücadele ve Hesap Verebilirlik: Yargıdaki cezasızlık vakaları sonlandırılmalı; tarikat, vakıf ve bürokrasideki ihmaller için somut, siyasi saiklerden uzak hesap verebilirlik ve yaptırım mekanizmaları kurulmalıdır.
- Çocuk Yaşta Evliliklerin Yasaklanması: Türk Medeni Kanunu’ndaki tüm istisnai evlilik izinleri kaldırılmalı; bu birlikliklere aracılık eden veya zorlayan yetişkinler için caydırıcı cezalar öngörülmalıdır.
- Uyuşturucu Suçlarında Ağırlaştırılmış Cezalar: Çocukları uyuşturucu suçlarında araç olarak kullanan yetişkinler için Türk Ceza Kanunu’nda nitelikli hal düzenlemesi yapılmalı ve bu suçlar örgütlü suç kapsamında değerlendirilmelidir.
- Yargısal Denetim ve Belirlilik: Faillere yönelik tedavi ve takip” gibi uygulamalar süresiz olmamalı; her türlü idari kısıtlama mutlaka yargı denetimine tabi, belirli ve ölçülü olmalıdır.
- Cezalandırma Yerine Rehabilitasyon: Suça sürüklenen veya uyuşturucu kullanan çocuklar için cezalandırıcı yaklaşım terk edilmeli; zorunlu tedavi, rehabilitasyon ve topluma kazandırma odaklı bir model benimsenmelidir.
- Aileyi Destekleme Modeli: Tedbirlere uymayan velilere para cezası vermek gibi mali baskılar yerine, sosyal devlet ilkesi gereği ailenin bakım kapasitesini artıracak sosyal hizmetler ve destekler sunulmalıdır.
- Bilinçli Ebeveynlik: Sadece çocuk sayısına odaklanan söylemler yerine, yoksulluğu ve ihmali azaltacak “bilinçli ebeveynlik” eğitimlerine önem verilmelidir.

- Çocuk İşçiliğiyle Mücadele: Çocuk işçiliğiyle mücadelede idari makamlara sınırsız yetki verilmesi yerine, derhal yargı denetimine tabi ve çocuğun haklarını koruyan usul güvenceleri oluşturulmalıdır.
- Erken Uyarı ve Müdahale Mekanizması: Okul, sağlık sistemi ve kolluk arasında koordineli çalışan; okul terki veya madde şüphesi gibi riskleri erkenden tespit edip çocuğu koruyucu hizmetlere yönlendiren bir yapı kurulmalıdır.
- Bağımsız Veri ve İzleme Sistemi: Çocuklara yönelik suçlara dair şeffaf ve düzenli veri toplanmalı; bu veriler ışığında TBMM'ye periyodik raporlar sunan bağımsız bir denetim mekanizması oluşturulmalıdır.
- Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) İyileştirilmesi: ÇİM'lerin ülke genelinde eşit erişilebilirliği sağlanmalı, personeli düzenli eğitime tabi tutulmalı ve bu merkezler bağımsız birimlerce denetlenmelidir.
- Koordinasyonda Şeffaflık: Çocuk politikalarındaki eşgüdüm, sadece yürütme içinde merkezileşmek yerine; yasama denetimine ve sivil toplumun izlemesine açık bir yapıda kurgulanmalıdır.

3. BÖLÜM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA EĞİTİM POLİTİKALARI

3.1. Giriş

Şerhin bu kısmı, Çocuklara Yönelik Şiddet ve İstismarı Araştırma Komisyonu raporuna, eğitim alanı odaklı bir bakış açısıyla sunulan muhalefet görüşlerini içermektedir. Hazırlanan komisyon raporunun, çocukların eğitim ortamında karşılaştığı şiddet ve istismar türlerine, eğitim alanında yapılacaklara yeterince odaklanmadığı ve çözüm önerilerinin kapsamının sınırlı olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle, eğitim alanında alınması gereken önleyici ve müdahale edici tedbirler, rehabilitasyon süreçleri, zorla çalıştırılan çocuklar ve suça sürüklenen çocukların durumu gibi konulara detaylı bir şekilde değinmek gerekmektedir. Çünkü şiddet ve istismar; çocukların akademik başarısını olumsuz etkiler, toplumdan ve eğitimden uzaklaşmasına neden olur. Çocuklar eğitim ortamlarında da bu sorunlarla karşılaşabilmektedir. Ayrıca aile ve çevrelerinde yaşadıkları olumsuzlukları günlerinin büyük bir zamanını geçirdikleri okul ortamında tespit etme, önleme ve iyileştirme imkanı önemli bir avantajdır.

Çocuk ihmal, istismar ve şiddeti, çocukların fiziki, duygusal ve sosyal gelişimlerini ciddi şekilde olumsuz etkileyen ve toplumun geleceğini tehdit eden önemli sorunlardır. Bu sorunlarla mücadele etmek için bireysel, toplumsal ve kurumsal düzeyde adımlar atılması gerekmektedir. Bu çerçevede çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunarak akıl, ruh ve beden sağlıklarının gelişimine yönelik eğitim başlığı altında yapılacak birçok şey vardır.

Tüm bunların yanında, ekim ayında TBMM bünyesinde çocuk istismarı yaşandığı ortaya çıkmıştır. Mesleki eğitim kapsamında, TBMM bünyesinde staj yapmak için bulunan çocukların istismara uğraması, bunun şikayet edilmeden tespit edilememesi ve en önemlisi TBMM çatısı altında çocukların istismardan korunması için gerekli önlemlerin alınmamış olması kabul edilemez. TBMM’de bu durumun yaşanabiliyor olması, sadece birkaç kişinin sorunu değil, çocukların ne kadar güvensiz bir toplumda yaşadığının açık bir kanıtıdır.

Şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesinde, tespitinde ve sonrasında çocukların rutini ve günlerinin büyük bir kısmını geçirdiği yer olan okul yani eğitim alanı önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeplerle bu kısım; Eğitim Ortamında Önleyici ve Müdahale Edici Mekanizmalar, Çocuklara Yönelik Eğitim Programları, Ekonomik İstismar, Çocuk Yaşta Zorla Evlilik, Suça Sürüklenen, Tutuklu ve Hükümlü Çocuklar, Toplum Eğitimi ana başlıkları altında eğitim alanında çocuklarımız için yapılabilecekleri anlatılmaktadır.

3.2. Eğitim Ortamında Önleyici ve Müdahale Edici Mekanizmalar

Eğitim, temel bir insan hakkıdır. Çocukların geleceğe hazırlanması ve kendilerini geliştirmeleri için eğitim ne kadar önemliyse, suça bulaşmama, ihmal ve istismarın önlenmesi ve erken tespiti için de o derece kritik bir koruma mekanizmasıdır. Şiddet, ihmal ve istismarın tespiti, çocukların günlerinin büyük bir kısmını geçirdiği okullarda kurulan mekanizmalarla sağlanabilmelidir. Eğitimin hem çocuklara kötü muameleyi önleme ve mağdurlarla iletişim konusunda hem de kötü muameleyi tespit edip çocuğun üstün yararını koruyacak mekanizmaları sağlamak gibi önemli bir görevi olmalıdır.

Eğitim ortamı; çocukların fiziksel, psikolojik, gelişimsel ve akademik olarak bir bütün halinde izlenmesini sağlayan koşullara sahip olmalıdır. Bunun yanında örneğin okul öncesi eğitim devlet tarafından yaygınlaştırılmalıdır. Bu, çocukların sağlıklı gelişimi için son derece önemliken aynı zamanda aile içi yaşanan kötü muamelelerin keşfi için de kritiktir.

Yoksullukla mücadele eden halkımız, çocukların yeterli beslenmesini sağlayamamaktadır. Çocuklarımızın sağlıklı bir gelişim süreci geçirmesinde aile yeterli desteği sağlayamıyorsa devlet bu sorumluluğu üstlenmelidir. Bugün çocuklar okullarına aç gidiyorsa, yaşamlarına uygun barınma imkanına sahip olamıyorsa, gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamıyorsa; başta yaşam hakkı olmak üzere sağlık, barınma, eğitim ve kendini gerçekleştirme hakkından yararlanamıyor demektir.

Bu haklardan belli nedenlerle yararlanamayan çocuklar; ihmal ediliyor, ekonomik kaygılarla çalışmak zorunda kalıyorlarsa da istismar ediliyor demektir. Şiddet ve istismar sadece cinsel istismar olarak değil, bu şekilde de karşımıza çıkmaktadır. Aile, çocukları için bu koşulları sağlayamıyorsa sorumluluk devlete aittir. Devlet bu sorumluluğu yerine getirmekle yükümlüdür çünkü çeşitli uluslararası anlaşmalar ve Anayasamız bu süreçte devleti sorumlu kılar. Devletin, çocukların sağlıklı bir ortamda büyümesi için onların iyi olma halini her anlamda sağlaması gerekmektedir.

Eğitim; çocuklara ulaşımında, önleyici ve iyileştirici tedbirleri alma ve uygulamada önemli bir alandır.

İktidar bu sorumluluğu almamakla birlikte; okullara bir öğün ücretsiz yemek vermemekte ısrarcı davranmakta, okul öncesi eğitimi zorunlu kılmak yerine üzerine katkı payı istemekte, MESEM’ler aracılığıyla çocuklarımızı işverenin eline teslim etmekte ve yetmiyormuş gibi zorunlu eğitimi tartışmaya açmaktadır.

Eğitim ve yurt hizmetleri bir kamu hizmeti olmalıdır ve öğretim birliği tekrar sağlanmalıdır. AKP iktidarında bu süreç, cemaat ve tarikatlarla ait sıbyan mektepleri, medreseler, yurtlarla aksi yönde yürütülmektedir. İktidarın bu politikaları sonucunda öğretim birliği zedelenmiş ve çocuklar devlet denetimi olmadan çeşitli vakıf ve dernekler aracılığıyla eğitim almaya, yurtlarda kalmaya başlamıştır. Denetlenmeyen bu yerlerde, özellikle kız çocuklarının eğitim hakkı, hayalet öğrencilik adı ile anılan göstermelik okul kayıtları ile engellenmektedir.

Kırsal kesimlerde köy okulları ve bölge yatılı okulların kapatılması ile aileler, çocukları eğitim alabilsin diye, bu tarz denetimsiz yerlere mahkum edilmiştir. Çocuklarımız buralarda devlet denetimi olmadan eğitim almaktadır. Sadece medyaya yansıyan haberlerden yola çıkarak bile söyleyebiliriz ki çocuklarımız buralarda; şiddet, ihmal, istismara uğramakta, yangın vb. afet durumlarında dışarı çıkamadıklarından ve gördükleri baskı sebebiyle intihar ederek hayatlarını kaybetmektedir.

Bu sebeplerle; öğretim birliğinin tekrar sağlanması, denetimsiz eğitim alanlarının kapatılması, köy ve bölge yatılı okullarının tekrar açılması, okullarda bir öğün ücretsiz yemek ve içme suyu verilmesi, eğitim ve yurt hizmetinin ücretsiz ve kamu hizmeti olarak sağlanması çocuklarımızın; şiddet, ihmal ve istismardan korunmasında önemli bir yer tutmaktadır.

3.2.1. Öğretmen, Okul Çalışanları ve Üniversite Öğrencilerinin Eğitimi

Çocuk gelişimi, psikolojisi, ihmal, şiddet, cinsel istismar ve bunların belirtilerinin takibi ve tespiti konularındaki derslerin, öğretmen yetiştirme programlarının ve pedagojik formasyon eğitiminin bir parçası olması ve zorunlu hale getirilmesi elzemdir.

Böylece çocukların uğradıkları kötü muamelelerin, onlarla uzun zaman geçiren kamu görevlileri tarafından tespiti kolaylaşmış olur. Öğretmenlerin pedagojik formasyon eğitimlerine; şiddet, ihmal ve istismar konuları dahil edilmelidir.

Ücretli öğretmenlik adı altında öğretmenlik eğitimi almayan, yeterli pedagoji bilgisine sahip olmayan kişilerin de okullarda ders verebiliyor olması, çocuklarımızı olumsuz durumlara karşı korumasız bırakmakta ve yaşanan olumsuz durumların tespitini de olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple, ücretli öğretmenlik sistemine son verilmelidir. Öğretmenlere, çocukların davranışlarındaki olası istismar veya şiddet belirtilerini tanıma, doğru iletişim kurma ve şüpheli durumları raporlama konularında eğitimler verilmelidir.

Çocuklarımızın sağlıklı bir ortamda eğitim alabilmesi ve olası kötü muameleden okul içi ve çevresinde de korunabilmesi için; öğretmenlerin yanında; güvenlik görevlisi, temizlik personeli, kantin çalışanı, servis şoförü gibi tüm okul çalışanlarının seçiminde titiz bir süreç izlenmelidir. Tüm okul personeline çocuk hakları, cinsel istismar, ihmal ve şiddet konularında düzenli eğitimler verilmelidir.

Okullarda kadrolu personel istihdamına öncelik verilmelidir. Sabıka kaydı olanların, özellikle de çocuklara karşı kötü muameleden ceza almışların çocuklarla ve çocukların olduğu alanlarda çalışması önlenmelidir. Çocuklarla yakın ilişki halinde olacak servis şoförü, kantin işletmecisi vb. kişilerin çok iyi araştırılması ve adli kayıtlarının sürekli takibi sağlanmalıdır. Çünkü çocuk istismarıyla, düşünülenin aksine, en dar çemberde daha çok karşılaşmaktadır. Yani çocuklar, istismara tanımadıklarından çok, tanıdıklarından doğru uğramaktadır. Bu sebeple çocukların devamlı temas halinde bulunduğu eğitim alanlarının ve çalışanlarının kontrol edilmesi ve bu konuda seçici davranılması önemlidir.

KYK yurtlarında verilen sertifikalı eğitimlere; kadına ve çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarı önleme, müdahale edici yöntemler, çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi toplumu bilgilendirecek içerikler eklenmelidir.

YÖK'ün komisyona sunduğu konuyla ilgili belgede, bünyesinde; çocuk, çocuk hakları, çocuk koruma, çocuk istismarı uygulama ve araştırma merkezleri, lisansüstü programlar ile çocuk koruma ve bakım hizmetleri ön lisans programı bulunan yükseköğretim kurumları listesine göre; sadece 11 üniversitede konuyla ilgili araştırma ve uygulama merkezi bulunduğu belirtilmiştir. Yine listeye göre; konuyla ilgili sadece 6 üniversitede yüksek lisans programı, 8 üniversitede konuyla ilgili ön lisans programları bulunmaktadır.

YÖK istatistiklerine göre 2024-2025 döneminde; 208 devlet ve vakıf üniversitesi, bu üniversitelerde görev alan 185 bin öğretim elemanı ve 6 milyon 835 bin 115 ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencisi bulunan ülkemizde bu sayılar inanılmaz derece düşüktür. Ayrıca, örneğin RTÜK, Medya Okuryazarlığı Eğitici Eğitimi kapsamında MEB'de görevli 100 öğretmene eğitim verdiklerini, yine komisyona sundukları raporda belirtmiştir. Eğitim sistemimiz içerisinde görev yapan bir milyon öğretmen bulunmaktadır. Bir milyon öğretmen içinden 100 öğretmene eğitim verilmesi son derece yetersizdir.

Üniversite programlarına zorunlu olarak çocuk hakları odaklı konularda dersler ve eğitimler eklenmeli, toplumsal farkındalık için çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle çocuklarla teması yüksek olan meslek grupları; eğitim, hukuk, tıp, sağlık, sosyal hizmetler, iletişim

(çocuklarla ilgili olumsuz durumları kamuya duyurmada dikkat edileceklerin farkında olunması) vb. alanlar başta olmak üzere her meslek grubu çocuklarımızı korumada önemli olan bilgi düzeyinde, asgari bilince sahip olacak şekilde eğitim almalıdır.

Bu eğitimleri alan üniversite öğrencileri; mezun olduklarında çalışacakları her alanda ve ebeveyn olduklarında çocuklarla ilgili çeşitli konularda ve çocuk koruma politikası hakkında bilgi sahibi vatandaşlar olacaklardır. Bu da şiddet, ihmal ve istismarı önlemede, buna maruz kalmış çocukları fark etme ve gerekli tedbirlerin alınmasında bilgi sahibi, sorumlu vatandaşlar yetiştirilmesini sağlayacaktır.

Ek olarak, medya çalışanlarının çocuklarla ilgili duyarlılığının artırılmasına yönelik eğitimler düzenlenerek, basına yansıyan olayların çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde ele alınması sağlanmalıdır.

3.2.2. İstismar ve Şiddetin Bildirilmesi

İstismar veya şiddet şüphesi durumunda derhal ilgili makamlara (polis, jandarma, ALO 183 Sosyal Destek Hattı, çocuk koruma birimleri) bildirim yapılması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Bildirim yapan kişilerin kimliklerinin gizli tutulduğu ve koruma altına alınacağı bildirilerek bu tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır. Aksi bir durum, öğretmenler başta olmak üzere vatandaşların bildirimde bulunmamasına sebep olmaktadır.

Sınıf mevcutlarının çokluğu öğretmenlerin çocukların gelişimini etkin bir şekilde takip etmesini engellenmekte ve rehberlik hizmetlerinin kısıtlılığı bu süreci olumsuz etkilemektedir. Sınıf mevcutları düşürülmeli, yeterli sayıda öğretmen ve rehber öğretmen istihdamı sağlanarak çocukların gelişimi etkin bir şekilde izlenmelidir.

3.2.3. Okul İçi Mekanizmalar

Her okul içinde yeterli sayıda uzman personelden (yönetici, öğretmen, rehber öğretmen, okul sağlığı hemşiresi gibi) oluşan müdahale ve izleme ekibi kurularak çocuklara yönelik kötü muamelenin tespiti kolaylaştırılmalıdır. Bu kapsamda psikolojik danışmanlık ve rehberlik servislerinin güçlendirilmesi, okullarda kadrolu okul sağlığı hemşiresi ve güvenlik görevlilerinin bulundurulması sağlanmalıdır. Çocukların, öğretmenlerin ve velilerin kolayca ulaşabileceği ve güvenle başvuru yapabileceği okul içi ihbar ve başvuru mekanizmalarının oluşturulması elzemdir. Okul içi ve dışı kurumlar arasında iş birliğinin de sağlanması bir zorunluluk haline getirilmelidir.

Ülkemizde, okullarda ruh sağlığı hizmetleri adı altında yürütülen özel bir program bulunmamakta, bu hizmetler “Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” kapsamında sunulmaktadır. Ayrıca, ruhsal sorunları olan birçok çocuğun tanı almadığı ve tedavi edilmediği bilinmektedir. Oysa okullar, ruhsal sorunları olan çocukların erken dönemde fark edilmesi ve sağlıklı gelişimlerinin desteklenmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır. Çocukların günlerinin uzun bir bölümünü okulda geçirdiği göz önünde bulundurulduğunda, okullarında ruh sağlıklarının takip edilmesi gelecek yaşamları için önemli olmaktadır.

Her çocuğun okulunda; risk durumu gözetmeksizin tüm ruhsal gelişimini destekleyici programlara erişimi sağlanmalıdır. Risk altında olan veya ciddi sorun yaşayan çocuklara yönelik çeşitli destek hizmetleri sunulmalıdır. Tanılı bir ruhsal sorunu olan ve önemli işlevsel bozukluğa sahip çocuklar için çocuğa özel müdahale mekanizmaları işletilmelidir.

Bu mekanizmalar, ilgili bakanlıklar ve ruh sağlığı kurumlarının iş birliği içinde yürütülmelidir. Süreç sekteye uğramamalı, aile ve öğretmenler de sürece dahil edilerek iş birliği arttırılmalıdır. Çocuklarımızın sağlıklı ruhsal durumlarının sağlanması için okul iş birliği önemlidir. Özellikle akran zorbalığının arttığı bu dönemde, çocukların ruhsal sağlığı akademik ve sosyal becerileri üzerinde önemli bir etkidir. Çevresel faktörler, çocukların biyolojik ve ruhsal gelişimleri nedeniyle, yetişkinlere nazaran çok daha yüksek risk altında kaldığı süreçleri tetiklemektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında, okullarda kadrolu olarak; okul sağlığı hemşiresi, yeterli sayıda öğretmen, rehber öğretmen ve güvenlik görevlisi istihdam etmek önemlidir. Komisyon raporunda okul güvenliğine ve çocukların güvenliğinin sağlanmasının önemine vurgu yapılmaktadır ama iktidar, her okula kadrolu bir güvenlik görevlisi dahi istihdam etmemekte ısrarcıdır. Aynı şekilde komisyon raporunda mevcut rehber öğretmen açığının giderilmesinin önemine vurgu yapılmakta, her 150 çocuk için bir rehber öğretmen, afet gibi durumlarda her 75 çocuk için bir rehber öğretmen önerisi getirilmektedir. Önceki dönem Milli Eğitim Bakanı Mahmut Özer her 100 çocuk için bir rehber öğretmen olacağını söylemiş fakat bu söz tutulmamış, ihtiyaç karşılanmamıştır.

3.2.4. Okul İçi ve Çevresinin Denetim ve Gözetimi

Çocukların bulunduğu okul, kreş, park gibi ortamların güvenliği devlet tarafından sağlanmalıdır. Okul içi ve çevresinde yaşanabilecek kötü muamelelerin engellenmesi için denetim ve gözetim mekanizmalarının kurulması gereklidir. Okul çevresi, koridorları, bahçe, tuvalet giriş ve çıkışları gibi riskli alanlara güvenlik kameraları yerleştirilmelidir. Okul

yönetimleri tarafından okul personelinin çocuklarla etkileşimlerinin düzenli olarak denetlenmesi sağlanmalıdır. Okul yönetimi, öğrenci, veli ve personel arasında şeffaf bir iletişim ortamı sağlanmalıdır.

Eğitim ortamlarında ve çevresinde çocukların yalnız kalmaması, tanımadıkları kişilerle iletişim kurmaması sağlanmalıdır. Çocukların bulunduğu kurumların düzenli denetimleri artırılmalı ve çocukların güvenliği için gerekli önlemler alınmalıdır. Okullar, spor kulüpleri ve çocuklarla ilişkili diğer kurumlar, kurumsal çocuk koruma politikaları geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Zihinsel gelişim geriliği ve engeli olan çocukların önemli bir risk grubu olduğu dikkate alınarak yaşadıkları ve eğitim aldıkları sosyal çevrede güvenlik önlemleri alınmalıdır.

Ortaöğretim öncesindeki çocukların yatılı kurumlarda kalmaması sağlanmalıdır. Dezavantajlı bölgelerdeki çocukların, evlerine yakın bir okula gitme hakkı güvence altına alınmalıdır. Bu kapsamda taşınmalı eğitime son verilmeli, köy okulları tekrar açılmalıdır. Çünkü evinin yakınında okul olmayan kırsal kesimde yaşayan aileler için taşınmalı eğitim ve yatılı okul mecburi bir durum haline dönüşmüştür.

Çocuklarımızın eşit eğitime erişimi yaygınlaştırılmalı, ikinci kademe ve devamındaki eğitim hizmetinde devlet yurdu imkanları artırılmalıdır. Yükseköğretim öncesindeki kademelerde yurt hizmeti sadece ve sadece devlet tarafından verilmelidir.

3.2.5. Akran Zorbalığı ile Mücadele

Akran zorbalığı, günümüzde çocuklar arasında sıkça yaşanmakta ve sıklıkla duygusal istismar, şiddet ve fiziksel istismara yol açabilen sonuçlar doğurmaktadır. Çocukların akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmesi ve birbirlerine karşı uyguladıkları akran zorbalığının önlenmesi için empati, iletişim, problem çözme ve çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda okullarda akran zorbalığı ile mücadele eğitimlerinin verilmesi elzemdir.

Zorbalık vakalarına hızlı ve etkili bir şekilde müdahale edilmelidir. Bu konuda okul personelinin çeşitlendirilmesi ve eğitim araçlarının geliştirilmesi önemlidir. Akran zorbalığı çocuğun eğitimden kopmasına, ruhsal ve fiziksel olarak yıpranmasına neden olabilecek, önemli bir başlıktır. Bu konu hafife alınmamalı, okullarda zorbalık değil, dayanışma ruhunu geliştirici faaliyetler artırılmalıdır.

3.3. Çocuklara Yönelik Eğitim Programları

Çocukların kendini koruyabilmeleri, kötü muameleye maruz kaldığında yaşadıklarını anlamlandırabilmeleri, bunları ifade edebilmeleri ve bu konuda kendilerini suçlamamaları için çeşitli güçlendirici içeriklerin eğitim programlarına dahil edilmesi önemlidir. Çocukların güçlendirilmesi, yanlış bir dokunuşu fark etmesi ve bu konuda ailesini, öğretmenlerini bilgilendirmeleri sorunun tespiti ve hızla müdahale edilmesi önünde önemli bir adım olacaktır. Bunun için okullar önemli bir güvenli öğrenme alanı olarak kullanılabilir. Çocukların uzun süre vakit geçirdiği okullarda bu eğitimleri verecek yetkin kişilerin bulunması, fakında olma, önleme ve tespit çalışmalarında önemli bir yer tutacaktır.

3.3.1. Cinsel Eğitim ve Beden Farkındalığı

Çocukların yaşlarına uygun cinsel eğitim alabilmeleri için ders programları geliştirilmeli, çocukların kendi bedenlerini tanımaları, özel bölgelerinin farkında olmaları ve sınırlarını belirleyebilmeleri sağlanmalıdır. Çocuklarını bedenlerini nasıl koruyacakları konusunda bilinçlendirilmesi sorunun farkına varma ve tespitinde önemli bir yer tutmaktadır.

İyi ve kötü dokunuş, mahremiyet bilinci, hayır deme ve kendini ifade etme becerilerinin kazandırılması ve bilincin yerleştirilmesi şiddet ve istismarla mücadelede önemlidir. Bu kapsamda, çocuk ve ergenlerin gelişimsel düzeylerine uygun olarak cinsel eğitim modülleri oluşturulmalı, rehber öğretmenlere bu konuda eğitici eğitimi verilmelidir.

Kötü muamele sonucunda ortaya çıkan sonuçlar çocukların fiziksel yaralanmasına, ölümüne, mental gelişiminde ağır hasarlara, psikolojik ve sosyal ilişkilerinde sorunlara kadar geniş kapsamlı sorunlara sebep olmaktadır. Çocuklara yönelik farklı şiddet ve istismar türlerinin, riskli durumların çocuklar tarafından tespit edilmesi için eğitimler verilmelidir.

Bunun yanında, çocukların sosyal medya üzerinden ihmal ve istismarı fark etmesi, kendilerine uygun olmayan içerikle mücadele etmesi için medya okuryazarlığı ve sosyal medya kullanımına yönelik eğitimler almaları önemlidir. Sosyal medyanın yanlış kullanımı sonucunda çocuklar, yabancılara karşı korumasızdır. Çocukların gelişimlerine göre bunu ayırt etmesi zorlaşabilir. Bu konuda alınacak önlemler ve verilecek eğitimler çocukların korunmasında önemli bir faktördür.

3.3.2. Şiddet ve İstismar Sonrası Rehabilitasyon

Çocuklar kötü muamele sonrasında sosyal çevrelerinden uzaklaşarak içe kapanma eğilimleri gösterebilirler. Onların tekrar sosyal hayata entegrasyonu için destek programları

uygulanmalıdır. Burada da eğitim ortamlarından kopmamaları hem gelişimleri ve süreci sağlam atlabilmeleri için hem de akranlarıyla bir arada olmalarının iyileştirici gücü adına önemli bir yer tutmaktadır.

Bu sebeple çocuklara yönelik kötü muamelelerin tespiti sonrasında okul içinde de bu süreci destekleyici çalışmalar yürütülmelidir. Çocukların ihtiyacına göre ilgili birimlere, kurumlara yönlendirmeler yapılması için gerekli iş birlikleri sağlanması da önemlidir.

Okulların bu konuda bir basamak olarak kullanılması, hizmetlerin etkinliğini ve erişilebilirliğini artırarak; çocukların yaşadığı olumsuz durumların en az hasarla atlatılabilmesi için katkı sağlayacaktır.

Bunun yanında, çocuk ve aile ile iletişim kurulan ortak alanların başında gelen okullar; şiddet, ihmal ve istismar vakalarına ilişkin verilerin toplanmasında önemli bir rol oynayabilir, elde edilecek veriler önleyici politikalar geliştirilmesinde kullanılabilir.

3.4. Ekonomik İstismar

4857 Sayılı İş Kanunu'nun 71. Maddesi, “On beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve ilköğretimi tamamlamış olan çocuklar, bedensel, zihinsel ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler. Çocuk ve genç işçilerin işe yerleştirilmelerinde ve çalıştırılabilecekleri işlerde güvenlik, sağlık, bedensel, zihinsel ve psikolojik gelişmeleri, kişisel yatkınlık ve yetenekleri dikkate alınır. Çocuğun gördüğü iş onun okula gitmesine, mesleki eğitiminin devamına engel olamaz, onun derslerini düzenli bir şekilde izlemesine zarar veremez.” demektedir.

ILO'ya göre çocuk işçiliği “Çocukları çocukluklarından, potansiyellerinden ve onurlarından yoksun bırakıcı ve onların fiziksel, zihinsel ve mental gelişimlerine zarar verici işlerde istihdam edilmesi” olarak ifade edilmektedir.

Ekonomik istismar, genellikle diğer istismar türlerinden daha az dikkat çeken ve çoğunlukla istismar kapsamında görülmeyen bir türdür. Oysa bir çocuğun gelişimi için gerekli olan sağlıklı ortam, çalışma koşullarında sıklıkla sağlanamaz. Çocuklar, ağır ve kendilerine uygun olmayan iş şartlarında çalışmak zorunda bırakılır. Bu da onların yaralanmasına, fiziksel gelişimlerinin olumsuz etkilenmesine ve hatta ölümüne neden olmaktadır.

Çocuğun ekonomik sömürüsü, kötü muamele kapsamında değerlendirilmelidir. Çocukların çalışma koşulları dikkate alındığında ihmal edilme olasılığı artmakta, çocuklar fiziksel,

duygusal ve kimi zaman cinsel sömürüye maruz kalmaktadır. Çocukların sosyal gelişimi de engellenmektedir.

Bu muamelelerin önlenmesi ve bir çocuğun beslenmesi, barınması, eğitim, sağlık ve sosyal destek hakkından faydalanması ailenin ve devletin görevleridir. Ne yazık ki devlet bu konuda üzerine düşeni yapmak yerine, MESEM adı altında çocukların eğitim hakkını engellemekte, sağlık ve yaşam hakkını hiçe sayarak düşük ücretlerle çocukları patronlara teslim etmektedir. Çocuklarımız dört gün işe, bir gün okula gitmekte ve bu kapsamda çalışırken yaralanmakta ve hayatlarını kaybetmektedirler.

Çocuklarımız yaşlarına uygun olmayan koşullarda, denetimsiz yerlerde çalıştırılmakta, psikolojik ve sosyal olarak olumsuz etkilenmektedir. Gerekli denetim ve raporlama yapılmadığı için, iş kazası yaşayan çocukların sayısı net olarak bilinmemektedir. 23 Temmuz 2024'te CHP İstanbul Milletvekili Turan Taşkın Özer'in konuyla ilgili soru önergesine MESEM kapsamında, "Ölümlle sonuçlanan 5 iş kazası oldu." cevabı veren iktidar, yine aynı yıl 20 Ağustos'ta CHP Ankara Milletvekili Aliye Timisi Ersever'in soru önergesine "9 iş kazası meydana geldi, uzuv ve hayat kaybı yaşanmadı." cevabını vermiştir. 7 gün arayla farklı cevapların verilmesi, 'ölümle sonuçlanan iş kazası var mı, yok mu?' sorusunun cevabının bile net olmaması büyük bir sorundur. Bilgisine ulaşamadığımız bir konu üzerine gerekli tedbir ve önlemleri almamız mümkün değildir. Bu kapsamda özellikle bilgilerin toplanması ve kamuoyuna açıklanması önemlidir.

TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması anketine ek olarak uygulanan Çocuk İşgücü Araştırması ile "Türkiye'de çalışan çocuklar konulu ulusal bir veri seti oluşturmak, çalışan çocukların hangi sektörlerde ve hangi çalışma koşullarında çalıştığını belirlemek ve çalışan çocukların sosyal, demografik ve ekonomik özelliklerini ortaya koymak amacıyla veri paylaştığını" belirtmektedir. "Bu kapsamda ÇİA; 1994, 1999, 2006, 2012 ve son olarak 2019 yıllarında Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanmıştır." bilgisi veren TÜİK'in verdiği bilgiler, verilerin paylaşılmadığının kanıtı niteliğinde olmuştur. Çocukların işgücüne katılımı bu kadar artmışken, konuyla ilgili son veriler 2019 yılında paylaşılmıştır.

2024 yılı İstatistiklerle Çocuk Bültenine göre 2024 yılında 15-17 yaş grubunda cinsiyete göre işgücüne katılma oranı erkek çocuklarda yüzde 35,6, kız çocuklarda yüzde 13,7, toplamda ise yüzde 24,9 olarak bir önceki yıla kıyasla önemli oranda artmıştır.

Çocuk işçiliğinin bu kadar arttığı bir süreçte, bu çalışma düzenli olarak devam ettirilmeli ve veri paylaşımı kamu kurumları ve bakanlıklar tarafından sürekli olarak kamuoyuyla

paylaşılmalıdır. Çocuk işçiliğinin nedenleri araştırılarak çözümler üretilmelidir. Çocukların temel haklarına ulaşmasında aileler yeterli olamıyorsa, devlet aileleri destekleyici çözümler sağlamalıdır.

MESEM kapsamında çalışırken öldüğünü bildiğimiz 17 çocuğumuz bulunmaktadır.

16 yaşındaki Zekai Dikici, 26 Eylül 2023'te Manisa Alaşehir'de elektrik tesisatı döşerken çalıştığı inşaatın 5'inci katından düşerek hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Ulaş Dumlu, 7 Aralık 2023'te Konya'da fabrikada elektrik kablosu hattı çekerken, arıtma havuzuna düşerek hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Ömer Çakar, 29 Aralık'ta Diyarbakır'da klima montajı için götürüldüğü sitede, çatı katından düşerek hayatını kaybetti. 14 yaşındaki Arda Tonbul, 9 Ocak 2024'te, İstanbul'da bir metal fabrikasında başının makineye sıkışması sonucu 7 gün süren yaşam mücadelesinin ardından 16 Ocak'ta hayatını kaybetti. 15 yaşındaki Erol Can Yavuz, 23 Ocak 2024'te Kütahya'da çalıştırıldığı mobilya atölyesinde üzerine sunta blokları devrilerek hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Murat Can Eryılmaz, Kilis'te çalıştığı inşaatın 8'inci katından düşerek 4 Şubat 2024'te 72 gün süren yaşam mücadelesinin ardından hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Alperen Enes Ural, Manisa'da 18 Mayıs 2024'te doğalgaz borusu döşerken düştü ve 5 günlük hastane tedavisinin ardından 23 Mayıs'ta hayatını kaybetti. 15 yaşındaki Alperen Kocayavuz, 23 Temmuz 2024'te Ankara Çubuk'ta stajyer olarak çalıştığı inşaatın 6'ncı katından asansör boşluğuna düşerek hayatını kaybetti. 16 yaşındaki Eren Dağ, 30 Temmuz 2024'te Konya Karapınar'da, çalıştığı sondaj firmasıyla gittiği sondaj çalışmasında elektrik akımına kapılarak hayatını kaybetti. 14 yaşındaki Muammer Samet Karaoluk, 24 Ekim 2024'te Manisa Salihli'de çalıştığı plastik doğrama atölyesinde av tüfeğiyle vurularak öldürüldü. 17 yaşındaki Yunus Emre Küçükuzun, 5 Kasım 2024'te Konya Selçuklu'da sanayide çalışırken hayatını kaybetti. 14 yaşındaki Efe Baran Kazancı, 22 Kasım 2024'te Zonguldak'ta, çalışmak üzere yolculuk ettiği sırada kaza geçirerek hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Arda Silahlı, 6 Mart 2025'te Sakarya'da, çalıştığı iş yerinde hayatına son verdi. 17 yaşındaki Arda Dirmilli, 22 Ağustos 2025'te Muğla'da, çalıştığı sıhhi tesisatçı ile akşam saatinde araba kazası geçirdikten sonra verdiği 9 günlük yaşam mücadelesi sonrasında hayatını kaybetti. 17 yaşındaki Yağız Yıldız, 5 Eylül 2025'te Karabük'te çalıştığı Demir ve Çelik İşletmeleri'nde hurda sarma makinesinin üzerine devrilmesi sonucu hayatını kaybetti. 16 yaşındaki Alperen Uygun, 12 Kasım 2025'te Mersin'de bir asansör firmasında çalışırken gidilen inşaatın 3'üncü kattan düşerek hayatını kaybetti. 15 yaşındaki Muhammed Kendirci, 19 Kasım 2025'te Şanlıurfa Bozova'da, çalıştığı marangoz atölyesinde işkenceye maruz kalarak ve 5 günlük yaşam mücadelesi sonunda hayatını kaybetti.

Çocuklarımızın davalarından çıkan sonuçlar ise hem ailelerinin hem de toplumunun vicdanında büyük yaralar açtı. Alperen Enes Ural'ın iş yeri sahibine verilen 2 yıl 8 ay hapis cezası 36 bin lira ve 8 ay meslekten uzaklaştırmaya çevrildi. Ustaya verilen 1 yıl 3 ay hapis, 15 bin lira para cezasına çevrildi. Eren Dağ'ın davasında; arsa sahibi 3 yıl 10 ay 20 gün hapis cezası aldı, işverene verilen 2 yıl 11 ay hapis cezası 106 bin lira para cezasına çevrilerek 10 taksite bölündü, ustaya verilen 1 yıl 8 aylık hapis cezası HAGB'ye çevrildi. Erol Can Yavuz'un işvereni Fatih Gülseven'e verilen 2 yıl 4 ay hapis cezası indirimle 1 yıl 11 ay 10 gün hapis cezasına, o da HAGB'ye çevrildi.

Çocuklarımızın davalarına ne Milli Eğitim Bakanlığı ne Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ne de Çalışma ve Güvenlik Bakanlığı dahil olmuştur. Görülen davaların hiçbirine ilgili kurumlardan yetkililer gelmemiştir. Komisyon raporunda MESEM'den hiç bahsedilmemekle birlikte; çıraklık sisteminde ve mesleki eğitim sürecindeki çocukların haklarının korunmasına yönelik denetimlerin sıkıştırılmasından, işverenlerin; çalışma saatleri, izin hakları, iş güvenliği tedbirleri ve gece çalıştırma yasağı gibi mevzuat hükümlerine riayet etmelerinin sağlanmasından bahsedilmektedir. Bizzat MESEM kapsamında, hafta sonu ve okul saati dışında çalışırken ölen çocuklarımız bulunmaktadır. Bir tarafta bizzat iktidar tarafından işverene ucuz işçi olarak sunulan çocuklarımız varken bu önerilerin gerçekçi olmadığı açıkça ortadadır.

MESEM programı iptal edilmeli, çocukların asgari ücretin üçte birine, denetimsiz ve güvensiz alanlarda, yaşlarına uygun olmayan işleri yapması önlenmelidir.

Mesleki eğitim, çocukların eğitimden kopması değil, okullarında yenilikçi teknolojilerle mesleki eğitim almaları yönünde değiştirilmelidir. Mesleki eğitim; çocukların iş gördüğü değil, iş öğrendiği eğitim süreçleri olarak yeniden tasarlanmalıdır.

Yaralanan, çalıştığı yerde ihmal ve istismara uğrayan, şiddet gören vb. çocuklar için iyileştirici tedbirler alınmalıdır. Çocukların eğitimlerine devam etmesi sağlanarak, travmaların ve psikolojik sorunların tedavisi için uzmanlar tarafından çocuklara destek sağlanmalıdır.

3.5. Çocuk Yaşta Zorla Evlilik

Çocuk yaşta zorla evlilik toplumumuzun en büyük sorunlarından biridir. Maalesef çocuk yaşta zorla evlilik, çocuk yaşta mecburi annelik vb. konularında büyük sorunlar bulunmaktadır. Bu durum çocukların birçok istismarı bir arada, evlilik adı altında yaşamasına sebep olmaktadır. Zorla evlendirilen çocuklar, başta cinsel istismar olmak üzere, ev içi emek

sömürüsüne ve şiddete maruz kalmakta ve eğitim, sağlık vb. birçok hakkından mahrum kalmaktadır. Konuyla ilgili gerçekçi veriler paylaşılmamaktadır.

Çocuk yaşta zorla evlilikler eğitimin sonlanmasına neden olmaktadır. Bu konuda okul rehberlik servisleri, risk altındaki öğrencileri tespit etmek ve onlara destek olmak için çalışmalar yapmalıdır. Konunun hukuki boyutu ve yasal olmayışı, çocukların gelişimlerine uygun olmayışı ailelere anlatılmalı, konuyla ilgili toplumsal farkındalıklar yaratılmalıdır.

2023 yılında resmi evlilikler içerisinde cinsiyete göre 16-17 yaş grubunda, 10 bin 471 kız çocuğunun ve 706 oğlan çocuğunun evlendirildiği görülmektedir. 16-17 yaş grubunda olan kız çocuklarının resmi evlenmelerinin toplam resmi evlenmeler içindeki oranı 2002 yılında yüzde 7,3 iken bu oran 2023 yılında yüzde 1,9’a düşmüştür. Aynı yaş grubunda olan oğlan çocuklar için bu oran 2002 yılında yüzde 0,5 iken 2023 yılında yüzde 0,1’e gerilemiştir. Fakat bu verilerin resmi evlilikleri esas aldığına dikkat edilmelidir. Yaşı tutmadığı için yasal olarak evlendirilemeyen çocuklar yasal olmayan yollarla evlendirilmeye devam etmektedir.

Çocukların zorunlu eğitim kapsamında eğitime devamlarının kontrol edilmesi bu sebeple kritiktir. Kız çocuklarının zorunlu eğitime devamının sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır, toplumun tüm kesimleri bu konuda bilinçlendirilmelidir. Gerek bedensel gerek ruhsal açıdan gelişimini tamamlamadan yapılacak evliliklerin getireceği sağlık sorunları, ruhsal ve sosyal yönden alacakları zararlar ve gelecek kuşaklara etkileri konusunda aileler eğitilmelidir.

Çocuk yaşta zorla evlilikleri önlemeye yönelik çalışmalar; yoksulluk, göçmen olma gibi özel durumlar ve pandemi, depresyon ve benzeri riskler de dikkate alınarak geliştirilmelidir.

3.6. Suça Sürüklenen, Tutuklu ve Hükümlü Çocuklar

Suçta sürüklenme, toplumumuzun en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. Suça sürüklenme, çevresel yaşam koşullarının etkisiyle, sosyoekonomik gelir düzeyi düşük bölgelerdeki çocukların daha çok maruz kaldığı bir durumdur. Toplumsal faktörlerin bu konu üzerinde etkisi büyüktür. Fakat toplumumuzda bu konu üzerindeki öfke, tekil olarak suçu işleyen çocuklar üzerine yöneltilmektedir; devletin sorumluluğu göz ardı edilmektedir.

Bir çocuk zorunlu eğitim kapsamında olmasına rağmen okula gitmiyor, insani barınma ve geçinme koşullarına ulaşamıyorsa, çevresi onu suça bulaşmaya itiyor ve bunu çeteleşerek yapıyorsa, devlet bu çocukla ilgili izleme, takip, denetim ve rehabilitasyon gibi sorumluluklarını yerine getirmiyor demektir. Devlet çocuklarını korumazsa, onlara temel

haklarını sunmazsa, onları takip etmez, suça bulaştığında onları iyileştirmeye çalışmazsa suçlu sadece çocuk olamaz.

İşsizlik, alkol ve uyuşturucuya kolay ulaşma, aile ve kurumları destekleyici hizmetlerin yetersizliği de çocukların suça bulaşmadaki risklerini artırmaktadır. Sosyal ve kültürel normlar da bu konu üzerinde etkilidir. Bu koşullar altında yaşamak zorunda bırakılan, eğitimle bağı koparılmış çocuklar çeteler için bir sömürü öznesi halini almıştır. Sokaklar, çocuklar için güvenli ve korunaklı yerler olmaktan çıkmıştır. Çocuklarımız suçun ya öznesi ya da mağduru haline gelmektedir.

Adalet mekanizmalarının yetersizliği, çocukların suça bulaşmasının önlenmesi ve suç işleyen çocukların rehabilitesinin ve topluma entegrasyonun sağlanamaması çocukların suç işlemeye devam etmesine neden olmaktadır. Çocukların eğitimlerine devam etmesi de suçla bağlarının kesilmesi adına önemlidir. Benzer şekilde, suç mağduru çocuklar da yaşadıkları travmaların etkisiyle eğitimden uzaklaşmakta ve kopabilmektedir. Rehabilitasyon ve destek hizmetleri mağdur çocukların da eğitimlerine kesintisiz devam edebilmeleri açısından kritik önem taşımaktadır.

TÜİK verilerine göre; güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2024 yılında, 612 bin 651 olmuştur. Bu olaylarda çocukların 279 bin 620'si mağdur olarak, 202 bin 785'i suça sürüklenme sebebiyle (kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiasıyla), 96 bin 438'i bilgisine başvurma amacıyla, 18 bin 561'i kayıp (hakkında kayıp müracaatı yapıp daha sonra bulunan) olması sebebiyle, 8 bin 729'u kabahat işlediği iddiasıyla, 6 bin 518'i ise bu nedenlerin dışında kalan diğer nedenlerden dolayı güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir.

Adalet Bakanlığı, UNICEF iş birliğiyle Yargı Süreçlerinde Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Onarıcı Yaklaşımlar Projesi planlandığını, komisyona sunduğu raporda belirtmiştir. Fakat konuyla ilgili yapılması muhtemel işler ve yapılan işlerin yeterli olmadığı aşikardır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi ile çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu şekilde gelişebilmesi, mutluluk, sevgi ve anlayış ortamı sağlayabilen bir aile çevresi içinde yetişmesi için çocuğun haklarının güvence altına alınması amaçlanmaktadır. Maalesef günümüzde çocukların iyi koşullarda ve mutlu şekilde yaşamasını sağlayamamaktayız. Çocuklarımıza nitelikli eğitim bile sunamamakta, onları okullarında dahi koruyamamakta ve suça bulaşmalarını önleyememekteyiz.

Zorunlu eğitim ve bunun denetimi çocukların suça bulaşmalarını önlemede çok kritik bir rol oynamaktadır. Çocuklarımızın suçtan korunması, kendilerini geliştirebilmelerinin sağlanması, korunması, takip edilmesi ve iyileşmesinde, eğitim ortamları ve orada sunulan imkanlar kritik öneme sahiptir.

Tutuklu ve hükümlü çocukların eğitimlerine devam edebilmesi, örgün eğitime devam edemiyorsa mesleki eğitim alabilmesi, ceza infaz kurumu içinde ya da dışında denetim ve takip altında tutulması, tedavi olması, rehberlik hizmetlerinden yararlanmasının sağlanması önemlidir. Ama tutuklu çocuklar çoğunlukla; rehabilite edilmemekte, içerde eğitim alamamakta, okula gidememektedir.

Çocuk eğitimevleri yaygın değildir, buralar çocukların eğitimi için düşünülmüş ama yaygınlaştırılmamıştır. Çocuk eğitimevleri; çocukların sosyal, sportif, eğitim, kültürel mekanizmaların işletildiği yerler olarak kurgulanmış, yetkin eğitimcileri ve uzman gözetimi olan yerlerdir ama sayıları parmakla sayacak kadar azdır.

Çocukların tamamı müstakil çocuk ceza infaz kurumlarında ya da çocuk eğitimevlerinde barındırılmalıdır. Ceza infaz kurumları; psikolog, sosyal çalışmacı, öğretmen gibi her kademeden personelle çeşitlendirilmeli, nitelik ve nicelik olarak iyileştirilmelidir. Çocuklar nerede olursa olsun, kendilerine uygun koşullarda, eğitimlerinden kopmadan barınabilmelidir.

Okullarda, risk altındaki çocukları tespit etmek ve onlara destek olmak için erken uyarı sistemleri oluşturulmalıdır. Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından suça sürüklenen ve mağdur çocuklara yönelik projeler geliştirilmelidir. Medyanın, suça sürüklenen ve mağdur çocuklarla ilgili duyarlı ve çözüm odaklı yayınlar yapması sağlanmalıdır.

Bunun yanında, ayrımcılık yasağı kapsamında, kadın kapalı ve açık cezaevlerinde, anne yanında kalan çocukların eğitimleri aksatılmamalı, çocuklar yaşlarıyla eşit eğitim imkanlarından yararlandırılmalıdır.

3.7. Toplum Eğitimi

3.7.1. Aile Eğitimleri

5395 sayılı Kanun'un 5'inci maddesi, koruyucu ve destekleyici danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma başlıkları altında düzenlenmiştir. Bu kapsamda olan danışmanlık tedbiri kanunda çocuğun bakımından sorumlu olan kimselere çocuk yetiştirme konusunda, çocuklara da eğitim ve gelişmeleri ile ilgili sorunlarının çözümünde yol gösterme olarak tanımlanmıştır. Bu tedbir, çocuk ve ailesine danışmanlık verilmesi biçiminde uygulanabilir. Danışmanlık

tedbiri çocuğun durumuna ve ihtiyacına uygun olarak Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili birimlerince yerine getirilmektedir. Bu da demek oluyor ki Milli Eğitim Bakanlığı sürecin doğal bir paydaşıdır.

Ailelere; çocuk gelişimi ve psikolojisi, cinsel istismar, ihmal ve şiddet konularında bilgi verilmesi bir zorunluluktur. Maalesef çocuklara yönelik kötü muamele, en yakın çevrede en sık görülür. Ailelerin bu konu hakkında bilinçlenmesi ve eğitimi olması, aile içinden ve dışarıdan gelecek kötü muamelenin önlenmesi için stratejik öneme sahiptir. Ailelere, çocuklarla sağlıklı iletişim kurma, sınır koyma, duygusal destek sağlama gibi ebeveynlik becerilerinin kazandırılması gerekmektedir.

Aile içi şiddetin nedenleri ve sonuçları hakkında farkındalık yaratılması elzemdir. Çocukların güvende hissedecekleri bir aile ortamı yaratılması için ailelere, şiddet içermeyen disiplin yöntemlerinin öğretilmesi gerekmektedir. Aile içi çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi çocukların sağlıklı gelişimi için bir zorunluluktur. Ailelerin çocuk gelişimi ve psikolojisi üzerine eğitim alması, çocukların duygusal ve sosyal ihtiyaçları konusunda bilgilendirilmesi, cinsel istismarın belirtileri ve risk faktörleri hakkında bilgi sahibi olması süreci olumlu yönde etkileyecektir. Çocukların beden mahremiyeti ve kişisel sınırları konusunda bilinçlendirilmesi başta aileler tarafından sonra ise okul ortamında öğretilmelidir.

Ailelerin, kötü muamele sonrası çocuklarda görülen belirtileri anlaması ve ilgili başvuru mekanizmalarını bilmesi önemlidir. Ailelerin sosyal medya kullanımı ve buradan gelecek tehlikelere karşı çocuklarının korunmasını sağlaması için istismar, şiddet, cinsellik, bağımlılık, siber zorbalık vb. içeriklere maruz kalma gibi konularda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Sosyal medya riskleri, güvenli kullanım, ebeveyn denetimi gibi konuların eğitim programlarına dahil edilmesi gerekmektedir.

Aile eğitimleri, ulusal bir politika haline getirilmeli ve farklı hedef gruplarına (anne-babalar, bakım verenler, vb.) yönelik olarak tasarlanmalıdır. Komisyonunda sunum yapan Milli Eğitim Bakanlığı müdürleri bu kapsamda 1000 aileye eğitim verdiklerini söylemiştir. 19 milyon çocuğun eğitim gördüğü ülkemizde bu sayı oldukça az aileye karşılık gelmektedir.

Ebeveynlerin ve bakım verenlerin bu alanlardaki bilgi ve farkındalık düzeylerinin artırılmasına sürekli devam edilmelidir.

3.7.2. Güvenlik Birimlerinde Çalışanların Eğitimi

Kolluk kuvvetleri, jandarma ve çocuklarla çalışan diğer uzmanların tümünün şiddet, ihmal ve istismar başta olmak üzere çocuk hakları odaklı eğitimler alması önemlidir. Çocuk hakları ihlallerinin tespiti kadar, bildirimde yaşanacak olumsuzlukların azaltılmasında ve çocuğun üstün yararının korunmasında bu süreç önem arz eder.

Güvenlik birimlerinde çalışanların çocuk haklarına duyarlı ve saygılı olması, devlet mekanizmalarında yer alan bu kişiler arasında bu kültürün geliştirilmesinin sağlanması, çocuklarla temas sırasında önemli bir yer tutacaktır. Çünkü olumsuz durumlarda çocuklarla iletişim, bu kişiler tarafından sağlanmaktadır. Bunun yanında çocukların örgün eğitimden kopmasının önlenmesi, çocuk yaşta zorla evlilik ve bağımlılıkla mücadele ve benzeri durumlarda güvenlik birimlerinde çalışanların duyarlı ve bilgi sahibi olması için eğitimler alması önemlidir.

Güvenlik birimlerinin çocukların yaşadığı ve yaşayabileceği her türlü olumsuz durumlarla ilgili bilgi sahibi olması, bildirim yükümlülüğü bulunan kişilerin korunması ve özellikle küçük yerlerde bu gibi olumsuz durumların saklanmaması adına kritik öneme sahiptir.

3.8. Sonuç ve Öneriler

Çocukların eğitimden kopmalarının temel nedenleri arasında; yoksulluk, işsizlik, aile içi şiddet gibi faktörler önemli bir yer tutar. Çocuk yaşta zorla evlilik ve çalıştırılma gibi toplumsal sorunlar da eğitimden kopuşu beraberinde getirmektedir. Komisyonun bu kapsamda çalışmaları yapması, verileri paylaşması, zorunlu eğitimin denetlenmesi gibi konularda işe yarayacak çözümleri konuşması ve tartışması gerekirken maalesef böyle bir ortam oluşturulamamıştır. Eğitimin koruyucu bir rolü vardır. Sorunların tespiti, toplumun eğitimi ve farkındalığı bu açıdan önemlidir.

Bu kapsamda; mahallelerde, okullarda ve toplumun her kesiminde çocukları korumaya yönelik sosyal destek ağları yaygınlaştırılmalıdır. Çocuklarla farklı yaş gruplarında ve farklı alanlarda (eğitim, sağlık, spor gibi) temasa geçen tüm profesyonellere gerekli bilgi ve farkındalığın kazandırılmasına yönelik faaliyetlere sürekli bir biçimde devam edilmelidir.

Çocuğa yönelik politika üreten ve çocuklara dair karar alan tüm yöneticilere ve çalışanlara; konuların hassasiyeti, önemi ve boyutları konusunda düzenli eğitimler verilmelidir. Çocuk hakları ve çocuk koruma alanında çalışan sivil toplum kuruluşları desteklenmeli ve iş birliği çalışmaları artırılmalıdır. Her bireye, çocukların güvenliği için sorumluluk alması ve şüpheli

durumlarda harekete geçmesi bilinci kazandırılmalıdır. Bu konuda yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak, oluşturulacak eğitim içerikleri tüm toplumda yaygınlaştırılmalıdır.

Ders çizelgelerine, farklı yaş gruplarına uygun şekilde şiddet, ihmal ve istismar konularını içeren dersler eklenmelidir. Bu derslerde, çocuklara yönelik şiddetin farklı türleri, ihmalin ne olduğu, cinsel istismarın tanımı, bu durumlarda ne yapmaları gerektiği gibi bilgiler verilmelidir. Öğrencilere, kendi bedenlerini tanıma, “hayır” diyebilme, güvendikleri yetişkinlere başvurabilme becerileri kazandırılmalıdır.

Birçok bakanlığın bir araya gelerek iş birliği içerisinde koruyucu ve destekleyici tedbirler geliştirmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası anlaşmalar ışığında çocukların haklarının korunması için çaba gösterilmesi gerekmektedir.

Çocuklara yönelik ihmal, istismar ve şiddet, toplumun tüm kesimlerinin ortak mücadele etmesi gereken ciddi bir sorundur.

Yukarıda özet bir şekilde belirtilen öneriler çoğunlukla yürütülmekte olan ve odaklı, yaygın ve sürekli çalışmayı gerektiren konu başlıklarıdır. Bu kapsamda farkındalık, eğitim, yasal düzenlemeler ve toplumsal duyarlılıkla bu sorunun önüne geçmek mümkün olup, bu konuda toplumun her bir bireyine, çocukların güvenliği ve mutluluğu için önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir.

Çocuk ihmal ve istismarının ne olduğu, belirtileri ve sonuçları hakkında toplumun her kesimine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yaygınlaştırılmalıdır. Ebeveynler ve öğretmenlere, çocuklarla çalışan meslek gruplarına ve toplumun tümüne yönelik çocuk ihmal ve istismarının belirtilerini tanıma, önleme ve müdahale etme konusunda verilecek eğitimlerin sayısı ve yaygınlığı artırılmalıdır.

Devlet; çocukların eşit, nitelikli, kamusal, bilimsel, parasız, çağdaş, laik ve kapsayıcı bir eğitimi tüm çocuklara sunmakla mükelleftir. Çocukların; sağlıklı, mutlu, güvenli bir ortamda yaşaması garanti altına alınmalı ve çocuklar haklarına eşit ve tam erişebilmelidir. Yoksulluk ve güvenlik gibi konuların eksikliğinin yarattığı sıkıntıları gidermeli, bütçe oluşturmalıdır. Bunları yapmayarak, sorumluluğu kendinde hissetmemesi kabul edilemez.

- Eğitim ortamı; çocukların fiziksel, psikolojik, gelişimsel ve akademik olarak bir bütün halinde izlenmesini sağlayan koşullara sahip olmalıdır.
- Şiddet, ihmal ve istismarın tespiti için çocukların günlerinin büyük bir kısmını geçirdiği okullar aktif şekilde kullanılmalıdır.

- Zorunlu ve karma eğitim tartışmaya açılmamalı, çocukların okul terkinin önlenmesi sağlanmalıdır.
- Okul öncesi eğitimde katkı payı kaldırılmalı, okul öncesi eğitim yaygınlaştırılmalı ve zorunlu hale getirilmelidir.
- Çocuklarımıza bir öğün ücretsiz okul yemeği ve temiz su sağlanmalıdır.
- Sınıf mevcutlarının çokluğu, öğretmenlerin çocukların gelişimini ve yaşadığı sorunları etkin bir şekilde tespit ve takip etmesini engellenmektedir. Bu sebeple sınıf mevcudiyetleri azaltılmalıdır.
- Taşınmalı eğitime son verilmeli, köy okulları ve bölge yatılı okulları tekrar açılmalıdır.
- Cemaat ve tarikatlara ait sıbyan mektepleri, medreseler, yurtlar kapatılmalı; yükseköğretim öncesindeki yurt hizmetleri bir kamu hizmeti olarak sadece devlet tarafından verilmelidir.
- Mesleki eğitim, çocukların eğitimden kopması değil, okullarında yenilikçi teknolojilerle mesleki eğitim almaları yönünde değiştirilmelidir. Mesleki eğitim; çocukların iş gördüğü değil, iş öğrendiği eğitim süreçleri olarak yeniden tasarlanmalıdır.
- Çocukların asgari ücretin üçte birine, denetimsiz ve güvensiz alanlarda, yaşlarına uygun olmayan işlerde çalıştığı MESEM’ler kapatılmalı, mesleki eğitim altında eğitim alan çocuklarımızın staj yaptığı işyerleri için kurallar getirilmeli, denetimler devlet tarafından sağlanmalıdır.
- Çocuk işçiliğine son verilmelidir.
- Çocuk gelişimi, psikolojisi, ihmal, şiddet, cinsel istismar ve bunların belirtilerinin takibi ve tespiti konularındaki derslerin, öğretmen yetiştirme programlarının ve pedagojik formasyon eğitiminin bir parçası olmalı ve zorunlu hale getirilmelidir.
- Ücretli öğretmenlik sistemine son verilmelidir.
- Öğretmenlere, çocukların davranışlarındaki olası istismar veya şiddet belirtilerini tanıma, doğru iletişim kurma ve şüpheli durumları raporlama konularında eğitimler verilmelidir.
- Çocuklarımızın sağlıklı bir ortamda eğitim alabilmesi ve olası kötü muameleden okul içi ve çevresinde de korunabilmesi için; öğretmenlerin yanında, güvenlik görevlisi, temizlik personeli, kantin çalışanı, servis şoförü gibi tüm okul çalışanlarının seçiminde titiz bir süreç izlenmelidir. Tüm okul personeline çocuk hakları, cinsel istismar, ihmal ve şiddet konularında düzenli eğitimler verilmelidir.
- Okullarda kadrolu personel istihdamına öncelik verilmelidir. Sabıka kaydı olanların, özellikle de çocuklara karşı kötü muameleden ceza almışların çocuklarla ve çocukların olduğu alanlarda çalışması önlenmelidir.
- Okullarda rehberlik hizmetlerinin kısıtlılığı çocuklara yönelik kötü muamelelerin tespitini olumsuz etkilemektedir. Bu sebeple, okullarda; psikolojik danışmanlık ve rehberlik servislerinin güçlendirilmesi, kadrolu okul sağlığı hemşiresi ve güvenlik görevlilerinin

bulundurulması sağlanmalıdır.

- Her okul içinde yeterli sayıda uzman personelden (yönetici, öğretmen, rehber öğretmen, okul sağlığı hemşiresi gibi) oluşan müdahale ve izleme ekibi kurularak çocuklara yönelik kötü muamelenin tespiti kolaylaştırılmalıdır.
- Okullarda, risk altındaki çocukları tespit etmek ve onlara destek olmak için erken uyarı sistemleri oluşturulmalıdır.
- Çocukların, öğretmenlerin ve velilerin kolayca ulaşabileceği ve güvenle başvuru yapabileceği okul içi ihbar ve başvuru mekanizmaları oluşturulmalıdır.
- Okul yönetimi, öğrenci, veli ve personel arasında şeffaf bir iletişim ortamı sağlanmalıdır.
- Okullar, spor kulüpleri ve çocuklarla ilgili diğer kurumlar, kurumsal çocuk koruma politikaları geliştirmeli ve uygulamalıdır.
- Çocukların bulunduğu okul, kreş, park gibi ortamların güvenliği devlet tarafından sağlanmalıdır.
- Okul çevresi, koridorları, bahçe, tuvalet giriş ve çıkışları gibi riskli alanlara güvenlik kameraları yerleştirilmelidir.
- Okul içi ve çevresinde yaşanabilecek kötü muamelelerin engellenmesi için denetim ve gözetim sağlanmalıdır.
- Her çocuğun okulunda; risk durumu gözetmeksizin tüm ruhsal gelişimini destekleyici programlara erişimi sağlanmalıdır.
- Risk altında olan veya ciddi sorun yaşayan çocuklara yönelik çeşitli destek hizmetleri sunulmalıdır.
- Tanılı bir ruhsal sorunu olan ve önemli işlevsel bozukluğa sahip çocuklar için çocuğa özel müdahale mekanizmaları işletilmelidir.
- Zihinsel gelişim geriliği ve engeli olan çocukların önemli bir risk grubu olduğu dikkate alınarak yaşadıkları ve eğitim aldıkları sosyal çevrede güvenlik önlemleri alınmalıdır.
- Çocukların akran zorbalığı konusunda bilgilendirilmesi için eğitimler verilmelidir. Okullarda akran zorbalığını önlemeye yönelik programlar uygulanmalı, zorbalık değil, dayanışma ruhunu geliştirici faaliyetler artırılmalıdır.
- Çocukların kendini koruyabilmeleri, kötü muameleye maruz kaldığında yaşadıklarını anlamlandırabilmeleri, bunları ifade edebilmeleri ve bu konuda kendilerini suçlamamaları için çeşitli güçlendirici içerikler eğitim programlarına dahil edilmelidir.
- Çocukların yaşlarına uygun cinsel eğitim alabilmeleri için ders programları geliştirilmeli; çocukların kendi bedenlerini tanımaları, özel bölgelerinin farkında olmaları ve sınırlarını belirleyebilmeleri sağlanmalıdır.
- Çocuk ve ergenlerin gelişimsel düzeylerine uygun olarak cinsel eğitim modülleri oluşturulmalı, rehber öğretmenlere bu konuda eğitici eğitimi verilmelidir.

- Çocukların sosyal medya üzerinden ihmal ve istismarı fark etmesi, kendilerine uygun olmayan içerikle mücadele etmesi için medya okuryazarlığı ve sosyal medya kullanımına yönelik eğitimler sağlanmalıdır.
- KYK yurtlarında verilen sertifikalı eğitimlere; kadına ve çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarı önleme, müdahale edici yöntemler, çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi toplumu bilgilendirecek içerikler eklenmelidir.
- Yükseköğretim alanında çocuk, çocuk hakları, çocuk koruma, çocuk istismarı uygulama ve araştırma merkezleri, lisansüstü programlar ile çocuk koruma ve bakım hizmetleri ön lisans programı bulunan yükseköğretim kurumları sayısı artırılmalıdır.
- Üniversite programlarına zorunlu olarak çocuk hakları odaklı konularda dersler ve eğitimler eklenmeli, toplumsal farkındalık için çalışmalar yaygınlaştırılmalıdır.
- Özellikle çocuklarla teması yüksek olan meslek grupları; eğitim, hukuk, tıp, sağlık, sosyal hizmetler, iletişim (çocuklarla ilgili olumsuz durumları kamuya duyurmada dikkat edileceklerin farkında olunması) gibi alanlar başta olmak üzere her meslek grubu çocuklarımızı korumada önemli olan bilgi düzeyinde asgari bilince sahip olacak şekilde eğitim almalıdır.
- Kolluk kuvvetleri, jandarma ve çocuklarla çalışan diğer uzmanların tümüne şiddet, ihmal ve istismar başta olmak üzere çocuk hakları odaklı eğitimler verilmelidir.
- Medya çalışanlarının çocuklarla ilgili duyarlılığının artırılmasına yönelik eğitimler düzenlenerek, basına yansıyan olayların çocuğun üstün yararı ilkesi çerçevesinde ele alınması sağlanmalıdır.
- Çocuklarla farklı yaş gruplarında ve farklı alanlarda (eğitim, sağlık, spor gibi) temasa geçen tüm profesyonellere gerekli bilgi ve farkındalığın kazandırılmasına yönelik faaliyetlere sürekli bir biçimde devam edilmelidir.
- Çocuğa yönelik politika üreten ve çocuklara dair karar alan tüm yöneticilere ve çalışanlara; konuların hassasiyeti, önemi ve boyutları konusunda düzenli eğitimler verilmelidir.
- İstismar veya şiddet şüphesi durumunda derhal ilgili makamlara (polis, jandarma, ALO 183 Sosyal Destek Hattı, çocuk koruma birimleri) bildirim yapılması konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.
- İhmal ve istismar konularında bildirim yapan kişilerin kimliklerinin gizli tutulacağı ve koruma altına alınacağı bildirilerek bu tedbirlerin etkin bir şekilde uygulanması sağlanmalıdır.
- Çocuk işçiliği, çocuk yaşta evlilik, akran zorbalığı, dijital ortamlardaki istismar ve çocuklara yönelik kötü muamele hakkında verilerin toplanması ve şeffaflıkla yayınlanması sağlanmalıdır.
- Çocuk yaşta zorla evlilikler eğitimin sonlanmasına neden olmaktadır. Bu konuda okul rehberlik servisleri, risk altındaki öğrencileri tespit etmek ve onlara destek olmak için

alışmalar yapmalıdır.

- Kız çocuklarının zorunlu eğitime devamının sağlanması için gerekli önlemler alınmalı, toplumun tüm kesimleri bu konuda bilinçlendirilmelidir.
- Yaralanan, çalıştığı yerde ihmal ve istismara uğrayan, şiddet gören vb. Çocuklar için iyileştirici tedbirler alınmalıdır.
- Tutuklu ve hükümlü çocuklar için tasarlanan ocuk eğitimevleri yaygınlaştırılmalıdır. Çocukların tamamı müstakil ocuk ceza infaz kurumlarında ya da ocuk eğitim evlerinde barındırılmalıdır.
- Suça sürüklenen çocuklara yönelik özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır. Sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimler tarafından suça sürüklenen çocuklara yönelik projeler geliştirilmelidir.
- Ayrımcılık yasağı kapsamında, kadın kapalı ve açık cezaevlerinde, anne yanında kalan çocukların eğitimleri aksatılmamalı, çocuklar yaşıtlarıyla eşit eğitim imkanlarından yararlanmalıdır.
- Ailelere; ocuklarla sağlıklı iletişim kurma, sınır koyma, duygusal destek sağlama gibi ebeveynlik becerilerinin kazandırılması gerekmektedir.
- Ailelerin sosyal medya kullanımı ve buradan gelecek tehlikelere karşı çocuklarının korunmasını sağlaması için istismar, şiddet, cinsellik, bağımlılık, siber zorbalık vb. içeriklere maruz kalma gibi konularda bilgi sahibi olması sağlanmalıdır. Sosyal medya riskleri, güvenli kullanım, ebeveyn denetimi gibi konuların eğitim programlarına dahil edilmesi gerekmektedir.
- Aile eğitimleri, ulusal bir politika haline getirilmeli ve farklı hedef gruplarına (anne-babalar, bakım verenler, vb.) yönelik olarak tasarlanmalıdır.
- ocuk hakları ve ocuk koruma alanında çalışan sivil toplum kuruluşları desteklenmeli ve iş birliği çalışmaları artırılmalıdır. Her bireye, çocukların güvenliği için sorumluluk alması ve şüpheli durumlarda harekete geçmesi bilinci kazandırılmalıdır.
- Yerel yönetimlerle iş birliği yapılarak, oluşturulacak eğitim içerikleri tüm toplumda yaygınlaştırılmalıdır.
- Birçok bakanlığın bir araya gelerek iş birliği içerisinde koruyucu ve destekleyici tedbirler geliştirmesi gerekmektedir. Ulusal ve uluslararası anlaşmalar ışığında çocukların haklarının korunması için abalanması gerekmektedir.

4. BÖLÜM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA SAĞLIK POLİTİKALARI

4.1. Giriş

Çocukların istismara ve kötü muameleye bırakılması hakkındaki çalışmalar, “istismar” ve “ihmal” arasında bir ayrım yapmaktadır. Bu ayrım, kabaca, “etken” ve “edilgen” güç kullanımı arasında yapılan başka bir ayrıma dayanmaktadır ve çocuk istismarı-sağlık ilişkisi tartışılırken göz önüne alınması gereken önemli bir noktadır. Buna göre istismar “etken” bir güç kullanımını, örneğin doğrudan fiziksel şiddet uygulanmasını içerir; ihmal ise doğrudan ve kısa süre içerisinde gözlemlenemese de sonuçları itibarıyla çocuğun bedensel ve ruhsal gelişimini sekteye uğratabacak biçimde, çocuğun ihtiyaç duyduğu koşulların sağlanamamasını ya da bozulmasını ifade eder. Bu ayrıma göre çocuğa uygulanan fiziksel şiddet istismar; çocuğun kas ve kemik yapısını bozarak raşitizm, büyüme bozukluğu gibi hastalıklara yol açacak uzun süreli beslenme yetersizlikleri ihmal olarak sınıflandırılabilir. İstismar bir vaka, ihmal ise bir süreçtir.

Türkiye’de çocuk istismarı vakaları son yıllarda önemli bir artış göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2022 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 601 bin 754 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu olayların %13,7’sini cinsel istismar vakaları oluşturmaktadır. Özellikle 2014 yılında 11 bin 95 olan cinsel suç mağduru çocuk sayısı, 2022 yılında neredeyse 3 kat artarak 31 bin 899’a ulaşmıştır. Adalet Bakanlığı verilerine göre 2020 yılında toplam 40 bin 819 cinsel suç dosyasının 17 bin 948’i çocukların cinsel istismarına yönelik suçlardan oluşmuştur. 2019 yılında ise bu oran %46,3 olarak kaydedilmiştir.

Sağlık kuruluşları ve hizmetleri de bu ayrıma göre incelenmelidir. Burada istismar vakalarının tespit edilerek ilgili makamlara bildirilmesinin, sağlık kuruluşlarına özel ve önemli bir mesuliyet verdiği ileri sürülebilir. Pek çok istismar vakası özellikle hastanelerde tespit ve teşhis edilip belgelenmekte, istismarcıların ceza almasını sağlayacak yargı süreci hazırlanan belgeler ve yapılan şikayet doğrultusunda başlatılmaktadır. Türk Ceza Kanunu’nun 278. maddesi işlenen suçu bildirmemenin de bir suç olduğunu belirtir. Ancak basına ve kamuoyuna yansıyan bazı olaylarda sağlık kuruluşlarının bu yükümlülüğü yerine getirmediikleri, istismar vakalarını yetkili makamlara bildirmeksizin tedavi uyguladıkları görülmüştür. 2018 yılında İstanbul’da arka arkaya ortaya çıkartılan 2 olayda, yüzlerce çocuğun gebelik nedeniyle hastaneye başvurduğu ancak bu başvuruların yetkili makamlara bildirilmediği ifşa edilmişti. İlgili olaylara ilişkin haber taraması ciddi bir inceleme ve

kovuşturma sürecinin mevcut olmadığını, yasal sorumluluğunu yerine getirmeyen sağlık çalışanlarının görevlerine farklı yerlerde de olsa devam ettiklerini gösteriyor.

4.2. Bulgular ve Veriler

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın 2020 yılında farklı bir bağlamda dile getirmiş olduğu “cezasız kalan her suç faili daha da azgınlaştırır” sözü, sağlık kurumlarında tespit edilen cinsel istismar vakalarının yargı ve kolluk güçlerine bildirilmesi sorumluluğunu reddeden kişilerin ve bu kişilere gereken cezaların verilmemesinin yol açtığı güncel bir istismar vakasında doğrulanmıştır. İstanbul’da bir özel hastanede SGK’dan daha fazla teşvik alabilmek adına yeni doğan bebeklerin kasıtlı olarak yanlış tedavilerin uygulanması yoluyla istismar edilmeleri, sağlık sisteminin bünyesindeki sorunların ne kadar büyük ve tehlikeli bir hale geldiğini ortaya çıkarmıştır. Geline aşamada sağlık kuruluşlarının 2 noktada ciddi bir denetime gereksinim duyduğu ileri sürülebilir. İstismar vakalarının yetkililere bildirilmesi ve sağlık kuruluşlarındaki olası istismar vakalarının ve süreçlerinin önlenmesi; bu ihtiyaç her şeyden önce yeni yasal düzenlemelerin yapılmasını gerektirir. TCK madde 278’e yapılacak bir ek veya farklı bir kanun maddesi hazırlanması yoluyla hastanede tespit edilen istismar vakalarının bildirilmemesinin cezaı yaptırımını daha da ağırlaştırılabilir.

Fakat 2018 yılında İstanbul’da yaşanan olayda, il sağlık müdürlüğünün görevlendirdiği heyetin “soruşturmaya gerek yok” kararı verdiği biliniyor. Bu da Sağlık Bakanlığı’nın iş denetim yöntem ve süreçlerinin ciddi biçimde eleştirilip gözden geçirilmesini zorunlu kılıyor. Sağlık Bakanlığı’nın kendi iş denetim mekanizmalarını iyileştirmede de yetersiz kaldığı “yenidoğan skandalı” olarak bilinen süreçte açık biçimde yeniden ortaya çıkmıştır. Öte yandan tek başına yasaların bir suçu önlemede veya ortadan kaldırmada yeterli olamayacağı da açıktır. Yenidoğan skandalında suçu işleyen faillerin SGK’dan daha fazla para alabilmek için bir şebeke kurdukları bilinmektedir. Sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması rolü üzerine başlayan tartışmalar, ekonomik kazanç sağlama saikinin sağlık hizmetlerinin nicelik ve nitelik açısından bir gerileme yaşadığına yönelik bulguların ortaya çıkartılmasını sağlamıştı. Bu bulgularla birlikte sağlıkta özelleştirmenin istismar vakalarına yol açacak kadar denetimden uzak, sadece kar maksimizasyonu hedefi ile ilerleyen bir süreç olduğu da bir kez daha doğrulanmıştır.

2018 yılında İstanbul’da çocuk istismarını yetkili kurumlara iletmeyen hastanelerin ikisi de kamu hastanesiydi. Sağlık çalışanlarının çocuk ihmal ve istismarını tanıyabilme farkındalığının geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Konuyla ilgili 2015 yılında İzmir’de yapılan bir araştırmaya göre, görüşme gerçekleştirilen sağlık çalışanlarının %60’ının lisans eğitimleri kapsamında çocuk istismar ve ihmaline ilişkin bir eğitim almadığı, %98’inin mezuniyetlerinden sonra bu alanda bir sertifika eğitimine de başvurmadığı, %74’ünün ise çalıştığı kurumda istismar konusunda talimatların ne olduğuna dair bilgisinin bulunmadığı ortaya çıkmıştı. Sağlık Bakanlığı’nın konuya dair sunumunda çocuk ihmal ve istismarı farkındalık eğitimi verildiği, bu eğitimlere 2022 yılından itibaren yaklaşık 200 bin sağlık personelinin katıldığı ifade edilmiştir. Ancak bu eğitimin etkinliği ve kapsamı tartışmalı biçimde uzaktan eğitim yoluyla gerçekleştirilmiştir. Çocuklarla doğrudan iletişim halinde olmayı gerektiren vakaların uzaktan eğitimle fark edilmesinin güç olacağı düşünülmektedir.

Sağlık Bakanlığı’nın istismarın ortaya çıkarılmasından sonra mağdur çocukların işlemlerinin gerçekleştirildiği çocuk izleme merkezleri (ÇİM) önemli bir görev üstlenmiş durumdadır. Kurulmaya başladıkları 2011 yılından bu yana 70 ilde 74 ÇİM açılmıştır. 81 ilin tamamında ve ihtiyaç durumuna göre özellikle büyük şehirlerde birden fazla ÇİM’in faaliyete geçmesi gerekmektedir. Öte yandan bir literatür taraması ÇİM’lerin hem kendi bünyelerinde hem de diğer kurum ve kuruluşlarla olan eş güdümünde sorunlar yaşandığını belirtmektedir. Yargıç ve savcıların ÇİM’lerdeki işlemlerin uzun sürdüğünü ifade ettikleri, tam zamanlı emniyet görevlisinin bulunmamasının olası örtbas girişimlerine imkan tanıdığı gibi eleştiriler dile getirilmiştir. Öte yandan istismar mağduru çocukların ÇİM’lerdeki beyan verme süreçlerinde, CMK Madde 236’ya aykırı olarak ikinci kez beyan vermeye zorlandıkları bilinmektedir. Bu, adli süreç içerisinde çocukların örselenmesine yol açmakta, dahası bir bütün olarak sürecin uzamasına sebep olmakta ve örtbas girişimlerinin ya da çocuğa yönelik baskının yönelebileceği bir açık yaratmaktadır. ÇİM’lerde çocukların bir kere beyan vermesini ve istinaf denetimini sağlayacak yeni bir düzenleme gerekmektedir. Bu tür kuruluşlarda mağdur çocuğun beyanını alacak kişilerin tanımlanmasında kullanılan kategorilerin de iyi biçimde tasnif edilmesi gerekmektedir. Psikolog, sosyal hizmet uzmanı, pedagog, çocuk gelişim uzmanı gibi farklı meslek gruplarının iyi tanımlanmaması ve bu tanım karmaşasının beyan alma süreçlerine olumsuz etkileri önlenmelidir. Hangi meslek grubunun sürece nerede, nasıl, ne zaman, hangi ölçüde müdahil olacağı hakkında açıklayıcı, kapsayıcı bir mevzuat düzenlemesi yapılmalı; böylece çocuğun korunması ilkesinin zarar görmesine ve süreçlerin aksamasına yol açacak mevzuat belirsizliklerine karşı önlem alınmalıdır.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı ile UNICEF’in ortak çalışmasına göre çocuk odaklı harcamaların sağlık başlıklı alt kırılımının merkezi yönetim bütçesi içerisinde 2023 yılında %1,93 oranında gerçekleştiği, çocukların korunması ve gelişiminin sağlanması için de bütçenin %0,25’ine karşılık gelen bir harcama yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu oranların yeterli olduğunu söylemek güçtür. Çocukların sağlık ve sosyal koruma hizmeti verilen bazı kurumların kapatıldığı veya kapatılmasının gündeme alındığı, personel ve malzeme açısından kesintilerin uygulandığı iddiaları sıkça gündeme getirilmiştir.

Denk bütçe kavramının bir ideolojik takıntı haline gelmiş olması, yasal ve ahlaki açıdan kabul edilemez. Bu bilgiler çocuk istismarının ve ihmalinin belgelenmesi, kayıt altına alınması ve soruşturma sürecinin başlatılması için sağlık kuruluşlarının reform ve iyileştirmeye gereksinim duyduklarını gösterir. Bizim de kullandığımız ayırım, çocukların ihmal edilmesinin sebeplerinin ve sonuçlarının da ayrı biçimde değerlendirilmesini gerektirir.

Raşitizm hastalığı örneğinde olduğu gibi çocukların ihmale uğraması uzun bir süreç içinde ortaya çıkmaktadır. HASUDER’in 2024 raporuna göre; 0-17 yaş grubundaki çocukların %12,7’si her gün et tavuk ya da balık, %62,4’ü ise ekmek veya makarna gibi tahıl içeren yiyecekler tüketmektedir. Düşük gelir grubunda et tüketimi %8,3 iken yüksek gelir grubunda bu oran %19,7’dir. 2016 verilerine göre ilkökul ikinci sınıf çocuklarının %15’i zayıf, %14,6’sı kilolu, %9,9’u şişmandır. 15-18 yaş grubunda ise erkeklerin %23,3’ü, kızların %32,7’si obez olarak sınıflandırılmıştır.

2022’de 5-17 yaş grubunda 693 bin 768 çocuk ekonomik faaliyetlerde yer almış, bu çocukların %70,6’sı erkek, %29,4’ü kızdır. Çalışan çocukların %30,8’i tarımda, %23,7’si sanayide, %45,5’i hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. 13-15 yaş grubunda çocukların %40,2’si tütün ürününü denemiş, %17,9’u halen kullanmaktadır. 15-24 yaşta hayatında en az bir kez madde deneme oranı %35,4’e yükselmiştir. Lise öğrencilerinde problemli internet kullanımı %16,5, dijital oyun bağımlılığında riskli oranlar ise %29,1 ile %45,5 arasındadır.

4.3. Sonuç ve Öneriler

Beslenme yetersizliği kaynaklı ihmal sonucunda ortaya çıkan hastalıkların önlenmesi için okullarda bir öğün ücretsiz yemek ve benzeri sosyal programların hayata geçirilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. TCK madde 278’e yapılacak bir ek düzenleme ile bildirmemenin cezai yaptırımları ağırlaştırılmalıdır. Sağlık Bakanlığı’nın iş denetim mekanizmaları güçlendirilmeli, personelin eğitimi yüz yüze ve uygulamalı bir yaklaşımla yeniden tasarlanmalıdır. 2023’te sağlık harcamalarının bütçedeki payı (%1,93) ve çocukların

korunması için ayrılan payın (%0,25) artırılması gereklidir. Çocukların %40,2’sinin bütün ürünü denediği ve dijital oyun bağımlılığında riskli oranların %45,5’e ulaştığı göz önüne alınarak önleyici eğitimler geliştirilmelidir. Çocukların sağlıklı bir geleceğe sahip olabilmesi, toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasıyla mümkün olacaktır.

Komisyonun hazırlamış olduğu rapor, bir çerçeve çizmiş olmasına rağmen yetersizlik ve çelişkilerle maluldür. Bu çelişkiler arasında en fazla göze çarpanı, çocuk işçiliğinin önlenmesine yönelik çağrılar ve sözler olmuştur.

Raporun pek çok yerinde çocuk işçiliğinin zararlarından, yasa dışı oluşundan ve engellenmesi gerektiğinden söz edilmiştir. Çocuk işçiliğiyle mücadele ile ilgili bölgesel eylem planları oluşturulması gerektiği, çocuk işçiliğine karşı yaptırımların artırılacağı söylenmekte hatta çocuk işçi çalıştıran işletmelere verilecek cezaların sabit bir tutar üzerinden değil, çalıştırılan çocuk sayısına göre artırılmasının bu konuda etkili bir tedbir olacağından söz edilmektedir. Fakat pek çok çocuğun güvencesiz biçimde, düşük ücretle ya da karın tokluğuna çalıştırılmasına sebep olan MESEM uygulamasının sürdürüleceği iktidar partisi tarafından sürekli tekrarlanmakta; MESEM ülke ekonomisindeki sınıai üretimin bel kemiği olarak takdim ve taltif edilmektedir. Fakat MESEM uygulaması; çocukların yaralanmasına, sakatlanmasına hatta ölümüne sebep olan iş kazalarının artmasına, çocukların sınıai işletmelerdeki güvencesiz ortamlara neredeyse hiçbir denetim yapılmadan sokulmasına sebep olmuştur. MESEM uygulamasının sürdürülmesi ve çocuk işçiliğinin önlenmesi birbirini geçersiz kılan iki farklı politikadır.

Yetersiz ve sağlıksız beslenme sorununun giderek arttığı, daha fazla sayıda çocuğu tehdit ettiği koşulların bulunmasına rağmen raporun çocukların sağlıklı gıdaya erişimini güvence altına alma konusunda kayda değer hiçbir şey söylemediği görülmektedir. Okullarda bir öğün ücretsiz veya en azından sübvansede edilmiş yemek hizmeti verilmesi, bir öneri olarak bile raporda yer almamıştır. Rapor genel olarak istismar vakalarını önlemeye ve tespit etmeye odaklanmış, bir süreç olarak çocuğun ihmalini önlemeyi öncelenmemiştir.

Raporun hazırlanmasının devam ettiği günlerde, İstanbul Fatih’te beş aylık bir bebeğin açlık nedeniyle hayatını kaybetmesi nedeniyle dört kişilik ailenin tutuklandığı basına ve kamuoyuna yansımıştır. Bu olay, çocuğun ihmal ve istismarı konusunda sistematik bir ihmalin bulunduğunu gözler önüne sermiştir. Ailenin bebeği rutin tıbbi kontrollere götürmediği anlaşılmakta, bebeğin üç gün boyunca beslenmediği ve böylece ihmal yoluyla ölümüne sebep olduğu anlaşılmaktadır. Bu olay, sağlık kuruluşlarının özellikle

yenidoğanlarda rutin sağlık kontrollerini sıklaştırması ve yaygınlaştırması gerektiğini, mevcut mekanizmaların yetersizliğini ortaya koymuştur.

Raporda ÇÖZGEM’lerin sayısının artırılması, ÇİM ve ÇEMATEM’lerin daha etkin çalışacak biçimde yapılandırılması, çocukların istismarının ve ihmalinin önlenmesi için yeni bir bakanlık kurulması veya Cumhurbaşkanlığı bünyesinde bir yapının oluşturulmasını önermektedir. Var olan mekanizmaların tam olarak çalışmaması ve bütçe kesintileri göz önüne alındığında bu kurum ve kuruluşlar, mevcut bütçe politikasıyla birlikte ne kadar verimli çalışacaktır? Raporun, çocukların korunması için daha fazla kaynağı seferber etmeyi gerektiren öneriler sunmuş olması yerinde olmakla birlikte maliye politikasının bu önerilerin gerçekleşmesine olanak tanıyıp tanımayacağı tartışmaya açıktır.

Mevcut haliyle komisyon raporu ve bu raporu baz alarak yapılacak düzenlemeler, konuyu sadece sosyal medyadaki olumsuz içeriklerin filtrelenmesi gibi yüzeysel tedbirlerle ele almayı öngörmekte; bu yönüyle de çocuk istismarı ve ihmalinin kaynakları, sebepleri ve yapısal çözümlerini ele almamaktadır. Çocuk işçiliği ve bunun sonuçlarını bile yeterince ele almayan, çocukların güvenli ve sağlıklı gıdaya erişim hakkından sadece söz etmekle yetinen bir sürecin ise istenen sonuçları sağlamak bir yana, sorunu tanımlamaktan bile uzak olduğu açıktır.

5. BÖLÜM: ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARINDA MEDYA VE DİJİTAL TEKNOLOJİLERE İLİŞKİN POLİTİKALAR

5.1. Giriş

Medya ve dijital platformlar bugün yalnızca “iletişim” araçları değil; çocukların görünürlük, mahremiyet, güvenlik ve gelişim haklarının doğrudan belirlendiği bir toplumsal alandır. Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar, çoğu zaman bu alanlarda üretilen dil ve imgelerle meşrulaştırılmakta; kimi zaman da görünmezleştirilerek cezasızlık iklimi güçlendirilmektedir. Bu nedenle medya politikası, çocuk koruma politikasının tali bir başlığı değil; kamusal sorumluluğun asli bileşenlerinden biridir. Günümüzde özellikle dijital mecraların kullanımının geleneksel medya araçlarının dışına çıkarak daha çok dijital alanlara yerleşmesiyle birlikte çocuklarımız ihmal ve istismar vakalarıyla daha çok karşılaşmaya başlamışlardır.

Covid-19 pandemisiyle birlikte çocuk istismar vakalarının özellikle dijital mecralarda dramatik bir şekilde arttığı gözlemlenmiştir. Pandemi esnasında gerek çocukların gerekse cinsel suçluların internet ortamında daha fazla zaman geçirmeye başlamasıyla dijital mecralarda istismar materyallerinin artışı gerçekleşmiş, böylece çocuklarımız daha fazla istismara maruz kalmaya başlamıştır.

Özellikle internet üzerinden iletişim kuran çocuklarımız, yüz yüze iletişim kurduklarından daha az çekingen davranmakta ve çok daha açık bir şekilde iletişime geçmektedirler. İçerisinde bulunduğumuz dijital çağda, çocuklar, dijital teknolojiyi kullandıklarında kişisel bilgilerini, -özellikle isimlerini-, ev adreslerini ve okullarını, cep telefonu numaralarını tanımadıkları kişilere verme eğiliminde olmaktadır.

Çocukların çevrim içi istismardan korunması ve önleyici tedbirlerin alınması yapılacak disiplinler arası bir çalışmayla gerçekleştirilebilir. Bu çerçevede gerekli yasal düzenlemelerin yapılarak işler hale getirilmesi büyük önem arz etmektedir. Çocuklara yönelik çevrim içi cinsel istismarı önlemeye ilişkin Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 34’üncü maddesi ve Lanzarote Sözleşmesi’nin 18’inci ve 23’üncü maddeleri uluslararası düzeyde bağlayıcı birtakım hükümler içermektedir. Bu çerçevede çocukların dijital ayak izlerini düzenleyecek makro düzeydeki koruyucu, önleyici politikalar ve yasal düzenlemelerle birlikte çocukların internet üzerinde bıraktıkları izlerin doğurabileceği olumsuzlukların engellenmesi ve dijital kimlik yönetimi konusunda farkındalık oluşturulması gerekmektedir.

Bu çerçevede, raporda da belirtildiği üzere çocuklara yönelik cinsel istismarın önlenmesi için dijital vatandaşlık bilincinin oluşturulması ve ailelerin dijital okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesi önem taşımaktadır. Buna ek olarak, bahsi geçen dijital vatandaşlık, siber zorbalık ve çevrim içi güvenlik gibi konulara Milli Eğitim programlarında yeteri kadar yer verilmemiş olması, çocuklarımızı koruyacak eğitim politikalarının da yetersizliğini gözler önüne sermektedir. Bu konularda gerekli düzenlemeler mutlaka ve hızla yapılmalıdır.

Ancak komisyon tarafından gönderilen raporda medya ve dijital alan, büyük ölçüde “tehlikeli içerik ve denetimsiz platform” çerçevesine indirgenmiş durumdadır. Oysa çocuklara yönelik ihmal ve istismarı besleyen asli zemin; derinleşen yoksulluk, çocuk işçiliği, eğitimden kopuş ve sosyal devletin ortadan kaldırılmış olmasıdır. Bu bağlamda çocukların dijital mecralarda daha fazla geçirmesi neden değil, bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.2. Çocuk İstismarında Medya, Dijital Dünya ve Aile

Dijital teknolojinin gelişmesiyle birlikte, daha önce cinsel suçluların erişiminin neredeyse imkansız olduğu çocuklar bugün doğrudan tehdide açık hale gelmiştir. Cinsel suçlular; bilgisayar ve telefon kameraları, sohbet odaları, sosyal medya platformları ve çevrim içi oyunlar üzerinden çocuklara kolaylıkla ulaşabilmektedir. Ayrıca “dark web”, uçtan uca şifreleme ve bulut tabanlı hizmetlerin sağladığı anonimlik imkanları, faillerin kimliklerini gizleyerek hareket etmelerini kolaylaştırmakta; bu durum da çevrim içi cinsel istismar vakalarının artışına zemin hazırlamaktadır.

Geçtiğimiz 30 yılda teknolojinin ve internet kullanımının insan hayatının merkezi parçası haline gelmesine tanıklık ettik. Bu “Bilgi Çağı”nda dünya nüfusunun yüzde 63’ünün aktif olarak internet kullandığı ifade edilmektedir. Dünyada internet kullanıcılarının üçte bir oranını ise 18 yaş altındaki çocuklar oluşturmakta, bu da onları önemli bir hedef haline getirmektedir. Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) “Çocuklarda Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması, 2024” raporuna göre, 6-15 yaş arası çocukların %96,5’i internet kullanmaktadır. Bu oran, 2021 yılında %82,7 idi; bu da üç yıl içinde internet kullanımında önemli bir artış olduğunu göstermekte, artık çocuklarımızın neredeyse tümünün açık bir hedef haline geldiğine işaret etmektedir. Söz konusu raporda, çocukların %90,1’inin akıllı telefon sahibi olduğu ve %85,2’sinin sosyal medya platformlarında aktif olduğu belirtilmektedir.

İçişleri Bakanlığı Dijital Kullanım verileri incelendiğinde, internette geçirilen günlük süre dünyada 6 saat 38 dakika iken; Türkiye’de 7 saat 13 dakikadır. Çocuğa yönelik istismarın en fazla yaşanabileceği Instagram kullanımında aylık kullanıma bakıldığında dünyada 16 saat 10

dakika, Türkiye’de ise 32 saat 36 dakika olduğu görülmektedir. Bu çerçevede, internet kullanımının her geçen gün arttığı bir ortamda çevrimiçi dünyanın çocuklarımız için güvenli hale getirilmesi gerekmektedir.

Çocukların hayatlarının ayrılmaz bir parçası haline gelen bilgisayar oyunları her ne kadar çocukların oyun oynama, öğrenme, kendini keşfetme ve eğlenmelerini sağlasa da oyun oynama algısında meydana gelen teknolojik değişimler, çocuklarımızın çevrim içi oyun oynama esnasında birçok riskle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Mevcut istatistiklere göre, dünya genelinde oyun oynayan kişi sayısı 3 milyarı geçmiş durumdadır. TÜİK’in 2021 yılı verilerine göre, 6-15 yaş grubundaki çocukların yüzde 36,9’u dijital oyun oynamaktadır. Bu istatistik de göz önüne alındığında, söz konusu oyunların etki alanı ne kadar geniş olduğu görülmekte; çocukların istismara, zorbalığa ve manipülasyona ne denli açık hale geldiğini gözler önüne sermektedir.

Ayrıca, dijital oyunlar üzerinden çocuklar; kimlik hırsızlığı, kredi kartı dolandırıcılığı ve siber zorbalıkla karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle son yıllarda çocukların sıkla kullandıkları PUBG, Discord ve Roblox gibi platformlardan bazıları kapatılmış olsa da kapatma yönteminin yasakçı bir zihniyeti çağrıştırması nedeniyle çözüm olmadığı kanaatinde olmakla beraber, yapılacak düzenlemeler ve denetim mekanizmalarıyla çocuklar üzerindeki etkilerinin azaltılmasının daha doğru olacağını düşünmekteyiz.

Komisyon tarafından gönderilen raporda medya ve dijital alandaki mevzuat önerileri incelendiğinde RTÜK ve BTK gibi kurumların yetkilerini genişleten, platformlara ağır yükümlülükler ve yaptırımlar getiren ve erişim engellerini kolaylaştıran öneriler olduğu görülmektedir. Her şeyden önce bu yaklaşımın önleyici olduğu şüpheli olmakla birlikte, daha çok reaksiyoner bir anlayışı temsil etmektedir. Çocuğun üstün yararından öte, idarenin denetim kapasitesinin merkeze alındığı hissiyatı oluşmakta, özellikle RTÜK gibi halihazırda aldığı önlemlerle ciddi şekilde eleştirilen ve özerk bir kurum gibi davranmaktan uzak yaklaşım benimseyen bir kurumun yetkilerini artırmanın, daha önceden yapılan düzenlemelerde görüldüğü üzere ifade özgürlüğünü ve kamusal tartışma alanını azaltma riski taşıyabileceğini düşünüyoruz. Bu çerçevede, çocuk güvenliği adı altında getirilen belirsiz ve geniş yetkiler, çocukları değil; siyasi iktidarın denetim alanını büyütebilecek niteliktedir. Medya ve dijital alanda sansürün değil, kamusal denetimin; cezalandırmacı değil, önleyici sosyal politikaların, yasaklayıcı değil, hak temelli düzenlemelerin esas alınması gerektiğini vurguluyor, çocukları korumanın yolunun daha fazla yasaktan değil daha fazla sosyal devlet

anlayışından geçtiğini savunuyoruz. Çocukların üstün yararı, sansürün ve keyfi idari işlemlerin meşruiyet kılıfı haline getirilemez.

Bahsi geçen riskleri azaltmak için ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir şekilde iletişim kurmaları, çevrim içi aktivitelerini takip etmeleri ve güvenli internet kullanımı konusunda bilinçlendirilmeleri elbette hayati önemdedir. Ayrıca, çocukların yaşlarına uygun oyunları oynamalarını sağlamak ve oyun oynama sürelerini sınırlandırmak için gerekli önlemlerin tartışılması da gerekmektedir. Buradan hareketle, komisyon raporu genel olarak incelendiğinde ailenin sorumluluğunu artıran devletin sorumluluğunu ise gözle görünür şekilde azaltan bir dil tercih edildiği görülmektedir. Komisyon raporu ve önerilerinde sıkça; aile denetimi, ebeveyn farkındalığı, aile içi gözetim kavramları vurgulanmaktadır. Söz konusu dil; AKP'nin neoliberal düzen içerisinde yoksullaştırdığı, parçaladığı ve güvencesiz hale getirdiği aile kurumunu sorumlu tutmakta ancak öte yandan desteksiz bırakmaktadır. Ayrıca, raporda devletimizi yönetenlerin sosyal destek, kamusal eğitim, ücretsiz bakım, çocuk refahı gibi yükümlülükleri arka planda bıraktığı, bazı devlet kurumlarını kısmen sorumlu tuttuğu ve en çok da ebeveynlere sorumluluk yüklediği açıkça görülmektedir. Özetle, komisyon raporunda aileyi birden fazla sorumlulukla donatan ancak destekten yoksun bırakan bir anlayışın hakim olduğu, çocuk ihmalinin kamusal değil bireysel bir sorun gibi ele alındığı ortaya çıkmaktadır.

5.3. Çevrimiçi İstismarın Çocuklar Üzerindeki Etkileri

UNİCEF verilerine göre; her dört dakikada bir çocuk dünyanın herhangi bir yerinde şiddet sonucu öldürülmekte, 90 milyondan fazla çocuk cinsel saldırıya uğramakta, bugün hayatta olan 650 milyon kız çocuğu ve kadından 5'te 1'i çocukken cinsel şiddete; 370 milyonun 8'de 1'i halihazırda cinsel taciz ve tecavüze maruz bırakılmaktadır. 2023 yılı içerisinde 15-19 yaş aralığındaki yaklaşık 50 milyon kız çocuğu eşleri veya partnerleri tarafından fiziksel ve cinsel şiddete maruz bırakılmakta, şiddet nedeniyle hayatını kaybeden 20 yaş altı çocuk sayısı her yıl ortalama 130 bin olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶ Kayda geçen söz konusu istatistikler dahi tek başına çocuğa yönelik istismarın hangi boyutlara geldiğini ve dijital mecraların da işin içerisine girmesinin ardından gelecekte hangi boyutlara ulaşabileceğini net bir şekilde ortaya koymaktadır.

⁶ <https://www.unicef.org/turkiye/en/press-releases/fast-facts-violence-against-children-widespread-affecting-millions-globally>

Dijital teknolojilerin, sosyal medyanın ve yapay zekanın hakim olduğu bu çağda bir ebeveyn için en büyük endişe her daim çocuğunun güvenliğidir. Bu çerçevede çocuklar üzerinde çevrimiçi istismarın birçok olumsuz etkisi olabilecektir. Öncelikle dijital ortamların en büyük dezavantajlarından birisi, çocukların kişisel verileri ve dijital kimliklerinin tehlikede olmasıdır. Birçok ebeveyn çocuklarının fotoğraflarını sosyal medya üzerinden paylaşarak, onların kişisel verilerini tehlikeye atmaktadır. Yapay zeka araçlarının da devreye girmesiyle birlikte çocukların dijital ayak izlerinin korunamaması ve kişisel verilerinin istismar edilme riski her geçen gün artmaktadır.

Çevrimiçi cinsel istismara maruz kalan çocukların depresyon, kaygı, düşük benlik saygısı ve kendine zarar verme gibi psikolojik sorunlar yaşadığı tespit edilmiştir. Yine, dijital ortamlarda özellikle ergenlerde vücut algısı üzerinde baskı (body shaming) kurularak özgüven sorunları ve beden algısının bozulmasına varan riskler ortaya çıkmaktadır.

Akran zorbalığının siber zorbalıkla birleşmesiyle birlikte çocukların madde kullanımı gibi riskli davranışlara yönelme olasılığı da artmaktadır. Bununla birlikte, çocuklar dijital ortamlar üzerinden tanıştıkları kişiler tarafından baskı altına alınarak psikolojik sorunlarla karşı karşıya kalmakta, sosyal izolasyona maruz kalacakları kaygısıyla uyuşturucu kullanımına dahi yönelebilmektedirler.

Literatürde çevrim içi cinsel istismarın, temas suçlularına göre daha tehlikeli olabileceğine dair çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmalara göre, çevrimiçi suçlular genellikle yüksek eğitime ve istihdama yüksek oranda sahip, teknoloji konusunda da daha bilgili olarak nitelendirilmektedirler. Ayrıca, temas suçlularıyla karşılaştırıldığında, çevrim içi suçluların daha önce suç geçmişi, mahkumiyet ve anti-sosyal davranış geçmişi olma olasılığı daha düşük görülmektedir.⁷ Bu, tehlikenin boyutunu daha çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermekte ve çocuklarımızın ne denli büyük bir sorunla karşı karşıya kaldığını göstermesi açısından kıymetlidir. Buradan çıkan sonuç şudur; raporun sıklıkla vurguladığı ebeveyn eğitimi gerekli olmakla birlikte, tek başına çözüm değildir. Çünkü mesele “bilgisiz ebeveyn–korumasız çocuk” arasındaki ilişkiye indirgenemeyecek kadar yapısaldir; karşı tarafta teknolojiyi ustalıkla kullanan, anonimlik ve şifreleme olanaklarıyla güçlenen, çoğu zaman örgütlü hareket eden bir fail profili bulunmaktadır. Dolayısıyla çocukları korumak, yalnızca aileye sorumluluk yüklemek değil; platformları bağlayıcı yükümlülüklerle denetleyen, devletin

⁷ DeMarco, J., Sharrock, S., Crowther, T., & Barnard, M. (2018). Behaviour and Characteristics of Perpetrators of Online-facilitated Child Sexual Abuse and Exploitation. NatCen Social Research Final Report

kurumsal kapasitesini güçlendiren ve çocukları piyasa mantığının ürettiği risklerden koruyan kamucu ve hak temelli politikaları hayata geçirmekle gerçekleştirecektir.

5.4. Ekonomik Kriz Ortamında Çevrimiçi İstismar

Ekonomik kriz dönemlerinde çocuklara yönelik istismar ve ihmal risklerinin arttığına dair araştırmalar bulunmaktadır. Ekonomik krizler, ailelerin gelirlerinde azalmaya, işsizliğin artmasına ve yoksulluğun derinleşmesine yol açarak çocukların fiziksel, duygusal ve cinsel istismara maruz kalmasına sebep olmaktadır. Bu dönemlerde çocuk işçiliğinde de bir artış görülmektedir. TMMOB tarafından yapılan bir değerlendirmeye göre, ekonomik krizin derinleşmesiyle birlikte ilk ve orta öğretime kayıtlı olan çocuk sayısının düşmesi, çocuk işçiliğin artmasına işaret etmekte ve bu durum çocukların eğitimden uzaklaşmasına ve istismar ve ihmale açık hale gelmelerine neden olmaktadır.

Yine UNİCEF’e göre, ekonomik krizlerin gelişmiş ülkelerde yaşayan çocukların refahını olumsuz etkilediği ve kriz dönemlerinde çocuk yoksulluğunun artarak, çocukların istismar ve ihmal riskini artırdığı vurgulanmaktadır.

Ekonomik krizler sadece fiziksel dünyada değil, dijital dünyada da çocukları büyük risklere karşı karşıya bırakmaktadır. Ancak Türkiye’de çocuklarımızın dijital dünyadaki güvenliğini sağlama adına etkili politikalar hayati derecede ihtiyaç duyulurken, AKP iktidarı bu konuda yeterli ve gerekli adımları atmamaktadır. Çocuklar ve gençler, internette organize suç örgütleri, istismarcılar ve dolandırıcılar karşısında savunmasız bırakılmıştır. AKP iktidarında eğitim kurumunun yetersiz kalmasının ve sürekli değişen öğretim programlarının da etkisiyle çocuklarımız internet ortamının barındırdığı risklerden gerektiği kadar korunamamakta, sadece eğlence ve öğrenme amaçlı değil para kazanma amaçlı internet kullanarak da yanlış noktalara sürüklenmektedir.

Komisyon Raporunda geleneksel medya ve dijital ortamlardaki ihmal ve istismara yönelik risklerin ağırlıklı olarak “içerik denetimi, yaş doğrulama, filtreleme, etik kurallar ve yaptırım artırımı” gibi başlıklara indirgendüğünü görmekteyiz. Bu çerçevedeki anlayışın çocuğun üstün yararından öte “fazlasıyla teknik ve güvenlikçi” bir anlayışa dayandığını düşünmekteyiz. Çocukların dijital platformlardaki kırılganlığının en önemli sebebi olarak platformlardaki sakıncalı içerikler kadar, hatta ondan daha fazla, derinleşen yoksulluk, sosyal devletin tasfiyesi, çocuk işçiliğinin yaygınlaşması, okul terkleri ve eğitimden kopuş ile oluşan sınıfsal gerçeklikler olduğunu düşünüyoruz. Ekonomik kriz koşullarında, dijitalliğin her geçen gün

arttığı bir ortamda çocukların çalışmak zorunda bırakılması, onları sadece fiziksel mekanlarda değil, dijital ortamlarda da istismar, sömürü ve suç ağlarına açık hale getirmektedir.

Raporun bölümleri ve önerilerinde sosyal desteği düşük olan ailelerde çocukların daha fazla ihmal edildiği ve istismarın önünün açıldığı vurgulanmakta, işsizlik, yoksulluk ve eğitimsizliğin çocukların ihmal ve istismarını artırdığına açıkça değinilmektedir. Bu görüşlere katılıyor; iktidar tarafından hazırlanan işbu raporun, AKP iktidarının 23 yılda Türkiye’yi sürüklediği sosyoekonomik tabloyu bizzat teyit ettiğini; sosyal devletin geri çekildiği, kamusal hizmetlerin piyasalaştırıldığı, güvencesizliğin olağanlaştığı bu düzende çocukların korunmasının giderek bir “aile meselesi”ne indirgenirken çocukların yoksulluk, çocuk işçiliği ve eğitimden kopuş sarmalında daha fazla risk altına itildiğini açıkça ortaya koyduğunu belirtmek isteriz.

Raporun, bu yapısal arka planı yeterince dikkate almadan hazırlanmış olması önemli bir eksikliktir. Zira çocuk güvenliği, salt “erişimi engelleme/filtreleme/yaş doğrulama” gibi teknik araçlarla sağlanamamaktadır; çocukları yoksulluk, güvencesizlik ve sömürü koşullarından çıkaracak kamusal sosyal politikaların kurulması ve güçlendirilmesiyle mümkündür. Bir yandan denetimi sıkılaştırırken, çocuk yoksulluğu ve sömürsünü görmezden gelmek, nihayetinde sembolik ve cezacı bir düzenleme mimarisi üretecek ve sonuçta çocuğun üstün yararı ilkesi ikinci plana atılacaktır.

Yaşadığımız ekonomik kriz ortamında maaşlı çalışmanın artık cazip hale gelmemesi hem çocuklarımızı hem gençlerimizi hem de ebeveynleri sanal kumar ve bahis sitelerine yöneltmiştir. Ebeveynlerin bu uygulamalardan kolay para kazanma yolunu tercih etmesi, onlarla birlikte yaşayan ve sosyal medyayı aktif bir şekilde kullanan 18 yaş altı çocuklarımızın da dikkatini çekmektedir. Bu yolla sanal kumar ve bahis siteleri üzerinden çocuklarımız da istismara açık çevrimiçi hedef haline gelmiştir. Söz konusu sanal kumar ve bahis sitelerinin halihazırda kolayca erişilebilir olması, çocuklarımızı da istismara açık hale getirmektedir. Sanal bahis ve kumarın yasal olmaması ve bir bağımlılık yaratmasının ortaya çıkaracağı tehlikelerin yanı sıra söz konusu uygulamaların çocuklarımız arasında da yaygınlaşması onların bu siteler üzerinden istismar edilmelerine de yol açabilecek potansiyele sahiptir. Türkiye’de siber suçlarla mücadele eden birimler bulunsun da çocuk istismarı konusunda çevrim içi ihbar mekanizmalarının yeteri kadar çalışmıyor olması; failin ve mağdurun tespitini zorlaştırmakta ve sürecin uzun sürmesine yol açmaktadır.

Sanal kumar ve bahis olgusunun yapılacak yasal düzenlemeler ve cezai yaptırımlarla çözülmesini beklemek hayalcilik olacaktır. Çünkü gelir eşitsizliğinin arttığı, her geçen gün yaşam maliyetinin katlandığı ülkemiz koşullarında çocukların dijital sömürü ağlarına daha kolay çekileceği aşikardır. Rapor, bu sınıfsal gerçekliği kabul eder görünse de, buna dair yasal önlemler de dahil olmak üzere belirli önerilerde bulunsa da dijital alanda ihmal ve istismarın önlenmesinde başlangıç noktasının ilk anda yoksullukla mücadele, ailenin güçlendirilmesi, çocuk işçiliğinin ve yoksulluğunun engellenmesiyle başlayacağını düşünüyoruz.

5.5. Yapay Zeka ve Çocuk İstismarı

Üretken yapay zeka araçlarının yaygınlaşması, dijital alanda içerik üretimini hızlandırırken aynı zamanda manipülasyon kapasitesini de eşi görülmemiş ölçüde artırmıştır. Mevcut durumda siber zorbalık, pornografi bağımlılığı, çevrim içi taciz ve dolandırıcılık gibi risk alanlarında dahi etkili ve bütüncül bir mücadele hattı kurulamamışken, yapay zeka destekli “deepfake” teknolojilerinin devreye girmesi, çocuklar açısından yeni ve daha karmaşık tehdit biçimlerini ortaya çıkarmıştır. Bu teknoloji, yapay zekadan yararlanarak sentetik görüntü, ses ve video içerikleri üretebilmekte; ortaya çıkan içerikler yüksek düzeyde gerçekçilik etkisi yaratabilmektedir. Teknolojik gelişmelerin hızlanması ve bu araçlara erişimin genişlemesi, deepfake içeriklerinin çok daha kolay üretilmesine ve bu yolla toplumsal zararların daha hızlı yayılmasına zemin hazırlamaktadır. Nitekim bazı araştırmalarda, 2019 yılından bu yana deepfake içeriklerinde %550’ye varan artışlar olduğu belirtilmektedir.

Daha da rahatsız edici olan ise deepfake üzerinden üretilen içeriklerin neredeyse tamamının pornografik görüntüler olması ve bu manipüle edilmiş görüntülerin ezici bir çoğunluğunun kadın ve kız çocuklarını istismar eden içeriklerden oluşmasıdır. Yapay zeka kullanarak, insanların üzerindeki kıyafetleri dijital olarak fotoğraflardan çıkartan “çıplaklaştırma” uygulamaları büyük talep görmektedir. Söz konusu uygulamaların birçoğunun başta eğlence ve oyalanma amaçlı olduğu iddia edilse de raporlar bu uygulamalar üzerinden sıklıkla bebek ve çocukları hedef aldığını ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalarda kötü amaçlı kullanılan fotoğrafların özellikle çocukların sıklıkla kişisel görsellerinin paylaşıldığı Instagram ve Facebook gibi platformlarda paylaşılan masum sosyal medya fotoğrafları olduğu belirtilmektedir.⁸ Özellikle son dönemlerde Instagram Fenomenleri olarak ortaya çıkan kişiler, -her ne kadar kötü niyetle olmasa da- çocukları üzerinden “annelik, çocuklu yaşam

⁸ Digital child abuse: Deepfakes and the rising danger of AI-generated exploitation, 25 Şubat 2025, <https://lens.monash.edu/digital-child-abuse-deepfakes-and-the-rising-danger-of-ai-generated-exploitation/>

vb.” içerikler üreterek çocuklarının fotoğraf ve videolarını sosyal medya platformları üzerinden yaymaktadır. Bu içeriklere kötü niyetli kişilerin ve cinsel suçluların ulaşması çok kolay olduğu gibi bu içeriklerin yapay zeka kullanılarak kötü niyetli içeriklere dönüştürülmesi ve istismar edilmesi çok basittir. Ayrıca filtreleme mekanizmalarının yapay zekayla yönetilmesi, sistemin belirli hatalar vererek çocukların çevrimiçi istismardan korunmasına olumsuz etki edebilmektedir.

Yapay zeka, böylece çocuk istismarında yeni bir dalgayı körüklemekle birlikte, çevrim içi çocuk istismarında tehlikeli bir dönüm noktasını işaret etmekte, durumun aciliyetini gözler önüne sermektedir. Yine, manipüle edilmiş görüntülerin ötesinde, suçlular artık yapay zekayı kullanarak gerçek çocuklardan ayırt edilemeyen tamamen kurgusal olan sentetik ancak aşırı gerçekçi “çocuk avatarları” oluşturmaktadırlar. Bu açılarından bakıldığında, teknik olarak gerçek bir çocuğu içeren ve içermeyen istismarın nasıl takip edileceği, istismar amaçlı kullanılan yapay zeka araçlarına kolluk kuvvetlerinin uyum sağlayıp sağlamayacağı konuları tartışmalı alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak söz konusu yapay zeka uygulamalarını üreten şirketler, artık ürünlerinin çocuklara yönelik istismarı kolaylaştırmak için kötüye kullanıldığını açıkta görmektedir ve harekete geçmemek artık sadece bir bahane olarak görülmelidir. Bu kapsamda, 18 yaş altı internet kullanımının çok yoğun olduğu ülkemizde hem gerçek hem de yapay zeka tarafından üretilen cinsel çocuk istismarı materyallerinin üretimi ile mücadele için güçlü bir yasal çerçeve kurgulanmalıdır.

Ne yazık ki söz konusu yapay zeka uygulamaları günümüz siyasetinde, şahsiyetlere itibar suikastı olarak da kullanılmaktadır. 2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde AKP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul Mitinginde Millet İttifakı Cumhurbaşkanı Adayı Kemal Kılıçdaroğlu’nun “Haydi” reklam filmine terör örgütü PKK’nın liderlerinden bir kişinin videosunun montajlanmış halini izlettirmiştir. Seçime günler kala, iktidar medyası ve trollerce hazırlanmış olan ve seçmeni etkilemeye yönelik bir algı operasyonu olarak bir deepfake videosunun devletin en üst makamını temsil eden bir kişi tarafından yayımlanmış olması, sıradan vatandaşın da söz konusu yapay zeka uygulamalarını kötü amaçlarla kullanmasını meşru hale getirmektedir.

Bu çerçevede, artık yaygın bir toplumsal problem haline gelen çocuk istismarı ve ihmalinin engellenmesi için “teknoloji destekli önleme programları” önerilmektedir. Kötü muamelenin bir çocuğun deneyimleyebileceği en incitici durumlardan birisi olduğu, aile ve toplum

üzerindeki yıkıcı etkileri göz önüne alındığında ileri teknoloji ve standartlaştırılmış önleme programlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, internet erişimi olan ancak yüksek riskli bir ortamda yaşayan veya yaşam koşulları nedeniyle çevresinde koruyucu faktörlerin az olduğu ortamlardaki çocuklar için uygun bir yaklaşım geliştirmek daha zor olmakla birlikte, daha acildir.

Dijital çağı yaşadığımız bu yüzyılda çocuklarımızın güvenliğini sadece ebeveynin inisiyatifine bırakmak büyük bir hata olacaktır. Tüm ebeveynler artık belirli bir yaştan sonra çocuklarının dış dünyadan fazlaca etkilendiklerini ve çocuklarını özellikle dijital ortamlardan koruyamadıklarını ifade etmektedirler. Bu bağlamda, devletin sorumluluğu ebeveyne bırakan politikalardan hızla uzaklaşması; eğitim, regülasyon ve denetleme mekanizmalarını devreye alarak aktif bir rol izlemesi gerekmektedir. Komisyon çalışmalarında gerçekleştirilen kurum sunumlarında çocukların dijital ortamlarda karşılaşabileceği şiddet ve cinsel içerikli yayın ve içeriklerden ebeveyn kontrolünde korunmaları gerektiği tavsiyelerinin ağırlıkta olduğu görülmüştür. Çocuğun ziyaret edebileceği web sitelerinin ebeveyn tarafından önceden belirlenmesi, hangi web sitelerinin çocuklara uygun olup olunmadığının ebeveyn tarafından öğretilmesi, ebeveynin çocuğun internet ortamında arkadaşlık ettiği profillerden haberdar olması gibi tavsiyeler devletin asli sorumluluklarını ebeveyne yükleme çabasını göstermektedir. Elbette ebeveynler çocuklarının yetişmesi, bilinçlendirilmesi ve eğitimi konusunda kilit noktada yer almaktadır. Ancak dijital ortamlarda ortaya çıkabilecek çocuk istismarı konusunda devletin sorumluluk almaktan kaçınması, çocukların bu tür tehlikelerle daha fazla karşı karşıya kalmasına neden olabilecek ciddi riskler barındırmaktadır.⁹

Çocukların dijital ortamdaki güvenliğinin yalnızca bireysel aile sorumluluğuna indirgenmesi, toplumsal ölçekte çözüm üretmeyi imkansız kılmakta ve çocuk haklarının korunması konusunda ciddi bir boşluk yaratmaktadır. Bu boşluğun giderilebilmesi için devletin hem yasal düzenlemeler hem de denetim mekanizmaları yoluyla dijital mecralarda daha etkin bir rol üstlenmesi; özel sektörle, eğitim kurumlarıyla ve sivil toplumla iş birliği içinde kapsamlı koruma politikaları geliştirmesi gerekmektedir.

Aksi takdirde çocuklarımız mevcut politikalarla her geçen gün çevrim içi istismar mağduru olmaya devam edecek, tahmin edilemeyecek tehlikelerle karşı karşıya kalabileceklerdir. Yukarıda bahsi geçen tüm gerekçelerle; devletimizin teknoloji şirketleri, eğitim kurumları ve

⁹ Neslihan Altunpınar, Nilüfer Koçtürk, Technology-Based Child Abuse and Neglect Prevention Programs: A Systematic Review, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry* 2024; 16(3):466-484.

ailelerle iş birliği içerisinde olması ve güçlü ve kolektif bir dijital stratejiyi ortaya koyması büyük önem arz etmektedir. Komisyon raporunda yapay zekanın, bir “risk” olarak değil “araç” olarak tanımlandığı görülmektedir. Rapor, yapay zekayı esasen platformların kullanacağı bir teknoloji olarak tasarlamakta, istismarcıların elinde üretimi ucuzlatan (deepfake, çıplaklaştırma, sentetik içerik) bir fail teknolojisine dönüştüğünü gözden kaçırmaktadır. Algoritmanın yaygınlaştırıcı etkisine de genel bir dille değinilmiş; ancak istismar pratiklerini dönüştüren asli risk boyutu yeterince tartışılmamıştır. Bu eksiklik, rapordaki önerilerin teknik filtreleme ve içerik denetimiyle sınırlı kalmasına; yapay zeka kaynaklı yeni kuşak istismar biçimlerine karşı ise stratejik bir hazırlık geliştirilememesine yol açmaktadır. Oysa çocukların korunması, yalnızca “içeriği kaldırma” refleksiyle değil; platformların algoritmik tasarımından veri işleme pratiklerine, hedefli reklamlardan sentetik içerik üretimine kadar uzanan ekosistemde hesap verebilir ve bağlayıcı yükümlülükler tesis edilmesiyle mümkündür. Bu nedenle, teknoloji şirketlerinin “iyi niyet beyanlarına” bırakılamayacak ölçüde büyük kamusal bir sorumluluk alanından söz ediyoruz; demokratik denetime açık, şeffaf ve hak temelli düzenlemelerle birlikte çocuk yoksulluğunu ve eğitimden kopuşu da gören bütüncül bir sosyal politika hattı kurulmadıkça, yapay zeka çağında çocukların çevrim içi güvenliği sağlanamayacaktır.

5.6. Sonuç ve Öneriler

Medya ve dijital teknolojiler, çocukların görünürlük ve mahremiyetinden güvenlik ve gelişim haklarına kadar birçok temel hakkın doğrudan belirlendiği bir alan haline gelmiştir. Bu nedenle çevrim içi istismar riskini yalnızca “zararlı içerik–denetimsiz platform” ikiliğine sıkıştıran, çözümü de ağırlıkla erişim engeli ve cezalandırıcı-reaksiyoner mekanizmalara indirgeyen yaklaşım; sorunun yapısal boyutlarını (yoksulluk, eğitimden kopuş, çocuk işçiliği, sosyal hizmetlere erişim) gölgede bırakma riski taşımaktadır. Çocukların dijital alanda korunması, aileye sorumluluk devreden bir dil yerine; kamunun asli yükümlülüğünü esas alan, hak temelli ve önleyici sosyal politikalarla birlikte platformların hesap verebilirliğini güçlendiren, yapay zeka kaynaklı yeni kuşak tehditleri de kapsayan bütüncül bir stratejiyi zorunlu kılmaktadır. Aşağıdaki öneriler, sansürü genişleten belirsiz yetkiler yerine; çocuğun üstün yararını merkeze alan, şeffaf, demokratik denetime açık ve etkili koruma mekanizmalarını hedeflemektedir

- İnternet ve teknolojinin çocuklar ve gençlerimiz için sunduğu tüm pozitif fırsatların devam ettirilmesini sağlamak bugün en önemli amaçlarımızdan birisi olmalıdır. Aksi halde günümüzde bu teknolojilerin zararlı bir platform haline gelmesi kaçınılmazdır. Bu

platformların suistimalciler tarafından benimsenme hızı göz önüne alındığında, söz konusu şirketlerle iş birliği yapılarak gerekli yasal mevzuatlar güçlendirilmelidir.

- Çevrimiçi Güvenlik Yasası bir temel kanun olarak TBMM’ye getirmeli ve çevrim içi gizliliği ve güvenliği önceleyen doğrudan bir yasa yapılmalıdır.
 - o Gerekçe: Ülkemizde özellikle kadınların ve çocukların çevrim içi gizliliği ve güvenliğine yönelik doğrudan bir yasal düzenlemenin olması gerekmekte ve yurttaşların her türlü şiddet ve istismarına yönelik bir temel kanun hazırlanmalıdır. Geçmişte birtakım mevcut kanunlara yapılan değişiklikler, somut denetim mekanizmaları ve yaptırımların etkin ve güçlü uygulanmaması nedeniyle siber zorbalık, çevrim içi istismar ve veri gizliliği gibi belirli tehditlere karşı etkisiz kalmıştır.
- Çocukların çevrim içi ortamlarda korunması için “Dijital Çocuk Güvenliği Yasası” hazırlanmalı ve uluslararası regülasyonlarla uyumlu hale getirilmelidir.
 - o Tüm dijital platformlar için bir lisanslama rejimini zorunlu kılarak ve sıkı içerik denetimi standartlarını uygulayarak, çocuklarımızı “deepfake” içerikler de dahil olmak üzere ortaya çıkan teknolojilerden korumak için tasarlanmış sağlam bir çerçeve sunulmalıdır.
 - o Çevrimiçi Güvenlik Yasası ve Dijital Çocuk Güvenliği Yasasıyla şirketlerin; canlı yayımlar, çeşitli içerikler ve her türlü cinsel istismar materyalleri de dahil olmak üzere çocuklara yönelik cinsel istismarla mücadele etmek için proaktif bir şekilde harekete geçmesini sağlayacak düzenlemeleri getirmeliyiz.
- Milli Eğitim Bakanlığı ders çizelgelerine, “Dijital Güvenlik ve Medya Okuryazarlığı”, “Dijital Vatandaşlık” dersleri eklenmelidir.
- Çocukların sosyal medya fenomenleri aracılığıyla nasıl yönlendirildiği analiz edilmeli, bunlara yönelik gerekli önlemlerin alınması için TBMM’de kurulacak daimi bir “Çocuk Hakları Komisyonunda” konu uzmanlar eşliğinde değerlendirilerek, alınacak tedbirin belirlenmesi ve komisyonun sürekli olarak faal bir şekilde çalıştırılması gerekmektedir.
- Dijital platformlarda çocuk istismarıyla ilgili ihbar hatları güçlendirilmeli ve hızlı müdahale mekanizmaları kurulmalıdır. Çocuk istismarına karşı hızlı müdahale için “Dijital Çocuk Güvenliği Acil Müdahale Merkezi” kurulmalıdır. (Güvenli İnternet Hizmeti bu alanda şu ana kadar yeterli katkıyı sunamamıştır.)

SON SÖZ

Tarafımıza gönderilen taslak komisyon raporu, mevcut haliyle kapsamlı bir analizi ortaya koymayan, kök nedenlere odaklanmak yerine idari düzenleme ve yaptırım araçlarına dayanan bir yaklaşımla sınırlı kalmıştır. Çalışma süresince ağırlıklı olarak merkezi idarenin dinlenmesi “her şey yolunda” algısını ortaya koymuş, muhalefet partilerinin katkılarının görmezden gelinmesi söz konusu taslak raporun “çocuğun üstün yararı ilkesini” ortaya koyan siyaset üstü bir metin niteliği kazanmasına mani olmuştur.

Bu çerçevede; aile ve sosyal politikalardan eğitime, sağlıktan hukuki koruma ve yargısal süreçlere, medyadan dijital platformlara kadar geniş bir alanda tespit ve önerilerimizi yukarıda ortaya koyduk.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak, hiçbir çocuğun tarikat yurtlarına, çocuk işçiliğine ya da istismarcıların insafına itildiği bir düzene razı değiliz; çocukların güvenli, nitelikli ve eşit imkanlara eriştiği bir yaşamı devletin asli yükümlülüğü olarak görüyoruz. Nitekim TBMM çatısı altında staj yapan öğrencilere yönelik istismar ve taciz iddialarının kamuoyuna yansması ve yargı süreçlerine konu olması, çocukların korunmasının yalnızca “dışarıdaki” yapılara ilişkin bir sorun olmadığını; devletin kendi kurumlarında da sıfır tolerans, şeffaf soruşturma, etkin başvuru mekanizmaları ve hesap verebilirlik ilkelerini eksiksiz işletmek zorunda olduğunu açıkça göstermiştir.

Ailelerin yoksulluğu sona erdirilmeden, refah devleti anlayışı yeniden tesis edilmeden; çocuk yoksulluğu ve çocuk işçiliğiyle kararlı ve bütüncül biçimde mücadele edilmeden çocuk ihmalî ve istismarın kalıcı olarak önlenmesinin mümkün olmadığını düşünüyoruz. Bu nedenle, hak temelli, önleyici ve koruyucu hizmetleri güçlendiren; kurumlar arası koordinasyonu sağlayan; bağımsız denetim ve hesap verebilirliği güvence altına alan etkin bir çocuk koruma düzeni kurulana dek mücadelemizi ve takibimizi kararlılıkla sürdüreceğiz. “Tarih bizi, çocukların günlük yaşamlarında yarattığımız farka göre yargılayacaktır.”

Ülkemizin kamucu, eşit, ücretsiz, erişilebilir ve nitelikli bir sağlık sistemine gereksinimi vardır.

Semra DİNÇER
Ankara Milletvekili

Nermin YILDIRIM KARA
Hatay Milletvekili

Türkan ELÇİ
İstanbul Milletvekili

Suat ÖZÇAĞDAŞ
İstanbul Milletvekili

Ayşe Sibel
YANIKÖMEROĞLU
İstanbul Milletvekili

**Mardin Milletvekili Beritan GÜNEŞ ALTIN ve Mardin Milletvekili Kamuran
TANHAN'ın Ek Görüş ve Muhalefet Şerhi**

1. USULE İLİŞKİN ELEŞTİRİLERİMİZ

Demokratik Denetimin Engellenmesi: “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi” amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonu, kuruluş aşamasından raporun yazım sürecine kadar geçen sürede, katılımcı demokrasi ve şeffaf denetim ilkelerini zedeleyen bir anlayış hakim olmuştur. Komisyonun çalışma yöntemi, sorunun yapısal nedenlerini sorgulamak ve bunun için bütünlüklü ve kalıcı çözümler üretmek yerine, mevcut sorunların etrafından dolanan bir usule evrilmiştir.

Çözüm Değil, Zaman Kazanma Mekanizması Olarak Komisyonlar: Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında, Şubat 2010 döneminde “*Kayıp Çocuklar Başta Olmak Üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu*”, Temmuz 2019’da ise “*Rabia Naz Vatan Başta Olmak Üzere Şüpheli Çocuk Ölümlerinin Araştırılması ve Bu Konuda Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu*” kurulmuştur.

2016 yılında kurulan “Başta Cinsel Suçlar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılması Komisyonu”nun üzerinden yaklaşık 9 yıldan biraz fazla geçmiştir. Bugün, neredeyse aynı isim ve benzer gerekçelerle yeni bir araştırma komisyonu kurulmuş olması ve benzer bir raporun yayınlanması, Türkiye’nin çocuk koruma politikalarındaki yapısal açmazın en somut göstergesidir.

2016 raporunda sunulan önerilerin büyük bir kısmının hayata geçirilmediği, çocuk istismarına dair verilerin şeffaflaşmadığı ve koruma mekanizmalarının güçlendirilmediği, bugün yayınlanan 2025 raporundaki benzer tespitlerden anlaşılmaktadır. Bir meclis araştırma komisyonunun görevi sadece olayları tespit etmek değil, yasama gücünü kullanarak kalıcı çözümler üretmektir. Belli aralıklarla aynı kronik sorunlar için komisyon kurulması, iktidarın sorunu çözmek yerine her infial yaratan olay sonrası (Narin Güran, Sıla Bebek vb.) kamuoyu tepkisini dindirmek amacıyla “komisyon kurma” yöntemini devreye soktuğuna işaret etmektedir.

2025 yılındaki bu komisyon, 2016 raporundaki eksikliklerin neden giderilmediğini sorgulamak yerine, sanki sorunlar ilk kez tespit ediliyormuş gibi bir "kavramsal çerçeve" çizmekle yetinmiştir.

Divan Teşekkülü ve Karar Alma Mekanizmasındaki Tekelleşme: Komisyonun başlangıcındaki en büyük usuli zafiyet, Başkanlık Divanı'nın (Başkan, Başkanvekili, Sözcü ve Kâtip) tamamının iktidar bloku (AK Parti ve MHP) milletvekillерinden oluşmasıdır. Muhalefetin, özellikle DEM Parti'nin temsil edilmediği bir divan yapısı, çalışma takviminden davet edilecek uzmanların belirlenmesine kadar tüm sürecin tek taraflı yönetilmesine yol açmıştır.

Komisyonun çalışma usulü, 2016'da olduğu gibi bugün de katılımcılıktan uzaktır. Divan teşekkülünün tek taraflı olması, muhalefetin önerdiği uzman ve STK'ların dinlenmemesi, meclis araştırmasını bir "ortak akıl" platformu olmaktan çıkarıp iktidarın kendi politikalarını "akladığı" bir halkla ilişkiler çalışmasına dönüştürmüştür.

Reaktif Çalışma Yöntemi ve "Magazinleştirme" Eleştirisi: Komisyonun çalışma takvimi, çocuk haklarını korumaya yönelik önleyici ve koruyucu politikalar geliştirmekten ziyade; "Narin Güran Cinayeti" veya "Sıla Bebek Vakası" gibi kamuoyunda infial yaratan olaylardan sonra "reaksiyon alma" usulüne dayanmıştır. Partimizin bu konuda bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulması için vermiş olduğu önergesinde de belirtildiği üzere, bu vakalar üzerinden geliştirilen "gizlilik kararları" ve "soruşturma çelişkileri", komisyon tarafından yeterince sorgulanmamış, aksine bu vakaların medya üzerinden "magazinleştirilmesine" karşı yapısal bir duruş sergilenememiştir.

Türkiye'de çocuklara yönelik her türlü şiddet, ihmal ve istismarın kronik bir hal alıp yapısal bir soruna dönüştüğü gerçekliğinden hareketle; yaşanan şiddet, ihmal ve istismar olaylarına karşı etkili bir mekanizmanın kurulması ve bu mekanizmanın önleyici ve koruyucu politikalar ışığında etkili sonuçlar üreterek bir dönüşüme yol açması elzem iken toplumda ses getiren olaylar sonrası belli periyotlarla Meclis Araştırması Komisyonları kurulması ve bu komisyonlar marifetiyle neredeyse aynı içerikte raporlar hazırlanması sorunlara kalıcı çözümler üretilmesi iradesinin ortaya konulmadığını göstermektedir.

Uzman ve Kurum Davetlerindeki Yanlılık: Çalışma sürecinde Komisyon toplantılarına bilgi vermek üzere çağrılan davetliler ile diğer kurum ve kuruluşlardan görevlendirilen uzmanların listesi incelendiğinde; "bilgisine başvuru" büyük oranda bakanlık

bürokratlarıyla ve sınırlı sayıdaki akademisyenle sınırlı tutulduğu görülmektedir. Partimiz ve diğer muhalefet milletvekillerinin, sahadaki gerçekliği yansıtabilecek sivil toplum kuruluşları (STK), meslek odaları ve bağımsız uzmanlara ilişkin sunduğu listeler görmezden gelinmiştir. Çocuk hakları alanında uzmanlaşmış baroların çocuk hakları merkezleri ve bağımsız insan hakları örgütlerinin dinlenilmemesi, raporun “tespit” kısmını eksik, “öneri” kısmını ise yüzeysel bırakmıştır.

Raporun Geciktirilmesi ve Zamanlama Manidarlığı: Komisyon çalışmalarının bitmesinin üzerinden yaklaşık 9 ay geçmesine rağmen taslak raporun ancak Aralık 2025'te paylaşılmış olması, denetimi zamana yayan ve etkisizleştiren bir durum yaratmıştır, son kertede bu pratik yasama denetiminin etkinliğini kırmaktadır. Bu gecikme, çocukların karşı karşıya olduğu güncel risklere karşı acil önlem alınmasını gerektirirken, böylesi çalışmaların sonuca bağlanarak raporlaştırılmasının geciktirilmesi komisyonun bir yönüyle cezasızlık politikalarının bir izdüşümü ve çocuklara yönelik ihmal ve istismar olaylarındaki yasama bakış açısının sorunlu olduğunun açık göstergesidir.

Sonuç olarak; aynı sorunlara dair belli aralıklarla benzer raporlar yazılması, meclisin denetim yetkisinin kağıt üzerinde kaldığının belgesidir. Çocukları koruyacak olan yeni komisyonlar ve “temenni” dolu raporlar değil; 2016’dan bu yana süregelen cezasızlık politikalarıyla hesaplaşan, şeffaf veri paylaşan ve çocukları siyasi hesapların üstünde tutan radikal bir sistem değişikliğidir. Bu rapor, çocukların yaşam hakkını savunmaktan ziyade, iktidarın ihmaller zincirini yeni bir dosya ile rafa kaldırma girişimi olmanın ötesine geçmek zorundadır.

Bizler açısından bu komisyon, usulü ve yöntemi itibarıyla çocukları birer “hak öznesi” olarak gören değil, onları “aile kutsallığı” veya “devlet bekası” söylemleriyle nesneleştiren bir yapıda kalmıştır. Muhalefetin sesinin kısıldığı, STK’ların kapı dışında tutulduğu ve verilerin gizlendiği bir çalışma usulünden çıkan rapor, çocukları korumak yerine mevcut yönetim zafiyetlerini örtbas etme riski taşımaktadır.

2. MEVCUT DURUM

2.1 Çocukluk Kavrayışında 3. Yol Perspektifi

Çocukluk, ne tek başına biyolojik/yaşla alakalı bir kategori ne lineer/doğrusal bir çizgiye sahip ne de homojen ve yer mekandan azade bir mefhumdur. Çocukluk, farklı tarihsel dönemlerde, farklı coğrafyalarda, farklı politik ve sosyolojik bağlamlarda farklı algılanan politik bir tahayyül ve de imajdır.

Çocukluğa dair geleneksel bakışta, çocuğun sınırları ailenin sınırlarında, doğasında ebeveynlerinin çizdiği sınırlarda takılır kalır. Ebeveyne bağlı ve bağımlı şekilde tahayyül edilen çocukluk, onların birer uzantısı veyahut da şekillendirebilecekleri bir nesne kategorisindedir.

Bir diğer çocukluk algısı ise kapitalist/modernist kategorisine alınabilir, buna göre ise çocuğa ailenin ama esas olarak ise modern ulusun “geleceği” misyonu yüklenmiştir. Bu çerçevede çocuk eğitim başta olmak üzere devletin ideolojik aygıtları vasıtasıyla kurgulanan, hem kapitalist üretim ilişkilerinde/istihdam politikalarında hem de ulus devletçi anlayışın yurttaşlık politikasında “ulusun geleceği” olarak görülmüştür/görülmektedir. Bu yolla çocuklara, egemen “ideolojinin taşıyıcıları” ve yetişkin bireyler olduklarında da egemen ideolojinin “yayıncıları,” yani “ideal yurttaş” olma misyonu/sorumluluğu yüklenmiştir.

Tüm dünyada, çocuklar toplumların en kırılgan kesimini oluşturmaktadır. Türkiye’de de ayrımcılıktan, ihmalden, istismardan, işçileştirilmekten, savaştan, yoksulluktan, cinsiyetçilikten, göçten, mültecileşmekten, hapsedilmekten, anadilinde eğitim hakkının engellenmesinden en çok çocuklar etkilenmektedir.

Bu topraklarda, egemenler tarafından yüzyıldır benimsenen çocukluk anlayışı, Türklük, Sünnilik, erkeklik ve “sağlamlık” üzerine kurulmuş, buna uygun yurttaşlar, hatta “yurttaş adayları” yetiştirilmek istenmiştir. Erken cumhuriyetten itibaren merkezi bir politika olan muhayyel ve ideal yurttaş yetiştirme çabası neticesinde çocuklar tekçi endoktrinasyon araçlarıyla “yetiştirilmeye, terbiye edilmeye” çalışılmıştır. Mezûr kimliklere sahip olmayan çocuklar ise ret, inkar ve asimilasyon vasıtasıyla makul ve makbul olmaya zorlanmış, çok boyutlu şiddet politikalarına maruz bırakılmıştır.

Bu ana akım çocukluk algısına ve Türkiye’de çocukların karşılaştıkları çok boyutlu ve sistematik hak ihlallerine karşı DEM Parti olarak bizler, çocukların birer politik özne olarak

kabul edilmesi ve bu yönlü politikalar oluşturulmasını esas almaktayız. 3. yol perspektifimiz, çocukluğa dair yaklaşımımızı da belirlemektedir. Hakim geleneksel ve kapitalist/modernist yaklaşımlara karşı sınıfsal ve kimliklere dayalı eşitsizliklerin olmadığı, özgürlükçü, ekolojist, cinsiyet eşitlikçi, çocukları toplumsal özne ve birey kabul eden üçüncü bir çocuk yaklaşımını ve bu yönlü politikaların tesisini düstur edinmekteyiz.

Barış ve demokratik toplum tahayyülüne içkin demokratik, ekolojik, kadın özgürlükçü bir yaşamı inşa etme yolunda çocukların taleplerini, kararlarını yok sayan anlayışlara karşı kendi yaşamlarının kurucu özneleri/iradeleri olarak çocuklarla birlikte çocuk haklarını savunmak esas yaklaşımımızdır.

2.2 Çocuk Yoksulluğu

Komisyon raporunda çocuk ihmali türleri sıralanırken, ayrı ve özgün bir kategori olarak değerlendirilmesi elzem olan çocuk yoksulluğu, esasen kamu kurumlarının çözüm üretmediği ya da çözüm üretmekte açık biçimde yetersiz kaldığı yapısal bir ihmal alanıdır. Bununla birlikte çocuk yoksulluğu, yalnızca başlı başına bir ihmal türü olmakla kalmayıp; diğer tüm ihmal ve istismar biçimlerini doğrudan etkileyen, onları derinleştiren ve yaygınlaştıran çarpan etkili bir olgudur.

Komisyon raporunda çocuk yoksulluğuna, “temel ihtiyaçların ihmali” başlığı altında kısaca değinilmekle yetinilmiş; bu yaklaşım, ülkede TÜİK’in doğruluğu dahi son derece tartışmalı verilerine göre bile 2025 yılı sonunda yaklaşık 22 milyon çocuğun %36,8’inin yoksulluk ve sosyal dışlanma riski altında olduğu gerçeğini açıklamakta son derece yetersiz kalmıştır. Raporda yoksulluğa yapılan sınırlı vurguların, toplumsal eşitsizliklerin en görünür ve en derin belirleyeni olan bu olguyu, sorun alanlarından yalnızca biriymiş gibi ele aldığı görülmektedir. Oysa çocuk yoksulluğu, diğer tüm ihmal ve istismar türlerini besleyen, süreklileştiren ve ağırlaştıran merkezi bir yapısal sorundur.

Bu bağlamda, çocuk ihmali ve istismarını önlemeye yönelik çalışmaların; sorunun kök nedenleri olan iktidarın mevcut ekonomi-politik tercihleri ile doğrudan bağ kurulmadan, bu tercihlere ilişkin herhangi bir sorumluluk tespiti yapılmadan ve yapısal çözüm önerileri geliştirilmeden etkili sonuçlar üretmesi mümkün değildir.

Türkiye’de iktidarın sermaye lehine şekillenen ekonomi-politik tercihleri sonucunda derinleşen ekonomik kriz, çocukları her geçen gün daha fazla yoksullaştırmaktadır. Çocuklar bir yandan yeterli ve sağlıklı beslenememeleri nedeniyle ciddi sağlık sorunlarıyla karşı

karşıya bırakılırken, diğer yandan MESEM gibi projeler aracılığıyla ucuz işgücü olarak konumlandırılmakta, bu durum yasal düzenlemelerle güvence altına alınmakta ve çocukların işçileştirilmesi mevzusu bizzat devlet eliyle meşrulaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu projeler kapsamında işçileştirilen çocukların yaşam hakkı, eğitim hakkı ve gelişim hakkı açık biçimde ihlal edilmektedir.

Bir toplum sağlığı sorunu olarak ele alındığında çocuk yoksulluğu; yalnızca bugünü değil, yaşamın ilerleyen dönemlerini de belirleyen, kalıcı maddi yoksunluklara ve telafisi güç hak kayıplarına yol açmaktadır. Derinleşen yoksulluk; çocukları eğitimden koparma, çalışmaya zorlama, sağlıklı büyüme ve gelişme haklarını ellerinden alma gibi çoklu risklere açık hale getirmektedir.

UNICEF’in ilgili raporlarında da vurgulandığı üzere, eşitsiz koşullarda ve yoksulluk içinde büyüyen her üç çocuktan biri, yoksulluğu ailesinden devralarak “ömür boyu sırtında bir yük olarak taşımak” zorunda bırakılmakta; bu durum, nesiller arası yoksulluk ve eşitsizlik döngüsünü yeniden üretmektedir.

Yeterli yaşam ve güvenlik hakkı, sağlıklı beslenme, nitelikli eğitime erişim, barınma hakkı ve geleceğe dair umut kurabilme gibi göstergeler temel alındığında; Türkiye’de çocukların yaşadığı maddi yoksunluk oranının her geçen gün arttığı açıkça görülmektedir. Nitekim birçok sivil toplum kuruluşu ve sendikanın raporlarına da yansıdığı üzere, artan gıda enflasyonu nedeniyle çocuklar yalnızca evde değil, okullarda da yetersiz beslenmekte, hatta okula aç gitmektedir. Beş yaş altındaki çocuklarda bodurluk sorununun yaygınlaştığı tespit edilmiştir. Bu tablo karşısında toplumun geniş kesimleri tarafından sahiplenilen “okullarda bir öğün ücretsiz, sağlıklı yemek ve su” talebi, uzun süredir temel bir hak mücadelesi olarak gündemdedir.

Milli Eğitim Bakanlığı her ne kadar Şubat 2023 itibarıyla okul öncesi eğitimde ve yatılı okullarda bir öğün ücretsiz okul yemeği uygulamasını başlatmış olsa da; 8 Eylül 2023 tarihinde okullara gönderilen bir yazıyla bu uygulama deprem bölgesi dışındaki illerde sonlandırılmış, ayrıca 2024-2028 yıllarını kapsayan stratejik planlamada bu uygulamaya hiç yer verilmemiştir. Oysa çocukların sağlıklı ve nitelikli beslenme hakkı, devletin pozitif yükümlülükleri arasında yer almakta olup; bu konunun başta Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere ilgili tüm kurumların öncelikli sorumluluk alanı olması gerekmektedir.

Öte yandan TÜİK’in “2024 Dezavantajların Kuşaklararası Aktarımı” başlıklı çalışması da, 14 yaşındayken hanesinin maddi durumunu ‘çok kötü’ olarak tanımlayan bireylerin oranının her geçen gün arttığını ortaya koymaktadır. Bu durum; eğitim hakkına erişemeyen, eğitim sistemi içinde tutulmak yerine ucuz işgücü olarak görülen ve iktidarın politikaları sonucu giderek daha fazla işçileştirilen çocuklar gerçeğinde en açık biçimde somutlaşmaktadır.

Bu bağlamda;

- Çocuk yoksulluğu, çocuk ihmali ve istismarıyla mücadele politikalarında ayrı ve merkezi bir ihmal kategorisi olarak tanımlanmalıdır.
- Çocuk yoksulluğunun önlenmesine yönelik politikalar; sosyal yardımların ötesine geçerek ekonomi-politik tercihlerle doğrudan ilişkilendirilmeli, bütçe ve kamu kaynaklarının çocuklar lehine yeniden dağıtımını içermelidir.
- Çocukların işçileştirilmesine zemin hazırlayan yoksulluk olgusuyla topyekun mücadele irade beyanında bulunulmalı ve buna dair gerekli politika önerileri geliştirilmelidir.
- Tüm kademelerde olacak şekilde devlet okullarında en az bir öğün ücretsiz, sağlıklı ve nitelikli yemek ve su uygulaması, ülke genelinde ve süreklilik esasına dayalı biçimde hayata geçirilmelidir.
- Çocuk yoksulluğu ile mücadele, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı başta olmak üzere ilgili tüm kurumların ortak ve bağlayıcı sorumluluğu olarak tanımlanmalıdır.

Eğitim Reformu Girişimi’nin (ERG) 2025 Eğitim İzleme Raporu’na göre 2024–2025 eğitim-öğretim yılında 15–18 yaş grubunda MESEM’e devam eden öğrenci sayısı 392.887

2.3 Çocukların İşçileştirilmesi

“Çocuk işçiliği” kavramsallaştırması çocukların sömürülmesini meşrulaştıran sınıfsal bir öze sahip iken “çocukların işçileştirilmesi” kavramı, çocukların kapitalizmin/sermayenin kar hırsı uğruna sömürülmesi sürecine refere eder.

Bugün Türkiye de dahil devletler ile ulusüstü sermaye grupları, “göstermelik açıklamalarla”, ufak çaplı projelerle işçileştirilen çocukların karşı karşıya kaldıkları zorlukların ortadan kaldırılması için “mücadele” ettiklerini söyleseler dahi somut durum/gerçeklik bunun tam

tersidir. Bugün dünyanın dört bir yanında Afrika’dan Asya Pasifik’e, Latin Amerika’dan Orta Doğu’ya milyonlarca çocuk, başta tarım olmak üzere hizmet ve sanayi sektörlerinde sömürülmekte ve hatta sermayenin kar hırsı sonucunda yaşamlarını yitirmektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü’nün güncel verilerine göre dünyada 160 milyondan fazla çocuk işçileştirilmiş durumdayken Türkiye’de bu sayı her geçen yıl artmaktadır. Güvenilirliği son derece şüpheli olan, iktidara ve sermayeye sipariş usulü veriler üreten TÜİK’in verilerinde dahi işçileştirilmiş çocuk sayısının 850 binden fazla olduğu görülmektedir. Çocuk işgücü anketlerinin yaz aylarında değil de Türkiye’de mevsimsel olarak, çocuk işçiliğinin en az olduğu Ekim ila Aralık ayları arasında yapılıyor olması da TÜİK’in sipariş usulü veri üretiminin ve çocukların işçileştirilmesi gerçekliğinin boyutlarını gizleme ve çocuk sömürüsünü görünmez kılma çabasının bir göstergesidir.

Sendikaların ve ilgili sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında ise işçileştirilen çocuk oranlarının çok daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre Türkiye’de işçileştirilmiş çocuk sayısı 2 milyondan fazla iken yaz aylarında bu sayı 4 milyonu bulmaktadır. Yani Türkiye’de her 5 çocuktan birisi, oğlan çocukların ise 3’ünden birisi işçileştirilmiş durumdadır. Farklılıklar gösterse de Türkiye’de işçileştirilen çocuk sayısının artmasının temel sebepleri, derinleşen yoksulluk, ebeveynler başta olmak üzere astronomik düzeylerdeki işsizlik oranı, göç ve mültecilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bugün çocukların işçileştirilmesinin de iş yerlerinde yaşamlarını yitirmesinin de esas sebebi kapitalizm ve onun “varoluşsal çıkmazı” niteliğindeki kar hırsıdır. Çocukların istismara, yaşam hakkı ihlaline, yoğun emek sömürüsüne maruz bırakıldıkları günümüz koşulları; kapitalist, erkek egemen, ırkçı sistemin bir tezahürüdür.

Türkiye’de işçileştirilen çocuklar, üretimi ayakta tutan bir olgu olarak varlığını korumaktadır. “Çocuk işçiliği” olgusu ile etkin bir mücadele yürütülüyormuş illüzyonu yaratma çabasına rağmen aslında bizzat mevcut iktidar tarafından MESEM gibi uygulamalarla çocukların işçileştirilmesi teşvik edilmekte, bunun yasal ve pratik zemini hazırlanmaktadır. Çalışma yaşamında erişkin bireylerle çarpık bir şekilde eşitlenen ve sayıları yüzbinleri bulan çocukların sömürü ve istismarı bu yolla artmaktadır.

Eğitim Reformu Girişimi’nin (ERG) 2025 Eğitim İzleme Raporu’na göre 2024–2025 eğitim-öğretim yılında 15–18 yaş grubunda MESEM’e devam eden öğrenci sayısı 392.887’dir. MESEM’lerde kayıtlı çocuklar, “bir gün okulda dört gün işyerinde eğitim alma”

uygulamasıyla, sermayedarların bir “memleket meselesi” olarak gördükleri meslek liseleri vasıtasıyla, yoğun emek sömürüsüne maruz bırakılmaktadırlar.

Çocukların işçileştirilmesine göz yuman emek politikalarıyla çocuklar tehlikeli işlerde, kayıt dışı ve güvencesiz koşullarda çalışmaktadır. Bunun bir sonucu olarak ise iş cinayetlerinde yaşamını yitiren çocukların sayısı her geçen gün artmaktadır. İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisinin verilerine göre sadece 2025 yılının ilk 11 ayında iş cinayetlerinde yaşamını yitiren çocuk sayısının 85 olması ise kapitalist sömürü çarklarında açık bir “çocuk-kırımı” yaşatıldığını göstermektedir.

Bu bağlamda;

- Çocukların işçileştirilmesi, çocuk ihmali ve istismarının ayrı ve ağır bir biçimi olarak tanımlanmalıdır.
- MESEM başta olmak üzere çocuk emeği sömürüsünü meşrulaştıran tüm uygulamalar derhal durdurulmalı, çocukların eğitim hakkını önceleyen politikalar hayata geçirilmelidir.
- Çocukların işçileştirilmesine karşı “mücadele” yalnızca denetim başlığıyla değil; yoksulluk, işsizlik ve sosyal politika alanlarını kapsayan bütünlüklü bir yaklaşımla ele alınmalıdır.
- Çocuk işgücü verileri; mevsimsel gerçeklikleri yansıtacak şekilde şeffaf ve bağımsız biçimde toplanmalı, toplumla şeffaf ve düzenli bir şekilde paylaşılmalıdır.
- İş cinayetlerinde yaşamını yitiren çocuklara ilişkin cezasızlık politikalarına son verilmelidir.
- Çocukların eğitimde kalması yani başka bir anlatımla okul terklerinin önlenmesi hususunu güvence altına alacak kamusal, ücretsiz ve erişilebilir destek mekanizmaları yaygınlaştırılmalıdır.

2.4 Anadilinde Eğitim

Çocukların her türlü ihmali ve istismarının tespiti ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin belirlenmesi amacıyla kurulan bir Meclis Araştırma Komisyonu’nun raporunda, anadilinde eğitim hakkına tek bir kez dahi yer verilmemiş olması, anadili Türkçe olmayan milyonlarca çocuğun maruz kaldığı sistematik ihmalin görünmez kılınması anlamına gelmektedir. Bu yok

sayma hali, çocuk ihmali ve istismarının yalnızca bireysel ya da ailevi değil; kamusal ve yapısal boyutlarını ele almaktan bilinçli biçimde kaçınıldığını göstermektedir.

Anadilinde konuşma ve eğitim alma hakkı, bireylerin doğumla birlikte kazandığı devredilemez ve vazgeçilemez temel bir haktır. Anadili, bireylerin en kolay sosyalleştiği, kendini ifade edebildiği, öğrenme süreçlerine güvenle katılabildiği ve bilişsel gelişimin en sağlıklı biçimde gerçekleştiği dildir. Bu yönüyle anadilinde eğitim hakkı, yalnızca eğitimbilimsel ilkelere içkin pedagojik bir tercih değil, temel bir insan hakkıdır.

Anadilinde eğitimin pedagojik gelişim, bilişsel kapasitenin güçlenmesi ve kalıcı öğrenme açısından kritik bir gereklilik olduğu; ulusal ve uluslararası çok sayıda bilimsel çalışmayla ortaya konmuştur. Literatürde, iki dilli olmanın zihinsel gelişime katkısını vurgulanmış; çocukların kendi anadillerinde eğitim görmelerinin bir zorunluluk olduğu defaatle belirtilmiştir. İki dilli eğitimin yalnızca dil öğrenimini değil, aynı zamanda çocukların kimlik gelişimini ve özgüvenini güçlendirdiği de özellikle ifade edilmektedir. Hem bu bilimsel bulgular hem de Türkiye’nin çok dilli ve çok kültürlü toplumsal yapısı dikkate alındığında; dillerin kuşaklar arası aktarımının sağlanması ve çocukların öğrenme düzeylerinin yükseltilmesi açısından anadilinde eğitim bir zorunluluktur.

Türkiye, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde anadiline ilişkin çekincelerini kaldırmamakta ısrar etmektedir. Ayrıca Anayasa’nın 42. maddesinde yer alan ve “Türkçeden başka hiçbir dilin, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına anadilleri olarak okutulamayacağı” hükmü, hem bilimsel gerçeklerle hem de çocuk hakları normlarıyla açıkça çelişmesine rağmen değiştirilmemektedir. Bu durum, anadilinde eğitim hakkının bilinçli bir siyasal tercih doğrultusunda engellendiğini göstermektedir.

Türkiye’de yaklaşık bir asırdır sürdürülen tekçi politikalar, Türkçe dışındaki dillerde eğitimin önüne sistematik engeller koymaktadır. Bugün anadilinde eğitim hakkının yerleşik hale getirilmesi; başta Kürtler (Kurmancî, Zazakî/Dimilkî) olmak üzere Lazların, Çerkeslerin, Asuri-Süryanilerin, Keldanilerin, Pomakların, Romanların ve daha birçok halkın meşru ve kolektif talebidir. Ancak bu talepler karşısında, geçmişten bugüne iktidarların tutumu baskılayıcı ve yok sayıcı olmuştur. Kamuoyuna “reform” olarak sunulmaya çalışılan seçmeli Kürtçe dersler ise sembolik düzeyin ötesine geçememiş; okul idareleri eliyle velilere baskı yapılması, derslerin seçtirilmemesi ve öğretmen istihdamının sağlanmaması nedeniyle fiilen işlevsiz bırakılmıştır. Bu koşullarda, öğrenciler tüm baskılara rağmen Kürtçe dersi seçseler dahi anadilinde eğitim alamamaktadır.

Bugün Birleşmiş Milletler üyesi 194 ülkenin 113’ünde birden fazla resmî dil bulunmakta; çok sayıda ülkede anadilinde ya da çok dilli eğitim modelleri başarıyla uygulanmaktadır. Buna karşın Türkiye’de “tek dil” anlayışı üzerine kurulu politikaların; çok dilli, çok kültürlü ve çok inançlı bir toplumsal yapıda eğitimden toplumsal barışa kadar birçok alanda derin sorunlar ürettiği açıkken, bu yaklaşımda ısrar edilmesinin hiçbir makul ve meşru gerekçesi bulunmamaktadır.

Toplumsal barışın tesisi, çocukların eğitim hakkından tam ve eşit biçimde yararlanabilmesi ve çocuk ihmalî ile istismarının yapısal nedenlerinin ortadan kaldırılması için anadili temelli çok dilli eğitim modellerinin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar gecikmeksizin başlatılmalıdır. Anadilinde eğitimin önündeki tüm yasal ve fiilî engeller kaldırıldığında; pedagojik, psikolojik ve toplumsal pek çok sorunun çözümüne de zemin oluşturulacaktır.

Bu bağlamda;

- Anadilinde eğitim hakkının engellenmesi, çocuk ihmalî ve istismarını önlemeye yönelik politikalarda ayrı ve yapısal bir ihmal alanı olarak tanımlanmalıdır.
- Anadilinde ve çokdilli eğitimin önündeki tüm yasal, idari ve fiilî engeller kaldırılmalıdır.
- Kürtçe (Kurmancî, Zazakî/Dimilkî) başta olmak üzere tüm anadiller için öğretmen yetiştirme ve istihdam politikaları acilen hayata geçirilmelidir.
- Anadilinde eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı’nın politik tercihine bırakılmaksızın devletin pozitif yükümlülüğü olarak tanımlanmalıdır.

3. RAPOR ÜZERİNE

Raporda sıkça çocuk haklarına atıf yapılmakla birlikte, metnin bütününe bakıldığında çocukların hak sahibi toplumsal özneler olarak değil; daha çok “ulusal kalkınmanın sürdürülebilirliği” ve “toplumsal istikrarın güçlendirilmesi” açısından stratejik bir yatırım alanı olarak ele alındığı görülmektedir. “Çocuğun haklarının korunmasının toplumsal bekanın temel taşlarından biri olduğu” yönündeki vurgular, çocukları bugünün öznesi olarak değil, geleceğe dönük inşa edilmesi gereken bir nesne kategorisine yerleştirmektedir. Bu yaklaşım, çocuk hakları literatüründe reddedilen araçsallaştırıcı ve paternalist bir bakışın rapora hâkim olduğunu göstermektedir.

Raporun öneriler bölümünde yer alan ve ilk sırada ifade edilen “*Çocuklara Yönelik Şiddetin Önlenmesi İçin Ulusal Strateji ve Eylem Planı*” hazırlanmasına dair tavsiye, önemine rağmen; şeffaflık, hesap verebilirlik ve sivil toplum katılımı mekanizmaları tanımlanmadığı süreçte somut bir etki yaratmaktan uzaktır. Uygulamaların hangi ölçüde hayata geçirildiğine dair bilgilerin toplumla ne periyodik ne de talep üzerine düzenli biçimde paylaşılması, hatta basit bilgi edinme başvurularına dahi yanıt verilmemesi, bu alandaki güvensizliği derinleştirmektedir. Bu nedenle önleyici planlamaların izleme süreçlerinin, salt kurum içi değerlendirmelerle sınırlı tutulmaması; belirli aralıklarla sivil toplum, meslek örgütleri ve bağımsız uzmanların dâhil olduğu dış denetim mekanizmalarıyla yürütülmesi, çocuk hakları alanında gerçek bir ilerlemenin izlenebilmesi açısından zorunludur.

Raporda dijital ihmal ve istismar başlığına geniş yer ayrılmış, çok sayıda öneri sıralanmıştır. Ancak bu başlık altındaki yaklaşımın, çocukların dijital haklarını esas alan bir çerçeveden ziyade paternalist ve korumacı bir anlayıştan beslendiği görülmektedir. Dijitalleşmenin çocuklar için yalnızca risk alanı değil; aynı zamanda bilgiye, eğitime ve kamusal yaşama erişimi güçlendiren bir imkân olduğu gerçeği raporda büyük ölçüde göz ardı edilmiştir. Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üzerinden ebeveyn kontrol sistemlerine yapılan vurgu; bu kurumların geçmişteki sansür odaklı uygulamaları da dikkate alındığında, çocuklar açısından sınırlayıcı ve yasaklayıcı bir yaklaşımın benimsenebileceğine dair ciddi kaygılar doğurmaktadır.

Bu kapsamda yürütülecek tüm çalışmalarda; yerel yönetimlerin, sivil toplumun, sendika ve meslek odalarının, bağımsız araştırmacıların, akademinin ve en önemlisi çocukların karar alma süreçlerine etkin biçimde katılımının sağlanması elzemdir.

Dijital araçları en yoğun kullanan, riskleri en yakından deneyimleyen ve maruz kaldıkları içerikleri en iyi bilenler çocuklar olmasına rağmen; raporda çocuk katılımına ilişkin somut bir mekanizma tanımlanmamış olması, farklı bağlamlarda sıklıkla dile getirilen çocuk katılımı vurgusunun boş bir gösterene dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim rapor boyunca ve gündelik yaşam pratiklerinde; çocuklar işçileştirilmekte, istihdama ve mesleki eğitime katılımlarına dair yollar geliştirilmekte, çocuk–medya ilişkisinde ailelerin, kolluğun ve öğretmenlerin görüşleri alınmakta; ancak çocukların kendilerinin sürece katılımını sağlayacak herhangi bir irade sergilenmemektedir.

Dijital ihmal ve istismarın diğer ihmal ve istismar biçimlerini gölgede bırakacak ölçüde öne çıkarıldığı raporda, “çevrimiçi güvenlik” başlığı altında sosyal medyaya yönelik sınırlama önerileri getirilmektedir. Oysa raporda da doğru biçimde ifade edildiği üzere, kamusal alanın dijital yansıması olan sosyal medya platformlarında çocukların erişimini kısıtlamak yerine; hem dijital hem de fiziksel yaşamda çocukları istismar eden, araçsallaştıran, nefret ve ayrımcı söylemleri üreten yetişkin pratiklerine odaklanmak gerekmektedir. Aksi yöndeki yaklaşımlar, kısa vadeli çözümler üretirken; çocukları denetimin çok daha zor olduğu alanlara itme ve orta–uzun vadede riskleri artırma potansiyeli taşımaktadır. Ayrıca öneriler arasında yer alan kamu spotlarının hangi ilke ve esaslar çerçevesinde hazırlanacağı hususu da son derece kritiktir; zira geçmiş deneyimler, “makbul toplum” inşası adına evrensel hak ve özgürlüklerin sıklıkla ihlal edildiğini açıkça göstermektedir.

Raporda mesleki eğitim sürecindeki çocuklara ilişkin önerilerde, mevcut mevzuata uyulması ve denetimlerin artırılması vurgulanmakla yetinilmesi; mevzuatın kendisindeki çocuk hakları temelli eksiklikleri ve yapısal sorunları görünmez kılmaktadır. Oysa esas olan; çocuk emeği sömürüsü üzerine kurulu mevcut mesleki eğitim modellerinin, “çocuğun üstün yararı ilkesi” doğrultusunda baştan sona yeniden yapılandırılmasıdır.

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında verilen koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının yerine getirilmemesi halinde yaptırım uygulanmasına yönelik mevzuat değişikliği önerisi ise, bağlayıcılığı zayıf olan bu tedbirlerin uygulanabilirliğini tek başına artırmaktan uzaktır. Bu tedbirlerin hayata geçirilebilmesi için kamusal kaynakların güçlendirilmesi, ilgili kurumlar arasında bütünlüklü ve sürekli bir izleme mekanizmasının kurulması gerekmektedir. Yine mağdur çocukların soruşturma sürecindeki beyanlarının Cumhuriyet savcısı tarafından alınmasına dair öneri, olumlu bir adım gibi görünse de; çocuk dostu adalet ilkeleri gereği, bu

beyanların savcı gözetiminde sosyal çalışma görevlileri tarafından alınacağı açık biçimde düzenlenmelidir.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı kurumlara getirilen çocukların farklı mekânlarda barındırılmasına yönelik öneri yerinde olmakla birlikte; yaş gruplarının dikkate alınması ve akran zorbalığının önlenmesine ilişkin özel düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Öte yandan “çocuksuz hamile kadınların” sosyal destek sistemlerine dahil edilmesine yönelik öneri, ilk bakışta olumlu görünse de; mevcut iktidarın doğurganlık politikaları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren yaklaşımıyla birlikte değerlendirildiğinde sorunlu bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle destek mekanizmaları yalnızca belirli bir gruba değil; tüm hamile kadınlara, sosyal devlet ilkesi gereği, ayırım gözetilmeksizin sağlanmalı; doğum sonrası süreçte de anne ve çocuğun iyilik halini güvence altına alan ekonomik ve sosyal destekler süreklilik arz etmelidir.

Raporun barındırdığı tüm eksiklik ve açmazlara rağmen, çocuklara münhasır bir bakanlık kurulmasına dair öneri son derece önemlidir. Çocukların maruz kaldığı sorunların çok boyutlu, yapısal ve sistemik niteliği dikkate alındığında; çözümün parçalı ve geçici müdahalelerle sağlanamayacağı açıktır. Çocukların toplumsal öznelliklerinin tanınması, katılım haklarının güvence altına alınması ve çocuk politikalarının bütüncül biçimde ele alınmasının en temel yollarından biri Çocuk Bakanlığı'nın kurulmasıdır. Demokrasinin tecelli etmesi beklenen Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin önünde duran en acil ve tarihsel sorumluluklardan biri de budur.

Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi" amacıyla kurulan Meclis Araştırması Komisyonu raporuna yukarıda sıraladığımız nedenlerden dolayı katılmıyoruz. 9/01/2026

Kamuran TANHAN
Mardin Milletvekili

Beritan GÜNEŞ ALTIN
Mardin Milletvekili

MANİSA MİLLETVEKİLİ ŞENOL SUNAT’IN MUHALEFET ŞERHİ

İYİ PARTİ GRUBU MUHALEFET ŞERHİ

“Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” komisyon raporu üzerine muhalefet şerhimizdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde kurulan “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” komisyon çalışmalarını 19 Mart 2025 tarihinde bitirmiş buna karşın hazırlanan komisyon raporu dokuz ay sonra Aralık 2025 sonu itibarıyla tarafımıza sunulmuştur. Bu gecikme, çocuklara yönelik şiddet ve istismar gibi hayatiyet taşıyan bir alanda meclis araştırması mekanizmasının işlevselliğini zedelemiş, yasama sürecine yön verme ve kamuoyunda farkındalık yaratma kapasitesini aşındırmış, komisyonun tespit ve önerilerinin caydırıcılığını zayıflatmıştır.

Bu nedenle, aşağıda ayrıntılı şekilde sıralanan gerekçeler çerçevesinde rapora muhalefet şerhi koyma gerekliliği doğmuştur.

Hazırlanan rapor; kapsamı, kavramsal çerçevesi ve terminolojik bütünlüğü bakımından önemli tespitler ve öneriler içermekle birlikte, çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesi konusunda devletin ilgili kurumlarının sorumluluğunu açık ve bağlayıcı biçimde ortaya koymakta yetersiz kalmıştır.

Komisyon çalışmaları sırasında gerek uzman sunumlarında gerekse komisyon üyelerinin tutanaklara geçen değerlendirmelerinde; çocuk istismarının ve çocuğa yönelik şiddetin münferit vakalar olmadığı, aksine yapısal, süreklilik arz eden ve kamusal denetim eksikliklerinden beslenen bir sorun olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Ancak bu tespitler, raporun sonuç ve öneri bölümüne aynı açıklık ve kararlılıkla yansıtılmamıştır.

Meclis araştırma komisyonlarının alışlagelmiş tartışma başlıklarından bir tanesi Komisyon divanı ve komisyon üyesi iktidar partisi milletvekillerince ısrarla komisyonların mahkeme olmadığı, yargı makamı olmadığı, yargılama yapamayacağı söylemidir. Her defasında muhalefet partisi vekillerince bu durumun bilindiği belirtilir. Bu komisyonda da benzer tartışmalar yürütülmüştür.

Milletvekillerinin yasama kadar denetim görevi de olduğu bilinmelidir. Toplumda infial yaratan konularda idari yanlış veya yanlışlar yapıyorsa milletvekilleri bu araştırma komisyonları marifetiyle bu yanlışın üzerine gider.

Sümen altı edilmeye çalışılan bir kamusal olay varsa o olayın denetlenmesini sağlar. Meclis araştırma komisyonlarının misyonu hiçbir şekilde bir yargılama faaliyeti yürütmek, adalet dağıtmak veya kişileri suçlamak değildir. Meclis araştırma komisyonlarının temel amacı, bir olayın neden ve nasıl meydana geldiğini, hangi koşullar altında gerçekleştiğini, hangi kurumların hangi süreçlerde sorumluluk veya ihmalle karşı karşıya kaldığını analitik bir biçimde ortaya koymak; ardından da mevzuat, denetim, gözetim ve uygulama düzeyinde gerekli düzenleme önerilerini geliştirmektir.

Dolayısıyla meclis araştırma komisyonları, parlamentonun ve onunla ilişkili olarak kamuoyunun bilgi edinme ihtiyacına cevap üretir. Üstlendiği bu denetim fonksiyonu nedeniyle yasama sürecine yardımcı ve onu hazırlayıcı bir misyon üstlenir. Bu gerekçelerle araştırma komisyonlarına yargılama sınırını hatırlatanlara aynı komisyonun denetim fonksiyonu ve bilgi edinme misyonu olduğunu bir kez daha hatırlatmak, yasama sürecinin mütemmim cüzü olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Komisyon, toplum vicdanını derinden sarsan olaylar sonrasında kurulmuş olmasına rağmen rapor çocuklara yönelik şiddet ve istismarın varlığını tespit etmekle yetinmiştir. Bu yaklaşım, komisyonun kurulmasına yol açan toplumsal infiali ve somut vakaları etkisizleştiren bir tutum ortaya çıkarmıştır. Oysa bu komisyon çalışmaları, sıradan bir politika değerlendirme olarak incelenmemelidir. Aksine Narin Güran'ın kaybolması ve vahşice öldürülmesiyle oluşan büyük toplumsal infial, Sıla bebek vakasında yaşanan ağır ihmal ve istismar, çocuklara yönelik şiddetin “istisna değil süreklilik” haline geldiğini açıkça ortaya koymuştur. Buna rağmen raporda, bu vakaların devlet kurumlarındaki ihmallerle bağlantısı yeterince kurulmamış, yaşananlar adeta “geçmişte yaşanmış trajediler” gibi ele alınmıştır. Dolayısıyla bu vakalar, çocuk koruma sisteminin işlevsizliğini ve ciddi biçimde çöktüğünü gösteren açık ve çarpıcı göstergeler olmuştur.

Komisyonun asli görevlerinden biri; yalnızca tespit yapmak değil, toplumda oluşan haklı öfkeyi ve talebi kalıcı bir farkındalığa dönüştürmek olmalıydı. Ancak raporun dili; infiali bastıran, soruları çoğaltmak yerine yuvarlayan, “nasıl oldu?” yerine “olmuş” demekle yetinen bir yaklaşım sergilemiştir. Dolayısıyla toplumsal farkındalık yaratmak yerine, toplumsal tepki soğutulmuştur.

Çocuklara yönelik şiddet ve istismar ancak toplumsal hafıza canlı tutulursa önlenir. Narin, Sıla ve benzeri vakalar unutulduğunda; fail cesaretlenir, ihmal kalıcılaşır,

devlet refleksi körelir. Raporda bu hafızayı diri tutacak güçlü bir dilin tercih edilmemesi, önleyici politika üretme iddiasını zayıflatmıştır.

Narin Güran vakasında; arama süreçlerindeki gecikmeler, delil toplamadaki ihmaller, kolluk ve adli mekanizmaların eşgüdüm eksikliği, kamuoyuna yapılan çelişkili açıklamalar komisyon tutanaklarında açıkça dile getirilmiş olmasına rağmen, raporda sorumluluk doğuracak şekilde ele alınmamıştır. Bu tercihle, bir çocuğun ölümü üzerinden devlet kurumlarının nerede ve nasıl başarısız olduğu sorusu cevapsız bırakılmıştır.

Çocuklara yönelik şiddetle mücadele, yalnızca genel ilkelerle yürütülemez. Somut vakalar üzerinden; hangi kurum nerede hata yaptı? Hangi mekanizma işlemedi? Kim denetlemedi? sorularının açıkça sorulması gerekir. Nitekim komisyon çalışmaları sırasında tarafımızca; kamuoyuna yansıyan örnek olayları inceleyecek bir yapı oluşturulması teklif edilmiş fakat bu teklif pratik bir yapıya dönüşmemiştir. Böylece araştırma komisyonu çalışmaları, örnek vakalardan kaçınarak sorumluluğu belirsizleştirmiş ve gerçek bir yüzleşme fırsatını kaçırmıştır.

Bu komisyon; toplumun çocuklara yönelik şiddet karşısında yükselttiği sesi kalıcı çözümlere dönüştürmek için kurulmuştur. Ancak hazırlanan rapor; komisyonun kuruluşuna neden olan somut vakaları arka plana itmesi, toplumsal infiali sistemsel yüzleşmeye dönüştürememesi, Narin Güran vakası başta olmak üzere kamu vicdanını yaralayan olaylar üzerinden bağlayıcı sonuçlar üretmemesi nedenleriyle bu sorumluluğu tam olarak yerine getirememiştir.

Raporda çocuklara yönelik ihmal, istismar ve şiddet vakaları çoğunlukla toplumsal farkındalık eksikliği, aile içi sorunlar ve bireysel risk faktörleri üzerinden ele alınmış ancak kamu kurumlarının görev ihmal, denetimsizlik, gecikmiş müdahale ve cezasızlık uygulamaları açık biçimde sorgulanmamıştır.

Oysa çocuğa yönelik her ağır ihmal ve istismar vakası yalnızca bireysel bir suç değil, aynı zamanda kamusal bir koruma zafiyetidir. Devletin Yürütme organının koruma yükümlülüğünü yerine getiremediği her durumda yaşanan olayların “münferit” olarak nitelendirilmesi kabul edilemez.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 41’inci maddesi; devlete, çocukları her türlü istismar ve şiddete karşı koruma yükümlülüğü yüklemektedir. 61’inci madde ise korunmaya muhtaç çocuklar için özel ve pozitif tedbir alınmasını emretmektedir.

Buna rağmen rapor; çocuklara yönelik ihmal ve istismarın artışını, kamusal yükümlülüklerin yerine getirilmemesi bağlamında değerlendirmemiş, anayasal sorumluluğu

soyut ifadelerle geçiştirmiştir. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesinin sonuçlarıyla ilgili herhangi bir idari ve siyasi hesap verme mekanizması raporda önerilmemiştir.

Komisyon tutanaklarında defalarca dile getirilen; Kolluk ve savcılık süreçlerindeki gecikmeler, sosyal hizmet mekanizmalarının yetersizliğı, çocuk izlem merkezlerindeki kapasite ve personel eksikliğı, kurumlar arası koordinasyonsuzluk raporda net bir sorumluluk zinciri kurularak ele alınmamıştır. Bu yaklaşım, çocukların uğradığı ağır hak ihlallerini “sistem hatası” değıl, “talihsiz vakalar” gibi sunma riskini taşımaktadır.

Raporda mevzuat değışikliğı önerilerine yer verilmiş olmakla birlikte çocuğa yönelik suçlarda uygulanan haksız tahrik, iyi hâl indirimi, erteleme ve denetimli serbestlik gibi uygulamaların failleri cesaretlendirdiğı gerçeğı yeterince vurgulanmamıştır.

Çocuklara karşı işlenen suçlarda adaletin gecikmesi ya da indirimine uğraması, yalnızca mağdur çocukları değıl, tüm toplumu yaralayan bir sonuç doğurmaktadır. Bu nedenle raporda, çocuğa yönelik suçlarda cezasızlık algısını ortadan kaldıracak açık ve bağlayıcı düzenleme önerilerine yer verilmesi gerekirdi. İYİ Parti olarak açıkça ifade ediyoruz: Çocuğa karşı işlenen suçlarda indirimine dayalı hiçbir uygulama kabul edilemez. Çocuklara yönelik cinsel istismar, çocuğun gelişimini zedeleyen çok geniş bir davranış yelpazesini kapsamasına rağımen ceza hukukunda özellikle TCK 103'teki tanım bu kapsamı her zaman karşılayamamaktadır.

Tanımların dar veya parçalı yorumlanması, çocuğa ciddi zarar veren bazı fiillerin “hayâsızca hareketler” gibi başka başlıklar altında değılendirilmesine ya da cezasız kalmasına yol açabilmektedir. Bu durum, çocukların etkin korunmasını ve zamanında adli müdahaleyi güçleştirmektedir. Bu nedenle çocuk istismarına ilişkin ceza normlarının, çocuğun psikososyal gelişimi ve bilimsel veriler ışığında yeniden ele alınması; tanımların açık, kapsayıcı ve uygulamada tereddüt yaratmayacak şekilde netleştirilmesi ve yargı uygulayıcılarının çocuk merkezli bir bakış açısıyla eğıtilmesi gerekmektedir.

Ayrıca çocuğa yönelik cinsel suçlarda “rıza” üzerinden failin korunabildiğı, bunun çocukları daha savunmasız bıraktığı Meclisin bu yaklaşımı acilen ortadan kaldırması gerektiğı anlaşılmaktadır.

Raporda, çocuk istismarı, kayıp çocuklar, çocuk ölümleri ve suça sürüklenme vakalarına ilişkin sağılıklı ve güncel veri eksikliğı tespit edilmiştir. Ancak bu durumun nedenleri, sorumluları ve sonuçları açık biçimde tartışılmamıştır. Veri üretmeyen, veriyi kamuoyuyla paylaşmayan ya da parçalı biçimde açıklayan bir kamu yönetimi anlayışıyla etkin çocuk politikası geliştirmek mümkün değıldir. Bu nedenle raporun, zorunlu ve bağımsız bir ulusal çocuk veri sistemi kurulmasını açık bir yükümlülük olarak önermemesi önemli bir

eksikliklerdir. İYİ Parti açısından bu durum, kamusal şeffaflık ve hesap verebilirliğin ağır ihlali niteliğindedir.

Raporda çok sayıda “öneri” yer almakla birlikte; hangi kurumun neyi, hangi sürede, hangi bütçeyle, hangi denetim mekanizmasıyla yapacağına dair bağlayıcı bir yol haritası sunulmamıştır. Bu haliyle rapor, geçmişte hazırlanmış ancak uygulanmamış birçok raporun akıbetini paylaşma riski taşımaktadır.

Raporda çocuk evleri, Çocuk İzlem Merkezleri ve benzeri kurumlara ilişkin olumlu değerlendirmeler yer almakla birlikte; bu kurumlarda yaşanan personel yetersizliği, aşırı iş yükü, nitelik sorunu ve denetim eksiklikleri yeterince ele alınmamıştır.

Koruma altındaki çocukların istismar edildiği veya istismar riskiyle karşı karşıya kaldığı vakalar dikkate alındığında, bu alanın daha cesur ve eleştirel bir dille değerlendirilmesi gerekirdi. Bu vakaların üstü örtülerek ya da genelleştirilmiş ifadelerle geçirtilerek ele alınması, hem mağdur çocukların adalet talebini zayıflatmakta hem de benzer ihlallerin tekrarını önleyecek kurumsal derslerin çıkarılmasını engellemektedir.

Türkiye’de çocukların erken yaşta çalışma hayatına sürüklenmesi, iş kazalarında hayatlarını kaybetmesi ve eğitimden kopması, çocuğa yönelik yapısal ihlallerin başında gelmektedir. Yoksulluk, güvencesiz çalışma ve eğitimden kopuş; çocukları istismara, suça ve ölüme açık hale getiren temel yapısal nedenlerdir.

Buna rağmen çocuk işçiliği ve özellikle Mesleki Eğitim Merkezleri (MESEM) uygulamaları raporda sınırlı ve yüzeysel biçimde ele alınmıştır. Çocukların ekonomik sömürüye açık hale gelmesinin istismar zincirini nasıl beslediği bütüncül biçimde değerlendirilmemiştir. Çocuk işçiliği, ekonomik bir tercih değil, ağır bir çocuk hakkı ihhalidir. Bu bakış açısının rapora güçlü biçimde yansıtılmaması önemli bir eksikliklerdir.

Çocukların yaşam hakkını ilgilendiren, geri dönüşü olmayan sonuçlar doğuran bu alanda hazırlanan bir meclis araştırması raporunun dili; uyarıcı, bağlayıcı ve sorumluluk yükleyici olmalıdır. Ancak raporun genel dili, yürütme organını zorlayan değil, çoğu zaman idareyi koruyan ve yumuşatan bir yaklaşım sergilemektedir.

Çocuğa yönelik şiddet, ihmal ve istismar; bireysel vakalarla açıklanamayacak kadar derin, yaygın ve sistemsel bir sorundur. Bu sorunla mücadele, yalnızca farkındalık çağrılılarıyla değil; hesap soran, cezasızlığı reddeden ve devleti yöneten yürütmeyi açık sorumluluk altına alan politikalarla mümkündür.

Kurumlar, yasalar ve politikalar çocukları yeterince koruyamamaktadır. Bu sorunu uzun soluklu ve net düzenlemelerle, yaygın eğitimle ve güçlü kurumlarla çözmek icap etmektedir.

Bu gerekçelerle, komisyon raporu; iyi niyetli tespitler ve öneriler içermekle birlikte, çocukların üstün yararını tam anlamıyla güvence altına alacak, bağlayıcı ve dönüştürücü bir belge niteliği taşımadığı kanaatiyle İYİ Parti olarak; komisyonun kurulmasına neden olan somut vakalar üzerinden ilgili kurumların nerede ve nasıl başarısız olduğuna dair açık bir yüzleşme sunamadığını özellikle vurguluyor, çocukların yaşam hakkını merkeze alan, unutmaya değil hatırlamaya, susturmaya değil hesap sormaya dayalı bir yaklaşımın rapora yansıtılmadığını belirtiyor ve tüm bu nedenlerle komisyon raporuna muhalefet şerhi koyuyoruz.

Şenol SUNAT
Manisa Milletvekili

DENİZLİ MİLLETVEKİLİ SEMA SİLKİN ÜN'ÜN MUHALEFET ŞERHİ

YENİ YOL GRUBU MUHALEFET ŞERHİ

09.01.2026

Çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması; yalnızca belirli bir kamu politikasının ya da idari bir düzenlemenin konusu değil, bir ülkenin hukuk devleti niteliğinin, sosyal adalet anlayışının ve gelecek tasavvurunun en temel göstergelerinden biridir. Çocukların akıl, ruh ve beden sağlıklarının güvence altına alınması; devletin, uluslararası sözleşmelerden, anayasal ilkelerden ve evrensel insan hakları normlarından kaynaklanan asli ve devredilemez bir yükümlülüğüdür. Bu yükümlülük, dönemsel hassasiyetlere, siyasi tercihlere ya da idari kolaylıklara göre şekillendirilebilecek bir alan olmayıp; süreklilik, bütüncülük ve hesap verebilirlik gerektiren yapısal bir sorumluluk alanını ifade etmektedir.

Bu çerçevede, Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”nun oluşturulması, çocuklara yönelik ağır hak ihlallerinin Meclis gündeminde ele alınması bakımından önemli bir imkân sunmuştur. Ancak bu imkânın, yalnızca sorunun varlığını yeniden tespit eden, istatistiki verileri derleyen ve önceki raporlarda da dile getirilmiş genel tespitleri tekrar eden bir çalışmayla sınırlı kalması; Meclis’in denetim, yönlendirme ve dönüştürücü politika üretme sorumluluğu açısından ciddi bir eksiklik ortaya koymaktadır.

Zira çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar olgusu, Türkiye’de ilk kez karşılaşılan bir sorun değildir. Aksine, farklı yasama dönemlerinde kurulan çok sayıda Meclis Araştırması Komisyonu, bu alandaki yapısal sorunları defalarca tespit etmiş; benzer başlıklar altında benzer risk alanlarına işaret etmiştir. Buna rağmen, çocukların korunmasına ilişkin politikaların sahada neden etkili olamadığı, alınan kararların neden kalıcı sonuçlar üretmediği ve çocukların neden hâlâ sistematik biçimde korunamadığı soruları, bu Komisyon çalışmasında da yeterince yanıtlanmamıştır. Bu durum, çocuklara yönelik hak ihlallerinin münferit olaylar değil, süreklilik arz eden ve kamusal sorumluluk alanında çözümlenmesi gereken yapısal bir sorun olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Hazırlanan taslak rapor; hacmi, kapsadığı konu başlıkları ve derlediği veriler itibarıyla önemli bir arşiv niteliği taşısa da, raporun genel yaklaşımı incelendiğinde, çocukların yaşamışlıklarını ve sahadaki gerçekliği merkeze alan dönüştürücü bir perspektif sunmakta

yetersiz kaldığı görülmektedir. Nicel göstergelere dayalı bir anlatımın ağırlık kazanması; çocukların maruz kaldığı şiddetin, ihmalin ve istismarın görünmeyen, sessiz ve çoğu zaman kayıt dışı kalan boyutlarını arka planda bırakmıştır. Oysa çocukların yaşadığı her bir ihlal, yalnızca bir sayıdan ya da istatistiksel bir veriden ibaret değildir; her vaka, geri dönüşü zor travmalarla, kesintiye uğrayan yaşamlarla ve kuşaklar arası etkilere sahip derin toplumsal sonuçlarla ilişkilidir.

Bu muhalefet şerhi; söz konusu taslak raporun içeriğine yönelik teknik bir itirazın ötesinde, Komisyonun çalışma yöntemine, temsil yapısına, katılımcı mekanizmalarına ve raporun siyasal sorumluluğu ele alış biçimine ilişkin kapsamlı bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Çocukların korunması gibi geniş toplumsal mutabakat gerektiren bir alanda, sınırlı temsile dayalı bir komisyon yapısının, bütüncül ve güvenilir sonuçlar üretme kapasitesinin zayıfladığı değerlendirilmektedir. Bunun yanı sıra, Komisyon çalışmalarında yaşanan planlama ve koordinasyon sorunları, milletvekillerinin ve ilgili aktörlerin sürece etkin katılımını güçleştirmiş; bu durum Meclis’in araştırma ve denetim işlevinin etkinliğini sınırlamıştır. Çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın yapısal nedenlerini ve sürekliliğini tartışmak yerine, büyük ölçüde mevcut durumun betimlenmesiyle yetinildiği; tespit edilen sorunlarla önerilen politika araçları arasında belirgin bir uyumsuzluk bulunduğu görülmektedir. Önerilerin çoğunlukla genel, takvimsiz ve bağlayıcılıktan uzak bir çerçevede sunulması, raporun uygulamaya dönük bir yol haritası ortaya koymasını zorlaştırmaktadır.

Öte yandan, çocukların korunmasına ilişkin asli sorumluluğun devlete ait olduğu gerçeği, raporun bütününde yeterince görünür kılınmamış; denetim, hesap verebilirlik ve cezasızlık gibi başlıklar siyasal sorumluluk bağlamında ele alınmamıştır. Veri üretimi ve şeffaflık alanındaki yapısal sorunlar ise, kamusal denetimi zayıflatan bir tercih olarak değil, teknik bir eksiklik düzeyinde değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak bu muhalefet şerhi; çocukların üstün yararını esas alan, bağlayıcı, izlenebilir ve hesap verebilir politikaların geliştirilmesi gereğine dikkat çekmektedir. Amaç; Meclis Araştırması raporlarının tekrar eden tespitler üretmekle sınırlı kalmadığı, somut sonuçlar doğuran bir denetim ve politika üretim aracına dönüşmesine katkı sunmaktır.

1. KOMİSYONUN ÇALIŞMASI İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİMİZ

1.1. Siyasi Temsil ve Komisyon Çalışmalarına Etkileri

Komisyonumuzun ele aldığı konu; çocukların her türlü şiddet, ihmal ve istismardan korunması gibi toplumun tamamını ilgilendiren, kamu vicdanını derinden etkileyen, gerek geleneksel gerekse dijital medyada yoğun biçimde tartışılan ve yapısal sorunları bünyesinde barındıran son derece hassas bir alandır. Böylesine hayati bir meselenin, siyasi görüş farklılıklarının ötesinde, geniş bir uzlaşa ve kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması beklenirken; Komisyon Başkanlık Divanı'nın oluşturulması sürecinde muhalefet partilerinin temsiline yönelik taleplerin dikkate alınmadığı görülmüştür.

Başkanlık Divanı, geçmişte kadına yönelik şiddetle ilgili kurulan Meclis Araştırması Komisyonu'nda da benzer şekilde yaşandığı üzere, göstermelik bir seçim sonucunda yalnızca iktidar partisi ve ittifak ortağı milletvekillerinden oluşturulmuştur. Oysa bu Komisyon da TBMM'de grubu bulunan siyasi partilerin ortak iradesiyle ve uzlaşa temelinde kurulmuştur. Kuruluş sürecinde sergilenen bu uzlaşa anlayışının, Komisyonun yönetim yapısına yansıtılmamış olması; Komisyon çalışmalarının niteliğini ve güvenilirliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Siyasi temsil dengesizliği; Komisyon sürecinde dinlenmesi talep edilen bazı uzman, sivil toplum temsilcisi ve saha deneyimine sahip kişilerin çağırılmaması, belirli tanıkların dinlenmesine ilişkin taleplerin karşılıksız kalması ve ihtiyaç duyulan bazı bilgi ve belgelerin temininde yaşanan güçlükler şeklinde somutlaşmıştır. Bu durum, Komisyon çalışmalarının büyük ölçüde ilgili kamu idareleri ve Bakanlıkların sunduğu çerçeveye sınırlı kalmasına neden olmuş; çocukların maruz kaldığı şiddet, ihmal ve istismarın çok boyutlu ve yapısal yönlerinin yeterince tartışılmasını engellemiştir.

Sonuç olarak, siyasi temsil açısından kapsayıcı olmayan bir komisyon yapısı; hem farklı bakış açılarının sürece dahil edilmesini sınırlandırmış hem de Komisyonun çocukların üstün yararını esas alan, bağımsız ve bütüncül bir değerlendirme ortaya koymasını zorlaştırmıştır. Çalışmalar büyük ölçüde ilgili Bakanlıkların yönlendirmesi doğrultusunda şekillenmiştir.

1.2. Komisyon Çalışmalarında Katılımın Engellenmesi ve Koordinasyon Eksikliği

Komisyon çalışmaları süresince, birçok milletvekili tarafından defalarca dile getirilen uyarılara rağmen, toplantı takvimine ilişkin gerekli düzenlemeler yapılmamıştır. Özellikle aynı zaman dilimlerine denk gelecek şekilde planlanan farklı Meclis Araştırması Komisyonu

toplantıları, Komisyon üyelerinin çalışmalara düzenli ve sağlıklı biçimde katılımını ciddi ölçüde zorlaştırmıştır.

Nitekim “Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” toplantıları; sıklıkla “Bazı Özel Sağlık Kuruluşlarında Yaşanan Bebek Ölümünün Tüm Yönleriyle Araştırılması, Özel Sağlık Kuruluşlarının Yenidoğan, Çocuk, Engelli ve Yaşlılarla İlgili Bakım Servislerindeki Uygulamalarının ve Mevzuatın İncelenerek Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” ve “Kadınların Her Türlü Şiddet ve Ayrımcılığa Maruz Kalmalarının Önlenerek Bu Alandaki Mevcut Düzenlemelerin Gözden Geçirilmesi ve Alınması Gereken Ek Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu” ile eş zamanlı olarak planlanmıştır.

Bu durum, özellikle kadın, çocuk ve sağlık politikaları alanlarında uzmanlaşmış veya bu alanlarda aktif olarak görev alan milletvekillerinin aynı anda birden fazla komisyon çalışmasına etkin biçimde katılımını fiilen imkânsız hale getirmiştir. Konuya ilişkin olarak Komisyon üyeleri tarafından yapılan uyarılara ve çözüm önerilerine rağmen, etkin bir koordinasyon sağlanamamış; toplantı takvimlerindeki çakışmaların giderilmesine yönelik herhangi bir uzlaşma veya planlama revizyonu yapılmamıştır.

Çocukların korunması gibi hayati bir konuda yürütülen Meclis Araştırması çalışmalarının, böylesi planlama ve koordinasyon eksiklikleri nedeniyle sınırlı katılımı sürdürülmesi; Komisyonun çok disiplinli, kapsayıcı ve derinlikli bir değerlendirme yapmasını zorlaştırmış, TBMM’nin denetim ve araştırma fonksiyonunun etkinliğine gölge düşürmüştür.

1.3. Komisyon Katılımcı Yapısına İlişkin Değerlendirme

Komisyon çalışmaları kapsamında dinlenen kamu kurumları ve ilgili kuruluşların sundukları bilgiler, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar alanında yürütülen mevcut uygulamaların genel çerçevesini görmemize imkân sağlamıştır. Bununla birlikte, bu sunumların büyük ölçüde resmî kurum temsilcileri tarafından yapılmış olması; özellikle çocukların korunmasına yönelik alınması gereken tedbirlerin neden etkili biçimde hayata geçirilemediği ve mevcut politikaların sahada neden karşılık bulamadığına ilişkin değerlendirmelerin sınırlı kalmasına yol açmıştır. Kamu görevlisi sıfatıyla yapılan bu açıklamalar, çoğu zaman temkinli bir dil kullanılması nedeniyle, sorunların yapısal boyutlarını görünür kılmakta yetersiz kalmıştır.

Bu çerçevede, çocuk alanında sahaya dayalı çalışma yürüten ve kamu idaresinden bağımsız biçimde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının, komisyon çalışmalarına daha etkin biçimde dahil edilmesi gerektiği açıktır. Bu tür aktörlerin, hem çocuklarla ve ailelerle doğrudan temas hâlinde olmaları hem de uygulamadaki aksaklıklara ilişkin daha eleştirel bir perspektif sunabilmeleri, komisyon çalışmalarının derinliğini artırabilecek niteliktedir. Mevzuatı hazırlayan ve uygulayan kurumların sunduğu, kayıt altındaki ve büyük ölçüde bilinen bilgilerin ötesine geçilebilmesi; ancak sahada karşılaşılan gerçek sorunların, filtrelenmeden ve çoğulcu bir biçimde rapora yansıtılmasıyla mümkün olacaktır.

Bu bağlamda hazırlanan taslak rapor, hacmi ve içerdiği veriler itibarıyla çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar alanında kapsamlı bir bilgi derlemesi sunmaktadır. Ancak raporun genel yaklaşımı; önceki dönem Meclis Araştırması Komisyonu raporlarında da görüldüğü üzere, ağırlıklı olarak istatistiki veriler ve mevcut durum tespitleriyle sınırlı kalmış; sahada çocuklarla doğrudan çalışan kişi ve kurumların, politikaların neden etkisiz kaldığına ve çocukların neden korunamadığına ilişkin değerlendirmelerine yeterince yer verilmemiştir. Bu durum, raporun çocukların üstün yararını esas alan yeni ve dönüştürücü bir politika çerçevesi üretmesini güçleştirmektedir.

1.4. İstatistik Merkezli Yaklaşımın Çocukların Yaşanmışlıklarını Gölgede Bırakması

Bu Komisyon tarafından hazırlanan ve kapsamı itibarıyla oldukça geniş tutulan taslak rapor, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar alanında bugüne kadar üretilmiş bilgi ve verileri bir araya getiren hacimli bir çalışma niteliği taşımaktadır. Akademik çevreler, politika yapıcılar ve uygulayıcılar açısından başvurulabilecek bir arşiv oluşturma iddiası barındırsa da, raporun bütününe bakıldığında, çocukların yaşadığı ağır hak ihlallerini anlamaya yönelik derinlikli bir analizden ziyade, mevcut durumun betimlenmesiyle yetinildiği görülmektedir.

Çalışmanın merkezine ağırlıklı olarak nicel göstergelerin yerleştirilmesi; çocuklara yönelik şiddetin çok boyutlu, karmaşık ve çoğu zaman görünmez kalan yönlerinin arka planda kalmasına yol açmıştır. Bu yaklaşım, raporu bir tespit belgesi olmaktan öteye taşıyacak; sahadaki gerçekliğe, deneyime ve yaşanmışlığa dayalı değerlendirmelerin yeterince görünür kılınamaması sonucunu doğurmuştur.

Özellikle istismar, ihmal ve şiddet vakalarında ilk temas noktası olan; çocuklarla birebir çalışan kolluk görevlilerinin, sağlık personelinin, sosyal hizmet uzmanlarının, öğretmenlerin ve psikososyal destek sunan meslek gruplarının sahadaki deneyimlerinin, rapora büyük

ölçüde yansıtılmadığı görülmektedir. Bu kişilerin katkıları çoğunlukla kurumlarının kamuoyuna açık kaynaklarında yer alan istatistiki bilgiler ve genel tespitlerle sınırlı kalmıştır. Oysa söz konusu alan çalışanlarının doğrudan aktarımları; çocukların maruz kaldıkları şiddetin biçimini, sürekliliğini, görünmeyen boyutlarını ve çocukların ruhsal, sosyal ve gelişimsel etkilenmelerini anlamak açısından son derece değerlidir.

Zira çocuklara yönelik her bir şiddet, ihmal ya da istismar vakası kendi bağlamı içinde ele alınması gereken özgül bir süreçtir. Hiçbir çocuğun yaşadığı travma yalnızca sayısal verilerle ifade edilemez; hiçbir vaka istatistiksel bir kalem olarak değerlendirilemez. Sahaya dayalı bu niteliksel aktarım eksikliği, çocuklara yönelik şiddetin uygulamada nasıl tezahür ettiğine ilişkin önemli bir bilgi kaynağının göz ardı edilmesine yol açmış; bu durum da taslak raporun çocukların gerçek yaşam deneyimlerini ve ihtiyaçlarını bütüncül biçimde yansıtmasını sınırlamıştır.

1.5. Yeterli Saha Ziyareti Yapılamaması

Komisyon çalışmaları boyunca ağırlıklı olarak Ankara merkezli toplantılar ve kurum sunumlarıyla ilerlenmiş, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın sahadaki karşılığı doğrudan görmemizi sağlayacak yeterli sayıda saha ziyareti gerçekleştirilememiştir. Komisyon üyesi olarak, çocuk izlem merkezleri, sosyal hizmet kuruluşları, çocuk evleri, adli birimler ve sivil toplum örgütlerinin yerinde ziyaret edilmesinin; sorunların yalnızca mevzuat ve istatistikler üzerinden değil, uygulamadaki aksaklıklar üzerinden de değerlendirilmesi açısından gerekli olduğu kanaatindeyiz. Sahada karşılaşılan uygulama farklılıkları, personel yetersizlikleri ve kurumsal tikanıklıklar yeterince gözlemlenmeden hazırlanan bir raporun, güçlü ve gerçekçi politika önerileri üretmesi mümkün değildir. Bu yönüyle, saha temaslarının sınırlı kalması, Komisyon çalışmalarının önemli bir eksikliği olarak değerlendirilmelidir.

2. RAPORA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİMİZ

2.1. Geçmiş Yasama Dönemlerinde Kurulan İlgili Araştırma Komisyonlarının ve Tarihsel Birikiminin Aktarılamaması

Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde, çocuklara yönelik şiddet ve istismarın önlenmesine ilişkin olarak daha önce de çeşitli dönemlerde Meclis Araştırması Komisyonları kurulmuştur. Nitekim 26. Dönemde **“Başta Cinsel İstismar Olmak Üzere Çocuklara Yönelik Her Türlü İstismar Olaylarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu”** kurulmuş ve kapsamlı

bir rapor hazırlanmıştır. 27. Dönemde ise “**Altı Yaşındaki Bir Kız Çocuğunun Evlilik Adı Altında Cinsel İstismara Maruz Bırakılması Olayının Araştırılarak Benzer Olayların Yaşanmaması ve Her Türlü Çocuk İstismarının Önlenmesi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu**” çalışmalar yürütmüş ve raporunu hazırlamış fakat, söz konusu rapor **TBMM tarafından basılarak yayımlanmamış**, dolayısıyla kamuoyuyla paylaşılmamış ve **hukuki ve siyasi sonuç doğuracak şekilde işlem görmemiştir**. 28. Dönemde kurulan bu Komisyon da, benzer başlıklar altında çocukların korunmasına yönelik sorunları ele alma iddiasıyla çalışmalarını sürdürmüştür.

Bu durum, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın Meclis gündemine ilk kez gelmediğini; aksine uzun yıllardır farklı başlıklar altında tekrar eden araştırma süreçlerine konu edildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Dolayısıyla mevcut Komisyonun temel sorumluluğu, yalnızca yeni tespitler yapmak değil; önceki dönemlerde hazırlanan raporlarda yer alan tespit ve önerilerin ne ölçüde hayata geçirildiğini değerlendirmek, uygulanmayan düzenlemelerin nedenlerini ortaya koymak ve bu eksikliklere yönelik somut ve bağlayıcı öneriler geliştirmek olmalıdır.

Ancak Komisyon çalışmalarında, önceki dönem Meclis Araştırması raporlarının sistematik biçimde ele alındığı, bu raporlarda dile getirilen hususların hangilerinin uygulamaya geçtiği ya da hangilerinin çeşitli gerekçelerle hayata geçirilmediğinin bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutulduğu yönünde yeterli bir yaklaşım sergilenmemiştir. Bu eksiklik, Meclis Araştırması Komisyonlarının tekrar eden tespitler üretmekle yetinmesi, ancak çözüm üretme ve kamu politikalarının etkinliğini denetleme işlevini yeterince yerine getirememesi riskini beraberinde getirmektedir.

2.2. Tespit- Öneri Uyumsuzluğu

Raporda çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın nedenleri; kurumsal kapasite eksiklikleri, mevzuat boşlukları, denetim yetersizlikleri ve veri sorunları başlıkları altında ayrıntılı biçimde ele alınmış; **özellikle önleyici mekanizmaların zayıflığı ve kurumlar arası koordinasyon eksikliği** sıklıkla vurgulanmıştır. Ancak bu kapsamlı tespitlere rağmen, raporun öneriler bölümünde sunulan çözüm önerilerinin büyük ölçüde genel nitelikte kaldığı, temkinli bir idari dilin ötesine geçemediği görülmektedir. Önerilerde “**güçlendirilmesi**”, “**artırılması**”, “**iyileştirilmesi**” gibi ifadeler yer almakla birlikte, **bu adımların hangi kurum tarafından, hangi süre içerisinde, hangi bütçe kaynağıyla ve hangi yaptırımlarla**

hayata geçirileceğine ilişkin somut bir çerçeve sunulmamıştır. Bu durum, raporda ayrıntılı biçimde ortaya konulan sorunlarla, bu sorunların çözümüne yönelik politika önerileri arasında belirgin bir uyumsuzluk oluşmakta; raporun uygulamaya dönük ve bağlayıcı bir yol haritası sunma kapasitesini sınırlamaktadır.

2.3. Devletin ve İktidarın Sorumluluğunun Görünmezleştirilmesi

Raporda çocuklara yönelik ihmal ve istismarın çok boyutlu ve yaygın bir sorun olduğu kabul edilmekle birlikte, bu sorunun ortaya çıkmasında ve süreklilik kazanmasında **devletin ve yürütme organının sorumluluğu** açık ve bütüncül bir biçimde ele alınmamıştır. Çeşitli bölümlerde **denetim mekanizmalarının yetersizliği, kurumlar arası koordinasyon eksikliği ve uygulamada yaşanan aksaklıklara** değinilmesine rağmen, kamu otoritesinin bu alanlardaki ihmali ve etkin denetim görevini yerine getirmemesinin doğrudan bir siyasal sorumluluk meselesi olarak tartışılmadığı görülmektedir. Benzer şekilde, çocuklara yönelik şiddet ve istismar vakalarında cezasızlık algısının yaygınlaşmasına yol açan soruşturma ve **yargılama süreçlerindeki yapısal sorunlar raporda tespit düzeyinde kalmış**; bu durumun politika tercihleriyle ilişkisi kurulmamıştır. **Sorunun ağırlıklı olarak “toplumsal farkındalığın artırılması” ve “eğitim faaliyetlerinin yaygınlaştırılması” başlıkları altında ele alınması ise, çocukların korunmasına ilişkin asli yükümlülüğün bireylere ve topluma devredildiği, devletin koruma ve önleme sorumluluğunun ikincilleştirildiği bir yaklaşıma yansımaktadır.**

2.4. Veri ve Şeffaflık Sorunu

Raporda çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismara ilişkin sağlıklı ve düzenli veri üretiminde yaşanan sorunlara çeşitli bölümlerde değinilmekte; TÜİK, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Adalet Bakanlığı başta olmak üzere ilgili kurumların verilerinin güncelliği, bütünlüğü ve erişilebilirliği konusunda ciddi eksiklikler bulunduğu ifade edilmektedir. Ancak bu veri boşlukları, rapor genelinde ağırlıklı olarak teknik ve idari yetersizlikler çerçevesinde ele alınmış; veri üretmeme, paylaşmama ya da sınırlı paylaşma pratiğinin, kamusal denetimi ve hesap verebilirliği zayıflatan **bilinçli bir yönetim tercihi** olduğu yönünde açık bir değerlendirmeye yer verilmemiştir. Güncel, düzenli ve karşılaştırılabilir verilerin kamuoyuyla paylaşılmaması; çocuklara yönelik hak ihlallerinin gerçek boyutunun görünmez hâle gelmesine, politika üretim süreçlerinin denetlenememesine ve sorumluların tespit edilememesine yol açmaktadır. Bu yönüyle rapor, veri ve şeffaflık

sorununu yapısal ve siyasi bir mesele olarak ele almak yerine, teknik bir eksiklik düzeyinde değerlendirmekle yetinmektedir.

2.5. Çocuk Hakları Temelli Değil, Korumucu–Vesayetçi Dil

Raporda çocukların korunmasına yönelik politikalar ele alınırken, hâkim yaklaşımın büyük ölçüde koruyucu ve vesayetçi bir çerçevede şekillendiği; çocuğun bağımsız bir **hak öznesi** olarak konumlandırılmadığı görölmektedir. Çeşitli bölümlerde çocukların “korunması”, “zararlı ortamlardan uzak tutulması” ve “risklere karşı tedbir alınması” vurgulanmakla birlikte, çocuğun kendi yaşamına ilişkin süreçlere katılımı, görüşlerinin alınması ve karar mekanizmalarına dâhil edilmesi sınırlı biçimde ele alınmıştır. Özellikle çocukların şiddet, ihmal ve istismar durumlarında doğrudan başvurabilecekleri, erişilebilir ve güvenli başvuru yollarına ilişkin düzenlemeler raporda ikincil bir başlık olarak yer almakta; **bu mekanizmaların güçlendirilmesine yönelik somut öneriler geliştirilmemektedir**. Bu yaklaşım, Türkiye’nin taraf olduğu Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de yer alan katılım ve görüş bildirme hakkı ile tam uyumlu olmayan, çocuğu aktif bir özne olmaktan ziyade korunması gereken pasif bir unsur olarak ele alan bir anlayışı yansıtmaktadır.

2.6. Somut Mevzuat ve Bütçe Taahhüdü Olmaması

Raporda çocukların korunmasına yönelik mevzuatın gözden geçirilmesi ve uygulamanın güçlendirilmesi gerektiği yönünde çeşitli tespit ve önerilere yer verilmekle birlikte, bu önerilerin büyük ölçüde **muğlak, takvimsiz ve bağlayıcılıktan yoksun** olduğu görölmektedir. Mevzuat değişikliği ihtiyacı sıklıkla vurgulanmasına rağmen, hangi kanunlarda ne tür düzenlemelerin yapılacağı, bu düzenlemelerin hangi süre içerisinde hayata geçirileceği ve uygulamadan sorumlu kurumların hangileri olacağı açık biçimde ortaya konulmamıştır. Benzer şekilde, çocuk koruma sisteminin etkin işlemesi açısından kritik öneme sahip olan bütçe tahsisi, nitelikli insan kaynağı ihtiyacı ve kurumsal kapasitenin güçlendirilmesine ilişkin konular raporda ya hiç ele alınmamış ya da genel temenniler düzeyinde bırakılmıştır. Bu durum, raporda dile getirilen yapısal sorunların çözümünün somut politika araçlarıyla desteklenmediğini; çocukların üstün yararını esas alan sürdürülebilir bir çocuk koruma sisteminin inşası için gerekli mali ve idari iradenin açık biçimde ortaya konulmadığını göstermektedir.

2.7. Politika Önerilerinde Belirsizlik ve Sorumluluk Sorunu

Raporda çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesine ilişkin politika önerileri çeşitli başlıklar altında sıralanmış olmakla birlikte, bu önerilerin önemli bir bölümünün **uygulamaya dönük açık bir sorumluluk tanımı içermediği** görülmektedir. Politika setlerinde sıklıkla “ilgili kurumların iş birliği içinde hareket etmesi”, “çok paydaşlı mekanizmaların güçlendirilmesi” ve “eşgüdümün sağlanması” gibi ifadeler yer almakta; ancak bu süreçlerde hangi kurumun asli sorumluluğu üstleneceği, hangi kurumların denetim ve izleme görevini yürüteceği açık biçimde tanımlanmamaktadır. Bu belirsizlik, politika önerilerinin hayata geçirilmesini zorlaştırmakta ve başarısızlık durumunda hesap verebilirliği ortadan kaldırmaktadır. Raporda yer alan önerilerin büyük bölümünün, bağlayıcı yükümlülükler ve yaptırımlar içermeyen, sorumluluğu dağıtan ve zamanlama içermeyen bir çerçevede sunulması, çocuklara yönelik hak ihlallerinin önlenmesinde gerekli olan güçlü kamusal iradenin ortaya konulmadığını göstermektedir.

2.8. Literatür Derinliği ve Güncelliği

Raporda dikkat çeken bir diğer husus, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar gibi çok boyutlu ve yapısal bir sorunun ele alınmasına rağmen, çalışmanın kuramsal ve ampirik literatür bölümünün oldukça sınırlı tutulmuş olmasıdır. TBMM bünyesinde daha önce hazırlanan Meclis Araştırması Komisyonu raporları incelendiğinde, alan yazına geniş yer verilmesi; kavramsal çerçevenin, tarihsel arka planın, ilgili bakanlıkların sorumluluk alanları ile güncel verilerinin ve ulusal–uluslararası araştırmaların ayrıntılı biçimde ele alınması, raporun politika üretme kapasitesini güçlendiren temel unsurlardan biri olmuştur. Buna karşılık, çocuklara yönelik hak ihlallerini konu alan mevcut raporda, literatürün sınırlı tutulması; sorunun yapısal nedenlerinin, kuşaklar arası etkilerinin ve uzun vadeli toplumsal sonuçlarının yeterince derinlikli biçimde tartışılmasına yol açmaktadır. Bu durum, raporun öneriler bölümünde görülen genel ve temkinli yaklaşımın arka planını da açıklamakta; güçlü, kanıta dayalı ve karşılaştırmalı politika önerileri geliştirilmesini zorlaştırmaktadır.

2.9. Süreklilik ve Etkinlik Açısından Kalıcı İzleme Komisyonu Gerekliği

Raporda çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarın önlenmesine ilişkin politika ve uygulamaların sürekliliğinin sağlanması amacıyla izleme ve değerlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi gerektiği çeşitli bölümlerde ifade edilmekle birlikte, bu ihtiyacın kurumsal ve kalıcı bir yapıyla nasıl karşılanacağı açık biçimde ortaya konulmamıştır. Komisyonun görev

süresinin sona ermesiyle birlikte, raporda yer alan tespit ve önerilerin uygulanıp uygulanmadığının düzenli olarak izlenmesine, sonuçlarının değerlendirilmesine ve kamuoyuyla paylaşılmasına yönelik bağlayıcı bir mekanizma öngörülmemektedir. Bu durum, çocuklara yönelik hak ihlallerinin yapısal ve süreklilik arz eden niteliği karşısında, geçici nitelikteki komisyon çalışmalarının tek başına yeterli olmadığını göstermektedir. Bu nedenle, çocukların korunmasına ilişkin politikaların etkinliğini ve sürekliliğini güvence altına alacak, düzenli raporlama yapacak ve yürütmeyi denetleme yetkisine sahip **kalıcı bir Meclis izleme komisyonunun** oluşturulması, raporda tespit edilen sorunların kalıcı biçimde ele alınabilmesi açısından zorunlu görülmektedir.

2.10. Komisyona Katılan Uzmanlar ve Kurum Temsilcileri Tarafından Dile Getirilmesine Rağmen Öneriler Bölümüne Somut Teklif Olarak Yansıtılmayan Hususlar

Komisyon toplantılarında uzmanlar ve kurum temsilcileri tarafından dile getirilen, ancak raporun öneriler kısmında yer verilmeyen önemli politika önerilerinden bazıları aşağıda özetlenmektedir:

- Çocukların yoğun olarak bulunduğu eğitim, bakım, barınma ve sosyal alanlarda; cinsel istismar, uyuşturucu ve benzeri ağır suçlardan haklarında soruşturma veya kovuşturma devam eden ya da bu suçlardan hüküm giymiş kişilerin çalıştırılmasını açık biçimde yasaklayan bağlayıcı bir mevzuat düzenlemesinin yapılmasının, çocukların korunması açısından önemli bir önleyici tedbir olacağı
- Çocukların alkol ve bağımlılık yapıcı maddelerden korunması kapsamında; uçucu maddeler (çakmak gazı, tiner, kimyasal yapıştırıcılar vb.) için hâlihazırda Türk Ceza Kanunu’nun 194. maddesi uyarınca adli işlem yapılabildiği, buna karşılık çocuklara alkol satışı yapanlar hakkında çoğunlukla yalnızca idari yaptırımlar uygulandığı belirtilmiştir. Çocuğun sağlığının tehlikeye sokulması hâllerinde alkol satışı bakımından da adli yaptırım öngören bir düzenleme yapılmasının, caydırıcılığı artıracığı,
- Özellikle çocuklara karşı işlenen suçlarda mükerrer suçlulara ilişkin mevcut infaz ve denetim rejiminin yetersiz olduğu, çok sayıda suçu tekrar eden kişilerin toplum içinde serbestçe dolaşmasının ciddi bir güvenlik riski olduğu ifade edilmiştir. Bu kapsamda, çocuklara yönelik cinsel istismar başta olmak üzere ağır suçları çok sayıda tekrar eden failler için daha ağır ve toplumdan izole edici düzenlemelerin mevzuata eklenmesi gerektiği,

- Dijital ortamda çocukların maruz kaldığı risklerin artması karşısında, 18 yaş altı çocukların çevrim içi ortamda korunmasına yönelik müstakil bir “Çocukların Çevrim İçi Güvenliği Kanunu” çıkarılması ya da mevcut Siber Güvenlik Kanunu’na çocuk odaklı kapsamlı düzenlemeler eklenmesi,
- Kolluk ve idari birimler tarafından paylaşılan çocuklara ilişkin istatistiklerde, çoğu zaman yalnızca mutlak sayıların yer aldığı; oran, karşılaştırma ve zaman serisi bilgilerinin bulunmaması nedeniyle, alınan tedbirlerin etkinliğinin ölçülemediği ve politikaların sonuçlarının değerlendirilemediği,
- Okullarda ve okul çevrelerinde güvenliği artırmak amacıyla planlanan kamera ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (KGYS) uygulamalarında, 2019 yılı için belirlenen hedeflerin gerisinde kalındığı; özellikle büyükşehirlerde veri eksikliği ve uygulama farklılıklarının devam ettiği,
- Çocuk vakalarında görev alan kolluk birimleri arasında (polis–jandarma) yetkinlik, eğitim ve uygulama birliği sağlanamadığı, bu durumun çocukların korunmasında bölgesel eşitsizliklere yol açtığı belirtilmiş; kolluk personeline yönelik standart ve zorunlu çocuk odaklı eğitimlerin gerekliliği,
- Adli sicil kaydı bulunan kişilerin okul servisi şoförlüğü ve benzeri çocuklarla doğrudan temas gerektiren görevlerde çalıştırılmasını engelleyen mevcut mevzuatın, istisnasız ve tavizsiz biçimde uygulanması gerektiği,
- Çocuk istismarı davalarında yargı süreçlerinin uzunluğunun mağduriyetleri artırdığına dikkat çekilerek, özellikle Yargıtay aşamasında çocuklara karşı işlenen suçlara özgü hızlandırılmış bir inceleme mekanizmasının kurulması,
- Çocukların yoğun olarak bulunduğu okul, yurt, kurs, bakım evi ile vakıf ve dernekler tarafından yürütülen tüm faaliyetlerde; çocukların güvenliğini önceleyen bir yaklaşım çerçevesinde periyodik ve habersiz denetimlerin artırılması, bu denetimlerin düzenli aralıklarla ve standart kriterler doğrultusunda yapılmasının mevzuatla güvence altına alınması gerektiği,
- Çocuklara karşı işlenen suçların niteliği ve bu suçların mağdurlar üzerindeki derin etkileri dikkate alındığında; bu alanda görev yapan savcı ve hâkimlerin özel bilgi, deneyim ve duyarlılık gerektiren bir uzmanlığa sahip olması zorunludur. Bu nedenle, çocuklara karşı suçlara bakmakla görevli uzmanlaşmış çocuk savcılıkları ve mahkemelerinin kurulması, bu birimlerde görev alacak savcı ve hâkimler için çocuk hukuku, çocuk psikolojisi ve travma odaklı adalet alanlarında zorunlu uzmanlık ve

sertifikasyon süreçlerinin mevzuatla güvence altına alınması gerektiği komisyon toplantılarında ifade edilmiştir.

Komisyon toplantılarında dile getirilen bu öneriler, çocukların korunmasına yönelik açık risk alanlarını doğrudan hedef almasına rağmen, taslak raporun öneriler bölümüne yansıtılmamıştır. Oysa bu başlıklar, ertelenebilir tercihler değil; devletin çocukları koruma yükümlülüğünün zorunlu unsurlarıdır. Bu eksiklik, Komisyon çalışmalarında ortaya çıkan bilgi ve deneyimin bağlayıcı politikalara dönüştürülemediğini göstermektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismar; münferit vakalarla açıklanamayacak, yalnızca iyi niyetli temennilerle çözülemeyecek kadar ağır ve süreklilik arz eden bir hak ihlali alanıdır. Bu nedenle Meclis Araştırması Komisyonlarının temel işlevi, mevcut durumu yeniden tarif etmekten ziyade, çocukların neden hâlâ korunamadığını açık biçimde ortaya koymak ve bu sorumluluğun kimlere ait olduğunu görünür kılmaktır.

Bu muhalefet şerhi; hazırlanan taslak raporun, kapsamlı bir veri derlemesi sunmasına rağmen, siyasal sorumluluğu yeterince tartışmaktan, bağlayıcı ve izlenebilir politika önerileri geliştirmekten uzak kaldığını ortaya koymaktadır. Çocukların üstün yararı adına üretilen her metnin, devletin koruma yükümlülüğünü açıkça tanımlaması; yetki, sorumluluk ve denetim mekanizmalarını netleştirmesi zorunludur. Çocukların yaşamı, güvenliği ve geleceği; rapor sayfalarında temkinli bir dille ertelenebilecek bir mesele değildir. Bu nedenle çocukları koruyamayan bir sistemin, yalnızca tespit edilmesi değil, dönüştürülmesi gerekmektedir.

Yukarıda sıralanan tespit ve eleştirilerin ötesinde, çocuklara yönelik şiddet, ihmal ve istismarla mücadelede etkili ve sürdürülebilir sonuçlar üretilebilmesi için, raporda yeterince ele alınmadığı değerlendirilen bazı yapısal başlıklara da dikkat çekilmesi gerekmektedir. Öncelikle, çocuk koruma sisteminin yalnızca kriz anlarına odaklanan tepkisel bir yapıda değil, erken uyarı ve risk taraması esaslı bir önleme modeliyle yeniden kurgulanması zorunludur. Aile hekimliği, okul rehberlik servisleri ve sosyal hizmet birimleri arasında düzenli veri paylaşımına dayanan, çocuğun risk göstergelerini erken aşamada tespit edebilecek entegre bir izleme mekanizmasının oluşturulması, müdahalelerin gecikmesini önleyecek temel bir adım olacaktır. Bunun yanı sıra, çocuklara yönelik ihmal ve istismar vakalarında görev alan kamu personelinin yalnızca hizmet içi eğitimlerle değil, mesleki yeterlilik ve etik sorumluluk açısından düzenli ve bağımsız değerlendirmelere tabi tutulması gerekmektedir. Mevcut raporda bu alan, büyük ölçüde iyi uygulama temennileriyle sınırlı kalmıştır.

Ayrıca, çocuklara yönelik şiddet ve istismar vakalarında yalnızca fail odaklı bir yaklaşımın yeterli olmadığı; mağdur çocukların uzun vadeli psikososyal, eğitsel ve ekonomik destek mekanizmalarına erişiminin güvence altına alınması gerektiği açıktır. Çocuğun adli sürecin tamamlanmasının ardından da izlenmesini ve desteklenmesini sağlayacak, kamu güvenceli ve süreklilik arz eden bir rehabilitasyon modelinin oluşturulması, çocuğun üstün yararı ilkesinin somut bir gereğidir. Meselenin çözümünde önleme–erken tespit–etkili müdahale–iyileştirme zincirinin sağlıklı işleyişini sağlamak yatmaktadır.

Dr. Sema SİLKİN ÜN
Denizli Milletvekili

KAYNAKÇA

- 11 Aralık 2024 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.
19 Mart 2025 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.
26 Şubat 2025 ve 19 Mart 2025 tarihli Dinleme Tutanakları, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.
4 Aralık 2012 tarihli ve 28254 sayılı Resmî Gazete, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120404-7.htm>
Adalet Bakanlığı tarafından Komisyona sunulan 13.03.2025 tarihli ve E-44633215-805.01-25/577 sayılı cevabi yazısı
Adalet Bakanlığının 19.02.2025 tarihli Çocukların Her Türlü Şiddet, İhmal ve İstismardan Korunarak Akıl, Ruh ve Beden Sağlıklarının Gelişimi İçin Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Sunumu.
Adalet Sistemi İçindeki Çocuklara Yaklaşım Kılavuzu, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2024.
Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, TÜİK, 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuc-lari-2024-53783> (Erişim Tarihi: 22.05.2025)
Aile ve Sosyal hizmetler Bakanlığı Aylık İstatistik Bülteni 2024 Aralık, <https://aile.gov.tr/sgbd/istatistik-sayfaları/aylik-istatistik-bulteni/>
Ajisafe, L. B., Ohaeri, B., Ojo, I. O., & Babarimisa, O. (2023). Child abuse: a significant contemporary community problem. *Nternational Journal of Public Health Pharmacy and Pharmacology*, 8(1), 18–26. <https://doi.org/10.37745/ijphpp.15/vol8n11826>
Aksu, B. N. (2022). Çocuk İhmal ve İstismarı ile İlgili Haberlerin İçerik Analizi.
Ali, S., Haykal, H. A., & Youssef, E. Y. M. (2021). Child Sexual Abuse and the Internet—A Systematic Review. *Human Arenas*, 6(2), 404–421. <https://doi.org/10.1007/s42087-021-00228-9>
Barry, M. J., Nicholson, W. K., Silverstein, M., Chelmon, D., Coker, T. R., Davis, E. M., ... & US Preventive Services Task Force. (2024). Primary care interventions to prevent child maltreatment: US preventive services task force recommendation statement. *JAMA*, 331(11).
Başer, E., & Söğütöler, T. (2023). Değişen İzleme Eğilimleri Çerçevesinde Dijital Platformlar ve İçerik Reklamları Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (41), <https://doi.org/10.31123/akil.1303391>.
Beilmann, M., Opermann, S., Kalmus, V., Vissenberg, J., & Pedaste, M. (2023). The role of school-home communication in supporting the development of children's and adolescents' digital skills, and the changes brought by COVID-19. *Journal of Media Literacy Education*, 15(1), <https://doi.org/10.23860/jmle-2023-15-1-1>
Bryce, I., & Glasby, K. (2020). Child sexual abuse in the context of disability. In *Child Sexual Abuse*. Academic Press.
Burge, L. R., Louis, P. T., & Giardino, A. P. (2019). Neglect and failure to thrive. In *A practical guide to the evaluation of child physical abuse and neglect*. Cham: Springer International Publishing.
Child Welfare Information Gateway. (2018). *The Risk and Prevention of Maltreatment of Children with Disabilities*.
Conti, M. G., Del Parco, F., Pulcinelli, F. M., Mancino, E., Petrarca, L., Nenna, R., Di Mattia, G., Matera, L., La Regina, D. P., Bonci, E., Caruso, C., & Midulla, F. (2024). Sharenting: risks and awareness when parents publish sensitive content of their children on online platforms. *Research Square (Research Square)*. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-4270697/v1>
Crespi, I., & Hellsten, L. M. (2022). Cyberviolence and the digital experience: reflections on a problematic issue for youth. *International Review of Sociology*, 32(3), 391–399. <https://doi.org/10.1080/03906701.2022.2133404>
Danışmanlık Tedbiri Uygulamaları El Kitabı, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2023.

- De Carvalho Nascimento, T. (2024).). Abandono digital infantil e a responsabilidade parental: implicações ocasionadas pela negligência do dever de fiscalizar. *Revista Fisio&Terapia.*, 29(140), 07–08. <https://doi.org/10.69849/revistaft/ar10202411301307>
- De Castro, C. A., Carthy, A., & O'Reilly, I. (2022). An Ethical Discussion About the Responsibility for Protection of Minors in the Digital Environment: A state-of-the-art review. *Advances in Social Sciences Research Journal*, 9(5), 343–370. <https://doi.org/10.14738/assrj.95.12433>
- De Luca Picione, R., Martini, E., Corona, F., Falzarano, M. L., & Cicchella, S. (2022). Bullying and Cyber-Bullying. In *Advances in human and social.*
- Demirel, S. D. (2022). Medyanın Etik Sorumluluğu Bağlamında Çocuk Suçluluğu Haberleri Üzerine Bir İnceleme, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 1(2).
- Denisenkova, N., & Taruntaev, P. (2022). The role of an adult in a child's digital use. *Journal of Modern Foreign Psychology*, 11(2), <https://doi.org/10.17759/jmfp.2022110205>
- Deyneka, O. S., Dukhanina, L. N., & Maksimenko, A. A. (2020). Cyberbullying and victimization: a review of foreign publications. *Perspectives of Science and Education*, 47(5), 273–292. <https://doi.org/10.32744/pse.2020.5.19>
- Dong, M., Anda, R. F., Dube, S. R., Giles, W. H., & Felitti, V. J. (2003). The relationship of exposure to childhood sexual abuse to other forms of abuse, neglect, and household dysfunction during childhood. *Child abuse & neglect*, 27(6).
- Europol. (2023). Europol: Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2023. Computer Fraud & Security. <https://doi.org/10.2813/587536>
- Farrell, C. A., Flegler, E. W., Monuteaux, M. C., Wilson, C. R., Christian, C. W., & Lee, L. K. (2017). Community poverty and child abuse fatalities in the United States. *Pediatrics*, 139(5): e20161616. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1616>
- Faruk Koç & Figen Pash, *Çocuğa Yönelik İstismar ve İhmal Olaylarının Haberdeki Temsilinin Çocuk Hakları Bağlamında İncelenmesi, Toplum ve Sosyal Hizmet*, 2021, 32(1).
- Flaherty, A., Ghandour, S., Mirochnik, K., Lucaciu, A., Nassour, N., Kwon, J. Y., ... & Ashkani-Esfahani, S. (2025). Identifying Risk Factors of Children Who Suffered Physical Abuse: A Systematic Review. *JAAOS Global Research & Reviews*, 9(1), e24.
- Franqueira, V. N. L., Annor, J. A., & Kafali, O. (2022). Age Appropriate Design: Assessment of TikTok, Twitch, and YouTube Kids. *arXiv* (Cornell University). <https://doi.org/10.48550/arxiv.2208.02638>
- Friedman, E., & Billick, S. B. (2015). Unintentional child neglect: Literature review and observational study. *Psychiatric Quarterly*, 86.
- Goedhart, N. S., Verdonk, P., & Dedding, C. (2022). “Never good enough.” A situated understanding of the impact of digitalization on citizens living in a low socioeconomic position. *Policy & Internet*, 14(4), <https://doi.org/10.1002/poi3.315>
- Goswami, P., & Parekh, V. (2023). The impact of screen time on child and adolescent development: a review. *International Journal of Contemporary Pediatrics*, 10(7), <https://doi.org/10.18203/2349-3291.ijcp20231865>
- Grzelak, A. (2024). Managing blue light exposure: Impacts on sleep quality and circadian health. *Quality in Sport*, 25, <https://doi.org/10.12775/qs.2024.25.56741>
- Gurtner, M., Smith, M., Gage, R., Howey-Brown, A., Wang, X., Latavao, T., Deng, J. D., Zwanenburg, S. P., Stanley, J., & Signal, L. (2022). Objective Assessment of the nature and Extent of Children's Internet-Based World: Protocol for the Kids Online Aotearoa Study. *JMIR Research Protocols*, 11(10), e39017. <https://doi.org/10.2196/39017>
- Habib, G., Ullah, M. U., Khanum, T., & Khan, A. (2023). Role of media in coverage and reporting of child abuse cases. *Journal of World Science*, 2(4), 529–540. <https://doi.org/10.58344/jws.v2i4.273>
- Hendriyani, Y., Ronaldo, R., Irfan, D., Budayawan, K., & Zuhendra, Z. (2022). The influence of digital literacy and internet addiction on online learning, and the subsequent impact on the learning motivation of students in the Department of Electronic Engineering. *Voteteknika*, 10(4), <https://doi.org/10.24036/voteteknika.v10i4.119854>
- Higgins, D., Sanders, M., Lonne, B., & Richardson, D. (2019). Families–private and sacred: How to raise the curtain and implement family support from a public health perspective. *Re-visioning public health approaches for protecting children.*

- Hinds, T. S., & Giardino, A. P. (2020). Child sexual abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions. Cham: Springer International Publishing.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2020). Digital Dating Abuse Among a National Sample of U.S. Youth. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(23–24), 11088–11108. <https://doi.org/10.1177/0886260519897344>
- Hollis, C., Livingstone, S., & Sonuga-Barke, E. (2020). Editorial: The role of digital technology in children and young people's mental health – a triple -edged sword? *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 61(8), <https://doi.org/10.1111/jcpp.13302>
- Hou, D. (2023). The Factors, Impact, and Interventions of Cyberbullying in schools. *Journal of Education Humanities and Social Sciences*, 8. <https://doi.org/10.54097/ehss.v8i.4272>
- Insoll, T., Ovaska, A. K., Nurmi, J., Aaltonen, M., & Vaaranen-Valkonen, N. (2022). Risk factors for child sexual abuse material users contacting children online. *Journal of Online Trust and Safety*, 1(2). <https://doi.org/10.54501/jots.v1i2.29>
- İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 10.04.2025 tarihli ve E-130.99-1610006 sayılı yazısı.
- Jarmasz, J. S., Jin, Y., Vakili, H., & Cattini, P. A. (2020). Sleep deprivation and diet affect human GH gene expression in transgenic mice in vivo. *Endocrine Connections*, 9(12), 1135–1147. <https://doi.org/10.1530/ec-20-0354>
- Jecce, N. E. (2023). Effects of Violence Shown in Media on Children: A Study of Parent's Perspective. *Journal of Early Childhood Care and Education (JECCE)*, 2, <https://doi.org/10.30971/jecce.v2i.499>
- Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 30.01.2025 tarihli cevabi yazısı.
- Karadimce, A., & Bukalevska, M. (2023). Threats targeting children on online social networks. *Wseas Transactions on Advances in Engineering Education*, 20, 25–31. <https://doi.org/10.37394/232010.2023.20.4>
- Karaman, H., & Ayhan, H. (2021). Çocuğa Yönelik Teknolojik İhmal ve İstismar. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 8(1).
- Kavitha, K., & Sikandar, B. J. (2021). Digital parenting. *Journal of Pediatric Surgical Nursing*, 10(3), 100–104. <https://doi.org/10.1097/jps.0000000000000303>
- Kobulsky, J. M., Dubowitz, H., & Xu, Y. (2020). The global challenge of the neglect of children. *Child Abuse & Neglect*, 110.
- Koçtürk, N., & Yüksel, F. (2018). A modern danger for adolescents: From online flirtation to sexual abuse. *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31(3), 294–300.
- Krugman, S. D., & Lane, W. G. (2022). Fatal child abuse. In *Handbook of child maltreatment* (pp. 165–180). Cham: Springer International Publishing.
- Kupilik, J. (2022). Inside the Mind of Children: The Relationship between Child Bullying and Mental Health Disorders. *Canadian Journal of Family and Youth / Le Journal Canadien De Famille Et De La Jeunesse*, 14(2), <https://doi.org/10.29173/cjfy29826>
- Küçükoba, E. (2023). Digital Parenting and Digital Childhood: Raising Gifted Children Born into the Digital Age. *Journal of Interdisciplinary Education Theory and Practice*, 5(1), 1–10. <https://doi.org/10.47157/jietp>
- Lafton, T., Holmarsdottir, H. B., Kapella, O., Sisask, M., & Zinoveva, L. (2022). Children's Vulnerability to Digital Technology within the Family: A Scoping Review. *Societies*, 13(1), <https://doi.org/10.3390/soc13010011>
- Letson, M. M., Davis, C., Sherfield, J., Beer, O. W., Phillips, R., & Wolf, K. G. (2020). Identifying compassion satisfaction, burnout, & traumatic stress in Children's Advocacy Centers, *Child Abuse & Neglect*, 110.
- Lev, Y. B., & Elias, N. (2020). Digital Parenting: Media Uses in Parenting Routines during the First Two Years of Life. *Studies in Media and Communication*, 8(2), <https://doi.org/10.11114/smc.v8i2.5050>
- Livingstone, S., & Third, A. (2017). Children and young people's rights in the digital age: An emerging agenda. *New Media & Society*, 19(5), <https://doi.org/10.1177/1461444816686318>
- Luo, Z., Chen, Y., & Epstein, R. A. (2025). Risk factors for child abuse and neglect: Systematic review and meta-analysis. *Public Health*, 241.

- Macdonald, G., Livingstone, N., Hanratty, J., McCartan, C., Cotmore, R., Cary, M., ... ve Bowes, L. (2016). The effectiveness, acceptability and cost-effectiveness of psychosocial interventions for maltreated children and adolescents: An evidence synthesis. *Health Technology Assessment*, 20(69).
- Makhoul Khoury, S., Cohen, A., Fabris, M. A., & Gur, A. (2025). Neglect of Children with Disabilities: A Scoping Review. *Children*, 12(3).
- Mammadzali, S. S. (2020). Unchained freedom in cyberspace: a new danger for children's rights. *Law Review of Kyiv University of Law*, 1, <https://doi.org/10.36695/2219-5521.1.2020.77>
- Mariani, M., & Schiff, M. (2025). The importance of prevention in school safety planning and response. *Journal of School Health*, 95, <https://doi.org/10.1111/josh.13528>.
- Martin, F., Bacak, J., Polly, D., Wang, W., & Ahlgrim-Delzell, L. (2022). Teacher and school concerns and actions on elementary school children digital safety. *TechTrends*, 67(3), <https://doi.org/10.1007/s11528-022-00803-z>
- Martin, S. D., & Snyder, K. (2020). Psychological maltreatment. A. Laskey ve A. Sirotinak (Ed.), *Child Abuse: Medical diagnosis and management içinde*. American Academy of Pediatrics.
- McCoy, M. L., & Keen, S. M. (2022). *Child abuse and neglect*. Routledge.
- Milli Eğitim Bakanlığının 12 Şubat 2025 tarihli Sunumu.
- Milli Eğitim Bakanlığınca Komisyona sunulan 27.02.2025 tarihli ve 1590062 sayılı cevabi yazı.
- Mogunova, M. (2022). Cyberbullying as a new danger. *Vestnik of M Kozybayev North Kazakhstan University*, 2 (51), <https://doi.org/10.54596/2309-6977-2021-2-99-106>
- Moody, G., Cannings-John, R., Hood, K., Kemp, A., & Robling, M. (2018). Establishing the international prevalence of self-reported child maltreatment: A systematic review by maltreatment type and gender. *BMC Public Health*, 18.
- Nalan Ova, Türkiye'de Yazılı Basında "Çocuk Gelinler" in Temsili, 2014, *Selçuk iletişim*, 8(2), 238-262.
- Nichols, S., & Selim, N. (2022). Digitally Mediated Parenting: A Review of the literature. *Societies*, 12(2), <https://doi.org/10.3390/soc12020060>
- Novianti, R., Mahdum, M., Suarman, S., Elmustian, E., & Rusandi, M. A. (2023). Back to culture: don't let technofence in parenting take place. *Journal of Public Health*, 45(4), <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdad083>
- Ott, T., & Tiozzo, M. (2022). Digital Media Ethics. *International Journal of Mobile and Blended Learning*, 14(2), <https://doi.org/10.4018/ijmbl.304459>
- Ova, N, Türkiye'de Yazılı Basında "Çocuk Gelinler" in Temsili, 2014, 8(2), s. 238-262.
- Ördem, O. A., Çocuğa Yönelik Cinsel İstismar: Türkiye'de Medyada Temsili, *Sosyoloji Notları* 3(2), 2019.
- Paat, Y., & Markham, C. (2020). Digital crime, trauma, and abuse: Internet safety and cyber risks for adolescents and emerging adults in the 21st century. *Social Work in Mental Health*, 19(1), <https://doi.org/10.1080/15332985.2020.1845281>
- Panjeti-Madan, V. N., & Ranganathan, P. (2023). Impact of screen time on children's development: cognitive, language, physical, and social and emotional domains. *Multimodal Technologies and Interaction*, 7(5), <https://doi.org/10.3390/mti7050052>
- Pasquale, L., Zippo, P., Curley, C., O'Neill, B., & Mongiello, M. (2020). Digital Age of Consent and Age Verification: Can They Protect Children? *IEEE Software*, 39(3), <https://doi.org/10.1109/ms.2020.3044872>
- Powell, A., Scott, A. J., & Henry, N. (2018). Digital harassment and abuse: Experiences of sexuality and gender minority adults. *European Journal of Criminology*, 17(2), 199–223. <https://doi.org/10.1177/1477370818788006>
- Prof. Dr. Selma TURAL HESAPÇIOĞLU'nun 11 Aralık 2024 tarihli Dinleme Tutanağı, TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı.
- Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun 31.01.2025 tarihli ve 1575704 sayılı Cevabi yazısı.
- RTÜK, Gündüz Kuşağı Programları Hakkında Etik İlke Kararları, Erişim Tarihi: 17.10.2025, <https://www.rtuk.gov.tr/rtuk%E2%80%99ten-gunduz-kusagi-programlari-icin-yeni-karar/4867>
- RTÜK, Medy metre Medya Kullanım Alışkanlıkları Araştırması, 2024, <https://www.rtuk.gov.tr/medy metre-medya-kullanim-aliskanliklari-arastirmasi/4856>

- RTÜK, Televizyon Programlarındaki Şiddet İçerilerinin Müstehcenliğin ve Mahremiyet İhlallerinin İzleyicilerin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri, 2005.
- RTÜK, Yayın İlkeleri Rehberi, 2014, Erişim Tarihi: 11.04.2025, <https://www.rtuk.gov.tr/yayin-ilkeleri-rehberi/3787>
- Rukat, M. (2023). Cyberbullying as an ongoing challenge for the modern school. *Problemy Opiekunco-Wychowawcze*, 620(5), <https://doi.org/10.5604/01.3001.0053.6033>
- Russell, A., Eley, D., & McEwan, C. (2022). Adverse childhood experiences (ACEs) in young people who experienced sexual abuse. *Clinical Psychology Forum*, 1(355), <https://doi.org/10.53841/bpscpf.2022.1.355.31>
- Sağlık Bakanlığının 30.01.2025 tarihli Komisyon Toplantısındaki Sunumu
- Sağlık Bakanlığının Komisyon toplantısında Milletvekilleri tarafından yöneltilen sorulara ilişkin 27.02.2025 tarihli cevabi yazısı
- Sahle, B. W., Reavley, N. J., Li, W., Morgan, A. J., Yap, M. B. H., Reupert, A., & Jorm, A. F. (2021). The association between adverse childhood experiences and common mental disorders and suicidality: an umbrella review of systematic reviews and meta-analyses. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 31(10), <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01745-2>
- Sapsağlam, Ö. (2023). What YouTubers tell children. *International Journal of Educational Research Review*, 8(4), <https://doi.org/10.24331/ijere.1262266>
- Sarawad, S. S. (2022). Child abuse – a review article. *International Journal of Advances in Nursing Management*, <https://doi.org/10.52711/2454-2652.2022.00021>
- Sarı, Ü., & Türker, H. (2021). Dijital platform kullanıcılarının izleme alışkanlıklarına yönelik bir araştırma: Netflix örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1).
- Mcleud S., Simply Psychology, Bandura's Bobo Doll Experiment on Social Learning, <https://www.simplypsychology.org/bobo-doll.html>
- Seppälä, P., & Toikko, T. (2023). Emotional and physical violence experienced by children with disabilities and long-term illnesses. In *Handbook of Anger, Aggression, and Violence*. Cham: Springer International Publishing.
- Serin, H. (2019). Sosyal Medyada Çocuk Hakları İhlalleri: Ebeveynler ve Öğretmenler Farkında mı? *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20, <https://doi.org/10.17494/ogusbd.555107>
- Sevim, K. (2019). Sosyal Çalışma ve Damga. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1), <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1140039>
- Stadniczenko, D. (2022). Children's rights in the digital environment under the Convention on the Rights of the Child. *Teka Komisji Prawniczej PAN Oddział W Lublinie*, 15(2), <https://doi.org/10.32084/tpk.4794>
- Sünbül Olgundeniz, S., & Aydoğan, Ü. (2023). Dijital Yayın Platformlarında Ebeveyn Denetimi ve Çocuk Erişimine Yönelik Bir Araştırma: Netflix, Amazon Prime Video ve Disney+ Örnekleri. *TRT Akademi*, 08(19).
- Şirin, H., & Ketrez, G. (2023). Digital addiction and its reflections on the individual and society. In *Advances in human and social aspects of technology book series* (pp. 250–264). <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-8397-8.ch016>
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-İkinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf
- Tao, S., Reichert, F., Law, N., & Rao, N. (2022). Digital technology use and cyberbullying among primary school children: Digital Literacy and Parental Mediation as moderators. *Cyberpsychology Behavior and Social Networking*, 25(9), <https://doi.org/10.1089/cyber.2022.0012>
- Teicher, M. H., Samson, J. A., Anderson, C. M., & Ohashi, K. (2016). The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nature Reviews Neuroscience*, 17(10).
- The Centers for Disease Control and Prevention. (2024). *Essentials for Childhood Framework*, <https://www.cdc.gov/child-abuse-neglect/php/guidance/>
- The EU's Digital Services Act. (2022, October 27). European Commission. Retrieved April 8, 2025, from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act_en

- Thorud, H. S., Mork, R., Bjørset, C. O., Gilson, S. J., Hagen, L. A., Langaas, T., Pedersen, H. R., Svarverud, E., Vikesdal, G. H., & Baraas, R. C. (2022). Labour reading and musculoskeletal pain in school children - the role of lifestyle behaviour and eye wear: a cross-sectional study. *BMC Pediatrics*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12887-022-03465-1>
- Tomoda, A., Nishitani, S., Takiguchi, S., Fujisawa, T. X., Sugiyama, T., & Teicher, M. H. (2024). The neurobiological effects of childhood maltreatment on brain structure, function, and attachment. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*.
- Topçu, S., & Dinçer, T. A. (2022). Digital media and children. *The Journal of Pediatric Academy*, 3(1), <https://doi.org/10.51271/jpea-2022-150>
- Turcotte, C., Guillemette, J., & Lavoie, K. (2022). Separated, but still connected? Exploring the uses of information and communication technologies between parents and children of separated families. *Intervention*, <https://doi.org/10.7202/1089313ar>
- Turner, H. A., Finkelhor, D., & Colburn, D. (2023). Predictors of online child sexual abuse in a U.S. national sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(11–12), <https://doi.org/10.1177/08862605221149090>
- Uluğtekin, S. (2022). Medyanın Çocuk İhmali ve İstismarına Yaklaşımı: Haberlerin Sunumu ve Toplumsal Algı Üzerine Bir İnceleme. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 33(1).
- UNICEF. (2017). Children in a Digital World. In <https://www.unicef.org/reports/state-worlds-children-2017>. https://www.unicef.org/media/48581/file/SOWC_2017_ENG.pdf
- United Nations. (2022). Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels. <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/goal-16/>.
- Uslu, R. İ. ve Kapçı, E. G. (2014). Türkiye’de çocukların cinsel sömürü ve cinsel istismarı, Son 12 yılda yapılan araştırmaların sistematik değerlendirilmesi. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
- Viswanathan, M., Rains, C., Hart, L. C., Doran, E., Sathe, N., Hudson, K., ... & Zolotor, A. J. (2024). Primary care interventions to prevent child maltreatment: Evidence report and systematic review for the US Preventive Services Task Force. *JAMA*, 331(11).
- Wang, C., Hipp, J. R., Butts, C. T., & Lakon, C. M. (2022). The Moderating Role of Context: Relationships between Individual Behaviors and Social Networks. *Sociological Focus*, 55(2), <https://doi.org/10.1080/00380237.2022.2049409>
- WHO. (2025). Promoting physical activity. World Health Organization - Regional Office for the Eastern Mediterranean. Retrieved April 8, 2025, from <https://www.emro.who.int/health-education/physical-activity/promoting-physical-activity/All-Pages.html>
- World Health Organization. (2016). INSPIRE: Seven Strategies For Ending Violence Against Children. <https://www.unicef.org/documents/inspire-seven-strategies-ending-violence-against-children>
- World Health Organization. (WHO, 1999). Report of the consultation on child abuse prevention. Geneva, World Health Organization.
- World Health Organization. (WHO, 2022a). Child maltreatment. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>
- Xiao, Z., Baldwin, M. M., Wong, S. C., Obsuth, I., Meinck, F., & Murray, A. L. (2022). The Impact of Childhood Psychological Maltreatment on Mental Health Outcomes in Adulthood: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma Violence & Abuse*, 24(5), <https://doi.org/10.1177/15248380221122816>

